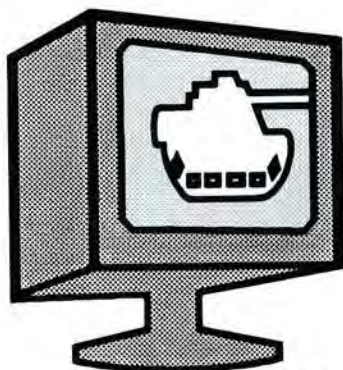

Nyt. szám: 690/531/MH HSZK

Szolgálati használatra

sz. példány

KATONAI
LOGISZTIKA
Anyagi-Technikai Biztosítás

1. ÉVFOLYAM
1993. 1. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSF-ség belső kiadványa

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL:

- **Beköszöntő**
- **A MH LOGISZTIKAI rendszeréről**
- **A védelmi hadművelet (harc) ATB elvi kérdései**
- **A MH ATFCSF-ség vezető és végrehajtó szerveinek tevékenységéről**
- **Munkavédelmi közlemények**

1993

1

MH ATFCSF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szücs László, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szenes Zoltán

Felelős szerkesztő Tóth József

Felelős kladó Littomiczky János

Készült: 250 példányban
Egy példány: 117 lap

BEKÖSZÖNTŐ

Az anyagi-technikai szolgálat 1990-ben történt létrehozása óta egyre nagyobb igény van az elméleti és gyakorlati kérdések, problémák tudományos igényű megválaszolására, a szakmai feladatok szellemi támogatására. A "hivatalos" rendben a szóbeli vagy írásbeli szakmai előadások, vélemények, vitaanyagok nem jutottak el mindenkihez. Ez a gondunk az eltelt időszakban mindinkább növekedett, melynek megoldásán úgy véltük egy rendszeresen megjelenő központi szakmai kiadvány (folyóirat) sokat segíthetne.

Néhány "nekifutás" után az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnök (MH AT-FCSF) MH Pk. helyettes kezdeményezésére, az MH Parancsnok támogatásával, a MK honvédelmi miniszterének engedélyével 1993. évtől egy önnálló szakmai kiadvány indulhat újjára.

Az MH ATFCSF-ség "Katonai Logisztika (Anyagi-Technikai Biztosítás)" című kiadványnak az a célja, hogy évente 4 számban - egyenként 12-15 fv terjedelemben - megjelentetett cikkek segítségével folyamatosan biztosítsa az anyagi-technikai szolgálat elméleti és gyakorlati kérdéseinek, problémáinak egységes értelmezését, az integrációs folyamatok továbbfejlesztésének elősegítését.

Folyóiratunkat a korábban közkedvelt "Hadtápbiztosítás" című kiadvány jogutódjának tekintjük.

A főnökségi kiadványban (folyóiratban) különböző publikációkkal kívánjuk közreadni az *anyagi-technikai biztosítás (logisztika) körébe tartozó szakterületek*:

- harckészültségével, mozgósításával, fekészítésével, kiképzésével, gazdálkodásával, anyagi, szociális ellátásával, kiszolgálásával, technikai-, egészségügyi-, közlekedési biztosításával, munka- és balesetvédelmével és vezetésével kapcsolatos feladatok végrehajtására irányuló központi intézkedések értelmezését;
- a szakterületeket érintő feladatok megoldását segítő helyi kezdeményezéseket;
- gyakorlatok, bemutatók, rendezvények tapasztalatainak feldolgozását;
- a szakterületekhez kapcsolódó tudományos kutatómunkák eredményeinek rendszeres megismerését.

A folyóiratban szerepeltetett rovatokat mindenkor az előzőekben jelzett témáknak megfelelően határozzuk meg, a cikkek tartalmának, jellegének függvényében. A megjelenő cikkek nem pótolják és nem is pótolhatják a központi szabályozókat, így azok tartalmában számolunk vitára serkentő és vitatkozó véleményekre is.

Elgondolásunk szerint lehetőséget biztosítunk más szervezetek publikációinak megjelenítésére is, mint közgazdasági, pénzügyi, jogi, elhelyezési, beruházási, polgári logisztikai és egyéb szakterületek. Szívesen fogadjuk jelentkezésüket. Hasonlóan nyitottak vagyunk a BM alárendelt fegyveres szervezetek szakállománya részére is közérdeklődésre számottartott publikációjuk közreadásával.

A kiadványt (folyóiratot) az ATFCFSF-ség vezető állományából (csoportfőnökök és önálló szolgálatfőnökök), illetve a ZMKA Anyagi-Technikai (Összhaderőnemi) fakultás parancsnokok személyéből álló **Szerkesztő Bizottság** gondozza. Kivitelezésére az MH Anyagi-Technikai Információs Központ és az MH Hadtáp Szolgáltató Központ kapott megbízást.

A kiadványt kezdetben 250 példányban tervezzük megjelentetni. A folyóirattal ellátjuk a MH és az MH vezető szerveit, az anyagi-technikai szolgálattal rendelkező csapatok, intézetek vezető állományát. A korlátozott példányszám nem teszi lehetővé, hogy minden szakember részére önálló példányt biztosítsunk, ezért számítunk arra, hogy az *anyagi-technikai főnökök* megszervezik a folyóirat közreadását és ismertetését a katonai szervezeten belül.

Bízom abban, hogy kiadványunkat megértéssel fogadják, a megjelentetett publikációkat szakterületükön hasznosítják, és az olvasók kedvet kapnak publikálásra, mondanivalójuk közreadására, ezzel is segítve a szerkesztőség tevékenységét.

Dobó Péter vezérőrnagy
a Szerkesztő Bizottság
elnöke

LOGISZTIKA - KATONAI LOGISZTIKA

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI RENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSÁRÓL

Janza Károly¹

A honvédelemmel és a hadsereg tevékenységével hivatásszerűen foglalkozó szakemberek, valamint az eseményeket csupán követni kívánó érdeklődők is tapasztalhatták, hogy a rendszerváltozást követő években egyre többször és egyre több helyen találkozunk a "logisztika", a "logisztikai támogatás", vagy a "katonai logisztika" kifejezésekkel.

A Magyar Honvédség anyagi-technikai biztosításával foglalkozó szakemberek, kutatók érdeklődési körében egyre jelentősebb szerepet kapnak a katonai logisztika elméleti és gyakorlati kérdései.

Egymást érik a katonai logisztikával kapcsolatos konzultációk, előadások, melyekre a Honvédség vezetői nagy tapasztalattal rendelkező nyugati szakembereket, katonai vezetőket hívnak meg.

A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kiépítésére vonatkozó javaslat alapján a honvédelmi miniszter 1992. január 31-én jóváhagyta a HM Logisztikai Programiroda megalakítására és működési feltételeinek biztosítására vonatkozó "Elgondolás"-t. A jóváhagyott dokumentum az Iroda feladatául szabtta a Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kiépítésére vonatkozó koncepció megalkotását, majd - az elfogadott koncepció alapján - a rendszer részletes kidolgozásával kapcsolatos feladatok tervezését, szervezését, koordinálását, illetve a tárcaszintű feladatok végrehajtását.

Az Iroda működése érdemben 1992. július 1-től indult be. Ekkor kezdtük meg a szakirodalom feldolgozását, az MH logisztikai rendszerére vonatkozó alapvető elvek és modellek kialakítását, valamint külső szakemberek bevonásával az MH jelenlegi, logisztikai szempontból kiemelt fontosságú (anyagi-technikai, elhelyezés-beruházás, pénzügyi-költségvetési) rendszereinek elemzését.

1 Dr. Janza Károly mk. vezérőrnagy, a hadtudomány doktora, a HM Logisztika Programiroda vezetője

Az értékelő, elemző és további feladatokat megalapozó munka keretében számos intézmény (HM objektumok, BKE, ZMKA, HTI, BME, MH KFH) könyvtárában folytattunk kutató munkát, s ennek keretében igen nagy mennyiségű hazai szakirodalmat dolgoztunk fel.

A szakirodalom tanulmányozásán kívül az Iroda nagy figyelmet fordított a személyes és intézményes kapcsolatok kialakítására is, ezek keretében számos hazai és külföldi szervezettel folytattunk le hasznos konzultációt.

Eddigi munkánk eredményeiből kívánunk bemutatni néhány olyan részletet, mely véleményünk szerint érdeklődésre tarthat számot a Magyar Honvédség e témával foglalkozó szakembereinek körében.

A logisztikai rendszer kiépítésének szükségességéről

A logisztika fogalma napjainkban "benne van a levegőben", ezért felmerülhet a kérdés: miért, eddig nem volt hadseregünkben logisztika? Vagy volt, csak nem így nevezték? Egyszerűen csak névváltozásról van szó, azért, hogy bizonyos tevékenységek elnevezésében jobban illeszkedjünk a nyugati terminológiához?

Természetesen nem erről van szó. A katonai logisztikát egyszerűen a hadsereg részére szükséges emberek és technika hatékony biztosításaként értelmezve is könnyen belátható, hogy logisztikai tevékenység minden hadseregben volt, jelenleg is van, és minden időben lesz is, legfeljebb nem tudományos alapra épülve, nem alkotva egységes rendszert, vagy nem logisztikának nevezik.

A történelem során az egyre hatalmasabb emberi és anyagi erőforrásokat igénylő hadseregek működőképességének mindig is egyik alapvető feltétele volt, hogy a háborúhoz - vagy békeidőben a háborús feladatokra való felkészüléshez - szükséges emberanyag és technika a megfelelő minőségben, mennyiségben, a kívánt helyen és időpontban a katonai vezetés rendelkezésére álljon. A fejlődés által kínált újabb és még újabb technikai lehetőségek megjelenésével párhuzamosan azonban egyre erőteljesebben jelentkezett a hatványozottan költségigényes hadsereg gazdaságos működtetésének igénye, a társadalmi tevékenységek más területen (igazgatás, termelés stb) az információelmélet és a rendszerszervezés tudományos eredményeire építve kidolgozott probléma-megoldási technikák alkalmazásának követelménye is.

A hadseregek logisztikai rendszereire régebben a tradicionális logisztikai tevékenységek elkülönülése, az ágazati sovinizmus és a hatalomféltésre visszavezethető integráció-ellenesség volt jellemző. A komplex szemléletmód és az integrált adatbázisok hiánya, valamint az elemzésekhez szükséges számítástechnikai háttér

fejletlensége miatt a logisztika kiszolgáló szerepe került túlhangsúlyozásra, a szervezést szűk szakmai érdekek, a működési rendet a hagyományokra épülő ökölszabályok irányították.

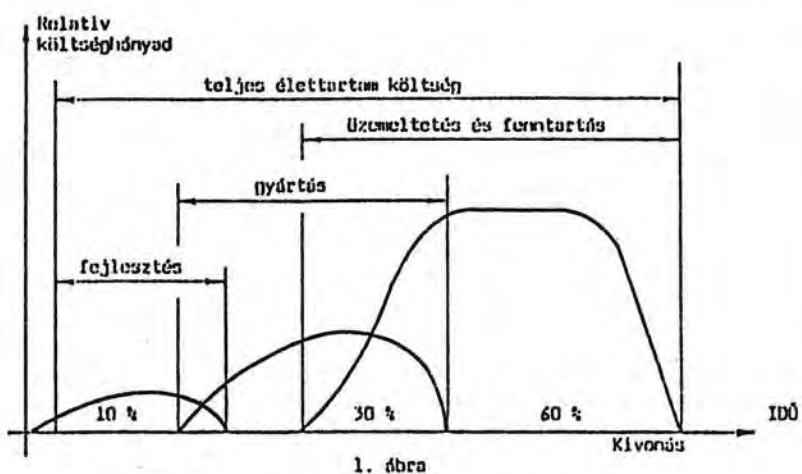
Lényeges változást ezen a téren a technikai fejlődés felgyorsulása hozott. A katonai vezetés ugyanis kénytelen volt tudomásul venni a logisztikai támogatás monoton növekvő forrásigényét és a hadsereg fokozott szolgáltatás-függőségét. Ezzel párhuzamosan a korszerű információ-feldolgozás egyre több adattal bizonyította a logisztikai támogatás sajátos követelményeinek figyelem kívül hagyásából eredő károkat.

A logisztikai területen dolgozó szakemberek, de ma már a katonai vezetők körében is többé-kevésbé ismert és elfogadott, hogy a korszerű fegyver-rendszerek teljes élettartamra számolt költségeiből a fejlesztés /gyártás/ rendszerbentartás költségei átlagosan 10/30/60 % arányban oszlanak meg, tehát az üzemeltetés és fenntartás költségei lényegesen meghaladják a fejlesztés -beszerzés költségeit (1.sz. ábra).

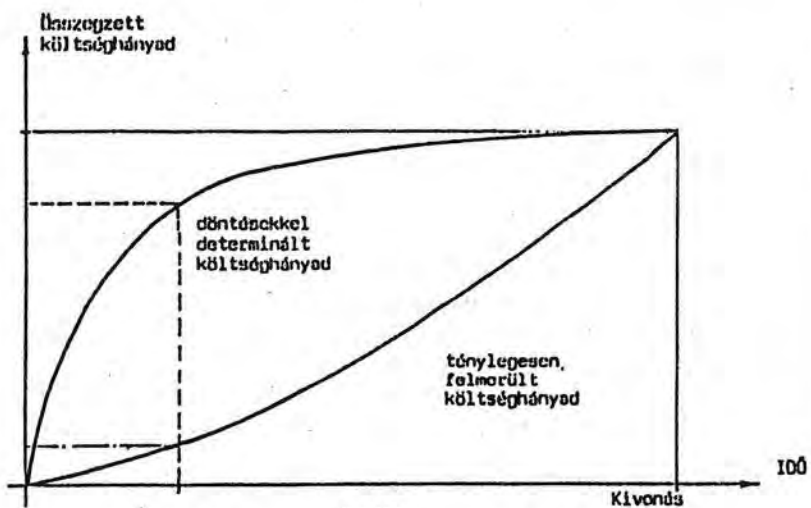
Kevésbé ismert azonban azoknak a - különböző programköltségvetéseknek a kidolgozása és összevetése kapcsán született - elemzéseknek az eredménye, amely azt bizonyította, hogy a hivatkozott költségek jelentős részét a rendszeresítés-rendszerbeállítás időpontjáig hozott döntések determinálják (2.sz. ábra). A teljes élettartamra vetített költségek megoszlását és a forrás-felhasználás időbeni alakulását vizsgáló elemzés egyértelműen kimutatta, hogy a rendszerbentartás összköltségeinek mintegy 85 %-a már a gyártás és beszerzés megkezdése - némi közelítéssel a rendszeresítés /rendszerbeállítás időpontjában determinált.

Másként fogalmazva a 2.sz. ábra egyértelműen jelzi, hogy a kiemelkedően forrásigényes fenntartási folyamat tényleges költségei a logisztikai támogatás követelmény-rendszerétől és működési mechanizmusától függenek és a konkrét fegyver-rendszerre vonatkozó támogatási rendszer kialakítása során, már a tervezés időszakában determinálódnak. A logisztikai támogatás elvi rendszerének kialakításánál ezért mindvégig kiemelt figyelmet kell fordítani a tervezési folyamatra és a tervezési folyamat során hozott döntések megalapozottságát biztosító információ-rendszer működésére.

A fenti követelmények kielégítése érdekében szabályozottan, tervszerűen és hatékonyan működő integrált logisztikai rendszerre van szükség.

FEGYVER-RENDSZEREK TELJES ÉLETTARTAM KÖLTSÉGEINEK TÍPIKUS MEGOSZLÁSA

FEGYVER-RENDSZEREK TELJES ÉLETTARTAM KÖLTSÉGEINEK IDŐBENI ALAKULÁSA

A logisztika fogalmáról

A logisztikai rendszer kiépítésének szükségességéről szóló eszmefuttatásunkban a logisztikát egyszerűen a hadsereg részére szükséges emberek és technika biztosításaként fogalmaztuk meg. Természetesen egy ilyen leegyszerűsített fogalom-meghatározással nem lehet mit kezdeni, a logisztika fogalmának pontosabb értelmezését kell adni ahhoz, hogy logisztikai rendszer kialakításáról egyáltalán szó lehessen. A feladat nem is olyan egyszerű, mint amilyennek tűnik, hiszen a fogalom tartalma a történelem során folyamatosan változott, jelenleg sem minden országban értik pontosan ugyanazt logisztika elnevezés alatt.

A társadalom- és természettudományok fejlődésének egyik jellemző kísérő jelensége a tudományterületek dinamikus változása, az egymással összefüggő és egyidejű differenciálódás és integrálódás, a specializálódás és a főbb tudományterületek részeredményeit új szempontból összefogó tudományágak (interdiszciplínák) kialakulása. Ez utóbbi kategóriába tartozik a logisztika.

Annak ellenére, hogy maga a fogalom először a hadseregek szerteágazó biztosítási, kiszolgálási feladatainak megoldásával kapcsolatban jelenik meg, a napjainkban használatos logisztika fogalom kialakulása és elméletének kidolgozása a polgári életben, a termeléshez - ezen belül is az anyagmozgatáshoz - kapcsolódva kezdődött meg. A hagyományos értelmezés szerint az (anyag) rakodás-szállítás-tárolás folyamatokra kiterjedő disztribúció-elmélet célja még csak termékek megfelelő időpontban és minőségben, a lehető legkisebb költség-ráfordítással a megfelelő helyre való juttatása volt. A termelési technológiák fejlődése, a mind bonyolultabb termelési és kooperációs kapcsolatok azonban egyre inkább szükségessé, a matematikai apparátus (operáció-kutatás, tömegkiszolgálás elmélete, szimulációs és optimalizálási technikák) és a hatalmas mennyiségű rész-adat gyűjtését és feldolgozását biztosító számítógépbázisú információtechnika, valamint a rendszer-elmélet fejlődése pedig lehetővé tették a folyamatok rendszer-szemléletű kezelését, a rendszer határainak bővítését. Ezzel a bővítéssel a logisztika túllépett nem csak a hagyományos anyagmozgatás keretein, de a vállalati kereteken is.

Mai - és még közel sem végleges, kikristályosodott - értelmezés szerint a logisztika a termelési folyamatban visszanyúlik egészen az alapanyag kitermelésig, de saját folyamatként kezeli az elosztás, értékesítés mozgásfolyamatait is. Ezzel egyidejűleg bővült a mozgásfolyamatok értelmezése: a fizikai folyamatok mellett a logisztika egyre inkább növekvő hangsúllyal kezeli a személyi biztosítással és az információk áramlásával kapcsolatos kérdéseket is. A polgári, illetve a gazdasági életben használt logisztikai fogalomnak azonban mindmáig fennálló jellemző sajátossága az, hogy alapvetően csak a termelés területén lezajló mozgásokkal - és e mozgások közötti tárolással - foglalkozik, de nem kezeli a termék felhasználása során a fogyasztónál jelentkező igényeket.

Ez teszi szükségessé, hogy a polgári logisztika-fogalomtól eltérően értelmezzük a hadsereg(ek) sajátos igényeinek kielégítését biztosító, az üzemeltetés és fenntartás során jelentkező és - elvileg - a termék elhasználódásáig tartó mozgás-folyamatokat is egységes rendszerbe fogó katonai logisztika fogalmát.

A szakirodalomban a katonai logisztikának számos, ám egymástól inkább csak a kifejezés részletességében eltérő leírása található.

Véleményünk szerint a legáltalánosabb értelemben a logisztikához tartoznak a katonai tevékenység mindazon összetevői, *amelyek*

- a/ anyagi javak (anyag, felszerelés, eszköz) kutatásával, tervezésével, fejlesztésével, beszerzésével (rendszerbeállításával), tárolásával, mozgatásával, elosztásával, fenntartásával, mentésével és átcsoportosításával (kategorizálásával),
- b/ személyek (személyzet, állomány) szállításával, mentésével és ápolásával,
- c/ létesítmények megszerzésével, vagy megépítésével, ezek működtetésével, fenntartásával, rendelkezésre bocsátásával, valamint
- d/ szolgáltatások megszerzésével, vagy megszervezésével (létesítésével) *kapcsolatosan*.

Hasonlóan a polgári logisztika fogalom több szempontból is lehetséges belső tagolásához (pl. ipari logisztika, marketing logisztika, sőt újabban banki logisztika), az alkalmazási terület jellegének megfelelően a katonai logisztika is tagolható. Az angolszász, illetve amerikai katonai terminológia szerint a logisztikán belül két önálló terület: a termelési (production) és a fogyasztási (consumer) logisztika különböztethető meg.

A termelési logisztika az anyagi javak (anyag, felszerelés, eszköz) kutatásával, tervezésével, fejlesztésével, gyártásával és átvételével, üzembeállításával foglalkozik.

A fogyasztási logisztika alatt az új termékek fogadását, az anyagi javak tárolását, műszaki felülvizsgálatát, elosztását, szállítását, fenntartását (beleértve a javítást és szervizelhetőséget) és átcsoportosítását, valamint a támogatás és a szolgáltatások biztosítását értjük.

A meghatározásokból következően a termelési logisztika alapvetően a (technikai) fejlesztés területén, míg a fogyasztási logisztika inkább a fenntartás területén alkalmazható. A termelési logisztika folyamatai általában jobban tervezhetők, eseményei determinisztikusak - míg a fogyasztási logisztika folyamataiban több az operatív, előre nem tervezhető elem, az események leírása gyakran csak a valószínűség-számítás módszereivel lehetséges.

A katonai logisztikát a fentiek szerint meghatározva és értelmezve nyilvánvaló, hogy az így definiált logisztika fogalom alatt alapvetően a felsorolt feladatok megoldására alkalmas elméleti módszerek értendők. A katonai logisztika elméletének gyakorlati alkalmazását a rendelkezésre álló szakirodalom logisztikai támogatásának (logistics support) nevezi. A (katonai) logisztika előbbieken felsorolt területein - vagy azok egy részén - egységes szemlélet, módszerek és irányítás alatt működő szervezetek, a működésükre vonatkozó szabályzók és ezek alapján végzett tevékenységek összessége az integrált logisztikai rendszer.

A logisztikai támogatás jelenlegi helyzetéről

A Magyar Honvédség jelenlegi anyagi-technikai, közgazdasági-pénzügyi, egészségügyi, valamint építés-elhelyezési biztosítási rendszerének kritikus elemzését, átvilágítását nagyrészt elvégeztük. Az elkészült munkák egyértelműen azt bizonyítják, hogy a Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakítása sürgősen szükséges, és ehhez véleményünk szerint - a folyamatban lévő átalakulás alatt - a feltételek is kedvezőek.

A vizsgált területeken jelentkező problémákat - igen vázlatosan - az alábbiakban foglalhatjuk össze:

A logisztikai támogatás fogalma alá tartozó jelenlegi tevékenységek elméletét és gyakorlatát a Magyar Honvédség a Néphadseregtől, illetve a Varsói Szerződéstől örökölte. Logisztikai támogatás alatt ma nagy vonalakban az MHP-ság Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség illetékességi körébe tartozó biztosítási tevékenységet értik. Ennek az értelmezésnek egyik legfeltűnőbb sajátossága, hogy élesen elkülöníti az anyagi-technikai biztosítástól az elhelyezési-beruházási szakterületeket és a létesítmény-gazdálkodással kapcsolatos egyéb tevékenységek jelentős részét is. Ugyanígy jellemző sajátosság a közgazdasági-pénzügyi és a személyügyi terület indokoltnál erősebbnek tűnő elhatárolása is. Hasonló feszültségek mutatkoznak a katonai egészségügyi biztosítás megítélésében is, különösen a békeidőszaki intézményhálózat helyét és szerepét illetően.

A Magyar Honvédség "logisztikai rendszere" fejlődésében kimutatható, hogy mindvégig erős törekvés mutatkozott meg a történelmileg kialakult ágazati biztosító tevékenységek integrációjára. Ezeknek a - hol hadtáp, hol fegyverzet-

technikai jelzővel ellátott - integrációs törekvéseknek azonban közös jellemzője volt az ágazati - és ezen belül a kifejezetten szervezeti - integráció túlértékelése és a folyamat-integráció, az egységes szabályzás másodlagos kérdésként történő kezelése. A ténylegesen végrehajtott összevonások (pld az 1962-ben és az 1984-től végrehajtott átszervezések) ezért igen sok problémát okoztak, mind a vezetés, mind a végrehajtás területén. Ezek között első helyen kell említeni a sok területen tisztázatlan, illetve nem egyértelműen elhatárolt felelősségi- és jogköröket, valamint a tervezési-döntési folyamatokhoz közel sem optimálisan illeszkedő információs rendszert. (Ezen problémák köre a HM és az MH szétválasztásával még tovább bővült. Elegendő itt csak utalni a fejlesztési-beszerzési folyamat, vagy a háborús szükségletek tervezési folyamatának tisztázatlan kérdéseire.)

A vezetési és az információs rendszerből származó problémák mellett a támogatási/biztosítási feladatok végrehajtása terén jelentős feszültségeket okozott - és okoz - az elavult ingatlan- és eszközpark, a képzettségi és felszerelési hiányok, illetve mindezek mögött a forráshiány.

Mindezek eredőjeként összességében megállapítható, hogy a támogatási követelményektől egyre inkább elmaradnak a szakterület lehetőségei. Ennek legnyilvánvalóbb jele, hogy - például a technikai biztosítás területén - az illetékes szolgálatok már évek óta saját előírásait sem tudják betartani és betartatni. (Megemelt üzemeltetési és javításközi normaidők, meghosszabbított kihordási idők, csökkentett technológiai követelmények stb).

Az "örökölt" nehézségek mellett a rendszerváltás, a logisztikai támogatás külső és belső környezetének változásai további, a jelenlegi rendszerben nehezen kezelhető problémaként jelentkeznek.

A "külső" környezet új vonásai között kiemelt jelentőségűnek tekintjük a nemzetgazdaság piaci alapokra történő átállását és a parlamenti kontroll - részleteiben még nem ismert mértékű és tartalmú, de egyelőre inkább csak heurisztikus és sokszor szubjektív jellegű - megjelenését. Különösen ez az utóbbi igény jár együtt egyértelműen a tervezési folyamat felértékelődésével és teszi sürgetően szükségessé egyrészt a döntési, illetve a tervezési folyamatok egyértelmű szabályzását, másrészt az ezt a folyamatot megfelelően támogató információs rendszer megszervezését, emberi-, gépi- és program-feltételeinek biztosítását és a rendszer működtetését. (Vonatkoztatva ezt mind a fejlesztés folyamatát kiszolgáló, általában hosszú- és középtávú projekt-tervezési, mind pedig a fenntartás szükségleteit biztosító és túlnyomóan rövidtávú, normatív tervezési folyamatokra.)

Ugyancsak a külső környezet változásaiából kell eredeztetni az állami szuverenitás deklarálásából és a régi - gazdasági és katonai - szövetségi rendszerek felbomlásából származó, konkrétan az új védelmi alapelvekben megjelenő olyan új feltételeket is, amelyek már nem csak a költségvetési-pénzügyi és nemzetgazdasági

folyamatokban jelennek meg, hanem a logisztika "belső" környezetét is jelentősen befolyásolják.

Ezek között is csak az általunk legfontosabbnak ítélteteket említve a logisztikai támogatás új rendszerének képesnek kell lennie elviselni azt a tényt, hogy egy háborús helyzetben a Magyar Honvédség a védelmi alapelvekben meghatározott feladatainak végrehajtása során alapvetően - sőt a meghatározó harceszközöket tekintve kizárólagosan - csak a nemzeti erőforrásokra és a felhalmozott készletekre támaszkodhat. Ugyanígy meghatározó jelentőségű és a logisztikai támogatás egész rendszerére kiható új követelménynek értékeljük a kifejezetten védelmi célú hadseregre - és az e célhoz igazodó eszközparkra - történő átállást, valamint annak egyértelmű rögzítését, hogy a Magyar Honvédség alaprendeltetés szerinti feladatait az ország területén hajtja végre, ami lehetővé teszi a polgári infrastruktúra eddigieknél sokkal szélesebb körű számításvételét.

Mindezek mellett a logisztikai támogatás új rendszerének kialakítása kapcsán megoldást kell keresni arra az ellentmondásra is, ami a hadseregekben a technikai eszközök rohamos fejlődése és az egyre bonyolultabb eszközök üzemeltetését és fenntartását biztosító állomány képzettsége és felszereltsége között mutatkozik. Kétségtelen ugyan, hogy a Magyar Honvédség állomány arányainak tervezett módosítása - hivatásos állomány arányának növelése - az emberi erőforrások oldalát tekintve kínálhat egyfajta megoldást, alapvető fontosságú kérdés azonban, hogy a rendelkezésre álló hivatásos állomány ténylegesen a magas szintű képzettséget igénylő anyagi-technikai beosztásokba kerüljön és munkájukhoz bitosítva legyen a megfelelő színvonalú eszköz és felszerelés park is.

A logisztikai rendszer korszerűsítésének elveiről

Védelmi feladataink ellátása érdekében a hadseregek egyre bonyolultabb - és költségesebb - fegyver-rendszereket igényelnek, amelyek logisztikai támogatása is mind nagyobb ráfordításokat követel. Amint ezt már bemutattuk, az erőforrás-igények jelentős hányada a fejlesztést és beszerzést követően, a rendszerbentartás időszakában merül fel - és ez az anyagi igényeken túlmenően vonatkozik az emberi erőforrás igényekre is. Alapvető jelentőségű feladat tehát a nevezett költségek mértékét meghatározó logisztikai koncepciók, eljárások és folyamatok optimalizálása. A cél a logisztikai támogatás rendszerének kritikai felülvizsgálata, szükség esetén módosítása, a gazdaságosság szempontjából előnyös összevonások végrehajtása.

Ennek ellenére azonban a logisztikai támogatás új rendszere kialakításának, illetve korszerűsítésének nem a szervezés, a szervezeti hierarchia kialakítása a kulcs-eleme. A logisztikai támogatás elvileg mindig az adott szervezetre - és a szer-

vezeti felépítés által determinált vezetési rendszerre -, a meglévő szervezeti elemekre, állományra és eszközparkra épül rá.

Kétségtelen viszont az is, hogy logikusan szervezett, optimálisan működő logisztikai rendszert kialakítani és működtetni csak a rendszerszervezés alapvető szabályainak megfelelően viselkedő külső környezet és rögzített szabályok szerint, kiszámíthatóan bekövetkező igények és reakciók mellett lehetséges. Ahogy a rendszerbe bekerült számítógép előbb-utóbb a környezetéből is kikényszeríti a maga könyörtelen logikáját: úgy a logisztikai módszerek maximális hatékonysággal csak megfelelő környezetben alkalmazhatók, azaz a logisztikai szempontú elemzések szervezeti korrekciós javaslatokat is eredményez(het)nek.

Ebből következően a logisztikai támogatás új rendszere kialakításának, illetve korszerűsítésének elvileg egyaránt *lehetséges változatai lehetnek*:

- a/ A jelenlegi szervezeti (vezetési) és működési rend változatlanul hagyásával csupán néhány korszerű - és a rendszer korlátai által meghatározott hatékonyságú - módszer és technika alkalmazása. (Pl. az anyaggazdálkodás hatékonyságának növelése áttekinthető és egységes kódrendszer alkalmazásával, hatékonyabb javítási rendszer biztosításával, korszerűbb technológiák bevezetésével és javító felszerelések beállításával, az információ-gyűjtés és feldolgozás hatékonyságának növelése a géppark korszerűsítésével stb).
- b/ A változatlan szervezeti (vezetési) rendszer a működési rend (leg)szükséges(ebb) módosításával, az összevonással gazdaságosabbá tehető folyamatok integrációjával.
- c/ A logisztikai rendszer elemeinek teljes átrendezése, a rendszerelméleti megfontolásokból következő minden szervezeti- és folyamat-integráció végrehajtásával.

A korszerűsítés lehetőségeit más oldalról megközelítve a változások bevezethetők egyidejűleg a logisztikai támogatás minden területén és minden folyamatára kiterjedően, de bevezetők csak egyes területeken és/vagy egyes folyamatokra kiterjedően is. (Pl. csak az egészségügynél, a létesítmény-gazdálkodás (elhelyezés) területén, vagy a technikai szolgálatoknál, a támogatási folyamatok egészénél, vagy csak a fejlesztés, a beruházás, vagy a javítás folyamatainál.)

A lehetőségeknek ezt a széles választékát az magyarázza, hogy a logisztikai rendszer modulokból építkezik, és az egyes részmodulok egy adott szervezethez - és az esetek többségében az adott szervezet kialakult vezetési-működési rendjéhez is - széles határokon belül hozzáigazíthatók.

Azt viszont ismételtlen hangsúlyozni kell, hogy a logisztikai rendszer hatékonysága már erősen függ a szervezeti-működési rendtől, a logisztikai szempontból összetartozó folyamatoknak a logisztika szabályai szerinti összekapcsolásától.

Az ismertetett lehetőségeket megvizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy az MH további fejlesztési feladataihoz is hasznosítható - ideálisnak tekinthető logikai vezetési modellekre kell alapozni, természetesen figyelembe véve mind az MH jelenlegi helyzetének felméréséből, mind pedig a nyugati hadseregek logisztikai rendszereinek megismeréséből származó tapasztalatokat és ismereteket.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy akár az amerikai, akár a kisebb országok (pld Belgium, Ausztria) megismert logisztikai rendszerét vesszük is példaként, ezen rendszerek közvetlen adaptációja nem kivitelezhető, egyrészt azért, mert az MH irányítási struktúrájára, ellátási folyamataira a nyugati rendszerek nem leképezhetők, másrészt pedig - figyelemmel a környező országokra, valamint a lehetséges szövetséges partnerkapcsolatokra is - a Magyar Köztársaság mint környezet, különösen a jelenlegi "átalakuló" helyzetben, sajátosan magyar megoldást igényel.

A katonai vezetési modell kialakításának koncepciójáról

A már működő logisztikai rendszerek szakirodalmát tanulmányozva megállapítható, hogy a logisztikai rendszert alapvetően a logisztikai irányítás alrendszerre determinálja, ezen belül pedig a logisztikai tervezési funkció (tervezési és részrendszer) a meghatározó. A katonai logisztikai rendszerfejlesztés folyamatában - a külföldi tapasztalatok alapján - elégséges, ha első közelítésben a katonai logisztikai tervezési részrendszer kialakítását tűzzük ki célul, a béke katonai rendszerre. Mivel a logisztikai irányítás alrendszere a katonai vezetési rendszernek, a logisztikai tervezési részrendszer kidolgozásához felhasználhatók a már meglévő, a valós katonai vezetés rendszerről készült leírások, rendszermodellek, de feltétlenül szükséges egy olyan elvi-logikai modell, amely a katonai vezetés rendszerét, ezen belül a tervezés alrendszerét általános szinten, logisztikai orientáltsággal reprezentálja. Ezen elvi-logikai modell várhatóan hordozza azon problémák megfogalmazási lehetőségét, amelyeket a logisztikai tervezés részrendszerének kidolgozásával, majd bevezetésével mérsékelhetünk, megoldhatunk.

A honvédelem (a magyar katonai rendszer) a Magyar Köztársaság alrendszerre, amelynek további fontosabb alrendszerei pld a közigazgatási, pénzügyi-gazdálkodási, termelési, fogyasztási-ellátási, belbiztonsági, oktatási-kulturális, infrastruktúrák stb. Ezen alrendszerek és a katonai rendszer közös részei (folyamatok, tevékenységei) képezik a katonai rendszer határait, kapcsolatait, korlátait, amelyeket a katonai rendszer folyamat-tevékenység elemzésénél, mint működési realitásokat kell kezelni.

A katonai szervezet reális - de csak becsülhető mértékű - szükséglet kielégítésére létrehozott és fenntartott dolgok összessége. A dolgok mennyiségi értékei a szervezet adottságát határozzák meg. A szervezet lehetőségeit az adottságok kihasználhatóságának szintje határozza meg. Az adottságok kihasználhatóságát, más szóval a szervezet hatékonyságát a folyamatok, tevékenységek tervszerű koordinációjával lehet az optimum felé közelíteni. A tervszerű koordinált működetés a katonai szervezet vezetésének feladata.

A katonai vezetés - az előzőekből következően - a katonai szervezet olyan al-rendszere, amely az adottságok határain belül - a sajátos vezetési funkciókon (informálódás, tervezés, döntés, szervezés, ellenőrzés) keresztül biztosítja a szükségletek változásának megfelelően a szervezet lehetőségeinek kihasználhatóságát, a működést.

A katonai szervezetek mindegyikére általánosítható, közös tulajdonságokat reprezentáló vezetési modell, olyan modulként kezelhető, amelyből tetszőleges számú, de véges nagyságú hierarchikus szervezet építhető fel. A modul kialakítás alapját a szervezet céljainak, folyamatainak, tevékenységeinek rendszerezése képezi.

A rendszerezés logikai vezérelve:

- a tevékenység alapvető, biztosító, szabályozó jellege szerinti kategorizálás;
- az információ mennyiséget tekintve, folyamatonként "egyenszilárdság"-ra törekvés;
- azon tevékenységek alapvető összevonása egy folyamatba, amelyek hasonló, vagy ugyanazon dologra vonatkoznak (pl. személy, technikai eszköz stb).

A folyamatok és tevékenységek rendszerezésénél figyelembe kell venni a katonai vezetési modellel (rendszerrel) szemben támasztott - a rendszertervezés gyakorlatában általánosan elfogadott - *alábbi követelményeket is:*

- a modell - a mindenkori vezetési struktúrától függetlenül - legyen logikailag helyesen struktúrált;
- mivel a katonai vezetés alapvető sajátossága a különösen erős centralizáció (alapvetően lineáris törzskari struktúra), ezért az új modell is biztosítsa az egy személyi döntés és felelősség egyértelműségét;
- legyen áttekinthető, egyszerű (pl. modulokból felépíthető és továbbfejleszhető);

- biztosítsa a döntések megalapozott előkészítését, a vezetési funkciók (informálódás, döntés, tervezés, szervezés, ellenőrzés) kiszolgáltatását (az ún. törzsmunkát);
- tegye lehetővé az "eltérések alapján való szabályozás"-t;
- vegye figyelembe a személyi lehetőségek korlátait, tegye lehetővé a vezetői munkamegosztás érvényesítését. (Miller-szabály: azonos fajsúlyú információkból egyszerre, egy személy 7+ - 2 féleséget tud követni.);
- biztosítsa a kezdeményezőkézség, önállóság kihasználhatóságát, ezen keresztül a rugalmasságot (mint köztudott a szervezet legrugalmasabb eleme az ember);
- legyen önszervező, vagyis egyes elemek kiesése esetén maradjon centralizáltan irányítható.

Az előzőekben felsorolt feltételek lehetőség szerinti következetes betartásával logikailag helyesnek ítéltető modellhez juthatunk.

A fenti elvek és követelmények alapján elkészítettük a katonai vezetés folyamatainak és tevékenységeinek rendszerezését, melyet a 3. számú ábra mutat be.

A katonai vezetésnek ez a szerkezete véleményünk szerint a további elemzésekhez mintaként szolgálhat.

Megjegyezzük, hogy a folyamatok és tevékenységek általánosan megfogalmazott rendszerezése nem dogma, számos más megoldás is elfogadható, azonban minden változatnak eleget kell tennie a leírt követelményeknek és elveknek.

Az itt leírt struktúrát logisztikai nézőpontból állítottuk össze, ezen belül is elsősorban a logisztikai irányítás tervezési (adatgyűjtési, ellenőrzési, tervszerinti koordináció) funkciója a domináns csoportosítási elv.

A vázolt vezetési "minta" tevékenység-struktúra csak a folyamatokat, tevékenységeket jól ismerő szakemberek együttműködésével alakítható "véglegesen", ami egy kompromisszumos, a többség számára elfogadható összeállítást jelent.

A 3. sz. ábrán vázolt minta-struktúra alapján kialakítható a -minden katonai szervezetre általánosítható- vezetési modul (és változatai) amelyből felépíthető a katonai rendszer teljes modellje. A modul a vezetés területeinek (részterületeinek, ágazatainak stb) és a hierarchiának megfelelő összeköttetéseket, függelmi (szolgá-

lati és szakmai) kapcsolatokat tartalmazó szerkezet, amely a vezetési funkciók (informálódás, tervezés, döntés, szervezés, ellenőrzés) érvényesülését biztosítja, a vezetési modell előzőekben már felsorolt fontosabb követelményei szerint (4.sz. ábra).

Az általánosított katonai vezetési modul lényegi elemeinek figyelembevételével kialakítható, a vezetés teljes hierarchiáját reprezentáló modell-gráf. Mivel a vezetési modul kapcsolati rendszere (szolgálati, szakmai, törzsmunka) konzekvensen párhuzamosan, a további elemzéshez elégséges a hierarchikus modell egy-egy szféra szerinti vetületét kialakítani. Példaként a csapatvezetés modell-gráf felépítését a hadművelleti szakirányítás vetületében az 5.sz. ábra szemlélteti.

A részletesen kidolgozott, felépített modell-gráf és változatainak elemzése lehetőséget ad:

- 1/ a rutinszerű, ciklikusan jelentkező vezetési feladatok tervezési rendszerének egységesítésére (ilyenek pld a munka tervek, ellenőrzési tervek, ellátási, logisztikai tervek stb);
- 2/ a vezetési és törzsmunka adatrendszerének, ezen belül az előző pontban említett tervezési rendszereknek - így a logisztikai tervezés adatrendszerének is - a kialakítására;
- 3/ a vezetési rendszer (és alrendszerei) korszerűsítése esetén jelentkező "átszervezési" változatok értékelésére, összevetésére a tényleges megvalósítás előtt.

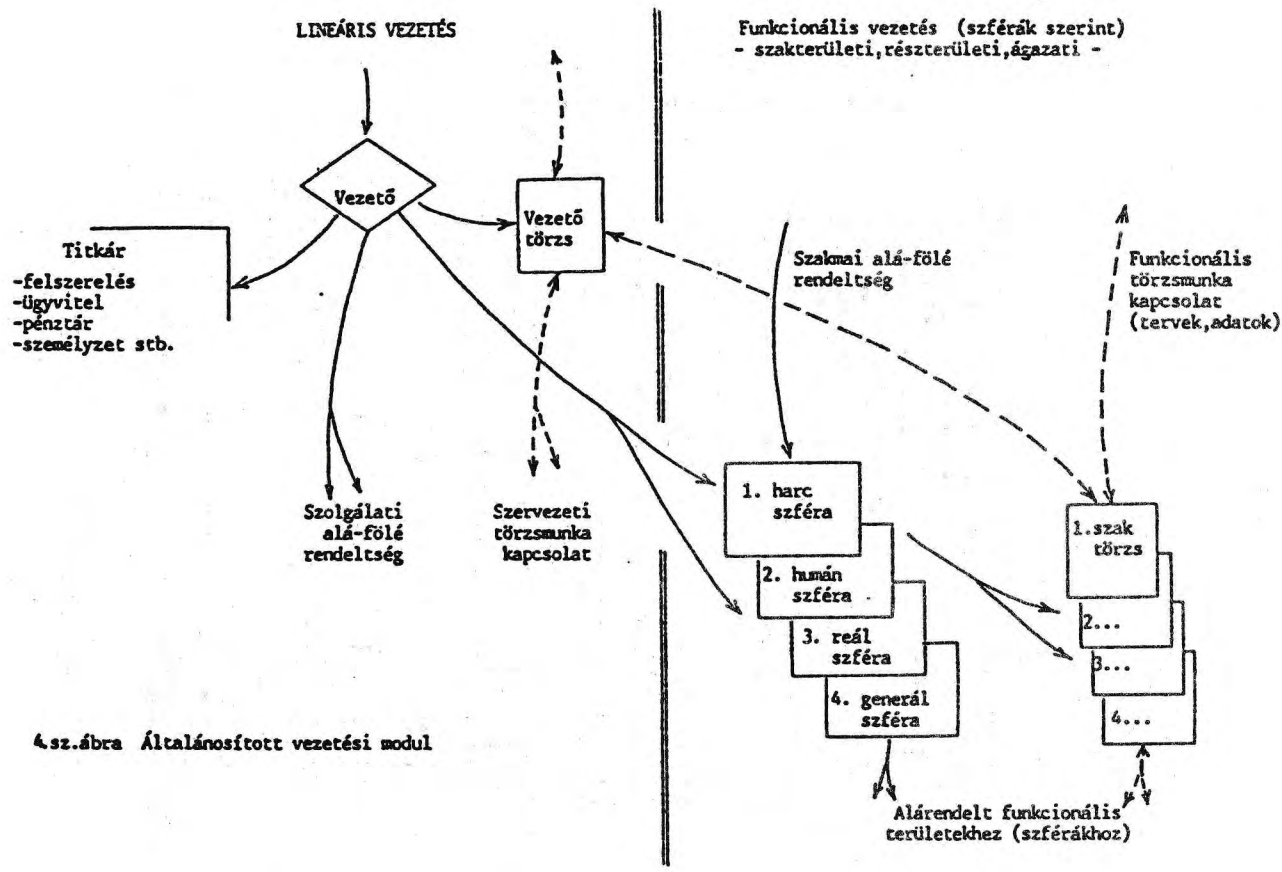
A további elemzésekhez, probléma feltárásokhoz hasznosítható a 6.sz. ábrán vázolt, a katonai rendszer egészét átfogó modell-gráf. A 6.sz. ábra modellje logikai szintű, mert az egyes szervezeti elemek a 2.sz. ábra "minta" folyamat tevékenység struktúrájának megfelelően csoportosítottak a harc-, humán-, reál-, generál-szférák szerint a vezetési (hierarchia) szinteket is reprezentálva.

Az ábrából kitűnik, hogy a komplex katonai rendszer vezetési modell-gráfjának megszerkesztése a kialakított tényleges vezetési rend lényegi elemeit, alapstruktúráját nem célozza megváltoztatni, hanem csak folyamatok, tevékenységek egyszerűbb, áttekinthetőbb rendszerezését, illetve ezek alapján a fő folyamat (harc-szféra) és a segédfolyamatok logisztikai rendszereit (ezen belül a tervezés rendjét), illetve a logisztikai szervezeti elemek "beilleszkedését" teszi logikailag megoldhatóvá.

3.m. táblázat A kintani vezetés - folyamatokra, tevékenységekre
 és illés - szerkezet

vezetés szintje	A vezetés feladatai	A vezetés területi szfériái	Szervezeti vezetés szintje
Alapfolyamat	11. Hozzárendelés 12. Hozzárendelésítés 13. Haza koordinálás (fogyvernemi alkalmazás) 14. Hozzárendelésítés (m.f., v.v., RRL...)	1. Hozzárendelési szf. folyamat vez. "Hozzárendelés"	A szervezet egységeit (a szfériákat) összekötő szervezési- erőforrás elosztás, logisztikai koordináció...
Előzetes (tárgyalás, tárgyalás) folyamatok	21. Szociálisbiztosítás 22. Kiképzés (továbbképzés, sport...) 23. Szociális ellátás (dim., ruh., pü...) 24. Munkaadói ellátás	2. Szociális szf. folyamat vez. "Hozzárendelés"	
	31. Hozzárendelés fejlesztés 32. Hozzárendelés ellátás 33. Szervezési, javítás 34. Szervezési, üzemanyag ellátás	3. Hozzárendelési- szolgáltatási folyamat vez. "Hozzárendelés"	
	41. Munkaadói vezetési rendszer 42. Munkaadói szervezési, fejlesztés 43. Információ-munkaadói (hír. elektr. eszközök ellátás) 44. Munkaadói, beruházás 45. Munkaadói, szállítás (közvetlen g.j.m. ellátás) 46. Szervezési, igazgatás, gazdasági	4. Alapvető folyamat vezetés "Hozzárendelés"	

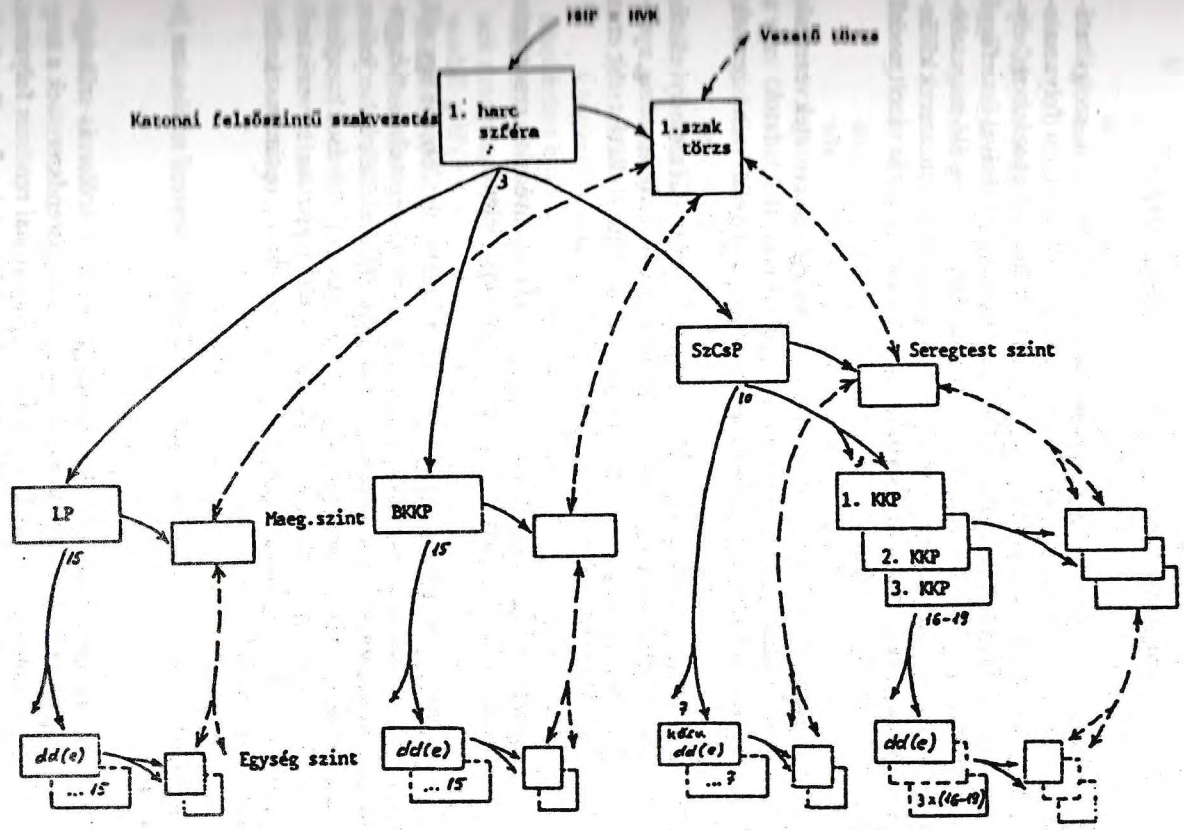
3 ábra

4.sz.ábra Általánosított vezetési modul

4. ábra

5. ábra

5.sz.ábra A csapatvezetés harc-szféra vetületének modell-gráfja (a humán, reál, generál szféra hasonlóan bontható ki)

A logisztikai rendszerépítés feladatairól

A logisztikai rendszer személyek, anyagok, eszközök, energiák, szolgáltatások, információk (összességükben dolgok, erőforrások) rendszereken (folyamatokon) belüli és rendszerek (folyamatok) közötti áramlásának létrehozásával (hely- és időkoordinátáinak változásaival), irányításával és lebonyolításával összefüggő tevékenységekkel foglalkozó rendszereket (folyamatokat) integráló magasabb-szintű rendszer. A szakirodalom megkülönbözteti a logisztikai rendszerek különböző szintjeit, amelyek a Magyar Honvédségre is az 5. és 6.sz. ábrán vázolt modell alapján értelmezhetők a következők szerint:

- 1/ a mikro logisztikai rendszerek szintje, ilyen pld a szervezetek vezetését ellátó rendszer (az ábrán a titkárságokhoz rendelt feladatok) vagy a csapatok lőszer és rakéta ellátó rendszere, ruházati ellátó rendszere stb;
- 2/ a makro logisztikai rendszerek szintje, ilyen pld az MH személyi ellátás rendszere (a pályárirányítástól, behívástól kezdve a leszerelésig, nyugdíjig, beleértve a kiképzést, felszerelést, egészségügyi ellátást stb); ez az 5. és 6.sz. ábra szerint a humán-szféra funkciója;
- 3/ komplex logisztikai rendszer szintje, amely pl. a honvédelem rendszerén belül az összes logisztikai rendszer integrációját jelenti.

A logisztikával foglalkozó angol-amerikai szakemberek többsége úgy véli, hogy a logisztikai rendszerek kialakításának szükséges és elégséges elméleti és gyakorlati alapjait elsősorban az elektronikus adatfeldolgozás széleskörű elterjedése, másodsorban pedig a fejlett rendszerelméleti és matematikai eljárások komplexitásának növekedése teremtette meg. Az utóbbiak közül a logisztikai tervezés területén a szimulációs technikák, hálóstervezési, operációkutató, optimumszámítási módszerek az alapvetőek.

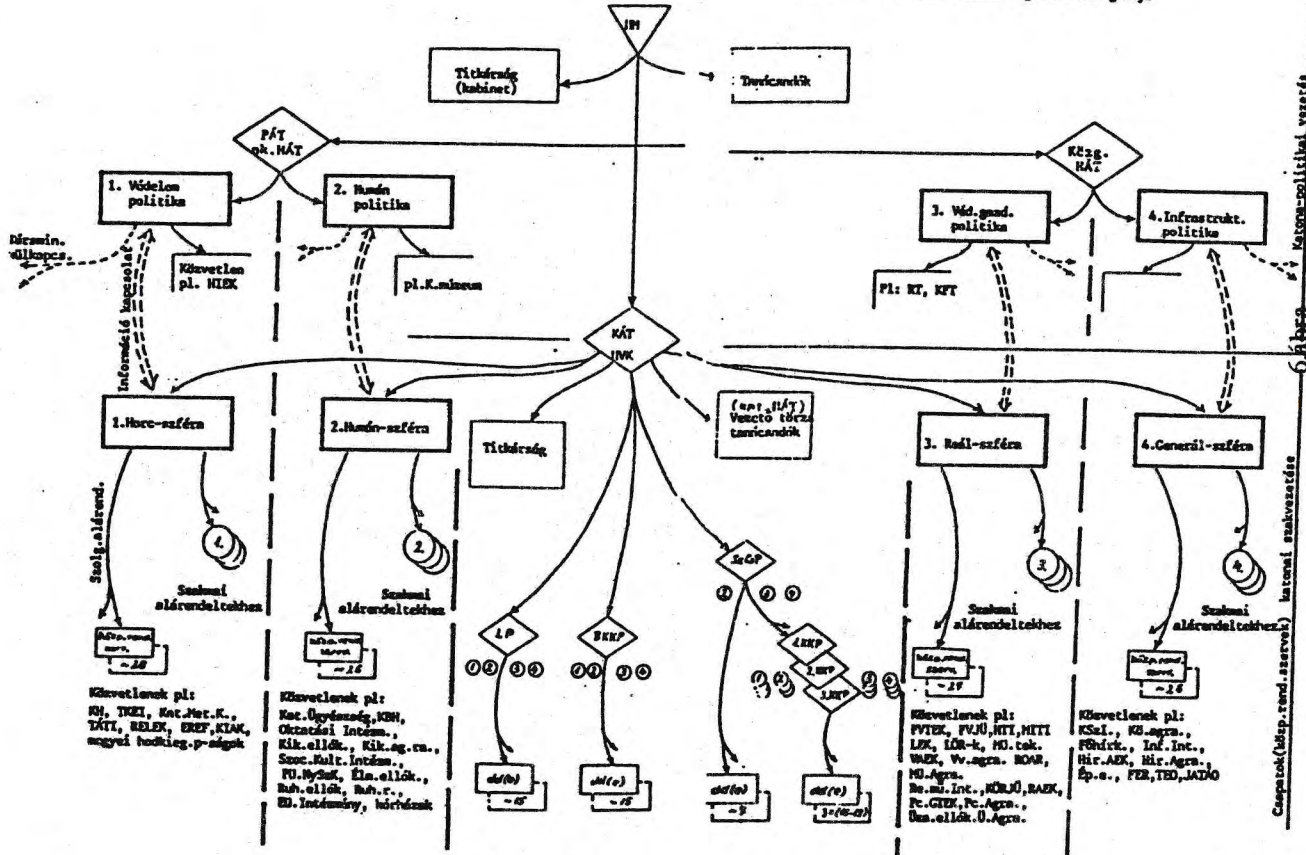
A logisztikai rendszerépítés elvégzendő feladatai a következő területeken jelentkeznek:

- 1/ A csapatok alkalmazása, felkészítése, készenléte, erőforrás-szükségletei kielégítéséhez az erőforrás-folyamat mozgásrendszereinek a megtervezése, létrehozása. Ezek előfeltétele a katonai rendszer folyamat, tevékenység struktúrájának részletes kialakítása (pl. a 2.sz. ábra "min-ta" szerint).
- 2/ Az effektív mozgások olyan optimalizálása, hogy az új rendszerben ne csak a költségfordítások csökkenjenek, hanem a csapatok alkalmazhatósága, a honvédelem hatékonysága is növekedjen.

- 3) A logisztikának az alapvetően fontos tervezési rendszere mellett, az ellenőrzési rendszert is magában kell foglalnia, azaz úgy kell működnie, mint egy állandóan készenlétben álló "tűzoltóbrigád", mely a nem optimális működés esetén azonnal beavatkozik a folyamatba.
- 4) A logisztika nem csak "ellátási" feladatot jelent, hanem egy magasabb-szintű vezetői, parancsnoki feladatot is, amit a logisztikai rendszerelemek szervezeti fejlesztésében (szervezésében) kell érvényesíteni.
- 5) A logisztika nem csak egy önálló eljárás, hanem egy szemléletmód, amely, a probléma megoldásra alkalmasnak ítélt módszerekkel a feladatmegoldás realizálására irányul. A logisztika tehát a rendszerelmélet alkalmazása az erőforrás-áramlás területén.
- 6) A logisztikai rendszerépítés haszna az egyre nagyobb, komplexebb rendszer kialakításával növekszik, tehát a mikro és makro logisztikai rendszerek kialakításával egyidőben a honvédelem komplex logisztikai rendszerét is építeni kell.

A logisztikai rendszerek sikeres kialakításának döntő feltétele a megfelelő számítástechnikai alapokra épített, jól működő számítógépes adatfeldolgozás és az érdekelt szervezetekre kiterjedő szabványosítás, tipizálás, kódolás. Ezen feltételek kielégítésével a megalapozását szolgálja pl. az általánosított modulokból felépített vezetési modell-gráf (5-6. sz. ábra). A logisztikai vezetési rendszer (ezen belül a tervezési és adatrendszer) kialakításához is a katonai vezetési rendszer modell-gráfok alapján való elemzése ad problémafeltáró, megfogalmazó lehetőséget.

6.sz.ábra A hatvani vezetési logikai modell-gráfja

6.sz.ábra A hatvani vezetési logikai modell-gráfja

Következtetések

Kutató munkánk során, eddig elvégzett munkánk alapján néhány olyan általános következtetésre jutottunk, melyek alapvetően orientálják jövőbeni tevékenységünket.

Ezek a következők:

- 1) A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakítása sürgetően szükséges és ehhez - a folyamatokban lévő átalakulás mellett - a feltételek is kedvezőek.
- 2) Akár az amerikai, akár a kisebb országok (pld Belgium, Ausztria) megismert logisztikai rendszerét vesszük is példaként, ezen rendszerek közvetlen adaptációja nem kivitelezhető, egyrészt azért, mert az MH irányítási struktúrájára, ellátási folyamataira a nyugati rendszerek nem leképezhetők, másrészt pedig - figyelemmel a környező országokra, valamint a lehetséges szövetséges partnerkapcsolatokra is - a Magyar Köztársaság mint környezet, különösen a jelenlegi "átalakuló" helyzetben, sajtóosan magyar megoldást igényel.
- 3) Az MH komplex logisztikai rendszerének kidolgozásához nem elégséges valamely e feladatra szakosodott nyugati, vagy az MH logisztikai jellegű tevékenységet bizonyos mértékig ismerő hazai polgári vállalat megbízása. Nem pedig azért, mert egyrészt ezek csak egy-egy konkrét részterület logisztikájának korszerűsítését vállalják, másrészt a megbízáshoz olyan részletesen kidolgozott követelményeket igényelnek, amelyek csak egy "belső" fejlesztési folyamat során, az ebben résztvevő katonai szakemberek jelentős munkájával megfogalmazhatók. Mindezek mellett egy polgári céggel végeztetett komplex rendszerfejlesztés meglehetősen költségesnek ígérkezik.

Az előzőekből következően és figyelembe véve, hogy az általános értelemben vett logisztika átfedi az MH teljes tevékenységi körét, arra a következtetésre jutottunk, hogy az MH logisztikai rendszerének építését egy - az MH további fejlesztési feladataihoz is hasznosítható - ideálisnak tekinthető logikai vezetési modellre kell alapozni, természetesen figyelembe véve mind az MH jelenlegi helyzetének felméréseiből, mind pedig a nyugati hadseregek logisztikai rendszereinek megismeréséből származó tapasztalatokat és ismereteket.

A LOGISZTIKA HELYEZETE ÉS FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Knoll Imre¹

1. A logisztika hazai kialakulása és tevékenysége

Mielőtt a logisztika tudományának és alkalmazásának jelenlegi magyarországi helyzetét és a fejlesztési irányokat részletesen elemezném, röviden összefoglalom e rendkívül összetett tevékenység hazai kialakulásának főbb fázisait. (Cikkemben döntően csak a polgári területtel foglalkozom.)

Kisebb és egymástól többségében független, polgári és katonai logisztikai munkacsoportok közel 10 éve már aktívan dolgoztak nálunk és fokozatosan születtek elméleti és gyakorlati eredmények is. Mivel ezek egyre többször nemzetközi tanácskozásokon és szakirodalmi fórumokban is nyilvánosságra kerültek, főként ennek volt köszönhető, hogy az 1984-ben megalakult *Európai Logisztikai Szövetségnek (ELA) alapító tagjai* lettünk és 35 tagszervezetével operatív kapcsolatban állunk.

Miután pedig bel- és külföldi aktivitásunk szélesedett, 1990-ben megalakítottuk az *önálló Magyar Logisztikai Egyesületet* is, mely logisztikai alágazattól függetlenül az ország minden ilyen érdeklődésű szakemberét és intézményét összefogja.

Elsődleges feladata, hogy korszerű és átfogó logisztikai módszerekkel bármely *ellátási feladatot* úgy szervezzen, irányítson és értékeljen, hogy abból pozitív *gazdasági eredmény* szülessék.

300-350 fős egyéni és kb. 80 fős intézményi tagságunk a gazdasági élet minden ágazatát képviseli: közgazdászok és műszakiak, kereskedelmi és ipari, illetve informatika és számítástechnikai, pénzügyi és értékelemzési szakemberek, akik a logisztikai sokrétű területén széleskörű tevékenységet folytatnak. Az egyéni tagok mellett egyre növekszik a jogi személyek száma, közöttük ipari üzemek, kereskedelmi-, szolgáltató-, kutató-fejlesztő vállalatok, oktatási intézmények. Öröndetes, hogy nemcsak közismert *"nagy cégek"* mint a MÁV, a Magyar Honvédség, az ALFA Kereskedelmi RT, vagy a TAURUS léptek be hozzánk, hanem fokozódó gazdasági potenciállal bíró magánvállalatok, mint az INTERSERVICE GROUP, a TIMESPED Kft, az UNIPROFIL Kft vagy a LOGISZTIKA Kft. Egyesületünk sű-

¹ Dr. Knoll Imre egyetemi tanár, a Magyar Logisztikai Egyesület elnöke

lyát növeli, hogy gyarapszik külföldi tagjaink száma is: így Peter Bolt, az ELA elnöke, Hans Peters a VILÁGBANK managere és egyre több jointventure és külföldi cég is belép hozzánk. Ide soroljuk: TNT Contract Logisztik; SKŰ-BEG; Lehel-Electrolux; Jouleimpex Kft; Dornier; Thyssen; Nestlé; Gebrüder Weiss, Unisys,

Jelenlegi mennyégi és minőségi fejlődésünk hozta magával, hogy a logisztikai belső szakosodás szellemében fokozatosan kialakítottunk két regionális (Győr és Szeged), valamint több munkacsoportot: közlekedés és árueosztás, kereskedelem és marketing, termelési logisztika, anyag- és raktárgazdálkodás, informatika és számítástechnika, szervezés-propaganda, műszaki-ökonomiai értékelés, oktatás-továbbképzés.

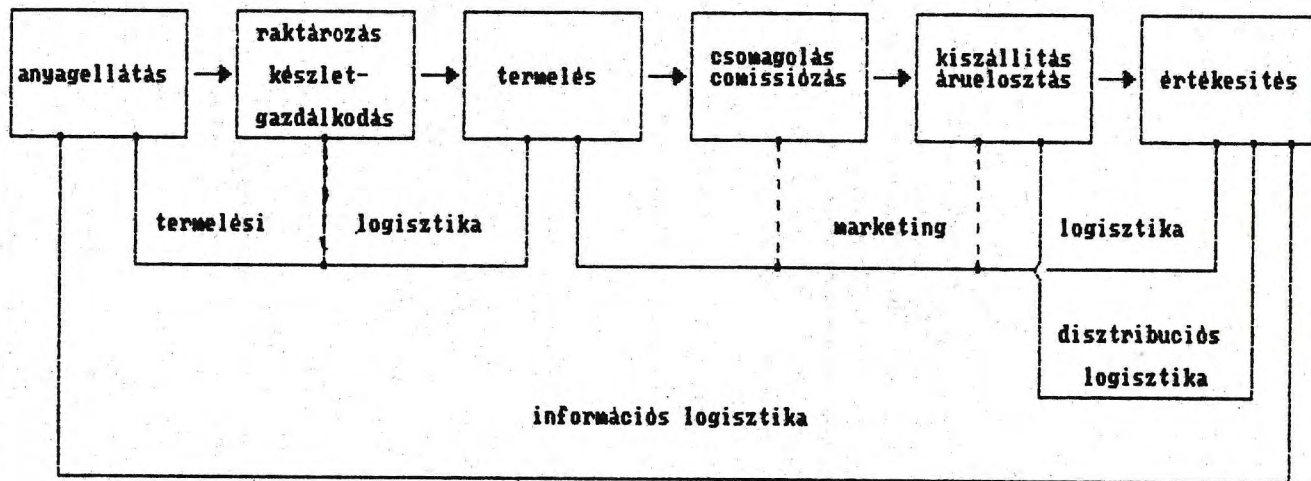
Mielőtt azonban ezek tevékenységét bővebben ismertetném, rögzíteni kell, hogy az ellátási feladatok sikeres megvalósításához alkalmazásra kerülő logisztikai *filozófiából* kialakult egy koordináltan szervező, irányító, értékelő módszer.

A funkcionális tagozódás vázlatából (1. ábra) egyértelmű, hogy az

- anyagbiztosítás, a termelés;
- a raktározás és készletgazdálkodás, valamint
- az árueosztás és értékesítés

komplex rendszere azután főbb logisztikai alrendszerekre is bontható, melyek a nemzetközi gyakorlatban rendszeresen megjelennek. Felhívjuk azonban a figyelmet arra, hogy ezenkívül a logisztikai megoldásokat szokták gazdasági ágazatonként is behatárolni (pl. ipari- vagy kereskedelmi logisztika), de előfordul olyan elemzés-fejlesztés-tervezés, amely csak egy szűkebb területet érint (pl. csomagolás-logisztika). Lényeges azonban, hogy mind az alrendszerek, mind a részterületek mélyebb kidolgozása, problémáinak megoldása során az átfogó logisztikai rendszerhez való kapcsolódások, illetve a koordinációs intézkedések rögzítésre kerüljenek.

A LOGISZTIKA funkcionális tagozódása

1. sz. ábra

Előzőkhöz is csatolva alakult ki egyesületünk széleskörű *szakmai tevékenység-*

- a) vállalat- és rendszerszervezés,
- b) raktár- és készletgazdálkodás,
- c) áruelosztás és szállításszervezés,
- d) kereskedelmi ellátási rendszerek kialakítása,
- e) informatikai rendszerfejlesztés és számítástechnika,
- f) géprendszerek összeállítása (technológiai anyagmozgatási, tárolási, áruelosztási),
- g) csomagolástechnika és -vizsgálat
- h) gépkiválasztás műszaki-gazdasági adatok alapján,
- i) infrastruktúra és településfejlesztési kapcsolódások megoldása,
- j) környezetvédelem és hulladékhasznosítás logisztikai módszerekkel,
- k) minőségellenőrző rendszerek támogatása,
- l) műszaki-ökonómiai döntéselőkészítés, értékelés (logisztikai költségek és egyéb értékelemzések),
- m) oktatás-továbbképzés szervezése (logisztikai-, marketing-, kereskedelmi-, és egyéb jelleggel), alap-, közép-, és felsőfokon,
- n) logisztikai kapcsolódások a controllinggal,
- o) logisztika és franchise.

Célszerűnek látszik ide kapcsolni Egyesületünk ún. *egyéb szolgáltatásait is:*

- *tanulmányok, projektek-, szoftverek kidolgozása* (tervezési-, szervezési- és fejlesztési-, stb.) fő- és alvállalkozói formában; ezt több esetben a Magyar Honvédség különböző szakembereivel közösen végeztük;
- *információk:* bel- és külföldi cégg adatok, illetve rendezvények, stb.;
- *szakmai tanácskozások, cég- és termék bemutatók, tapasztalatcsere látogatások szervezése, üzleti kapcsolatok elősegítése;*
- *cégismertető cikkek elhelyezése bel- és külföldi szaklapokban és egyéb cégpropaganda lehetőségek;*
- *szakemberek kiválasztása és tanácsadói tevékenység.*

Az Egyesület széleskörű, elmúlt években végzett tevékenységét szemléletesen mutatja az alábbi összeállítás, melyet 5 főcsoportba soroltunk. Ebben is – akárcsak a korábban már kiemelt oktatás- és továbbképzésben – több helyütt megjelenik a Magyar Honvédség különböző feladataiban és fejlesztési munkáiban való együttműködésünk.

1. Vállalati szervezés

1.1. Nagyüzemi logisztikai központ és tevékenységének megszervezése (pl. a Tiszai Vegyi Kombinátban).

1.2. Ipari üzem anyaggyártási-, be- és kiszállítási és áruelosztási rendszerének megszervezése (pl. a TAURUS Abroncsgyárban).

1.3. Számítógépes raktárirányítási és készletnyilvántartási rendszerek kialakítása, (pl. hazai gyógyszergyáraknál).

1.4. Termelésirányítási rendszerek kidolgozása logisztikai átfogó elvek segítségével (pl. AGROLOG-GATE kutatások).

1.5. Minőségellenőrző rendszerek támogatása.

2. Kereskedelmi területen

2.1. Nagy- és kiskereskedelmi egységek áruellátásának komplex rendszerrel, *hardver és szoftver fejlesztés* (pl. hazai nagykereskedelmi vállalatokkal együttműködve, így ALFA Rt.).

2.2. Központi és decentralizált *nyilvántartások* korszerű számítástechnikai módszerekkel (pl. Logisztika Kft.: ÁTI Központi és telepi raktárnyilvántartás).

2.3. Anyagok és termékek *értékesítésének információs* rendszerei.

2.4. Szaktanácsadás és tervezési-fejlesztési-szervezési közreműködés a Világbank 1992-ben indult *"kereskedelem-fejlesztési"* hitelprojektjében.

3. Raktározás, raktárgazdálkodás

3.1. Központi, illetve regionális élelmezési és egyéb ellátó raktárak *árufor-galmi- és szállítástechnológiai* átvilágítása, műszaki-gazdasági fejlesztési javaslatokkal (pl. a Magyar Honvédség részére).

3.2. Meglévő raktárak és technológiájuk intenzifikálása *számítógépes iránítási* rendszerrel.

3.3. Raktárak hardverjeinek (eszközrendszerének) tervezése, fejlesztése *telekommunikációs, kézi- és gépi kiszolgálású állványrendszerek, stb).*

4. Áruelosztás, szállítás, anyagmozgatás

4.1. Élelmiszeripari nyersanyagok begyűjtésének, felvásárlásának, készletének, majd feldolgozás utáni *elosztásának és értékesítésének* átfogó számítógépes programozása (pl. Komárom és Csongrád megyében).

4.2. Irányítástechnikai és *informatikai rendszertervek* elkészítése.

4.3. Áruelosztáshoz kapcsolódó *csomagolási és csomagolás-vizsgálati módszerek* kidolgozása és alkalmazása (számos konkrét megoldás a Győri Műszaki Minőségvizsgáló Laboratóriuma közreműködésével).

4.4. *A kombinált szállítás* rendszereinek és körzeti *elosztó-, logisztikai központjainak* kialakítása (pl. Kecskeméti Agroker-nél folyamatban, Kereskedelmi Minisztériummal kooperálva országos rendszer- és regionális központok tervezése, folyamatban).

5. Egyéb projektek és tanulmányok

5.1. *Műszaki ökonomiai döntéselőkészítő* tanulmányok kidolgozása (pl. műtrágya országos elosztás-szállítás költségoptimalizálása 1990-ben; rakodógépek kiválasztása regionális áruelosztási központ feladatainak optimális ellátáshoz).

5.2. *Logisztikai költségek* elemzése és egyéb értékelemzések (pl. AGRO-LOG-GATE kutatások).

5.3. *Településfejlesztési* és egyéb infrastrukturális fejlesztések kidolgozása logisztikai módszerekkel, (pl. folyamatban a Gödöllői Városi önkormányzattal közösen).

5.4. *Hulladékhasznosítás* logisztikai elosztási- és tárolási rendszereinek kidolgozása.

5.5. *Környezvédelem* és a *logisztikai* módszerek hatékony összekapcsolása (pl. szennyező anyagok zárt csővezetékes szállítási rendszerének megvalósítása hazai cukorgyárban és városi csatornázási műveknél).

Itt említem, hogy Egyesületünk működését elősegítő *információs lépéseink* között talán legfontosabb, hogy legalább havonta rendezünk a logisztika valamely szűkebb területén szakmai vitaülést, külföldi előadókkal szimpóziumot, és aktívan bekapcsolódunk különböző társegyesületek ilyen jellegű munkáiba is.

Mivel pedig a *nemzetközi logisztikai élettel* ugyancsak állandó az együttműködésünk, a hallott újdonságokról részben itthon rendezett események alkalmával, részben *LOGINFO* című időszak kiadványunkban számolunk be. Tevékenységünk fontos jellemzője, hogy csupán a külföldi sajtóban, Egyesületünk és tagjaink eredményeiről és aktivitásáról évente legalább 8-10 különféle *szakcikket* jelentetünk meg. Ugyancsak intenzív nemcsak az ELA üléseken, hanem nemzetközi konferenciákon, tanácskozásokon való részvételünk is.

Hírünket komoly formában vihetik előre azok a *nemzetközi projektek*, melyekbe részben nyugati kormányzati szervek, részben európai- és világszervezetek támogatásával, a közelmúltban többféleképpen bekapcsolódtunk. Ily módon folyik több helyütt áruellátás-, átrakodási központok kialakítása, illetve kombinált szállítási témák, valamint információs hálózatok kifejlesztése. De ide sorolhatók a Világbank részéről támogatott kereskedelmi-áruelosztási-oktatói projektek, vagy pedig a német BVL-DAV-val most kidolgozás alatt álló logisztikai továbbképzés. Ugyancsak bővülnek az angol és olasz kapcsolatok is. Mindezekhez azonban alapvető, hogy a külföldi partnerrel együtt, előzetesen gondosan mérjük fel a jelenlegi hazai hátteret, valamint az anyagi-technikai lehetőségeket, mivel csak ezek után,

ezekre ráépülve várható valós fejlődés a magyar logisztikai életben és eredményeiben.

2. Logisztika a fejlesztési célok szolgálatában

A logisztikai módszerek bevezetésének, elterjesztésének és alkalmazásának a műszaki-gazdasági fejlesztéseket kell szolgálnia. Vagyis mind a mai tevékenység, mind a későbbi logisztikai lépéseket ezek determinálják.

Ha tehát a "műszaki fejlesztés" fogalmát a gazdasági életben ismert módon, minél szélesebb értelemben fogjuk fel, kijelenthető, hogy a logisztikának ma éppúgy mint holnap, a műszaki-gazdasági fejlesztések minden lépésében benne kell lennie, ezekkel együtt kell működnie.

A logisztika bekapcsolódása a következő főbb területeket érinti:

- a fejlesztési feladat és céljának meghatározása;
- a fejlesztés tárgyának behatárolása:
 - a) eszközfejlesztés
 - b) rendszerfejlesztés,
 - c) komplex fejlesztés (pl. településfejlesztés, közlekedési koncepció, stb.),
 - d) gazdasági ágazat makroszintű fejlesztése,
 - e) környezeti tényezők és hatások fejlesztési kérdései (pl. környezetvédelem, hulladékhasznosítás),
 - f) nemzetközi hatásokkal összefüggő fejlesztések, pl. az Európai Közösségbe való bekapcsolódás, ennek szabványosítási és egyéb kérdései;
- a fejlesztés fázisainak és egymáshoz kapcsolódó főbb tényezőinek rögzítése, alternatívák felvázolása;
- a fejlesztési megoldás végleges kiválasztása, műszaki-ökonómiai döntéselőkészítés segítségével;
- a fejlesztés megvalósítási terveinek részletes kidolgozása; esetleg versenyeztetés, tender kiírás;

- az elkészült tervek részletes bírálata, a megvalósításra alkalmas fejlesztési terv kiválasztása az alternatívák vagy pályázatok közül;
- a fejlesztés tárgyának, rendszerének megvalósítása;
- a fejlesztés eredményének, kezdeti tapasztalatoknak értékelése, az esetleges korrekciókra javaslat;
- a végleges, rendeltetésszerű működtetés;
- az első "üzemszerű" működtetés műszaki-gazdasági értékelése, a fejlesztés hasznosságának, direkt és indirekt hatásainak kiértékelése;
- a fejlesztett eszköz vagy rendszer karbantartásának megszervezése (előzetes tervek alapján), ehhez a megfelelő szervezet-hálózat kialakítása.

A logisztika fejlesztési irányában elsődleges tényező, hogy az előző fázisokba a logisztikai módszerek, elvek minél hatékonyabb *bekapcsolódását* biztosítsuk.

Jellegüket tekintve a következő főbb "logisztika műveletek"-ről van szó:

- a) *szervezési* tevékenység az említett fázisokon belüli vagy azok közötti feladatok minél zavartalanabb és eredményesebb elvégzése érdekében;
- b) *irányítási* feladatok korszerű vezetési módszerekkel való ellátása,
- c) a funkciók megoldásához szükséges, sok esetben különböző szakterületi feladatok *koordinálása* ;
- d) az *információs* kapcsolódások biztosítása korszerű szoftver és hardver eszközökkel;
- e) a közvetlen és közvetett *költségek* elemzése, értékelése (előzetesen, a fejlesztési tevékenység alatt és a fejlesztés lezárásakor);
- d) az *emberi tényezők* fokozott figyelembe vétele:
 - szaktudás és fejlesztése;
 - rugalmas alkalmazkodóképesség;
 - szociális tényezők szerepe.

Nemzetközi fejlesztési tendenciák

A következőkben kizárólag azokkal a logisztikafejlesztési tendenciákkal foglalkozom, melyek a nemzetközi tudományos és abból realizált gyakorlati eredményekben, tevékenységben, a legutóbbi időkben kiemelt hangsúlyt kapnak. Vagyis a gondolatsor nem törekszik arra, hogy a logisztika minden alrendszerét elemezze, hanem csupán rá kíván világítani olyan, relatíve új tendenciákra, melyek a gazdaságilag fejlett országokban, logisztikai összefüggésekben fokozottan megjelennek, így nekünk is törekednünk kell ezeket az eddigieknél szélesebbkörűen figyelembe venni.

A. Logisztikai költségek

Mivel minden egyes logisztikai műveletnek értelemszerűen költségvonzata is van, így a célul kitűzött "gazdasági eredmény" elérésében szerepük jelentős. Azonban megjelenési "pontjaikkal", nagyságrendjeikkel, más termelési-, szolgáltatási műveletekre, illetve a teljes ellátási folyamat önköltségre való pozitív és negatív hatásaikkal elemző módon kell foglalkozni. Ez vonatkozik a költségelemek egyedi költségátára eppúgy, mint azokra a publikációkban rendkívül sűrűn megjelenő adatokra, melyek a logisztikai költségek összegezett értékét egy termelési vagy ellátási folyamat önköltsége százalékában igyekeznek kifejezni. Mindehhez természetesen korszerű értékelemzési módszereket kell használni.

B. Informatikai és számítástechnika

Az ismert üzemi, intézményi adatbankok és informatikai-számítástechnikai módszerek mellett egyre nagyobb szerepe van az intézmények közötti, régiókat is átszelő, sőt nemzetközi, ún. makro-informatikai rendszereknek. A szoftverfejlesztés és -alkalmazás mellett fokozottan megjelennek a jelentős beruházásokat igénybevevő műholdas adatátviteli megoldások. Itt kell említeni a nálunk is kifejlesztett és ma már létező Electronic Data Interchange (EDI) rendszert, melynek a nemzetközi informatikai adatátviteli szabványosításban is komoly jelentősége van.

Nem szabad azonban lekicsinyelni azokat az előnyöket sem, melyek pl. a nemzetközi fuvarozás és szállítmányozásban a járművekben elhelyezett, ma már számítógéppel is rendelkező fedélzeti komputer alkalmazásából, mind egyénileg (tehát egyetlen cég részére), mind az országok közötti kooperációkban ezáltal szü-

C. Infrastruktúra és logisztika

Az ismert és egymással többrendbeli kölcsönhatásban álló infrastruktúra tényezők, mint közlekedés, piac és informatika mellett, a logisztikusok egyre több figyelmet szentelnek ún. körzetek komplex fejlesztésének. Ilyen a *településfejlesztés*, mely makro megközelítésű átfogó szemléletet igényel. Jó példa erre, a jelenleg tervezés alatt álló "déli autópályához" kapcsolódó, sokirányú infrastruktúrális fejlesztés. De említhetjük a körzeti átrakó-elosztó, illetve szolgáltató központokat, melyek helykielölése számos nemzetközi tényező koordinációját, a szervezés és értékelés egymással sokrétűen összehangolt bonyolítását hozza magával.

D. Környezetvédelem

Logisztikai közreműködés és átfogó irányítás nélkül ma már a környezetvédelem által egyre szigorúbban megkövetelt intézkedéseket lehetetlen végrehajtani. Ezt tapasztalhatjuk pl. a közlekedés szinte abnormális mennyiségi felfutása következtében jelentkező zaj- és légszennyeződések kapcsán, amikor már több ország bizonyos időszakokra (éjjel vagy hétvégén) lezárja országhatárait vagy egy-egy övezetét a teherforgalom elől. Mindezek kihatása a kereskedelmi áruellátásra, járművek gazdaságos üzemeltetésére (várakozás a határokon!) előre szinte nem is kalkulálható költségtöbbleteket okoz. Az ezekre való felkészülés a jövőben olyan újszerű "lépéseket" igényel, hogy már ún. "zöld-logisztikáról" is kell beszélnünk.

E kérdéshez számos országos és nemzetközi fejlesztés problémája is kapcsolódik így úthálózatok, vasútvonalak építése természetvédelmi területeken keresztül; "veszélyes áruk" (mérgező, gőzölgő, stb.) szállításához megfelelő járművek, átrakó eszközök és tároló létesítmények; az ipar- és általában a településfejlesztéssel együttjáró környezetvédelem-szervezési intézkedések. Logisztikai szemlélet és a kölcsönhatás elvének figyelembevétele nélkül a helyes megoldás elképzelhetetlen!

Ha előzőket tudományos elemzéssel is párosítjuk, gyakran beleütközzünk az *ökológia* (környezettan) olyan területeibe, melynek szakemberei a logisztikát talán még sohasem hallották, de az együttműködésre kölcsönösen szükségünk van.

E. A hulladékhasznosítás

A fogyasztói társadalom és *rendszerének* direkt következménye, hogy egyre több hulladék keletkezik, melynek korábban megsemmisítésével, ma pedig *újrafelhasználásával* (recycling) fokozottan törődnünk kell. A hatalmas mennyiségek összegyjtése, valamint költséghatásainak elemzése tipikus logisztikai feladat. Összességében csak az lehet célunk, hogy a nagytömegű, inproductívnek tűnő mennyiségből hasznos, jóminőségű termék váljék. Ennek az átalakítási folyamatnak az értékelemzése rendkívül "izgalmas" eredményeket hoz legtöbbször olyan

megkövetkeztetéssel, hogy mind ehhez, mind a környezetvédelemhez külső, leggyakrabban állami anyagi erőforrásokra, támogatásra feltétlenül szükség van.

F. Az állam szerepe a logisztikában

Különösen akkor, ha a logisztikát befolyásoló tényezőket nemzetközi viszonylatban, széleskörűen tanulmányozzuk, egyre intenzívebben tűnik fel az "állami beavatkozás". Itt nem negatív hatásokról van szó, hanem több logisztikai alrendszerben, így az előzőkben környezetvédelemben, hulladékhasznosításban, sőt az infrastruktúrális fejlesztések szinte minden területén, szükséges állami "lépésekről". Ez természetesen nemcsak egy adókvetésben jelenik meg, (pl. a közlekedésben benzináremelés, úthasználati járulék, stb.), hanem idetartozik egy önkormányzat engedélye egy szántóföldön körzeti raktár létesítéséről, vagy a városokon belüli áruelosztás éjszakai lehetőségeiről. Nagyobb léptékben szó lehet egy gyorsforgalmi út (autópálya) megépítéséhez állami koncessziók megadásáról, nemzetközi szintű beruhásokhoz állami garanciák vagy kedvezmények biztosításáról. De említhetjük a munka jogi rendeleteket, az informatikai területen a frekvenciahasználati engedélyeket és a közelmúltban egyre szaporodó államközi megállapodást, melyek logisztikai kölcsönhatásokkal járnak együtt.

Feladatunk "mindössze" annyi, hogy egyébként is széleskörű, átfogó tevékenységünket az államtól kiinduló tényezőkkel való előzetes, majd folyamatos koordinációval ki kell egészítenünk.

G. Az ember szerepe

A fejlett gazdasággal rendelkező országok szakirodalmában és szakmai megfigyeléseiben szinte feltűnő - és ezért emeljük ki a nemzetközi tendenciák körében - hogy az ember szerepét és súlyát a logisztikai tevékenységek végzésében messze az informatikai eszközök vagy robotok fontossága elé helyezik. Hangsúlyozzák, hogy ez a logisztikai folyamatok eredményes megvalósításában két oldalról is döntő. Egyrészt közvetlen aktív lépésnek tekinthető, hogy "szervez - irányít - ellenőrzés" és a befolyásoló tényezőket is koordinálja. De aktív szerepe van az oktatásban, műszaki-gazdasági fejlesztési műveletek végzésében is.

Passzív közreműködésnek tekinthető (noha ez a kifejezés félre is érthető!), hogy mint fogyasztó, illetve "ellátásban részesülő" élvezi mindazon eredményeket, melyek az átfogó logisztikai tevékenység eredményei. Ide kell sorolnunk a sokoldalú információkat, (beleértve az oktatást és továbbképzést), valamint számos egyéb előnyt, pl. az önköltségsökkentésből adódó olcsóbb piaci árakat, vagy a kézzelfoghatóbbá tett közlekedést, a kultúraltabb kiszolgálást. Mindezek, az emberek által emberek érdekében tett lépések hozták magukkal, hogy a külföldi szakirodalom ezeket a kapcsolódásokat már egy új fogalomban, az ún. *szociológiai logisztikában* egyesítse.

H. Eurologisztika

Ma már egyértelmű, hogy Magyarország gazdasági és politikai fejlődése a most alakuló Közös Európába való bekapcsolódáshoz vezet. Ezekkel a kérdésekkel a 12 közös piaci ország szakemberei és politikusai ezekben a hónapokban rengeteget foglalkoznak, felvetik és elemzik számos megoldandó problémáját.

Mivel itt a gazdasági élet mozgásaitól kezdve a szociális kérdésekig szinte minden tényezőt, mely Európa lakosait érinti, meg kell vizsgálni és egy viszonylag új rendbe kell állítani, ebben alapvető szerepe lesz, sőt már ma is van a logisztikának. *A következőkben az együttesen koordináltan megoldandó feladatok közül néhány legfontosabbat - főként saját szaktudományunk szemszögéből - vetünk fel:*

a) Az ellátással összefüggő mikro- de főként makroszintű lépések terén számosat új, de legalább is módosított alapokra kell helyezni. Ide sorolom a marketinget, a fogyasztóval (ellátást élvezővel) változatlanul elsődlegesnek tartott kapcsolattartást, és az árképzés bonyolult háttér műveleteit.

b) Előzőkhöz szorosan tartozik a *vámszabályok* és intézkedések "zsugorodása", melynek számos emberi, jogi, pénzügyi velejárója lesz. Gondoljunk csak Európa és az USA közötti mezőgazdasági árukülkereskedelem ilyen vonatkozású éles vitáira.

c) *Az áruelosztáshoz* kapcsolódva már ma is komoly feladata van a körzeti (regionális) áruátrakó-, elosztó-szolgáltató központoknak. A határok "eltörlése" új fogyasztási súlypontok kialakulását hozza magával, és ez nemcsak e központok helykijelölésében jelent változást, hanem az *elosztási útvonalak* és jellegük módosulását is eredményezheti.

d) Miután a marketing tevékenység kimutatja a fogyasztási igényeket (mennyiségileg, helyileg, illetve rövid- és hosszútávra), a *termelő ágazatok* üzemének ehhez kell alkalmazkodniuk. Ez pedig új cégek létesítésében, esetleg már bevezetett termékelőállítóknál, többek között leányvállalatok létrehozásában, kisebb cégek felvásárlásában jelentkezhet.

e) *A külkereskedelemnek* az ily módon közössé váló Európán kívüli piacokra kell elsődleges figyelmét fordítania. Ez pedig a verseny több szempontból új helyzeteit teremtheti meg. Itt azután nemcsak az USA és Japán, hanem pl. a dél-ázsiai országok, sőt Afrika és Ausztrália is fokozottan megjelenhet.

f) Kiemelést igényelnek a közlekedés négy fő ágazatának (közút, vasút, vízi, légi) sok részben módosuló ill. egységesítendő szabályai. Ezek anyagi- és pénzügyi kihatása megjelenik nemcsak a rengeteg új jelzőtáblában, intézkedések írásos

anyagaiban, hanem a járművek, mozgató eszközök és szerkezeteik részbeni módosításában is (pl.reflektorok, biztonsági övek, fékek, katalizátorok, stb.)

g) *A minőségbiztosítás* eddig is komplex tevékenység volt, de ennek általános érvényű szabályait - áruelosztási-, kereskedelmi és számos más vonatkozásban - csakis az egyes országok ma meglévő szabályzatára alapozva lehet módosítani, egységesíteni.

h) Az előbb mondottak többsége összefoglalóan igényli a *szabványosítás*, tipizálás szinte minden területen történő átalakítását. Ebbe pedig nem csupán egy gépalkatrész vagy élelmiszer tartozik, hanem az ügykezelés nyomtatványai és azok tartalma, az informatika minden lépésének eddiginél is tökéletesebb uniformizálása, vagyis életünk szinte minden "művelete".

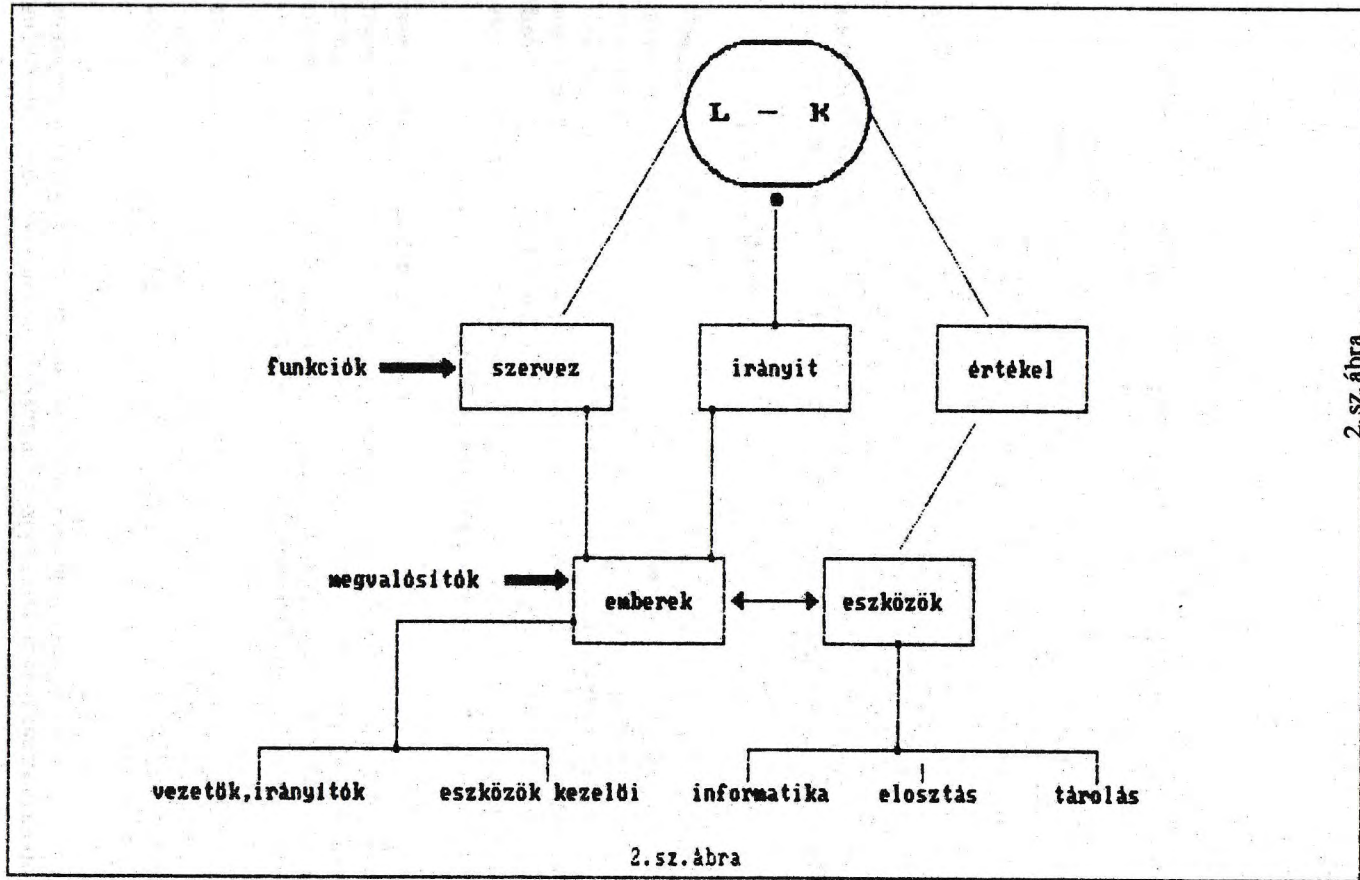
i) Az új fogalomként megjelent **EUROLOGISZTIKA** felsorolt lépései azonban csak akkor realizálódhatnak, ha az *emberi tényezők* ebben maximális segítséget, együttműködést biztosítanak. Itt elsősorban az új módszerek, megoldások, rendelkezések, intézkedések megtanulásáról, a széleskörű oktatásban, továbbképzésben való részvételtől is szó van. Nyugat-európai szakemberek kiemelik a *vezetési módszerek* lehető egységes kialakítását is, noha mind ebben, mind a többi műveletben a helyi körülmények miatti adaptáció szerepét nem szabad figyelmen kívül hagyni.

3. Összefoglalás

Az elmondottak alapján a *logisztikai közreműködés (LK)*, mind tevékenység a következő modellel ábrázolható (2.ábra).

Ebből is látható, hogy a logisztikai módszereken belül az LK súlypontjában vannak:

1. az ún. "ember-gép (eszköz)" kapcsolatok,
2. az időben lejátszódó ellátási folyamatok elemeinek (funkciónak) koordinációja, és
3. a közvetlen vagy közvetett gazdasági eredmény elérésére való törekvés.

2.sz. ábra

2.sz. ábra

NULLÁRÓL KELL-E INDÍTANI A LOGISZTIKÁT?

Ungvár Gyula¹

A HM intenzív reformfolyamatának egyik jelentős feladatát az anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás, ennek keretében az anyagbeszerzés, a tárolás, ellátás, szállítás, továbbá a kutatás – fejlesztés, a beruházás és az e kérdésekkel összefüggő pénzügyi tervezés, gazdálkodás, információ-áramlás és gépi adatfeldolgozás integrált rendszerének kialakítása képezi.

Az ilyen jellegű feladatokat integráló rendszert nevezik a nyugati hadseregekben *LOGISZTIKÁNAK*, és mint ahogy az nálunk már megszokott, most ezt kívánjuk kialakítani és bevezetni a Magyar Honvédségnél is.

Nem a törekvés helyességét kívánom vitatni, sőt! Jelen írásomban éppen arra kívánok rámutatni, hogy ennek szükségességét felismerve 20 évvel ezelőtt nálunk is megkezdődött a logisztikai – bár nem így neveztük – felfogású integráció elméleti kidolgozása.

1972-ben egy cikksorozat indította el a gondolatot, felvetve az anyagi-technikai biztosításban résztvevő szolgálatok integrációjának szükségességét. Ennek hatására indult be a hivatalos kidolgozói munka. Az akkori anyagtervezési csoportfőnök helyettes dr. Bencsik István mk. vör. gy. (akkor ezds.) vezette munkacsoport két év alatt egy tudományos munka keretében dolgozta ki az integrált ATB átfogó rendszer javaslatát. Ez a munka 1976-78 folyamán a katonai felsővezetés döntése értelmében csak a technikai szolgálatokra szűkítve Kovács Tamás mk. ezds. vezetésével folytatódott. Végeredményként 1979-ben a 9. gl. ho.-nál létrejött a kísérleti szervezet és beindult a közel 5 éves gyakorlati kísérlet.

A téma feldolgozására két körülmény inspirált. Egyrészt mert 1984-től a kidolgozói munkát irányítottam, másrészt mert mindeztidáig az integrációt csak negatív kritika érte, a pozitív eredményekről senki nem beszél. Mindebből eredően úgy érzem be kell mutatni, hogy mi volt az indíték, a cél, milyen körülmények, feltételek, korlátok és lehetőségek között kellett megvalósítani a katonai felsővezetés döntését és annak eredményes megvalósítását, milyen objektív és szubjektív tényezők befolyásolták.

¹ Dr. Ungvár Gyula ny. mk. vezérőrnagy, a hadtudomány doktora

Mi tette szükségessé az integrációt és mi volt a cél?

A fegyverzeti, a páncélos - gépjárműtechnikai szolgálat és a javító szervek integrációja a honi légvédelmi és a szárazföldi rakétacsapatoknál szervezetileg 1963-tól a rakéta mérnök műszaki szolgálat keretében megvalósult és eredményesen működött. 1975 után ugyanez az igény jelentkezett a *szárazföldi csapatoknál is, melynek alapvetően két oka volt:*

1.) A fegyverzeti rendszerekben meghatározóvá vált a komplexitás.

A fegyverzeti eszközök többsége hordozó alvázra építve, önjáró rendszerként jelent meg, beépített híradóeszközökkel és egyre bonyolultabb vezérlő elektronikával. Ugyanakkor:

2.) A hordozó alváz és a felépítmény csapatszintű technikai kiszolgálási rendszere alapvetően eltérő volt (a fegyverzeti felépítmény időnorma, a hordozó alváz teljesítménynorma alapon került technikai kiszolgálásra), ebből eredően:

- az eszközök - technikai kiszolgálás miatt - dupla időre estek ki a kiképzésből, ami jelentősen növelte a költségeket is; *ennek ellenére*
- az eszközök technikai állapota a hordozó és a felépítmény tekintetében soha nem volt egyenszilárd, mivel más volt a kiszolgálási fokozatok tartalmi mélysége, *ennek következtében*
- a komplex eszköz egészét illetően a technikai hadrafoghatóság a kívánt szinten soha nem volt biztosított, *hozzájárult ehhez még, hogy:*
- a fegyverzeti, a páncélos-gépjármű és más javítóműhelyek szervezetében párhuzamosan megjelenő elemek kapacitása kihasználatlan volt, ugyanakkor egyes területeken (műszaki, vegyvédelmi, híradó) javítókapacitás hiány jelentkezett, *mindezekben túlmenően*
- eltérő volt a szolgálatok gazdálkodási, alkatrész-ellátási, továbbá a hordozó alváz, a beépített híradó eszközök, a felépítmény, a fegyverzeti részközép- és nagyjavításba való utalásának rendszere, normatívája, ami igen gazdaságtalan volt.

Végezetül, egy sor terület a legfelső vezetés szintjén is dublázott és átfedett volt ami pl. az alkatrész-, a fenntartási anyagbeszerzés- és készletképzést illetően rendkívül gazdaságtalan volt. A HDS béke és háborús technikai biztosítás, a technikai infrastruktúrális háttér kiépítés, a szakemberképzés és elosztás tervezése és szervezése eltérő szempontok, érdekek alapján történt. A pénz sem a reális igényeknek megfelelően volt osztva. Míg egyes ágazatok állandó pénziánnyal küzdtek, egyesek esetenként pazarló gazdálkodást folytattak.

Ezen alapindokok vetették fel az integráció szükségességét, amelyet a 9.gl.ho.-nál több éves csapatkíséret előzött meg. Ennek során kerültek felszínre azok a gyakorlati problémák, amelyeket az integráció keretében kívánt a felső vezetés megoldani, és amely folyamat lényegében hat év alatt a következő öt ütemben valósult meg.

- **Az első ütemben:** 1983 novemberében HM szinten létrejött a Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség, amely az FVSZ, a PCGJMŰ, a VV. és a MŰ. Technikai szolgálatokat vont a alárendeltségébe.

- **A második ütemben:** 1985. március 1-vel a HDS és hdt. törzseknel integrálódtak a technikai szolgálatok a HM-ben kialakított elveknek megfelelően.

- **A harmadik ütemben:** 1985. december 31-ig a ho., e. szintű technikai szolgálatok, valamint a gl. és hk. z.-ak technikai biztosítást végző szervei, továbbá a ho., e. javító műhelyek teljes integrációja lett végrehajtva.

- **A negyedik ütemben:** 1986-1987 folyamán lett végrehajtva az ellátó központok keretében összevont központi raktárak, javítóházak, a szaktanintézetek és a katonai átvétel (a KŰM) ágazati szerveinek integrációja.

- **Az ötödik ütemben:** 1990-1991 folyamán jött létre az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség, amely már a REVA, a híradó technikai és repülő műszaki szolgálatokat is magába foglaló Haditechnikai Csoportfőnökség keretében integrálta az ágazati ATB szerveit és a Hadtáp Csoportfőnökség keretében működő szolgálatokat, mely utóbbiból végül is önállósult az egészségügyi és a közlekedési szolgálat.

Mi volt a tulajdonképpeni alapcél?

- Az anyagi-technikai biztosításban - ágazati és funkcionális rendszerben - résztvevő szervek (szakterületek) tevékenységi folyamata vezetésének egységes szemléletű, egyszemélyi felelősséggel történő összevonása, - egy kézbe való összevonása mellett - a racionális vezető és végrehajtó szervek kialakítása;

– Valamennyi szakterületet átfogóan a béke és háborús TB, az M feladatok és a szakkiképzés tervezésének, szervezésének, irányításának és ellenőrzésének integrálása;

- Komplex technikai biztosítási rendszer létrehozása;
- Gazdaságos beszerzés, készletképzés és ellátás;
- Összevont célirányos pénzgazdálkodás;
- Jobb kapacitás-kihasználás megteremtése;
- A HDS üzemfenntartási költségeinek csökkentése;
- A technikai hadrafoghatóság feltételét képező folyamatos üzemkésztség minden szaktechnikát érintő egyenszilárd biztosítása.

Ennek keretében az alábbi részfeladatok fogalmazódtak meg:

Minden szinten egységes, racionális, a feladattal arányos, profiltisztított, technikai irányultságú, ágazati rendszerben működő szervek kialakítása, leválasztva és összevonva a funkcionális feladatokat, az anyagellátást és gazdálkodást.

A csapatszintű integrált javítószerveknél - adott létszámon belül - a párhuzamos szervezetek megszüntetésével, a felszabaduló létszám átcsoportosításával a gyengébb szervezeteket megerősítve, egyenszilárd ágazati biztosítás kialakítása.

Egységes, minden technikai ágazatra kiterjedő időnorma alapra épülő komplex technikai-kiszolgálási rendszer létrehozása és bevezetése.

A csapatszintű okmányolás racionális csökkentése, a javítóanyag igénylési, ellátási és elszámolási rendszer egységesítése.

A csapatszintű alkatrésraktárak közvetlen műhelyhez való kapcsolásával az adminisztratív vezetési rendszer egyszerűsítése.

A központraktárak profiltisztítása, az inkurrencia felszámolása, az egységes féléves ellátási rendszer bevezetése.

Az ellátó központok létrehozása.

Az egységes alkatrész kódrendszer kidolgozása, és ennek alapján a beszerzés, a raktári készletképzés, a központi és csapatnyilvántartás, az igénylés és az ellátás számítógépes adatfeldolgozó rendszerének kialakítása és bevezetése.

Az ágazati katonai üzemi átvétel (a KÜM) szervezetek összevonása, az átvétel racionális létszám kialakítása.

A mérésügyi szolgálat létrehozása.

A csapatszintű összevont pénzkeret és anyaggazdálkodás bevezetése.

A K+F központi irányítás alá vonása.

A technikai vonzatú beruházások centralizált felügyeletének létrehozása.

Új készletképzési elvek kialakítása.

Az integrált háborús TB rendszer kidolgozása.

A HDS szintű komplex javítás profilírozott rendszerének kialakítása.

A technikus tisztek magasabb fokú továbbképzésének megteremtése érdekében a ZMKA Fegyverzettechnikai Tanszékének létrehozása, az egyetemi szintű mérnökképzés beindítása.

A felsorolt célkitűzések 1985-1990 között 80%-ban eredményesen megvalósultak. A legzökkenőmentesebben, leggyorsabban és legeredményesebben csapatszinten, a javítószerveknél történt meg az átállás. Kevésbé volt zökkenőmentes a folyamat a középszintű vezető törzsekben, és a legnehezebb volt a szemléletváltás a felső szinten, aminek nem csak tradicionális, hanem sok esetben egzisztenciális-presztízs okai is voltak.

A felsorolt célkitűzések közül: az egységes kód; ellátási norma; számítógépes nyilvántartás és a féléves ellátási rendszer kialakítását nem sikerült megvalósítani. Ennek bizonyos értelemben időhiány volt az oka, ebből eredően pedig megalapozottan kidolgozott koncepcióhiány volt a háttér. Elkövettük azt a hibát, hogy az ágazati működő számítógépes rendszerprogramokat - azzal a felkiáltással, hogy majd egy egységeset dolgozunk ki - elvetettük, de ennek előfeltételeit nem teremtettük meg. Ezzel évekre visszavetettük a számítógépes információrendszer és adatfeldolgozás megvalósítását.

Milyen szervezési hibák történtek és mi hátráltatta a célkitűzések megvalósítását?

Az első lépésben HM szinten a két önálló - a fegyverzeti és a páncélos-gépjárműtechnikai, valamint a fegyvernemről leválasztott vegyivédelmi és műszaki-technikai - szolgálatok integrációja, helyesebben összevonása történt meg. Az

ágazatok szakmai felelősségének meghagyása mellett integrálva lettek a hadművelési, az "M" és a kiképzési feladatok tervezése, szervezése, irányítása, továbbá az anyagi, pénzügyi és a személyügyi területek.

Az I.-III. ütem lényegében csak szervezeti integrációt jelentett (és egy sor részterületen jelent még ma is)!

A működési folyamat-integráció kialakulását elsősorban az integrációba bevont szolgálatok eltérő szervezeti struktúrája, kialakult működési rendje (ágazati, funkcionális), a beszerzésben (hazai, importarányok), az ellátásban, a felső- és csapatszintű gazdálkodásban (norma, készlet érték ún. "babpénz", effektív pénz), a fenntartás rendszerében (kiszolgálás, javítás), a javítószervek kapacitásában, nem utolsósorban pedig a megfelelő felkészültségű szakember állományban mutatkozó aránytalan eltérések akadályozták.

Hosszú időre kiható, induló hibája volt az integrációnak a vertikálisan és horizontálisan eltérő szervezeti struktúra-kialakítás és ebből eredően a vezetési rendben kialakult belső ellentmondás.

Az I-III. ütemben a technikai szolgálatok integrációjából kimaradt a Híradó Technikai Szolgálat, a felderítő és zavaró technika, valamint a Repülő Mérnök Műszaki Szolgálat (RMMSZ), bár gazdálkodási és tevékenységi felügyeletük koordinációs joggal a FVTFCSE hatáskörébe lett utalva.

Az RMMSZ kimaradása nem jelentett gondot, de a Híradó Technikai Szolgálat kimaradása a III. ütemben már problémát okozott, ugyanis:

A III. ütem a már integrált szervezetű ho.e. csapatműhelyeket teljes egészében a ho.e. FVT h. alárendeltségébe utalta, híradó-technikai szakember azonban nem volt a FVT h. törzsében. Mivel a Híradó Technikai Szolgálat fegyvernemi alárendeltségben maradt, a HM-től lefelé a csapatok, és főleg a javítószervek felé vertikálisan és horizontálisan is kettős vezetés jött létre, ami rengeteg bonyodalmat okozott, és jelentősen hátráltatta a működési integráció kialakítását, főleg az egységesítési célkitűzéseket illetően.

Igen bonyolult helyzetet teremtett, hogy bár az anyagbeszerzés és ellátás tervezése le lett választva a technikai szolgálatokról, az ellátóraktárak továbbra is ágazati alárendeltségben maradtak, akik az alkatrész-beszerzést és ellátást változatlan rendben végezték. Az ágazatok változatlanul feleltek a technikai állapotért, de a fenntartási beszerzésekhez pénzkerettel nem rendelkeztek, csak igényt terveztek. A funkcionális feladatok ágazatokról való leválasztása eredményeként a felelősség és a lehetőség szétválva, a tulajdonképpeni végcél eredményességre volt negatív hatással. Ez a fonákhelyzet 1991-ben, az eredeti állapot visszaállítása után szűnt meg.

Az évtizedes kialakult rendtől eltérő funkcionális feladat-átrendezés és összevonás, amely előremutatónak ígérkezett, nem minden területen hozta meg a várt pozitív eredményeket. Az anyaggazdálkodás ugyan integrálva lett, de amit ettől vártunk, az egységes kód, az anyagellátási normarendszer, ennek számítógépes háttere - mint a csapat - és központi nyilvántartás gépesítésének feltétele - sajnos mindmáig nem valósult meg, pedig nyolc év eltelt.

Ez elsősorban abból eredt, hogy az öt technikai (ágazati) szolgálat három évtized alatt kialakult nyilvántartási, igénylési, ellátási, elszámolási, jelentési és selejítési rendszere teljesen eltérő volt, amelyhez mindegyik szolgálat csökönnyösen ragaszkodott.

Az egységesítést nehezítette az is, hogy a volt (van) NTK (néphadseregi termék kód), nemzetközi VSZ-kód (bár ezt a VSZ-tagországok, akik beszállítóink voltak, nem igen tartották be), ipari termék kód, fegyvernemi kód és rajszám alapján is történt igénylés (és lesz még NATO-kód is). Ez azonban nem volt elég, minden ágazat más kódrendszerrel dolgozott: VSZ-kódrendszerrel történtek az import-igénylések, NTK-kódon futott az ellátás, igénylés, nyilvántartás. Mindezek mellett kitűnt, hogy egy és ugyanazon alkatrész (mint javítóanyag), amely több szolgálat ellátási nomenklatúrájában is szerepelt, más és más kódszámon futott (főleg az elektronikai alkatrészek). A felmérések közel 40 ezer ilyen alkatrészt tártak fel, amelyeket 8-10-12 jegyű kódszámon, esetenként négy központi raktár is tárolt, regisztrált és szerzett be.

Igypéldául: hasonló típusú és kapacitású akkumulátorokat szerzett be - saját igénye szerint - a műszaki, a vegyivédelmi, a páncélos - és gépjármű technikai és a fegyverzeti szolgálat is. De ugyanígy volt a szerszámgépekkel, a gumiabroncsokkal, szöggel, dróttal stb., hogy csak a nagyobb és kisebb értékeket említsen, de amelyek összességében milliárdos nagyságrendű inkurenciát hoztak létre. Ezek felmérése, a profiltisztított raktárak közötti átrendezése, a beszerzés és raktározás kialakítása 3 évet igényelt, de az egységes kódrendszer kialakítását még mindig nem tette lehetővé.

Nagyvonalakban a felsorolt problémák gátolták a működési integráció kialakulását, amit újabb és újabb szervezeti változások, létszámcsökkentések ismételt visszavetettek és alapvető nyitott kérdésként hagyták azt a problémát, hogy mely feladatok vonhatók össze ágazati és funkcionális rendszerbe, ehhez milyen szervezeti struktúra és vezetési rend mondható optimálisnak.

Mindemellett az alapvető célkitűzések, amelyek mint említettem megvalósultak, az integráció egyéb pozitív eredményeket is elkönnyvelhet.

Az új védelmi elveknek és igényeknek megfelelően:

- közel 400 "M" és közel 60 "B" szervezeti elem szűnt meg;
- az anyagi-technikai biztosítás "M" létszámát 14000 fővel, "B" létszámát 4600 fővel csökkentettük;
- több ezer tonnával csökkent a központilag tárolt anyagi készlet;
- ennek megfelelően csökkent a hadsereg és a központi "M" szállítóképesség;
- megszüntettük a HDS szintű anyagi lépcsőt;
- az ellátóközpontok alárendeltségébe vontuk a HDS szintű ágazati raktárakat;
- új alapokra helyeztük a háborús anyagi biztosítás elvi és gyakorlati rendszerét, kialakítva egyúttal a lőszer-javadalmazások új belső összetételét és a mozgókészlet új lépcsőzési rendjét.

Egyéb vonatkozásban:

- közel 2 Mrd Ft értékű inkurrencia került értékesítésre;
- létrejöttek az ellátóközpontok;
- beszerzés, készletképzés, tárolás, ellátás szempontjából profilitiszták lettek a központi raktárak;
- a HDS-t - mint korábban közbeeső vezetési szintet - kizárva az ellátásban megvalósult az igénylés és ellátás, központi raktár és csapat direkt kapcsolat;
- 1988-ban bevezetésre került az egységes 6 fokozatú komplex technikai kiszolgálási rendszer;
- a HKSZ -i akkumulátorok gazdaságtalan cseppöltése helyébe a száraz akkumulátor biztosítási rendszer lépett;
- a két éves tartós tárolás helyett megkezdődött az 5 éves tartós konzerválás és tárolás bevezetése;
- létrejöttek a profilírozott HDS szintű komplex javítás új szervei;
- a csapatműhelyek 35-40 %-ról 55-60 %-ra növelték rendeltetésszerű alaptervekenységüket, az átfedések és a felesleges kapacitások megszűntek, a gyengébb kapacitások létszámszerűen is megerősödtek;
- létrejött a mérésügyi szolgálat, a mérés-technikai biztosítás rendszere;
- 40 %-kal csökkent a technikai szolgálatok anyagnyilvántartási, elszámolási, igénylési adminisztrációja;

- kidolgozásra és kiadásra került az integrált szolgálatok működési útmutatója;
- kiadásra került a haditechnikai eszközök új jegységes ellenőrzési és értékelési útmutatója;
- jelentős létszámcsökkentéssel az integrált KÜM 1990-re MITI néven az ország egyik legkvalifikáltabb Minőségtanúsító Intézetévé nőtte ki magát;
- 1985-ben létrejött a ZMKA Fegyverzettechnikai Tanszéke, 1987-ben a BME-en beindult a technikus tisztek mérnök képzése;
- létrejött a Gazdálkodási Hivatal.

Az ötödik ütemben az **Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség** megalakulásával a korábbi ágazatok mellett a **Haditechnikai Csoportfőnökségbe** vonva a Repülő Műszaki Szolgálatot és új elemként létrehozva - most már a Híradó és REVA technikai Szolgálatot is magába foglaló - **Elektronikai Szolgálatot** is, megvalósult a technikai ágazatok teljes szervezeti integrációja. A **Hadtáp Csoportfőnökség** és az ágazati főcsoportfőnökségi alárendelésével pedig létrejött az **Anyagi Technikai Szolgálatok teljes integrációja**.

A hadtápból kiválva önálló elemként jelent meg a **Közlekedési és az Egészségügyi Szolgálat**, ami véleményem szerint - egy már régen megérett - akut probléma megoldását jelentette.

Történelmileg visszatekintve ezek képezték az integráció nyolc éves szervezési folyamatának tartalmi lényegét. Kétségtelen, hogy voltak melléfogások, de összességében kétségbevonhatatlanul túlsúlyt képeznek a pozitív eredmények.

Hogyan tovább?

Melyek a nyitott kérdések, a rendezetlen problémák, továbbá azon szervezési döntések, amelyek helyességét gyakorlatban még nem igazolta vissza az élet, és amivel a logisztikai felfogásnak és szervezeti értelmezésnek a jövőben is szembe kell majd néznie.

Az anyagi-technikai integrációba bevont két nagy terület a **TECHNIKA** és a **HADTÁP** csak szervezetiileg lett összevonva, működési integrációjukról nem beszélhetünk. Nem is lehet, mert más mindkét szakcsoport tevékenységének az alapvető tartalma. A technikai szolgálatok a maguk szakterületén anyagi és technikai biztosítást is végeznek. A hadtápon belül az üzemanyag, az élelmezési és a ruházati szolgálat alapvetően csak anyagi biztosítást végez és ez az ágazati és a funkcionális

rendszer jövőbeni kialakításában is komoly gondot fog jelenteni, amelyben az alapvető problémát a **TECHNIKAI ESZKÖZ**, mint **ANYAG** fogalmi értelmezése, a mozgatás, tárolás, technikai fenntartás szempontjából való besorolása fogja képezni. Ugyanis a rakéta is anyag ha szállítják, a ruházat is az, de micsoda különbség van még szállítás közben is. Mint eszköz technikai háttérigényről már nem is szólván. Gondolom nem kell magyaráznom.

A Közlekedési Szolgálat alapvető feladata a csapat- és az anyagszállítás. Tekintve, hogy a központi raktáraknak és a csapatoknak is van saját szállítókapacitása és csak a nagy anyag- és csapatmozgások történnek vasúti szállítással, már korábban is felvetődött, hogy a közlekedési szolgálatot a vezérkar alárendeltségébe kellene szervezni. Ez is egy olyan probléma, amit a nyugati felfogás a logisztika szerves részeként kezel. De az is elképzelhető, hogy a béke közötti szállítás szétválék a Közlekedési Szolgálattól és csak háborúban integrálódnak.

Az Egészségügyi Szolgálat egy abszolút sajátosan speciális és önálló feladatot old meg. Ha viszont az egészségügyi szolgálat az integrált szervezet része, az egész tevékenységet, mint integrált egészet **ANYAGI-TECHNIKAI-EGÉSZSÉGÜGYI** biztosításnak, illetve gyűjtőfogalomként **HADBIZTOSÍTÁS**-nak volna célszerű nevezni. Nem tudom miért nem tudunk egy, a tevékenységi és feladat fogalmat lefedő és kifejező magyar elnevezést találni, miért kell a logisztikát erőltetni?

Ha az eddig kialakult integráción belüli ágazati összevonásokat tekintjük, a fv., a pccjmű., a mű., a vv., a hír., technikai szolgálatok integrációjának helyességét az élet már igazolta, a repülőműszaki szolgálat bevonását még nem. Ez utóbbinak az alkalmazótól való leválasztása még ma is vitatott. A lépés helyessége az élet által gyakorlatilag még nem igazolt se pro, se kontra. Bár a logisztikának nyugaton ez is szerves része.

Egyes szakterületek ágazaton belüli összevonása rakéta, lokátor, fegyver, műszer, lőszer már megtörtént. Értelemszerűen lehetőség van további összevonásra, úgymint a műszaki harcanyag a lőszerrel, a műszaki technika a páncélos technikával, stb.

Már régen felvetődött, mint ahogy a lőszer nem választható el a fegyvertől, ugyanúgy az üzemanyag sem a páncélos- és gépjármű technikától. Ha az élelmezés a ruházat (a vegyvédelmi védőruházatot és felszerelést is ideértve), és az egészségügyi szolgálat integrálódnak, kialakulna a biztosítási tevékenység profiltiszta **EMBER és TECHNIKA** irányultsága.

Továbbra is alkalmazói kezelésben maradt a felderítő és a zavaró technika, amely egyértelműen összevonható lehetne a híradó technikával, de tovább menve, a híradó, a felderítő, a zavaró- és lokátorteknikai, valamint az automatizált veze-

tési rendszerek, a REVA é a vv. műszertechnika az elektronikába volna értelmeszerűen integrálható. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy ez szakemberigény csökkenést jelentene. A szakma - a szakterület -, az ennek megfelelő szakemberigény változatlanul megmarad, sőt specifikáltan egyre előtérbe kerül.

MINDEN INTEGRÁLHATÓ, LOGISZTIKÁBA VONHATÓ vagy nevezzeék, aminek akarják, *CSAK A SZAKMA NEM*. A szakma, a szakértelem a funkcionális integrációban is meg kell, hogy jelenjen, Sőt a funkcionális tagoltsággal arányosan nő a szakemberigény is. Bár ez utóbbival sokan nem értenek egyet, szerintem az eredményességnek ez az alapfeltétele. A lényeg csak az, hogy a mérnöki állomány rendeltetésszerűen a műszaki kérdésekkel foglalkozzon, a gazdasági problémákkal a közgazdászok, a hadműveleti kérdésekkel pedig elsősorban a katonák. A gyakorlat sajnos nem ez. Jelenleg még sok az átfedés és kevésbé célirányos a szakemberkihasználás, ezért nagy a kapacitáshiány. Ebben persze a szemlélet, a felfogás és nem utolsósorban a képzési igény és az elosztás volt a hibás. Főleg híradótechnikai vonalon volt és van jelentős lemaradás.

Ennek jellemző példaként említhetem, hogy amíg az 5. hadseregnél fegyverzeti vonalon 1985-ben 52 mérnök dolgozott, a híradótechnikai szolgálatainál csak 1 fő mérnök volt rendszeresítve a törzsben. Ebből eredően a híradótechnikát illetően a hadosztály javítóműhelyekben is csak kisjavításra voltak képesek akkor, amikor egyes fegyverzeti és páncélos eszközökön már középjavítást végeztek. Erre vonatkozott az a korábbi megjegyzésem, hogy a javítószerveknél a javítási kapacitás nem volt egyenszilárd és ez elsősorban nem a szervezetek létszámkülönbségéből, hanem felkészültségéből, képességéből eredt.

Óriási hibának ítélem a *Haditechnikai Fejlesztési Főnökség* megszüntetését, főleg a várható távlati kooperációs fejlesztés és korszerűsítési tevékenység felléptatása tükrében. Ennek felsőszintű hiányát igen megfogjuk érezni. Igaz, hogy a K+F irányítása is a logisztikai szervezet keretében jelenik meg nyugaton, de a mi hadseregünk nagysága, a hazai "hadiipar" és beszerzési lehetőségek adottságai tükrében szerintem VK vagy HM szervezeten belül volna a helye, mert a tevékenység tartalmát és irányultságát tekintve más a *BIZTOSÍTÁS* és más a *K+F*.

Az ATFCFSF-ség megalakulásakor jelentős létszámcsökkentéssel egyidejűleg egy sor szervezeti átalakítás és ágazaton belüli racionális összevonás is végre lett hajtva. A funkcionális tevékenységeknek az ágazatokról való leválasztásával és összevonásával célirányosan feladatorientált szervezetek jöttek létre. Ez ma már megfelelő kiindulási alapja lehet egy logisztikai felfogású biztosítási rendszer kiépítésének, amelyben azonos tevékenységeket azonos rendszerben kell végezni. Ehhez viszont egy egységes rendszert kell adni, kidolgozni, amihez viszont időt is kell adni. Időnk, én úgy gondolom, van, semmit sem kell elsietni. Sok tényező, amely meghatározó lesz az úgymond logisztikai rendszer kiépítéséhez, ma még ismeretlen - például a jövő technikája. Ez utóbbi 1995 után fog csak kialakulni. Ter-

veink lehetnek, igények is, de reálisan kell szembenézni gazdasági lehetőségeinkkel is.

A jövő **EMBER - és TECHNIKA** irányultságú **HADBIZTOSÍTÁS**-i (én szívem szerint így nevezném, mert hiszen alapvetően a harcoló csapatok, a **HA-DAK** - amelyet emberek és a technika alkot - anyagi, technikai, egészségügyi **BIZTOSÍTÁS**-áról van szó) **RENDSZER** kidolgozásánál elvileg (elemeit illetően) adaptálható lehet a nyugati hadsereg logisztikai rendszerfelfogása, de mindenképpen csak a magyar sajátosságok (a MH nagyságrendje, nemzetgazdasági háttérbázisa) és az eddigi integrációs folyamat negatív és pozitív tapasztalatainak a figyelembevételével és felhasználásával. **Tehát nem kell nulláról indítani és nem kell mindig mindent, ami már egyszer kialakult és esetleg jól is működik, szétverni, elvetni - mert hogy ez is magyar sajátosság -, de én nem ilyen értelemben utaltam erre az előbbiekből.**

Az MH jövőbeni ATB-nak rendszerét, feladatát, ebből eredően szervezeti kialakítását, nagyságrendjét (mely szervek kerülnek majd abba bevonásra), tevékenységi területeit, annak megfelelő strukturális tagoltságát véleményem szerint csak annak függvényében lehet majd meghatározni és kialakítani, *ha véglegesen ismert lesz az MH:*

- "B" és "M" létszáma;
- szervezeti struktúrája;
- feladata;
- diszlokációja;
- haditechnikája és annak infrastruktúrája;
- mozgósítási rendszere;
- készletképzési elvei;
- a kiképzés rendszere és annak technikai háttérigénye;
- a technikai beszerzés, fenntartás hazai és külföldi háttér aránya;
- az anyagellátás nemzeti bázis alapja;
- az üzemeltető és az üzemben tartó hivatásos és közalkalmazotti állomány aránya, technikus, mérnöki összetétele, stb.,

Összefüggésben mindez a honvédelmi alapelvekkel és nemzetgazdasági lehetőségeinkkel.

ANYAGI - TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A VÉDELMI HADMŰVELET (HARC) ANYAGI - TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK ELVI KÉRDÉSEI

Hollósi Nándor, Dobó Péter¹

A hadsereg helyének, szerepének változásai, a hadrendben megjelent új szervezetek alkalmazása, a hazai területen vívott védelmi harc, a hadművelet újszerű vonásai megkövetelték az anyagi-technikai biztosítás megszervezésének átgondolását és igazítását.

Ez a munka tulajdonképpen már 1990-ben elkezdődött, a központi hadműveleti, harcászati szabályzatok mára kerültek elméletükben is tudományos megalapozásra, így szakterületünkön ismára kerültünk abba a helyzetbe, hogy szakutasításunk véglegesítésével párhuzamosan közre tudjuk adni az anyagi biztosítás több oldalról elemzett újszerű elveinek néhány gondolatát.

Természetesen egy ilyen rövid tanulmány nem ölelheti fel a sokirányú tevékenység teljes mértékét, de törekedtünk arra, hogy a hadműveleti alapokra igazítottan egy nyílt folyóirat adta lehetőségek keretéig áttekintsük az anyagi-technikai biztosítás új kérdéseinek közérdeklődésre számot tartó témáit.

Ennek megfelelően röviden vizsgáljuk az MH csapatai háborús tevékenysége anyagi-technikai biztosításának rendszerét, alapjait és lehetőségeinket, kiemelt figyelemmel elemezve a konfliktus kezelés feladatait és az eszkaláció követelményei hatását az anyagi-technikai szakfeladatokra.

Az anyagi-technikai biztosítás a hadműveleti (harc-) biztosítás mellett a mindenoldalú biztosítás alapvető elemét képezi, mely arra irányul, hogy adott helyzetben és körülmények között a hadművelet (harc) megvívásához kedvező feltételeket teremtsen és biztosítsa azok sikeres kimenetelét.

Ezért az anyagi-technikai biztosítás alapvető célja a csapatok harc-, fenntartási- és ellátási anyagszükségleteinek létrehozása és folyamatos kielégítése; tech-

¹ Hollósi Nándor mérnök vezérőrnagy MH Anyagi-Technikai főcsoportfőnök,
(MH parancsnok-helyettes),
Dobó Péter vezérőrnagy MH Anyagi-Technikai főcsoportfőnök-helyettes

nikai eszközökkel való ellátása, azok üzemeltetése és helyreállítása, a személyi állomány egészségének megóvása, helyreállítása, harcképességének fenntartása; katonai közlekedési feladatok megszervezése és végrehajtása.

A célból kiindulva az anyagi-technikai biztosítás - a béke ellátás rendszerétől némileg eltérően - négy egymástól jól elkülöníthető, de egy rendszerben működő területre oszthatók, melyek a következők:

- az anyagi biztosítás;
- a technikai biztosítás;
- az egészségügyi biztosítás;
- a közlekedési biztosítás.

Ez a feladatrendszer jelenleg a működő szervezeti keretekkel csak összevont és funkcionálisan működtetett csoportosítással végezhető el, mivel az anyagi-technikai biztosítás szakfeladatait a szolgálatok anyagnemfelelősi, ágazati rendszerben, a funkcionális feladatokat pedig integrált szervezetekben és működési rendben valósítják meg.

Az anyagi-technikai biztosítás integrált feladatait az MH ATFCSE-ség, illetve az anyagi-technikai főnökségek törzsei (kijelölt csoportja) az alkalmazókkal szorosan együttműködve, az ágazati feladatokat pedig a haditechnikai, hadtápcsoportfőnökségek, egészségügyi és közlekedési főnökségek, szolgálatfőnökségek, illetve az ezekhez tartozó szolgálatok szervezik és hajtják végre.

Az anyagi-technikai biztosítás feladatait az anyagi-technikai vezető szervek elvi irányításával a hadművelési-, harcászati magasabbegységek, egységek, alegységek, szakcsapatok anyagi-technikai biztosító szervezetei, valamint az ellátást és a biztosítási feladatokat végző középírányító szervek és a nemzetgazdasági erőforrásokból a kormányzati szinten egyeztetett és kijelölt erők és eszközök hajtják végre.

Míndez azt is bizonyítja, hogy az anyagi-technikai biztosítás feltételrendszerének általános követelményeit kielégítve a harcolók igényéhez igazítottan kell, hogy megszervezzük az adott feladat anyagi-technikai biztosítását.

Kiindulva abból, a napjainkat jellemző és feltételezhetően hosszabb ideig fennálló tényből, nevezetesen egy esetleges agresszió nemcsak klasszikus módon alakulhat ki, hanem korlátozott katonai tevékenységgel egy eszkalációs folyamatként, az ATB szakági feladatait is az eszkaláció ütemében kell kiszélesíteni, természetesen mindig készen a legfeszítettebb, a teljes haderő mozgósítása és alkalmazása feltételrendszere működtetésére.

A konfliktus fokozása egy olyan időintervallumot ölelhet fel, amikor várhatóan van lehetőség az ország fegyveres védelme érdekében szükséges anyagi javak beszerzésére, gyártására és a harcolók igényének megfelelő decentralizálására.

Ennek megfelelően elég jelentős készlet és technikai eszközmennyiség hiányunkat a nemzetgazdaságból kell biztosítani. Ennek feltételrendszerét tárcaközi egyeztetésekkel a HM illetékes szervei közreműködésével kell megteremteni.

Le kell vonnunk azt a következtetést, hogy ha nem lesz elegendő idő a hiányok pótlására, akkor milyen gondokkal kell számolni. De ugyanakkor az új elvekhez igazítottan ez azt is jelentheti, hogy a konfliktus kezelés során egészen a hadsereg teljeskörű alkalmazásáig egy olyan mozgásterünk lehet, melyben az eszkaláció függvényében manőverezni tudunk a tényleges igényeknek megfelelően készleteinkkel.

Ebben a vonatkozásban vizsgálva helyzetünket azonban arról is szólni kell, hogy a készletek nagyságát a legnagyobb felhasználási időszakra kell meghatározni, mivel zömében import anyagok, amelyek már az eszkaláció során nem, vagy csak részben biztosíthatók. Mindez arra figyelmeztet nemcsak bennünket szakmai biztosítókat, de a kormányzati és katonai vezetést is, hogy nagy előrelátással, rugalmassággal elemezze döntéseinél a rendelkezésre álló nemzeti erőforrások felhasználási lehetőségeit annak érdekében, hogy viszonylag megnyugtató biztonsággal lehessen biztosítani a harcoló és más területen biztosítási feladatokat végző csapatokat.

Az eddig elmondottak bizonyítására röviden tekintsük át mivel is rendelkezünk, milyen elvek alapján célszerű tervezni az anyagi biztosítást.

Az anyagi biztosítás magába foglalja a hadműveleti, harcászati feladatok végrehajtásához szükséges anyagi készletek megalakítását, tárolását, lépcsőzését, felhasználáshoz történő előkészítését, a harcolókhöz történő lejuttatását, a felhasználás rendjének szabályozását, a készletek pótlását.

Az anyagi készletek rendeltetésüknek megfelelően ellátási tagozatokként kerülnek megalakításra és *magukba foglalják:*

- a hadászati szintű készleteket;
- a hadműveleti szintű készleteket és
- a harcászati szintű (csapat) készleteket.

A Magyar Honvédségnél a különböző anyagféleségeket figyelembe véve mintegy 20 - 30 napos készletek állnak rendelkezésre, melyek nagyságrendben több ezer tonna anyagmennyiséget jelentenek.

Csapat és g.hdt. szintű készleteink anyagnemtől függően biztosítják a hadművelet, illetve harcfelelő feladatok azonnali megkezdését és a harctevékenység anyagszükségletét. Ezen készletek a csapatok döntő többségénél a harcászati szintű intézkedésekben meghatározottak szerinti lépcsőzéssel a helyszínen, illetve tárolóter hiányában "M" utalványon a központi raktárakban rendelkezésre állnak. Ez utóbbinál a gondot azok időbeni decentralizálása jelentheti.

A hadműveleti szintű készlet a seregtest tagozatban létrehozandó olyan mobil anyagmennyiség, amelynek rendeltetése, hogy biztosítsa a hadsereg védelmi hadművelete és a hadművelet végére elrendelt készlet teljes anyagszükségletét, a harcászati szintű készletekkel együtt. Békeállapotban ezen készletek a hadászati készlet részét képezik, azoktól nincsenek elkülönítve, azt minősített időszakban kell a hadműveleti vezetés rendelkezésére bocsájtani, részben vasúton és közúton mobil, részben pedig a hadműveleti területen lévő stacionér honvédségi és nemzetgazdasági bázisokon.

A hadászati (központi) készleteink a katonai felsővezetés részére rendelkezésre álló és igénybe vehető anyagmennyiség, olyan rendeltetéssel, amely biztosítja a beszerzésekkel összhangban az ellátást, a tartalékképzést, illetve ezeken belül a hadműveleti készletek megalakítását, valamint a hadműveletek anyagi szükségleteit. Hadászati készleteink tárolási helye és nagyságrendje szolgálati áganként változó.

A csak honvédségnél használatos anyagok és eszközök (fegyver, lőszer, harcanyag és speciális berendezések) tárolása kizárólag honvédségi kezelésű raktárakban, bázisokon történik.

Mindazon anyagok, amelyek felhasználása nem csak honvédséghez kötött (élelem, üzemanyag, javítóanyagok) részben honvédségi raktárakban, döntő részt nemzetgazdasági bázisokon kerülnek tárolásra, és folyamatosan a nemzetgazdasági termelésből átvételre azokból az anyagi eszközökből, melyekből hazai gyártási lehetőséggel számolhatunk.

Az új honvédelmi alapelvek és követelmények, valamint a piacgazdaság kialakulása szükségessé teszik az MH háborús anyagi szükségletét biztosító eddigi tervezési, finanszírozási rendszer megváltoztatását. A megvívandó háború várható időtartama, az azt megelőző veszélyeztetettségi időszak bizonytalan - a hadiipari termelés felfuttatása szempontjából pontosan nem megítélhető intervalluma - az ország hadszíntérré (részében hadműveleti területté) válása, a kezdeti időszakban feltételezhető légitámadások *arra vezetnek, hogy:*

- a hazai hadiipari termelés felfuttatására, abból adódó készlet kiegészítésre, háborús utánpótlásra azonnal nem számolhatunk;

- az MH háborús szükségleteit alapvetően a már békében kialakított védelmi készletekből szükséges kielégíteni, úgynevezett "raktárháborúra" kell felkészülni.

Az ellátás folyamatos biztosítása érdekében az anyagi-technikai biztosító szervezeteket ellátási csoportokra megosztva, valamint biztosító elemek létrehozásával alkalmazzuk. Így hadműveletben (harcban) az anyagi biztosítás feladatainak végrehajtására *létrehozunk*: az ellátó (szállító) szervezetekből anyagi biztosítási csoportosításokat, technikai álláskörleteket, anyagtároló-kiadó körzeteket, üzemanyag tároló-kiadó körzeteket, kirakó állomásokat, anyagátadó, illetve töltőpontokat, anyagellátó pontokat és anyagfelvételező helyeket.

Az első lépcsőben védő dandárok anyagi-technikai biztosítási sávhatára hátsó határa a hadműveleti felépítéshez igazítva kerül kijelölésre. Ezen belül alapvetően a dandár és megerősítésül kijelölt anyagi-technikai szervezetek települnek és kijelölésre kerülhet néhány nemzetgazdasági bázis és működtethető kirakó állomás is. A hadműveleti helyzettől függően hadtest, esetleg hadsereg javító szervezet is kerülhet a dandár harctevékenységi körzetében alkalmazásra.

A hadtest anyagi-technikai sávhatára hátsó határain belül helyezkednek el feladatuktól függően az első lépcső dandárok részére megerősítésül átalárendelt hadtest anyagi-technikai szervezeteken kívül a hadtest anyagi csoportosítás lépcsőzetesen felépülő szervezetei, a hadsereg javító, közúti komendáns erői egy része, néhány nemzetgazdasági bázis, valamint a hadsereg részére a hadművelet anyagi szükségletük kielégítésére létrehozott vasúti anyagátroló kiadó körzetek a szükséges anyagmennyiséggel.

Ebben a sávban általában a parancsnoki vezetéshez igazítottan a hadtest anyagi-technikai főnök felelősségével valósul meg a hadműveletileg alá nem rendelt katonai szervezetek ellátási feladatainak koordinációja, illetve a nemzetgazdasági szervekkel való együttműködés fenntartása.

A hadsereg anyagi-technikai sávhatárán belül helyezkednek el a mobil tartalékok, illetve az ellencsapás anyagi-technikai biztosítására hivatott szakegységek. Itt kerülnek általában stacionér kórházak kapacitását kiegészítendően telepítésre az egészségügyi dandárok kórházai, illetve itt működik a kórházkapacitás döntő része.

Általában ebben a sávban működnek az ideiglenes átrakó körletek, valamint a központi rendeltetésű anyagi-technikai szervezetek hadműveleti területen lévő bázisairól kitelepített raktárrészek.

A kijelölt sávokon belül az előjáró intézkedésének megfelelően, de általában a hadsereg anyagi-technikai főnöke felelős a sávon belül települt, alkalmazott más alárendeltségű szervezetekkel és polgári közigazgatási szervekkel való együttműködés megszervezéséért és fenntartásáért.

A szolgálat másik kiemelt feladata a **technikai biztosítás**, amely magába foglalja a harcászati-, hadműveleti feladatok végrehajtásához szükséges technikai eszközökkel történő ellátást, a technikai eszközök üzemeltetésével, technikai kiszolgálásával kapcsolatos feladatok végrehajtását, a megsérült, meghibásodott eszközök vontatását, helyreállítását.

A technikai biztosítás feladatait a csapatok és a technikai biztosító egységek, alegységek hajtják végre. A technikai biztosító egységek és alegységek elhelyezkedése és az általuk használt katonai gépkocsikat és objektumok szorosan illeszkednek az adott kötelék hadműveleti felépítésébe, harcrendjébe.

A helyreállítás azon feladatok végrehajtásának összessége, amelyek a harc és a harccal kapcsolatos tevékenységek során keletkezett eszközvesztések egy részének pótlását jelenti és magában foglalja a sérült, meghibásodott technikai eszközök felderítését, vontatását (szállítását) a javítás helyére, az eszköz javítását, valamint visszatérítését.

A javítások alapvetően a sérülés helyszínén, vagy annak közelében, illetve a különböző tagozatokban telepített, működtetett szakjavító műhelyekben, javító alegységek, egységek települési helyén és a központi javító üzemekben, illetve a nemzetgazdaság javító bázisain kerülnek végrehajtásra. Rendszerét tekintve megegyezik az anyagi biztosítás során elmondottakkal.

A javítások sajátos jellemzője védelemben, hogy komplex sérülésekkel kell számolnunk, mivel a harcrendből addig az eszköz nem kerülhet kivonásra míg fegyverzete üzemképes. Így a javítások szervezésére külön figyelmet kell fordítani a komplex javító brigádok és a javításhoz szükséges fődarabok, alkatrészek helyszíni biztosítására.

A nemzetgazdasági javító kapacitások felhasználásának időszaka a veszteség keletkezését és a javítási helyre történő eljuttatás idejét is figyelembe véve, alapvetően az agresszió elhárítását követő időtartam lehet.

A védelmi hadművelet modellezése alapján a technikai eszköz veszteség a főbb típusokból naponta a következők szerint prognosztizálható:

Eszközcsoport	Napi veszteség (%)	A napi veszteség megoszlása			
		KIS	KÖZ	NAGY	VNT
fegyverzeti eszköz	11-12	45	25	10	20
hk. és hc. jármű	8-9	40	25	15	20
repülő eszközök	10-12	45	20	25	10
híradó eszközök	9-10	30	25	20	25
rádiótechnikai eszközök	11-12	50	30	10	10
gépjárművek	6-7	60	15	10	15

A THDS rendelkezésre álló, valamint a megerősítésül kapott kapacitásaival várhatóan képes a könnyű sérült haditechnikai eszközök közel 100 %-nak, a közepesen sérült eszközök felének a helyreállítására. A fennmaradó közép és nagyjavítások végrehajtására nemzetgazdasági bázisok igénybevételével kell számolni.

Az anyagi-technikai biztosítás rendszerében fontos jelentőséggel bír az egészségügyi biztosítás, amely a személyi állomány harcképességének fenntartása, egészségének megóvása, a sérültek és betegek időbeni egészségügyi ellátása, a csapatokhoz történő gyors visszaterítése, valamint a megbetegedések megelőzése érdekében kerül megszervezésre.

Az egészségügyi biztosítás magába foglalja a gyógyító-kiürítő, a közegészségügyi-járványvédelmi biztosítás, a személyi állomány ipari katasztrófák és tömegpusztító fegyverek elleni védelme egészségügyi rendszabályait, az állat-egészségügyi biztosítással kapcsolatos rendszabályokat.

A rendszabályokban foglaltak sikeres megvalósításának feltétele, hogy a csapatok egészségügyi biztosítása egységes szervezési elvek alapján történjen, egységes nézetek alakuljanak ki a sérülések, megbetegedések megelőzéséről, a gyógykezelés elveiről. A megvalósításához az MH egészségügyi szolgálata, az állami egészségügyi szolgálat, a helyi közigazgatási szervek erői és eszközei szoros együttműködése szükséges.

Az egészségügyi szolgálat kiemelt feladata a gyógyító-kiürítő biztosítás, melynek összhangban kell állnia a korszerű háború jellegével és megvívásának körülményeivel.

A gyógyító-kiürítő biztosítás alapelveit a következőkben lehet megfogalmazni.

A katonasérültek **háborús ellátásának alapelve** a rendeltetésszerű kiürítéssel egybekötött szakaszos gyógykezelés. Az ellátás folyamatában a hadműveleti-harcászati helyzet változása függvényében kialakult egészségügyi helyzet diktálta mértékben érvényesülnek a kompromisszumos medicina elvei, módszerei.

Mivel a sérültek élete a megfelelő időben nyújtott segélytől függ, a gyógyító-kiürítő biztosítás megszervezésében az időtényező különösen fontos szerephez jut. Emiatt kiemelkedő jelentőségű a segélyhelyeknek a sérültek keletkezési helyéhez történő minél közelebbi telepítése, illetve a szállítás kérdése. Annak érdekében, hogy az első orvosi segély a lehető legközelebb legyen a sérülés színhelyéhez, jelentős egészségügyi erő- és eszköz megerősítést kell biztosítani a harcoló egységek, alegységek számára.

Az ország területén folyó harcselekmények során lehetővé válik a kiürítési távolság és a kiürítési szakaszok számának csökkentése, mely a sérültek mielőbbi végleges ellátása szempontjából kedvező, ugyanakkor azonban számolni kell azzal is, hogy növekedhet az egészségügyi ellátó kapacitás vesztesége.

Honi területen a hadművelleti-harcászati helyzet bizonyos fokú stabilitása esetén - szélesebb körű sérültkontingenst figyelembe véve - főként a hadművelleti felépítés második lépcsőjében, illetve a vezetési pontoknál alkalmazható az **egyszakaszos szakkezeléssel egybekötött rendeltetésszerű hátraszállítás elve**, illetve módszere is, mely a súlyos sérültek életben maradásának esélyeit nagymértékben javítja.

Az agresszió elhárítása időszakában vívott fegyveres küzdelemben a prognosztizálható egészségügyi veszteség elérheti a 19 - 20 %-ot, amely a védelmi harctevékenységek intenzitásától, az agresszor erejétől, a védelem műszaki kiépítettségi fokától függ. Ez összességében több tízezer főt jelenthet.

A MH jelenlegi kapacitása szakosított szakorvosi ellátásra és rehabilitációra vonatkozóan a fenti létszámhoz viszonyítva igen csekély, ezért az állami egészségügyi szolgálat részéről jelentős számú kórházi ágy biztosítása válik szükségessé a sérültek ellátására.

Ennek biztosítása különösen azért bonyolult, mert hadműveleti területen jelentős számú polgári sérülttel is számolni kell, így külön figyelmet kell fordítani a rendelkezésre álló polgári és katonai ágykapacitással való manőverre.

A sérültek kiürítése általában a hadműveleti területen a dandár (ezred) segélyhelyekről a hadtestsegélyhelyekre, a hadtestek saját és a hadseregtől megerősítésül kapott eszközök alkalmazásával a "magamra" szállítás elvének alkalmazásával történik.

A hadtestsegélyhelyekről a sérülteket a kórházba, a hadsereg alárendeltségébe tartozó sebesültszállító gépkocsiszázad mellett a központi tagozatból megerősítésül átalárendelésre kerülő sebesültszállító erők biztosítják.

A sérültek kiürítésére az összes sebesültszállító kapacitás igénybevételén túl általános rendeltetésű szállítójárművek, légi és vízi kiürítő eszközök igénybevételével is számvetünk.

A hátszági rendeltetésű csapatoknál a sérültek kiürítését saját eszközeik igénybevételével kell tervezni.

Az egészségügyi biztosítás alapvető, funkcionális feladatain túl az alábbi kapcsolódó szakterületek *egészségügyi feladatai jelennek meg:*

- csapatok vízellátásának közegészségügyi ellenőrzése;
- csapatok ételmezésének közegészségügyi ellenőrzése;
- harcmező szanálásának közegészségügyi ellenőrzése;
- részvétel az elhunytak temetésével kapcsolatos egészségügyi feladatokban.

A biztosítási rendszerünk következő fontos eleme a **közlekedési biztosítás**, amely a csapatok harctevékenysége érdekében végzett szállítások, közúti mozgások, valamint a harctevékenység anyagi-, technikai- és egészségügyi biztosítási feladatai végrehajtására szolgáló anyagi-technikai alrendszer. Magába foglalja a közlekedési hálózat előkészítését, üzemeltetését, a szállítóeszközök katonai szállí-

tások végrehajtására való kiválasztását, előkészítését, a katonai szállítások tervezését, szervezését, irányítását, valamint az anyagmozgatás és rakodásgépesítés megszervezését.

A katonai szállítások jellegük szerint lehetnek mozgósítási, hadműveleti-, kiegészítési-, ellátási és kiürítési szállítások. Ezek közül az anyagi-, egészségügyi és a technikai eszköz szállítások az ágazati biztosítási rendszerben valósulnak meg. A közlekedési szakanyagbiztosítás az anyagi biztosítás részét képezi.

A közlekedési biztosítás kiterjed: a nemzetgazdaság közúti, vasúti, vízi és légi közlekedési ágainak katonai célú komplex igénybevételének tervezésére és a végrehajtás szervezésére.

A védelmi hadművelet során a közlekedési szolgálatra hárul az anyagok szállítása a szállítási ágazatok, illetve az ellátási tagozatok szállítóeszközei komplex felhasználásával, részvétel a sérült technika és a sebesültek hátraszállításában, valamint a csapatmanőverek közlekedési biztosítása.

A minősített időszakban konkrét rendszabályok alapján *elsősorban a polgári közlekedési szervek bevonásával történik*:

- a közlekedési hálózat felkészítése, a teljesítmény- és életképességét növelő feladatok (delták, kitérők, megkerülőutak, dublőrhidak építése) elvégzése;
- a szállítóeszközök (vasúti, közúti, vízi) előkészítése, gyűjtése (vasúti kocsik, TS uszályok összevonása), vasúthálózat üzemeltetése;
- A közlekedési szakanyagok, szaktechnikai eszközök és javító készletek beszerzése és az azokkal történő ellátás.

A nagyfolyami hídátkelőhelyek (Duna, Tisza) sebezhetősége továbbra is szükségessé teszi a dublőr átkelőhelyek és ideiglenes átrakó körletek létrehozását, ennek feltételeit a hadszíntérelőkészítés részeként, a fejlesztési időszak feladataként kell megteremteni.

A katonai gépkocsitak üzemeltetését - a feladattól függően differenciáltan - a közúti komendáns csapatok, központi tagozatban a helyreállítását a közúti komendáns csapatok felügyeletével a polgári közúti helyreállító osztagok (szervek) végzik. E feladatot hadműveleti területen a műszaki csapatok hajtják végre.

A hadműveleti területen általában 3-4 fő és 2 haránt-irányú KGU kerül berendezésre. Általában a vontatási útvonalak megegyeznek az után és hátraszállítási útvonalakkal.

A közúti hálózat fenntartása és üzemeltetése szempontjából feszítő gondként jelentkezik az útforgalom szervezése és irányítása. Az országban viszonylag kevés olyan híd áll rendelkezésre, amely nagyszámú oszlopok kétirányú mozgását lehetővé tenné, különösen ha a polgári lakosság hadműveleti területről történő evakuálása forgalmi igényeit is számításba vesszük. Ezért célszerű kiegészítő úthálózat ideiglenes kijelölése és működtetése ezen utóbbi feladatok elvégzésére.

Több ízben felmerült gondként a vasúthálózat nagy sebezhetősége és kiépítettségénél fogva könnyű felderítési lehetősége. Ezek tények, de ha figyelembe vesszük, hogy ez a szállítási módszer az, amivel viszonylag szervezeten nagy tömegű anyag-, csapatszállítások végezhetőek el, úgy ítéljük meg, hogy működőképessége fenntarthatóságáig egyik alapvető utánpótlási lehetőségként kell számolnunk a vasúti szállítással. Ehhez azonban elengedhetetlen feltétel az állomások (tároló, kirakó), valamint kiemelt vasúti műtárgyak biztonságos őrzése, légvédelme folyamatos fenntartása, melyhez szervezeti kereteink csak részben, a légvédelmi vonatkozásában egyáltalán nem állnak rendelkezésünkre.

A következőkben néhány gondolatban a vezetés kérdéséről.

A háborús tevékenység anyagi-technikai biztosításának vezetése alapvetően a vezetés pontokról valósul meg, felső szinten az MH ATFCSF-ség vezetés csoportja által. Az összefegyvernemi csapatoknál anyagi-technikai vezetés pontok (ATVP) települnek. Települési távolságuk és helyeik a kialakult helyzethez igazodnak és mindenkor a harcállásponttal kerülnek összehangolásra. A LP-ság, a TVP-ság és alárendelt szervezeteinél az anyagi-technikai biztosítást vezető szervek a harcálláspontokon települnek és működnek.

A fegyvernemi és szakcsapatok ATB-nak vezetése ATVP-ről, illetve ahol ilyen külön nem működik, a H-n települő ATB vezetés csoport útján valósul meg.

Az anyagi-technikai vezetés pontokon az anyagi-technikai biztosítás tervezését, szervezését és vezetését a fő biztosítási területekre történő tagozódásnak megfelelően integráltan funkcionális működési rendben valósítjuk meg, amely az alábbiakra tagozódhat:

- hadműveleti tervező csoport;
- anyagellátást tervező csoport;
- technikai biztosítást tervező csoport;
- egészségügyi biztosítást tervező csoport;
- közlekedési biztosítást tervező csoport.

Külön kérdés a nemzetgazdasági bázisok és a THDS kapcsolattrendszerének vizsgálata. Ezen a téren azt a módszert tartjuk célszerűnek, hogy a központi ellátó bázisok, igazgatóságok tartják a kapcsolatot a nagyobb termelőkkel, ami a szükséges kapacitások biztosítására irányulnak, míg a tényleges felhasználás irányában maximum hadtest szintig lehet a feladatok végrehajtási felelősségét lebontani.

Az alkalmazási kérdésekben, szervezetekben újszerű elemek jelentek meg, melyek anyagi-technikai biztosítása számukra is újként jelentkezik, kutatjuk azok megoldásának optimális lehetőségeit.

A honvédelmi dandár (dd-ok) anyagi-technikai biztosításánál - figyelembe véve szervezetét, képességeit és alkalmazásának várható körülményeit - a közvetlen előljáró ellátási tagozat felelőssége mellett teljes mérvű ellátás, szükség szerinti megerősítés módszerét tartjuk reális lehetőségnek. Amennyiben a hv.dd. biztosítási övben kerül alkalmazásra, részére a biztosítási övön kívül eső anyagforrásokból történő vételezés gyakorlatilag lehetetlenné válik. Ezért a tervezett alkalmazás teljes időszakára, kiegészítő készletek létrehozásával kell biztosítani a harctevékenységet.

A biztosítási övben tevékenykedő határőr szervezetek ellátását a g.hdt. ellátási rendszerében tervezzük megvalósítani, de ezen kívül szükségesnek látjuk megvizsgálni a HÖR szervezetek tábori ellátásához szükséges feltételek kialakítását, mivel jelenleg ilyennel nem rendelkeznek.

Önálló irányban, szárnybiztosítási feladatokra kijelölt honvédelmi dandár ellátását MH bázisokhoz és közeli kirakó állomásokhoz történő utalással célszerű tervezni.

A hadművelleti területen lévő területvédelmi csapatok ellátását a kidolgozott háborús utaltsági rend szerint valósítjuk meg mindaddig, amíg eredeti feladataikat hajtják végre.

A területvédelmi csapatok alapvető ellátási forrásai a központi raktárak, raktárrészek, polgári vállalatok, üzemek, kereskedelmi egységek. Csapatkészleteik kiegészülhetnek a települési helyeiken laktanyában, kiemelt objektumokban felhasználásra, alkalmazásra átvett anyagi készletekkel. Az ellátási, utaltsági rend az áttelepülés, vagy az ellátandó objektum megsemmisülése, készlet-, illetve kapacitás hiánya esetén megváltozhat. A felhasznált anyagi készletek pótlását vételezéssel a kijelölt ellátó objektumokból 2-3 napenkénti gyakorisággal tervezzük végrehajtani. A helyzettől függően a hadtest ellátási rendszerébe is bekapcsolhatók, mint lehetséges megoldás.

Külön figyelmet fordítunk az ideiglenes jelleggel létrehozott hadművelleti elemek anyagi-technikai biztosításának megszervezésére.

Alapvető elvünk, hogy ezen elemek, mint például a légi mobil harccsoportok ellátása olyan szintű és terjedelmű legyen, amely az alkalmazási tevékenységük teljes idejére, beleértve visszatérésüket, vagy csatlakozásukat a főerőkhöz, biztosítsa önálló működésük feltételeit. Ezért a változó kapacitás figyelembevételével a kiszolgáló alegységeiknél kiegészítő készleteket terveztünk létrehozni.

A tanulmányunkban csak a legfontosabb kérdésekkel és azokkal is érintően tudunk foglalkozni. Összegezve, a lényegét egy gondolatban úgy lehetne summázni, hogy ha valamikor, úgy napjainkban különösen nagy, sőt döntést meghatározó jelentősége van az ATB állapotának.

Az újszerű elvek gyakorlati próbái napjaink feladata. A szakutasítás előírásait már széles körben, gyakorlatok alkalmával vizsgáltuk, és megítélésünk szerint a módosításokkal a csapatok anyagi-technikai biztosítási feladatai megszervezése főbb kérdései egységesített rendszerbe foglalásához alkalmazható.

Természetesen nem tekintjük lezárt folyamatnak az eddig elvégzett munkánkat. A tanulmányunk közreadásával az ismeretterjesztés mellett, a véleménycsere lehetőségét is szeretnénk volna kiszélesíteni. Ezért kérjük és várjuk szakállományunk alkotó észrevételeit is.

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS AZ ÖBÖL-HÁBORÚBAN

(Néhány tapasztalat a külföldi szakirodalom alapján)

Szenes Zoltán¹

Az elmúlt két évben a magyar katonai szakirodalom megkezdte az Öböl-háború tapasztalatainak feldolgozását, a hasznosítási lehetőségek elemzését. Ez a munka elsősorban összefegyvernemi vonatkozásban (légierő alkalmazása, elektronikai háború, katonai biztonság) kezdődött meg, és hiányzott szakmai (anyagi-technikai) vonatkozásban. Ezt a hiányt igyekszik pótolni részlegesen ez a tanulmány, amely az Öböl-háború anyagi-technikai biztosításának tapasztalatait az eddig elérhető külföldi szakirodalom források alapján végezte el.

Tekintettel arra, hogy az eddig megjelent szakmai cikkek alapján a logisztikai rendszerek felépítését és működését nem lehet teljeskörűen leírni, a tanulmány a háborúban részt vevő országok és a főbb biztosítási területek, tevékenységek alapján végzi el a tapasztalatok összegzését.

Az iraki hadsereg felkészítése a háborúra, az anyagi-technikai biztosítás végrehajtása

Az iraki-iráni háború idején a Szovjetunió, Franciaország, Olaszország, Németország, Nagy-Britannia, Brazília és az Egyesült Államok egyaránt adott el fegyvereket Iraknak, melyek közül néhány a világ legkorszerűbb haditechnikáját képezte. 1990-re Irak saját tüzérési eszközei és lőszerai egy részét exportálta. Az a tényleges lőszer mennyiség, amellyel Kuwaitot megtámadta, nem ismert, de valószínű egy évi ellátmánya lehetett. Mivel Irak az üzemanyagot saját maga biztosította, ez a tétel valószínűleg meghatározatlan időre elegendő volt, amennyiben

1 Dr. Szenes Zoltán ezredes, a hadtudomány kandidátusa, egyetemi docens, a MH hadtáp csoportfőnöke (főcsoportfőnök-helyettes)

* A tanulmány az MH ATFCSF-ség Tudományos Terve Nyugati hadseregek logisztikai rendszere c. kutatási irány részeként készült.

** A tanulmány az ATB-t szűkebb értelmezésben tárgyalja, tehát kizárja az egészségügyi biztosítás kérdéseit.

*** Bár a tanulmány nagyszámú forrás feldolgozása alapján készült, további kiegészítő gyűjtés és feldolgozás szükséges az Öböl - háborúban részt vevő hadseregek ellátási rendszere felépítésének és működésének rekonstrukálásához.

raktári és előállító objektumai érintetlenek maradtak. A tartalék alkatrészekre vonatkozó adatok sem állnak rendelkezésre, de amerikai források szerint Irak bármilyen típusú személy és teherautó-beszerzés esetén egy évre elegendő tartalékalkatrészt is vásárolt. Végezetül, jóllehet Irak korlátozott élelmiszer-tartalékokkal és gyártókapacitással rendelkezett, deklarálta, hogy a fegyveres erők elsődlegességet élveznek az élelmiszerek tekintetében. Ez a döntés, összekapcsolva a Jordániából érkező élelmiszer-szállítmányokkal, azt valószínűsíti, hogy a hadsereg folyamatos utánpótlása több mint egy esztendőre volt elegendő. Így, figyelembe véve az említett kapacitást és az utánpótlást, Irak minden bizonnyal több mint egy éven keresztül megbirkózott volna az ENSZ által életbe léptetett embargóval anélkül, hogy katonai teljesítőképességét jelentősen csökkentenie kellett volna.

Iraknak négyféle lehetősége volt a csapatok és az ellátóanyagok kuwaiti hadszíntérre történő szállítására. Ezt végrehajthatta műutakon, egy vasútvonalon, üzemanyag-vezetékeken, s végül légi úton. Minimálisan három (esetleg négy) főútvonal és egy egyvágányú vasútvonal kötötte össze Irak középső részét Basra-val. A vasútvonal kiválóan megfelelt a harckocsik és egyéb nehéz harci technika szállítására, míg a főútvonalak elsődlegesen az ellátóanyagok mozgatására kedveztek. Basra olajfinomító létesítményekkel rendelkezett, és ez a város képezte az iraki stratégiai és az Irak-Szaúd-Arábia között húzódó kőola-ívezeték végállomását. A Basra közelében található három repülőtér lehetővé tette Irak számára, hogy gyors ütemben elsődleges besorolású ellátóanyagot, vagy személyi állományt szállítson át a kuwaiti hadszíntérre.

Irak és Kuwait között a hadműveleti területre vezető egyes számú szállítási útvonalat egy Basra és Al Jahrah között húzódó négy-hatsávú autópálya jelentette, amely Al Jahrah-nál az elágazást követően a tengerparton egyrészt Szaúd-Arábia irányába húzódott tovább, míg a másik vonalszakasz délnyugati irányban az iraki-szaúd-arábiai-kuwaiti hármás határkiszögellésbe torkollott. Egy kétsávú útvonal Basra-ból Umm Qasr-ba vezet, majd Al-Jahrah-ig a tengerpartot követi, ahol keresztezi az egyes számú autópályát. Az IPSA kőola-ívezeték közelében egy javított talajút vezet Dél-Irakba, a hármás határkörzetbe.

A négy, Közép-Irakkól kiinduló fontosabb főútvonal és a vasútvonal a Basra-tól délre található Az Zubair-ban találkozik, s ezt a körzetet a Safwan-i, Ash-Shaibah-i és a Jalibah-i repülőterek szolgálták ki. Az IPSA olajívezeték melletti országút, a tengerparti autópálya és az Al-Basrah-Al Jahrah közötti autópálya találkozási pontja szintén Az Zubair közelében található. Kuwaitnak is három repülőtér állt rendelkezésre: az Ali Al Salem-i, a Kuwait Nemzetközi Repülőtér, továbbá az Al Jaber-i, a szaúdi határ közelében. Mivel Kuwait nem rendelkezik vasútvonallal, az összes iraki utánpótlást légi, országúti, vagy tengeri szállítással kellett végrehajtani.

Irak anyagi-technikai biztosítási rendszerének működése szovjet és brit mintára, az úgynevezett "nyomási" rendszeren alapult, azaz az ellátást a Főparancsnokság (GHQ) irányította, s amikor valamiféle igény támadt, intézte az ellátó és szállító igényeket, majd ellenőrizte az előretolt raktárakba történő szállításokat. Ezeket a GHQ raktárakat valószínűleg Basra-tól délre és nyugatra telepítették, s mivel az irán-iraki háború idején többnyire Basra jelentette a hadműveleti bázist, feltehető, hogy a raktárak tartalmának jórészt a lőszer képezte.

Az előretolt központi raktárakból az ellátóanyagokat ezután a hadtesteknek osztották ki, amelyek nem rendelkeztek ellátó raktárakkal. A raktárak diszlokációjáról nem állnak rendelkezésre speciális adatok, de valószínű, hogy Irak áruházakat használt fel Kuwait City-ben és Al Jahrah-ban erre a célra.

Gyakorlatilag, figyelembe véve Kuwait City infrastrukturáját, kórházaival, szervizállomásaival és repülőterével, nagy a valószínűsége, hogy Irak a várost hadtest-ellátó körzethez köthetett. A második raktárkörzetet feltehetően a Köztársasági Gárda alakulatai közelében telepítették, Kuwait északi határa mentén. Figyelembe véve ezt a nagyszámú ellátó raktárt, amelyeket a szövetségesek a 8. számú főút mentén találtak az Eufrátesz déli partján a Jalibah-i repülőtér közelében, ott is valószínűsíthető, hogy egy raktárkörzetet telepítettek.

A brit rendszer hadtestnél kisebb kötelékek esetén, elosztási elven funkcionált, amelyben az egyes parancsnokságok alárendelt alakulatainak igényelniük kellett az ellátó anyagokat. A "húzó" rendszerként ismert elosztási forma rugalmas volt, amennyiben az ellátó anyagokat közvetlenül továbbíthatták a hadtesttől a dandárnak, vagy a zászlóaljnak, a közbeeső parancsnokságok kihagyásával. A hadtest hadműveleti körzetében hatnapos készletet halmoztak fel, hármat a hadtestnél, hármat a dandároknál és a hadosztályok alkalmazási körzeteiben. Hadtest szinttől felfelé a szállítást valószínűleg a főparancsnokság irányította, s az utánpótlás végrehajtása érdekében a hadosztályok szállítózászlóaljakkal, míg a dandárok szállítózászlóaljakkal rendelkeztek.

A hadtáprendszer fő gyengeségét gyakran a szállítóhálózat jelenti azon oknál fogva, miszerint minél kevesebb a szállítási útvonal, annál sebezhetőbb a rendszer. Bár az anyagok zömének a hadműveleti területre történő szállítására mindössze három főút vezetett, a műszakiak egy minimális 500 km hosszú talaj, illetve országutat is korszerűsítettek. Azonban, mivel a hadtest raktárak 100-200 km-re helyezkedtek el az első vonalban tartózkodó csapatoktól, a raktáraktól a csapathoz vezető útvonalak nagyon sebezhetőek voltak a légi lefogás következtében.

A brit haderő anyagi-technikai biztosítása

Bár az Öböl-háborúban viszonylag kisméretű brit fegyveres csoportosítás vett részt, mégis a nagy kiterjedés és a szokatlan földrajzi környezet miatt, a logisztikai támogatás teljes skálájára volt szükség.

A legtöbb nehézséget a **brit csoportosítás** (szárazföldi kontingens, brit királyi haditengerészet, brit légierő) **felkészítése** jelentette annak ellenére, hogy a fegyveres erők viszonylag jó helyzetben voltak a válságra történő reagálást tekintve.

A brit szárazföldi erő elsődlegesen az európai hadszíntéren folyó harcra van kiképezve és felszerelve, ezért nem volt egyszerű dolog a sivatagi harchoz való átképzés és átfegyverzés. A brit szárazföldi csapatok logisztikai rendszere az észak-németországi síkvidéki harcra van felkészítve, olyan harcra, ahol azt feltételezik, hogy az ellenség lesz a támadó, olyan harcra, amelyet jól ismert terepen, előkészített állásokban vívnak és olyan utánpótlási útvonalakat használnak fel, amelyeket többszázszor felderítettek és betanultak. Maga a tény, hogy fegyveres erők felszerelten, megfelelő fegyverzettel, időben az Öböl-hadszíntérre érkeztek, csak igen komoly logisztikai erőfeszítések révén vált lehetségessé.

A brit királyi haditengerészet jó helyzetben volt a háborúra való felkészülést tekintve. Noha 1990. augusztusában csak egyetlen brit hadihajó (a York) tartózkodott az Öbölben és egy ellátó-keretszervezet volt telepítve az Egyesült Arab Emírátságok területén, a tengerészek emlékezetében frissen éltek a "háborús" ellátás rendszabályai. Logisztikailag egy hadihajó mindig tekintélyes mértékben önellátó kell legyen, így pusztán jelenléte már egy azonnali katonai potenciált biztosított. Ehhez a hajóhoz csatlakoztak a többi haditengerészeti egységek.

A brit királyi légierő szintén jó helyzetben találta magát a gyors reagálásra. Az F3 Tornádók éppen Cipruson tartózkodtak forró égővi kiképzésen, egy Harcászati Támogató Wing-gel. Együtt települtek előre Szaúd-Arábiába, ahol rövidezen csatlakoztak hozzájuk a Jaguárok, a Nimródok és a VC10 légiutántöltő repülőgépek, végül egy kissé később a GR1 Tornádók. Ezután még odatelepültek a GR1A Tornádók, a Buccaneerek, a Tristar és Victor légiutántöltők, valamint a Chinook, Puma és a haditengerészet Sea King helikopterei. Jelentős segítség volt az, hogy a szaúdiak szintén rendelkeztek a Tornado típusal, ami azt jelentette, hogy a dahrani nagyméretű légibázisokon működött egy brit repülőmérnöki csoport és egy korábban, a brit légierőnél alkalmazott ellátótörzs, a szaúdi királyi légierő megsegítésére.

Mivel nem volt ismert, hogy **milyen időtartamra tervezik** a brit haderő-kontingens harci (brit terminológiával - fenntartási) képességét, a haderőnemek különböző módon készültek fel.

A 7.páncélos dandár kiérkezése után, a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága azonnal megkezdte a rotációs pihentetések tervezésének előkészítését. De amikor a létszám hadosztály szintre emelkedett, többé nem volt lehetőség elegendő létszámú erő oda telepítésére a szárazföldi csapatok váltásának biztosításához, vagy más, olyan hadműveleti feladatokhoz, - mint például Észak-Írorszáiban - amelyeket végre kellett hajtani. A legnagyobb működési gondok a logisztikai szervezetben voltak tapasztalhatók, különösen azokon a területeken, amelyek támogatási feladatait általános háborúban legtöbbszörre a tartalékosok látják el. Számos ok miatt született az a döntés, hogy nem hívnak be tartalékos állományt és a reguláris csapatoknak kellett megoldani a nehézségeket.

A haditengerészet előre megtervezte a hajók váltási rendjét, amit közepes időtartammal sikerült is végrehajtani. A brit Támogató-hajó Flottára már erősebb nyomás nehezedett, de megbírkózott az ellátási feladatokkal.

A maga részéről a légierő úgy döntött hogy cseréli a repülőgép-állomány összetételét az Öböl környezetének megfelelő változat kialakítása érdekében, valamint a szervizelhetőség szükséges szintjének fenntarthatóságáért. A földi személyzet rotációja már nem volt ilyen egyértelmű, és ahol nem voltak harcselekmények, ott néhányaknak hosszabb idejű állomásoztatásra kellett be rendezkedniük, különösen a repülőgépek mennyiségének és támogatási feladatok növekedése idején.

Ilyenformán a brit csoportosítás háborús tartózkodása egy véges időtartamra korlátozódott, és ezen belül helyezkedhetett el, egy szintén véges periódusú lehetséges harcselekmény.

A brit kormány előírásai szerint, a NATO felelősségi területén kívüli védelmi feladatok fenntartását és támogatását ameddig csak lehetséges, az elsődleges NATO feladatokon biztosított felszerelés és raktárkészletekből kell megoldani, így ezért nincsenek "területen kívüli" elkülönített lőszerraktárak. Ezenkívül azon számvetések, hogy milyen raktárkészletek vehetők igénybe az európai hadszíntéren folyó védelem esetén, nem szükségszerűen alkalmasak a sivatagban beásott, jól előkészített védelem elleni mozgékony, páncélos támadásra vonatkozóan.

Ezért a britek több hétig tartó harctevékenységhez elegendő lőszert telepítettek a hadszíntérre, továbbá hadszíntéri tartalékokat képeztek. A tengeren való utánpótlás 21 napig tartó szállítási ideje, plusz az előkészítés, berakodás, kirakodás és előreszállítás időigénye idegességet okozott, ami azt eredményezte, hogy a légiháború megkezdésekor további lőszerkiszabot kiküldését engedélyezték.

Néhány különleges lőszertípusát illetően, a britek a szövetségesekhez fordultak segítségért. A rakéta-sorozatvető rendszer vadonatúj eszköze a brit fegyverarszenálban és rakétakészletek abban az időben feltöltés alatt voltak. Ellenkező

helyzet volt a 203 mm-es ágyúval. Ez a fegyver kivonás alatt állt, így a szükséges lőszer-raktárkészlet kifogyóban volt, ugyanakkor ez a fegyverfejta értékes eszköznek bizonyult az Öböl-térség különleges környezeti viszonyaiban. A nemzetközi együttműködés látványos része volt, hogy szövetségesek készen álltak a lőszerrel való támogatásra.

Amikor elsőként a 7.páncélos dandár a hadszíntérre érkezett, az amerikai tengerészgyalogosokkal együtt a jobbszárnyon bontakozott szét az Öböl partjának közelében. A 7.páncélos dandár kiképzése és a tervezése időszakában az előzetes elgondolás az volt, hogy a harcok idején a dandár az USA Tengerészgyalogos Parancsnokság Harcászati Irányító Pontja alárendeltségében lesz. A logisztikai harccparancs egy észak irányú, Kuwait város felé tartó előnyomulást feltételezett, együtt az amerikai tengerészgyalogsággal. Karácsony és újév között a 7.dandárt megerősítették és ezzel a 7.brit páncélos hadosztállyá alakult. Ezzel egyidőben Schwarzkopf tábornok elkészítette híres támadási tervét, amelyben a főerőkifejtés irányát (a támadás fő irányát) sokkal nyugatabbra helyezte, mint azt az irakiak hitték.

Ekkor elegendő mennyiségű felszerelést, raktárkészletet és szervízszolgáltatást kellett átmozgatni az Al Jubayl-ban telepített Ellátó Bázisról a Wadi Batin nyugati oldalán támadó, majd attól még 300 km-re, a Kuwaittól északra beasott védelemben lévő Köztársasági Gárdával kapcsolatot létesíteni szándékozó baloldali átkaroló szárny támogatására.

Ezért az angolok mintegy 400.000 tonna felszerelést, lőszer és egyéb rakományt szállítottak az Öböl-térségbe, és ezek legtöbbször titokban végezték Al Jubayl-ból, együtt a hadosztállyal. Az átszállítás Al Jubayl-ból a Hafr Al Batin közelében telepített Ellátó Bázisra 21 napot vett igénybe januárban, 350 km-es útvonalon. A szállításra felhasználták a négy, kitelepült szállítóezred szállítóeszközzeit, valamint a fogadó állam nagyszámú polgári gépjárműveit. Összesen egy autópályát volt használható, amely az úthossz több mint felén egy nyomsávos. Az odavissza 700 km út megtétele 24-36 órát vett igénybe, az amerikai autóforgalom és az időjárási viszonyok függvényében. A naponta Al Jubayl-ból nyugatra induló autókönvoj hossza 65 km volt. (Összehasonlításképpen: az 1.páncélos hadosztály a második világháborúban ekkora távolságnak megfelelő utat tett meg a normandiai partoktól Berlinig). A 25.000 fő harcos erő, a tüzérségi eszközök és a páncélozott járművek számai, az ezren felüli kerekes járművek (a négy tonnások és a terepjárók) számára ez egy igen komoly feladat volt. Pontosan 19 nap alatt 23.000 tonna lőszer, 650 tonna élelmiszer, 600 tonna hadianyag és raktárkészlet, valamint 1,8 millió liter üzemanyag átszállítása valósult meg tekintélyes távolságra. Az út nagyobbik felét teljes ABV védőöltözetben kellett megtenni.

A közép-keleti Támogató Helikopter erő, amely a brit Királyi Haditengerészet Sea King helikoptereivel együtt egy háromirányú szolgáltató szervezetté vált,

igen fontos szerepet vállalt ebben a szállítási feladatban. Olyan logisztikai és utánpótlási gondokkal kellett szembenéznie, amelyhez hasonló nagyságút korábban nem kellett terveznie vagy megoldania. Jóllehet, a támogató helikopterek nem tudtak megbirkózni egy hadosztály napi utánpótláskiszabotának óriási mennyiségével, sebességük és a földi akadályoktól való függetlenségük lehetővé tette az életfontosságú anyagok előszállítását (a Chinook helikopter egyszerre 10 tonna terhet szállított). Ugyanakkor visszaútjukon a legsürgősebb ellátást igénylő sérülteket szállították.

A brit csapatok **élelmezési ellátását** központilag, az "anyaországból" szervezték. A katonák által, a sivatagban elfogyasztott élelmiszer 80 %-a az Egyesült Királyságból csomagokban szállított ellátmány volt. A háború előkészítése és végrehajtása során 4,2 millió élelmiszer-egységcsomagot küldtek az Öböl-térségbe (azaz 35.000 fő 120 napi ellátmánya). A további 20 % friss élelmiszer-fogyasztás volt, amelyet az Egyesült Királyságból szállítottak (hűtve vagy szárazon), vagy helyileg szereztek be, Ezenkívül a Fort Grange és a Resource hajókon tárolt élelmiszer is szükség esetén a szárazföldi csapatok rendelkezésére állt.

A brit légierő élelmezési elosztását először a helyi kereskedelemből oldotta meg. Később kitelepült a haderőnem mozgó élelmezési alegysége, amely már szükséghelyzetben képes volt élelmiszer-csomag és saját készítésű élelem-ellátás szervezésére és biztosítására.

A haditengerészet élelmezési ellátásának alapvető forrásául a Királyi Támogató-hajó Flotta szolgált (a két kitelepült raktárhajó, a Fort Grange és a Resource). A hajók képesek voltak szállítani és tárolni 15.000 fő egyhavi mélyhűtött és szárazélelem-adagját. A romlandó élelmiszert Jebel Alinál, a parton szereztek be.

A szárazföldi csapatok és a légierő az üzemanyagellátást a helyi szállítóktól végezte, felhasználva a Szaúd-Arábiával kötött Fogadó Állam Támogatása szerződést. A brit műszakiak szükséghelyzeti üzemanyagellátó berendezéseket telepítettek a légierő által igénybe vett mind a négy légitámaszpontra. Ezen túlmenően a műszakiak felépítettek 42 db 125 m³-es acél tároló tartályt, ami összesen 5,25 millió liter üzemanyag tárolását tette lehetővé.

A Királyi Műszakiak 516. Különleges Csoportja szintén megtervezett és felépített egy üzemanyag-vezeték a sivatagon keresztül (PLOD elnevezéssel), amely Al Jubayl-tól haladt előre 95 km hosszan és hat töltőállomást csatlakoztatott rá. Az üzemanyag-vezeték kapacitása közel ötszöröse volt a hadosztály előre tervezett dízelolaj szükségletének, s a leghosszabb katonai üzemanyag-vezeték volt, amit a második világháború befejezése óta a britek építettek.

A haditengerészet saját üzemanyag-szükségletét a Királyi Támogató-hajó Flotta tankhajóiról biztosította (Olna, Orangeleaf és Bayleaf). Mikor aláírták Sza-

úd-Arábiával a Fogadó Állam Támogatása egyezményt, attól kezdve egy, a kuwaiti kormánytól díjmentesen rendelkezésre bocsájtott tankhajó szállított szaúdi üzemanyagot (szintén ingyenesen) a Vörös-tenger partján lévő Yanbu-ból, amely az egyetlen, ha jók részére alkalmas szaúdi üzemanyagforrás volt.

A brit csoportosítás ellátásának fontos részét képezte a vízbiztosítás.

A sivatagba települt 1. brit páncélos hadosztály előre tervezett napi vízigénye 2 millió liter volt; ez lehetővé tette a személyenkénti 40 literes napi fejadagot, továbbá a kórházakról való gondoskodást és az ABV mentesítés ellátását. Azonban a szaúdi téli időszakban kiderült, hogy a személyenkénti vízfogyasztás csak napi 20 liter lett. 1991. végére a hadszíntéren, illetve az Öböl-térség utánpótlási útvonalán vízvisszanyerő (sótalanító) szűrőállomás és 20 ABV mentesítő egység települt. Ezek az állomások a sivatagban fúrt kutakból, később a part mentén nyerték a vizet. A fúrt kutak vize kevéssé volt sótartalmú, így a lehetséges vízkitermelési arány ezeken a helyeken nagyobb volt.

A brit hadügyminisztérium bérelt két tartályhajót is további biztosítékként a Fogadó Állam vízellátásának megszakadása esetére, ha például a sóatlanító állomásoktól olajszennyeződés következtében szennyezett víz érkezne. De végül is, egyik hajóra sem volt szükség.

A haditengerészet a vízellátását saját vízpárolgató (sótalanító) berendezéssel végezte. Ugyanakkor szükséghelyzeti tartalékként, a Királyi Támogató-hajó Flotta tartályhajói friss vizet szállíthattak. A városi környezetben elhelyezkedett légierő is a Fogadó Állam vízellátásából részesült, de a szükséghelyzeti tervek is készen voltak ennek az ellátásnak a lehetséges megszakadása esetére.

A haditechnikai anyagellátást illetően, a brit csoportosítás egyesített törzse azt az utasítást kapta, hogy készüljön fel a hadszíntéren való tartózkodás hat hónapig tartó ellátására, egyenlő mértékben a pótalkatrészeket és a raktárkészletet illetően. Az ellátás nagy része előzetesen légiszállítással érkezett, a további szállítmányokat a sürgősségtől függően repülőgépen vagy hajón továbbították. A Fort Grange szállítóhajón volt a hadszíntéren lévő haditengerészeti erők alkatrész-szükséglete is.

Ahol tömegmennyiségeket igénylő tengerentúli áttelepülés valósult meg, ott fokozottan igényelték a szükséges számvetések elkészítését a környezetről, az ellenség helyzetéről, az utánpótlás hosszú tengeri útvonalairól, az azonnali követelmények teljesítési "lehetetlenségeinek" hadműveleti következményeiről. Például a raktárkészlet megfontolt növelésének következtében a földi hadviselés idején a Challenger harcokcsik 95%-os hadrafoghatósági eredményt értek el.

A brit kontingens megbízható anyagi biztosításában jelentős szerepe volt a brit védelmi iparnak.

Az ipar reagálása tartós és hatékony volt: mintegy 900 sürgős hadműveleti megrendelés született és talált gyártót. Az ipar meghatározó szerepet játszott a háborús sikerében olyan új szerződések teljesítésével, mint a sivatagi egyenruha, a bakancs, vagy a vízviszanyerő (sótalanító) szűrőkészülék; felszerelések és alkatrészek átalakítása és javítása; illetve egyes gyártmányok gyors és eredményes megtervezése vagy korszerűsítése.

A brit csapatok logisztikai biztosításában meghatározó szerepet kapott a technikai biztosítás is.

A szárazföldi haderőnem két páncélos-javítóműhelyt és egy repülőgép-javítóműhelyt telepített az 1. brit páncélos hadosztály eszközeihez, beleértve a szárazföldi csapatrepülő-hadtest helikoptereit is. A támogató helikopterek műszaki és karbantartási támogatását a légierő (a Chinook és a Puma helikopterekhez) és a haditengerészet (a Sea King-4 helikopterhez) biztosította. A merevszárnyú repülőkarbantartást a légierő a rendszeresített század megerősített karbantartó személyzetével oldotta meg. Ezzel a leghatékonyabb hadműveleti alkalmazhatósági arányt érte el a harci tevékenységek ideje alatt, nem utolsósorban az Egyesült Királyságban működő légierő műszaki törzs óriási erőfeszítéseinek eredményeként. Ugyancsak roppant nagy értéket képviselt a Dahrán-i légitámaszponton állomásozó brit repülőmérnöki csoport és egy korábban, a brit légierőnél alkalmazott ellátó és karbantartó törzs a szaúdi királyi légierő támogatásában.

A brit háborús csoportosítás felvétele az áttelepítés és átszállítás révén volt lehetséges. E feladat során, a Királyi Támogató-hajó Flotta korlátozott kapacitásán felüli hajószállítási igényeket bérelt hajójáratokkal elégtették ki. Noha kényszerű igénybevételt (rekvirálás) nem alkalmaztak, nem tudták minden alkalomra megtalálni az ideális tengeri szállítóeszközt, annak ellenére, hogy a megfelelő időhatárokon belül mindig elegendő hajókapacitás állt rendelkezésre. Amikor többféle ajánlat közül választottak, mindig brit zászlót viselő hajót használtak annak ellenére, hogy ezek a hajók törekedtek a hosszulejáratú bérelt utakon maradni egy bizonyos hajózási útvonalon való folyamatos alkalmaztatás reményében. Ezek az utak valószínűleg megszakadtak volna és a bérleti szerződés elveszett volna, ha a különleges hajókat Öböl útvonalai szállításra rendelik. Ámde az előkészületi időszak tetőpontján mintegy ötven hajó berakodása folyt, vagy éppen úton volt az Öböl felé. A brit csapatok előre telepítésében 20 országból érkező 114 különböző hajó vett részt; némelyek közülük többször oda-vissza utat tett meg, így összesen 146 hajófordulót hajtott végre. Lényegében a tengeri hajókon nyugodott a felelősség a csapatok támogatásához szükséges minden lőszer, felszerelés és raktárkészlet 86 %-ának a helyszínre szállításáért.

A brit Légi Szállító Flotta kiegészítésére szintén bérelt (charter) járatokat használtak, míg a reguláris légi szállítás irányító törzs munkáját a Királyi Támogató Légierő kivezényelt szállítószázada támogatta. Naponta 500 tonna sürgős rakományt szállítottak. A ciprusi Akrotiri-ban közel 8000 címzett küldemény várt légiúton való szállításra. Hogy ezeket az adatokat érzékelni tudjuk: az Öböl-háborúval kapcsolatos szállítások mennyisége - a brit adatok szerint - a Légi Szállító Flotta közel 10 éves béke teljesítménye normál feladatainak felelt meg.

Fontos tapasztalat volt az is, hogy bármennyire is a hadügyminisztériumé volt a felelősség a készletek áttelepítésében, a logisztikai elvek és a tervezés koordinálásában, mégis képtelenek lettek volna megszervezni a logisztikai tevékenységeket a kikülönített Egyesített Törzs nélkül. A védelmi minisztérium képes volt irányítani, bérelni a járatokat és repülőgépeket, de nem volt képes menedzselni részleteiben a logisztikát. Ez volt a lenyűgöző indoka a brit felelősségi területen kívüli nagyméretű hadművelet Egyesített Törzsen keresztüli vezetésének.

Az amerikai hadsereg anyagi-technikai biztosításának megszervezése és végrehajtása

Az amerikai hadsereg óriási logisztikai tevékenységet végzett az Öböl-háborúban résztvevő haderő-csoportosítás anyagi-technikai biztosítása érdekében. Katonai potenciáljának növelése nemcsak a hazai erőforrásokat, hanem az adott térség katonai-, gazdasági- és hadtápbázisait is felhasználta.

Ezzel egyidejűleg kidolgoztak egy rugalmasan alkalmazható elméletet a csapatok anyagi-technikai biztosítására. Jelentős mennyiségű anyagi eszköztartalmat telepítettek előretolt bázispontokra Diego-Garcia szigetén, a megelőző idejű raktározási körzetekben (Dzsibuti, Markaz-Tamarid, Maszira, Maszkad, Dzsiddal), a tengerpartra való kiszállítási pontokra (Dzsidda, Makaszia, El-Dzsibat) és a különböző repülőterek (El-Kufur, Er-Rjjád, Ola jza, Hafar-El-Balin) területén. Így már a konfliktus kezdetéig rendelkeztek 13 fő - stacioner (telepített) fegyver és lőszer, 7 üzemanyag (amelyekben összesen 185 ezer tonna üzemanyagot tároltak), 6 egyéb, valamint 17 háztartási anyagot tároló raktárral. Minden raktárat a legkorszerűbb és legjobb minőségű ki- és berakóeszközökkel szereltek fel és félig föld alá telepítették őket.

Ezeket a készleteket 180 ezer fős kontingens harminc napos anyagi szükségleteinek biztosítására tervezték. A harminc napon túli szükségletek biztosítását az USA-ból, valamint közelebbi tengeri bázisaiból és raktáraiból tervezték biztosítani légi és tengeri szállítással.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozata után, az USA és szövetségesei megkezdték fegyveres erőik csoportosításainak hadműveleti szétbontakoztatását.

Ezzel egyidejűleg megvalósították az anyagi-technikai szervezetek közvetlen felkészítésének szabályait a csapatok harctevékenységének biztosítására, fokozatosan növelve azok erő- és eszközállományát. Figyelembe véve Szaúd-Arábia infrastrukturális elmaradottságát (az úthálózatok fejletlensége, a vasút és repülőterek hiánya), az alapvető tartalékokat Habar-Elbamin és King-Halid területén összpontosították. Ezenkívül felkészültek az előzőleg Diego-Garcia-ban létrehozott üzemanyagkészletek igénybevételére, King-Halid körzetében pedig üzemanyagszállító csővezetékot telepítettek.

A felkészülés folyamán kiemelkedő figyelmet fordítottak a folyamatos anyagbiztosításra és a szállítások végrehajtására. Figyelmet fordítva a térség nehéz természeti és klimatikus viszonyaira, kutatócsoport vizsgálta az USA hadsereg hadtápszervezeteinek alkalmazási lehetőségeit.

Kiemelt feladatként jelentkezett a vízbiztosítás sivatagi körülmények között, mivel a vízükségletet napi 90 liter/főre tervezték. Ezért olyan víztisztító berendezések azonnali szállítását rendelték el, amelyek teljesítménye háromszorosa volt az eddigieknek. A katonák részére egyéni víztisztító készítményként, olyan tablettát kísérleteztek ki, amely 4-6-szor gyorsabban fejtette ki hatását, mint az eddig használtak.

A személyi állomány meleg étellel való ellátásának hatékonyabbá tétele érdekében, két új típusú ételmelegítő eszközt fejlesztettek ki. Az egyik a katona személyi, a másik a kis létszámú alegységek ételét melegítette fel rövid idő alatt.

Puerto-Rico szigetén a sivatagi álcázási körülményhez leginkább megfelelő háromszínű hadiruházatot varrtak az amerikai katonák részére. A szövetséges csapatok anyagi-technikai biztosításának költsége támadó hadműveletre való közvetlen felkészülés során, átlagosan napi 15 millió dollárt tett ki. A szakértők előzetesen a végrehajtandó hadművelet átlagos napi költségét 1-2 milliárd dollárban állapították meg. Ma már ismert, hogy az Irakkal szembeni háború a szövetségeseknek 42,6 milliárd dollárjába került, amely egy napra átlagosan egy milliárd dollárt jelentett.

A váratlanul keletkező anyagellátási feladatok megoldására speciális szolgálatot hoztak létre "Desert Express" néven. E szervezet feladata volt bármilyen anyag, vagy eszköz 72 órán belüli biztosítása az USA-ból, illetve valamely nyugat-európai raktárból.

A magasabbegységek és egységek folyamatos anyagi-technikai biztosítása érdekében új logisztikai alegységek létrehozását irányozták elő. Így például előrevelt zászlóaljkat állítottak fel, amelyek ellátó, javító és egészségügyi századokból álltak. Amennyiben a tartalék anyagi-technikai eszközöket szállító hadtápegységek közvetlenül a magasabbegységek, illetve egységek közelében helyezkedtek

el, megengedték a tartalékok felhasználását, ha a támadás üteme erős volt, vagy a csapatok manőverei 3-5 napig tartottak. Megkülönböztetve az alkalmazott biztosítási struktúráktól (amelyek az önálló ellátási pontok elvén alapultak), ezek az új alkalmazási módok hatékonyabbnak bizonyultak. Az anyagi eszközök utánszállítása tervszerint valósult meg, amelynek során a tengerpartokon és repülőtereken lévő kiszállítási pontokat alkalmazták.

A hadosztály-ellátópontokra és esetenként a dandárhadtáp körleteibe az anyagi-technikai eszközöket a szállítódandár gépjárműveivel, két üzemanyagszállító-zászlóaljjal, valamint szállítórepülőgépekkel és helikopterekkel hajtották végre.

A megállapított normák szerint, a hadműveletre való felkészülés során, egy amerikai katona napi átlagos anyagszükséglete 110 kg volt. Ez a csapatokra vonatkozóan napi 55 ezer tonna anyag szállítását jelentette. A csapatok számának növelése a térségben, a szállítási feladatok növekedését jelentette, amelyet minden szállítási ágazat igénybevételével, illetve azok komplex alkalmazásával hajtottak végre. A szállítások zöme tengeri és légi volt, amelyek eredményes végrehajtásáért sikeresen kellett alkalmazni a háborús körülményekre való áttérés követelményeit. Ezért gyors ütemben üzembe helyezték a tengeri flotta tartalék hajóit, valamint a légi szállítások érdekében alkalmazták a nehéz-szállító polgári repülőgépeket. A foganatosított intézkedések eredményeként az anyagi-technikai eszközök átszállítását feszültségmentesen megoldották.

Irak ellen a hadművelet tömeges légi- és rakétacsapással kezdődött. Már a hadművelet első napján (amikor a légierő több mint 1500 bevetést hajtott végre), tömeges anyagi-technikai eszközfelhasználás történt. Például, a fogyasztás a légi-erőnél felhasznált lőszerből és üzemanyagból a normák 1,5-2-szeresére emelkedett. A fogyasztási normák ilyen mértékű növekedése kiegészítő rendszabályok foganatosítását tette szükségessé. Ezért növelték az átszállítások mennyiségét az USA-ból és Nyugat-Európából (Németországból, Belgiumból és Dániából), valamint a Csendes-óceán térségében lévő bázisokról (Japán és Filippino területéről). Az anyagi-technikai eszközök szállítása tengeri és légi szállítással történt. Csak ebben a periódusban, több mint 180 hajót vettek igénybe, amelyekből átlagosan 20, minden nap Szaúd-Arábia kikötőiben kirakás alatt állt.

A hadműveletek során, az USA illetékesei a Védelmi Minisztériumban elemezték az anyagi-technikai szervezetek munkáját. Megállapították, hogy a körültekintő tervezés, szervezés ellenére főként az első időszakban történtek hibák. Így például, nem készítettek elő konkrét, alegységekre lebontott terveket az anyagi eszközök biztosítására a csapatok átszállítása során, ezért az előrevetett állásokba lassan érkeztek meg az anyagi eszközök, késedelmek történtek az élelmezés és víz-biztosítás terén is.

A csapatok minden oldalú anyagi-technikai biztosítása a felkészülés és a végrehajtás időszakában összességében magas szintű volt. Ebben kiemelt szerepet kapott a vezetés jó megszervezése. A legfontosabb követelmény a rugalmasság és operativitás volt, amelyet a nagyfokú automatizálással és a komputeres széleskörű alkalmazásával értek el. Például, az ellenőrzések megszervezésében - a felhasznált anyagi eszközök nyilvántartásában és pótlásában - rendszeresített számítógépek már az első harcokban kiválóan alkalmazhatóak voltak az anyagi-technikai vezetés minden szintjére. Biztosították a gyors és pontos adatszolgáltatást, nagymértékben hozzájárultak a csapatok biztosításának folyamatosságához.

Záró megjegyzések

Elsőként a harctevékenység precíz és megelőző felkészítését kell kiemelni. Fontosak az anyagi-technikai eszközök tartalékainak tárolási, a bázisokról és raktárakból a csapatokhoz való szállítás kérdései is. Ezeket a feladatokat a legkorszerűbb ki- és berakógépekkel, a konténereket és egységcsomagokat szállító közúti, légi és vasúti szállítóeszközök komplex alkalmazásával oldották meg. Vagyis gyorsan és rugalmasan alkalmazkodtak a kialakult helyzethez.

A térségben végrehajtott légi hadművelet bebizonyította: a közeljövő konfliktusaiban kiemelt feladatként kezelik majd az anyagi-technikai egységek, alegységek megsemmisítését. Ezért, megnőtt a hadtápjelenségek álcázásának és légvédelmi eszközökkel való fokozottabb ellátásnak a jelentősége.

Világos, hogy az ellátórendszer szétzilálása szerepet játszott az iraki katonai gépezet szétzúzásában, de ez a szerep valahogy közvetett volt. Amennyiben a háború 100 napnál tovább tartott volna, a koalíciós csapatoknak a jelentkező hiányok következtében csökkenteniük kellett volna tevékenységüket. Az iraki hadászati út- és vasúthálózat szétzilálása lehetővé tette a koalíció számára, hogy az iraki nehéz harci technika jelentős részét megsemmisítse. Amint a haderő megkísérelte a visszavonulást, csapdába esett és a koalíció szárazföldi csapatai és légiereje tetszés szerint megsemmisítette a még megmaradt harci technikát. A Kuwait és Irak között húzódó "halál országútjának" tömeges megsemmisítése volt erre a legjobb példa az irakiak szempontjából.

A légi tevékenységek intenzitása nemcsak az üzemanyag, lőszer és egyéb anyagfelhasználás jelentős növekedését eredményezte, hanem fokozottabb igénybevételt jelentett a repülést kiszolgáló mérnök-műszaki személyzetre is. Így új feladatként jelentkezett a repülést végrehajtó és biztosító tevékenység közötti összehangoltabb módszerek kidolgozása.

Az Öböl-háború során, a koalíció a világ minden részéről csoportosított át csapatokat, hadianyagot és sikeresen megsemmisítette a világ negyedik legna-

gyobb hadigépezetét. Ezt a hatalmas biztosítási teljesítményt két tényező tette lehetővé: a technológia és a teljes mozgásszabadság. A technológiát, a gyors tengeri és a hangsebességnél nagyobb sebességű légi szállítást és a számítógépes forgalomirányítást, a II. világháború után fejlesztették ki. Ezen kívül a koalíció - eltérően az ötven év előtti szövetségesektől - teljes mozgásszabadsággal rendelkezett szárazföldön, vízen és levegőben egyaránt. Amennyiben ezt a mozgásszabadságot akár terrorista akciókkal, akár hagyományos katonai műveletekkel akadályozták volna, a konfliktus kimenetele másként is alakulhatott volna. A koalíció haditengerészeti erői azonban felkészültek, hogy szembeszálljanak a koalíció hajóforgalmát akadályozó bármiféle fenyegetéssel. A kereskedelmi hajózás tekintetében már kevésbé ragyogó a kép. Jóllehet, jelentős erőfeszítések történtek az ellátóanyagok, mint rendkívüli szállítmányok előreszállításában, a háború bizonyította, hogy a folyamatos hadviselés biztosításához szükséges a tengeri szállítás, mivel a légi kapacitást messze meghaladja a szükséges tonnamennyiség. Az Öböl-háború anyagi-technikai biztosítási rendszere nagyban táplálkozott a különböző többnemzeti gazdasági forrásokból. Ezek nem biztos, hogy minden esetben rendelkezésre állnak a jövőben, és a nyugati kereskedelmi flottáknál mutatkozó eltérések, valamikor a gyenge pontját képezhetik azon erőfeszítéseknek, hogy folyamatosan biztosítsák egy háború megvívását a világ távolabbi térségeiben.

Az Öböl-háborúban a biztosítási feladatokkal a koalíció logisztikai erői sikeresen megbírkóztak. A végzett, hatalmas teljesítményt leghitelesebben N.H. Schwarzkopf tábornok tudta értékelni.

"...Nemtudok visszaemlékezni, hogy a hadtörténelmi évkönyvek bármikor is beszámoltak volna ekkora erőmozgatásáról, ekkora távolságra, hogy olyan helyzetbe kerüljenek, hogy képesek legyenek a támadásra. De ami még fontosabb és úgy gondolom nagyon-nagyon fontos, hogy elidőztek ennél a pontnál, az a logisztikai bázisok szerepe. Mi nemcsak a csapatokat mozgattuk innen-oda, de szó szerint üzemanyag, lőszer, tartalékalkatrészek, ivóvíz és élelem tonnáinak ezreit és ezreit szállítottuk ebbe a körzetbe, mivel mi azt akartuk, hogy elegendő ellátóanyagunk legyen kéznél úgy, hogy ha megindítjuk a támadást, és a harc elhúzódó lesz, amibe nagyon könnyen belekeveredhetünk volna, elegendő ellátóanyaggal rendelkezünk, ami kitart 60 napig. Így az egy abszolút gigantikus teljesítménynek számít, és én nem tudom eléggé kifejezni elismerésemet a hadtáposoknak és a szállítók-nak, akik ezt kivitelezték..."

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- 1/ BRAME, W.L.: Planning Desert Storm Logistics
Army Logistician, May-June 1992.

- 2/ *HAYR, K:* Logistics in the Gulf War
RUSI Journal, Autumn 1991.
- 3/ *HILL, R.D:* Depot Operations Supporting Desert Shield
Military Review, April 1991.
- 4/ *MOROZOV, L:* A "Sivatagi hadművelet" hadtápbiztosításáról
Tűl Vóoruzsonnik Szil, 1991.10.
(Feldolgozta: Várvölgyi Zoltán)
- 5/ *SALOMON, L.E - BANKIRER, H:*

Total Army CSS. Providing the Means for
Victory
Military Review, April 1991.
- 6/ *MORRIS, M.E - H.NORMAN SCHWARZKOPF :*

Road to triumph
St. Martin's Paperbacks 1991.

HARCKÉSZÜLTSEG, KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

A HARCKÉSZÜLTSEG ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK FŐBB ÖSSZEFÜGGÉSEI

Jaroscák Miklós¹

Előre kell bocsájtani, hogy e téma természetéből adódóan konkrétumok ismertetésére, a különböző összefüggések adatokkal történő bizonyítására kevésbé nyílik mód, viszont lehetőség kínálkozik az összefüggések általános megfogalmazására, az értelmezési problémák megválaszolására.

A Magyar Köztársaság biztonságpolitikai elveiből és koncepciójából eredően az elmúlt évek során a honvédelem területén mélyreható változások kezdődtek el. A változásokat olyan döntő tényezők indukálták, mint a nemzetközi viszonyok átalakulása, az ellenségkép megszűnése, amelyekkel összhangban előtérbe került hazánk szuverenitásának, területi sérthetlenségének megővése.

Az ország védelmi felkészítésének részeként felgyorsult a Magyar Honvédség szervezeti korszerűsítése, védelmi jellegének erősítése, az alaprendeltetésből adódó feladatai feltételrendszerének megteremtése. E folyamat érvényesül napjaink gyakorlatában és eddigi eredményei közé tartozik a hadsereg támadó jellegű harc-eszközeinek kivonása, megsemmisítése, a szárazföldi csapatok struktúrájának kialakítása, új szervezeti elemek rendszerbe állítása, a hadművelési követelmények kimunkálása és új szabályzatokban történő rögzítése, a felkészítés konkrét feladatainak megfogalmazása.

Az eddig elvégzett feladatok csupán a kezdetet jelentik, amelyek értéke mégis jelentős, mivel azok alapul szolgálnak a további lépések megtételéhez.

A honvédségen belüli változások egyik döntő állomásaként jelölhető meg a **Magyar Honvédség új harckészültségi rendszerének kialakítása és bevezetése**, amelynek legfőbb jellemzője az önállóság mellett az, hogy kizárólag hazánk védelmi szempontjait figyelembe véve született. Általános jellemzőit tekintve a harckészültség új rendszere feladatorientált, rugalmas felépítésű, lehetőséget nyújt a szükséges és elégséges készenlét fokozására, időnormái reálisak továbbá

¹ Jaroscák Miklós alezredes, MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség, Tervezési Osztály

figyelembe veszi a nemzetgazdaság lehetőségeit, biztosítja a békeállapotról történő áttérés különböző változatok szerinti végrehajtását.

A harckészültségi rendszer egyik fontos eleme a **harckészültség anyagi-technikai biztosítása**.

A megfogalmazásból kitűnik, hogy a korábbi időszakban önálló hadtáp és a fegyverzet-technikai szervezetek integrációja révén az új harckészültségi rendszerben már anyagi-technikai biztosítás valósul meg.

Ennek megfelelően a harckészültség hadtápbiztosítását, valamint a fegyverzet-technikai szakági biztosításokat szabályozó intézkedések az új HKSZ rendszer hatálybalépésével egyidejűleg megszűntek, ugyanakkor azokat egy egységes, önálló anyagi-technikai biztosítási szabályozás váltotta fel.

A harckészültség anyagi-technikai biztosításának lényege a hadiszükséglet szerinti technikai eszközök és anyagok hadrafoghatóságának, illetve hadihasználhatóságának fenntartása, a csapatok előírt készenlétének biztosítása, a meghatározott egészségügyi és közlekedési rendszabályok végrehajtása. Ezen belül a harckészültség anyagi-technikai biztosításának *főbb összetevői*:

a./ Felső szinten

- a csapatok részére szükséges anyagi készletszintek megállapítása, a készletek megalakítása, lépcsőzésének meghatározása;
- az előírt technikai hadrafoghatóság szervezeti, üzemeltetési, javítási hátterének megteremtése;
- a központi ellátó szervezetek harckészültségének összehangolása az MH szintű ellátási feladatokkal;
- a béke ellátási utalás rendszerének olyan irányú kiépítése, hogy az alkalmas legyen a harckészültségi feladatok végrehajtásának időszakára is;
- a helyszínen nem tárolható technikai eszközök és anyagok központi tárolásának szabályozása, ugyanakkor az előírt időn belüli kiadás feltételeinek biztosítása;
- a különböző készenléti fokozatokhoz kapcsolódó anyagi-technikai biztosítási rendszabályok meghatározása;
- az "M" anyagi-technikai helyzet jelentés és feldolgozás rendszerének csapatoktól az anyagnemfelelős MH szintű szolgálatfőnökségig terjedő kialakítása és működtetése;

- a harckészültség időszakában jelentkező katonai közlekedési és szállítási feladatok végrehajtásának előkészítése;
- a személyi állomány egészségi állapota megóvásával, harcképessége fenntartásával, a csapatok működési területei közegészségügyi és járványvédelmi feladataival kapcsolatos irányítási tevékenység végzése;
- mindezek megvalósítása érdekében a harckészültség anyagi-technikai biztosításának tervezéséhez a tartalmi és formai követelmények meghatározása, a tervek kidolgozásának irányítása és ellenőrzése.

b./ Csapattagozatban

- a technikai eszközök hadrafoghatóságának előírt szinten tartása, az anyagi készletek hadihasználhatóságának biztosítása;
- az anyagi-technikai biztosító szervezetek felkészítése, a feladatok végrehajtásának begyakorlása, a különböző csoportok állományának összekovácsolása;
- a mozgósítás anyagi-technikai biztosítási feltételei megteremtése, a bevonuló tartalékos állomány felszerelésének, ellátásának, a nemzetgazdasági technikai eszközök átvételének biztosítása;
- a békében nem élő katonai szervezetek megalakításával kapcsolatos anyagi-technikai biztosítási feladatok végrehajtásának előkészítése;
- a harckészültségi intézkedésekben meghatározott anyagi-technikai rendszabályok végrehajtásának megtervezése;
- a szakanyagok és eszközök tervszerű frissítése és karbantartása;
- speciális szakfeladatok (rakétechnikai, repülőműszaki, elektronikai) végrehajtási feltételeinek megteremtése;
- az "M" anyagi-technikai jelentések kidolgozása (hiány, felesleg megállapítása) és felterjesztése;
- az anyagi-technikai harckészültségi tervokmányok naprakészségének folyamatos biztosítása;

A felsorolt főbb összetevőkből adódó feladatok és azok végrehajtásának követelményei elsődlegesen a harckészültség anyagi-technikai biztosítását szabályozó alapintézkedésben kerültek meghatározásra, amely több vonatkozásban eltér a korábbi hasonló jellegű szabályozásoktól.

Az érvényben lévő szakintézkedés tisztázza a harckészültség anyagi-technikai biztosításának alapfogalmait (szükség szerint megújítva azokat), továbbá egybe ötvözi valamennyi kapcsolódó szakterület szabályozását. A felső szintű szakintézkedés egyik fő erénye, hogy kizárólag abban jelennek meg az elrendelt

anyagi készletszintek, továbbá azok megalakítási és lépcsőzési követelményei. Ennek előnye elsősorban a változások gyors és rugalmas követésében nyilvánul meg.

Másik lényeges pozitívum, hogy a szakintézkedés bár teljeskörűen szabályoz, ugyanakkor nem veszi el az alárendeltekkel rendelkező parancsnokságok, közép-irányító szervezetek részletes - alárendeltjeik sajtósságait és lehetőségeit figyelembe vevő - szabályozásának jogát. Ezzel kapcsolatban az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a régi beidegződések még hatnak és sok esetben az érintett parancsnokok kevésbé élnek a jelen intézkedésben felkínált lehetőséggel, sok esetben továbbra is felülről várják a részletes szabályozást.

A különböző szakvélemények arra utalnak, hogy konkrétan megfogalmazott rendszabályok, a mellékes magyarázatok kiiktatása a szakintézkedést egyértelművé, könnyen kezelhetővé teszi, ezáltal a harcckészültség anyagi-technikai biztosítási feladatai életszerűen, jól tervezhetően jelennek meg.

Az eddigi tapasztalatok szerint sikerült elkerülni a korábban egyes biztosítási ágakra jellemző túlszabályozást, valamint megakadályozni a nem kellően megalapozott biztosítási követelmények érvényesítését.

Fontos kiemelni, hogy a felső szintű szakintézkedés, mint keretszabályozás nem törekszik valamennyi korábbi elem tagadására, sőt a személyi állomány és a technikai eszközök biztosítása terén a jól bevált funkcionális elemek, okmányok továbbélését és használatát ösztönzi.

Így az anyagi-technikai biztosításon belül a szakállomány által zömében ismert tartalmú és formátumú okmányok további alkalmazására nyílik lehetőség. Ez a harcckészültség anyagi-technikai biztosítási feladatai tervezésénél, a különböző nyilvántartások vezetésénél, a számvetések kidolgozásánál összefoglalóan, az anyagi-technikai biztosítás előkészítésénél jelent egy olyan stabil alapot, amely hozzájárul a rendszer működőképességéhez.

A harcckészültség anyagi-technika biztosítását szabályozó intézkedések egyes összefüggéseiből több következtetés levonására nyílik lehetőség. Ezek közül a leglényegesebbek:

- a különböző készenléti fokozatokhoz kötött anyagi-technikai biztosításra vonatkozó rendszabályok összhangban vannak a biztosítandó katonai szervezet részére meghatározott harcckészültségi feladatokkal;
- a harcckészültségi rendszer rugalmassága lehetővé teszi és kellő időt biztosít a megalakítással, feltöltéssel, összekovácsolással kapcsolatos anyagi-technikai biztosítási feladatok végrehajtására. E téren feszültség csak egyes helyőrségekben (ott ahol több katonai szervezet megalakulása tervezett) és néhány olyan békeszervezettel működő csapatnál fordul elő,

amelyek felelőssége egy, vagy több békében nem élő katonai szervezet megalakítására is kiterjed. Az adott esetben túlszűfoltta való helyőrségekben - figyelembe véve a megalakítási körleteket is - elsősorban az ellátási körülmények, a pihentetési lehetőségek, valamint a tisztálkodási és egyéb feltételek romolhatnak;

- vannak az érvényben lévő intézkedéseknek a jövőt alapozó, előre mutató követelményei is. Egyik ilyen a hadiszükségletre biztosított technikai eszközök és anyagok tárolási követelménye, amely jelenleg alapvetően csak szükségmegoldásokkal teljesíthető. A helyszínen történő tárolásnak MH összességében még nincsenek meg a feltételei. Több katonai szervezet laktanyai tárolókapacitás hiányában nem képes a helyszínen tárolni minden anyagát és eszközét, amelynek következtében előtérbe kerül az "M" utalványon történő biztosítás;

Bár ellenőrzéseink tapasztalatai nem egy esetben azt bizonyítják, hogy feltétel megléte esetén sincs akarat a helyszíni tárolásra, mivel így "M" utalványon tárolt anyagi-technikai készleteket illetően nem terheli az adott katonai szervezetet a nyilvántartás, elszámolás, karbantartás, frissítés, ellenőrzés és elszámoltatás konkrét felelőssége;

- az előző következtetés további vonzata, hogy az "M" utalvány alapján történő biztosítás (készletek kiadásának, illetve vételezésének összehangolása, előkészítése) jelenlegi nagyságrendjét tekintve felülvizsgálatot igényel. Ma már az "M" utalványon történő biztosításban a kívánatos és még elviselhető arány a központi ellátó szervezetek rovására károsan eltolódott, annak ellenére, hogy a megszűnt szervezetek objektumaiban bizonyos mennyiségű tárolókapacitás szabadult fel.

A központi tagozatban meglévő raktárbázis felvevőképessége erősen lecsökkent, amit elsősorban a különböző szervezési ciklusok során megszűnt katonai szervezetek bevont készleteinek központi tárolása idézett elő. Ezen túlmenően a technikai eszközök és anyagok "M" utalványon történő biztosítása számos olyan ellentmondást szült, amelyekre a jelen szabályozások nem adnak választ.

A szakintézkedés minden biztosítási feladat megoldására - objektív okok miatt - jelenleg nem adhat választ. Ilyen például a harcckészültség anyagi-technikai biztosításán belül a tartalékos állomány hadiruházati ellátása, amely a jövőt tekintve az egyedi szabályozás igényével jelentkezik. Ennek egyik döntő oka a szükséges pénzfedezet hiányában rejlik. A megoldás eléréséig ezen a téren is számot kell vetni a meglévő lehetőségekkel és azokból kiindulva célszerű a követelményeket megszabni, megteremtve ezzel a konkrét szabályozók kimunkálásának feltételeit.

- az egymásra épülő és egymással összhangban lévő harckészültségi intézkedések előírásai figyelembe veszik az MH technikai eszközeinek állapotát, a fejlesztés lehetséges változatait, irányait. Reálisan számolnak a nemzetgazdasági lehetőségekkel (szakállomány, technika lebiztosítása) és erőforrásokkal. Ezek figyelembevételével kerültek kialakításra a különböző arányszámok, paraméterek, normák és mutatók, amelyek természetesen nem állandóak, módosításuk a gazdasági feltételek változásával biztosított;

- végezetül a harckészültségi összefüggésekből adódó következtetésekhez tartozik, hogy a szabályozások döntően a végrehajtás egy valószínűsíthető változatát - a feladatok egymásra épített, egymástól függő megoldását - feltételezik, a szakági biztosítások tervezésénél döntően a helyzet eszkalálódásával számolnak. Felvetődhet ezzel szemben más változatok realitása is, amelyekre természetesen másképpen kell felkészülni.

A harckészültség anyagi-technikai biztosításának leglényegesebb összefüggéseit, az azokból levonható következtetéseket - az alap gondolatokon túlmenően - még hosszan lehetne taglalni. A téma azonban divatos szóhasználatú élve "kevésbé publikus" ezáltal a mondanivaló sokszor a sorok között, vagy egy-egy gondolatban kizárólag jelzésértékkel jelenhet meg.

Bízva abban, hogy a formai eszközök a cikket olvasó szakemberek számára nem homályosítják el a mondanivalót, a jövőben is szükségesnek tartom a harckészültség biztosítási kérdései tudományos igényű feldolgozásának folytatását. Ezzel elérhető lenne, hogy ezen terület mélyebb összefüggései megismerése által a harckészültség anyagi-technikai biztosításában érintett állomány véleményeit kifejtsé, gondolatait az új szakmai kiadvány hasábjain egymással megossza.

AZ AKADÉMAI KÉPZÉS - EZEN BELÜL AZ ANYAGI-TECHNIKAI FAKULTÁS - MÚLTJA, JELENE, ELKÉPZELT JÖVŐJE

Csűrös János¹

1991. szeptemberben 01-től megváltozott a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián a képzési rendszer, a szervezeti struktúra, a működési rend. A változás eredményeként megalakult az *Anyagi-technikai (Összhaderőnemi) fakultás*, amely összefogja, egységes keretek között működteti szerteágazó szakterületeinken képzést folytató tanszékeink oktatási és tudományos tevékenységét.

A témával kapcsolatos figyelemfelkeltést azért tartom lényegesnek, mert a csapatoknál tett látogatásaink, különböző továbbképzések és fórumok alkalmából igen gyakran teszik fel nekem a kérdést: *Milyen most az akadémián a képzési rendszer, szervezeti struktúra, hogyan lehet bekerülni, stb.*

Úgy érzem a hiba bennünk van, nem fejtettünk ki megfelelő propagandát, nem adtunk ki semmilyen átfogó tájékoztatót. Be kell látnunk, hogy a Honvédségi Közlönyben megjelenő intézkedések, felhívások nem jutnak el minden érintetthez.

Ezt a mulasztást, alapvető hiányt szeretném most cikkemben pótolni - a teljesség igénye nélkül, elsősorban fakultásunk szervezetére, tevékenységére koncentráltan - a következő gondolatsor részletesebb kifejtésével:

A múlt:

- Az 1991. szeptember 01-ig érvényben lévő képzési rendszer lényegi vonásai, erős és gyenge oldalai.

A jelen:

- Az új képzési rend bevezetését elrendelő parancsok, intézkedések, alapszabályzók;
- Az akadémia, ezen belül fakultásunk jogállása, rendeltetése, felelőssége, működési rendje, oktatási formák.

1 Dr. Csűrös János mérnök ezredes, a hadtudomány kandidátusa, egyetemi docens, a ZMKA Anyagi-technikai (Összhaderőnemi) fakultás parancsnoka

A jövő:

- A képzési rendszer, a továbbfejlesztés követelményei a különböző felsőszintű szabályzók tükrében.

I. Az akadémiai képzési rendszer főbb jellemzői 1991. szeptember 01-ig

Az Akadémia rendeltetése a régi képzési rendszer keretében is a *közép és felsőszintű katonai vezetők* képzése volt alapvetően nappali, illetve levelező képzési formában.

A fegyvernemi képzés haderőnemenként, a szárazföldi és összefegyvernemi, illetve a légvédelmi és repülő ágazatokon belül, a tanszékek tervezésében és felügyelete alatt valósult meg.

A *középszintű vezetők* képzésének időtartama 3 év volt nappali és 4 év levelező tagozaton. A nappali és levelező képzésre jelentkezők felvételi összevontan vettek részt, majd felvételi vizsga következett, amelynek eredményeképpen - sikeres vizsga és megfelelő pontszám esetén - a nappali tagozatos hallgatók felvételt nyertek és az akadémia állományába kerültek, a levelező hallgatók pedig beosztásuk megtartása mellett tettek eleget tanulmányi és vizsgakötelezettségeiknek.

A *felsőszintű vezetők* képzése a hadművelleti tanfolyamon 1 év időtartamu nappali képzés keretében valósul meg, ahol a beiskolázás alapfeltétele a 3 éves képzés sikeres elvégzése, valamint az előjáró parancsnokok javaslata volt. A régi 3 éves képzési rendszer kifutó osztályai ebben a tanulmányi évben végeznek. Szakmánk vonatkozásában két hadtáp, két haditechnikai osztályunk végez, valamint levelező képzését fejezi be egy haditechnikai szakos osztály.

A képzés során meghatározott azonos követelményeknek, szakonkénti követelményeknek és ezen túlmenően természetesen szakmai követelményeknek tettek eleget a végzett hallgatók.

Az első év úgynevezett alapozó és ezred, illetve a dandár szintű képzést, a második év a hadosztály, illetve a hadtest szintű képzést, a harmadik év pedig a hadtest, illetve hadsereg szintű képzést foglalta magába.

A hallgatók másod és harmadéves korukban 2-2 hetes csapatgyakorlaton vettek részt, harmadévesen olyan igénnyel, hogy gyakorlati idejüket várható beosztási helyükön töltsék le. Másodéves korukban évfolyammunka, harmadik évfolyam során pedig szakdolgozat készítésére voltak kötelezettek. Szakdolgozatukat bizottság előtt, megadott szempontok és kérdések, valamint az eljárás során felvetődött

kérdések megválaszolásával voltak kötelesek nyilvánosan megvédeni. Minden harmadéves hallgató 1 hetes parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton vett részt, ahol a feladatok megoldásában szerzett gyakorlati jártasságáról adott tanubizonytságot.

A hároméves képzést két államvizsga - hadművelleti-harcászati, illetve idegennyelvi - zárta. A sikeres idegen nyelvű államvizsga közép, illetve felsőfokú állami nyelvvizsgának felelt meg.

A hároméves képzés célja - szakmánk vonatkozásában - olyan katonai vezetők képzése volt, akik alkalmasak dandár hadtáp-, illetve haditechnikai főnöki, (szükség esetén anyagi-technikai főnöki) beosztások, magasabb törzsekben és központi szerveknél fő- és beosztott tisztii beosztások, valamint anyagi-technikai szakcsapatok parancsnoki, illetve parancsnok helyettesi beosztások ellátására.

A *hadművelleti tanfolyam* képzésében az összhaderőnemi jelleg dominált. A képzési szint a központ, illetve a hadsereg tagozat volt. A nyelvi képzésre csak fakultáció keretében adódott lehetőség.

Az Akadémia profiljába tartozott még a különböző szak-, át-, és továbbképző tanfolyamok szervezése és végrehajtása 1-6 hónap időtartamban a szakmai előjárók igénye szerint.

E célnak megfelelően szerveztünk szakmánk vonatkozásában:

- 6 hónapos fegyverzeti és technikai tanfolyamokat;
- 1-3 hetes gazdálkodási tanfolyamokat;
- valamint egymást követően három alkalommal 1 hónapos dandár szintű anyagi-technikai biztosítási tanfolyamot, amelyek célja szolgálataink integrációja szakember szükségletének felkészítése és kiválasztása volt.

A régi képzési rendszerben a hallgatók közvetlen szakmai előjárója az osztályfőnökön keresztül a tanszékvezető, szolgálati előjárója pedig az illetékes tagozatparancsnokokon keresztül a fakultásparancsnok volt. A tagozatparancsnok, illetve a fakultásparancsnok csak az oktatás tárgyi feltételeinek biztosításával, illetve a hallgatók mindenoldalú biztosításával foglalkoztak.

A régi képzési rendszer előnyei az alábbiakban foglalhatók össze:

- kisebb-nagyobb pontosításokkal szinte a kezdettől funkcionált és a csökkenő szakmai óraszámok ellenére, 1000-1100 tanóra állt rendelkezésre a szakmai ismeretek elsajátítására;

- a hároméves képzés elég jó lehetőséget biztosított egy idegen nyelv közép, illetve felsőfokú elsajátítására, valamint a hallgatói tudományos munka és diákkörök folyamatos tevékenységére;
- kedvezőek voltak a lehetőségek az évfolyammunka, valamint a szakdolgozat elmélyült megalkotására, a választott téma alapos feldogozására;
- a végzettek mint ágazati vezetők parancsnok helyettesi jogkörökkel rendelkeztek, így bizonyos feladatok végrehajtása - a lineáris törzskari szervezeteknek megfelelően - egyszerűbb volt, mert nemcsak együttműködésen alapulhatott.

E képzési rendszer hátrányaként említhető:

- akadémiai (egyetemi) diplomát a végzett tiszt 30-35 éves korában szerzett, így a tudományos képzés területein mintegy 10 éves hátrányba került a polgári szférával szemben;
- a képzés az anyagi-technikai szolgálatok integrációjával kapcsolatban fellépő szakember igényt nem tudta hatékonyan biztosítani és hiányzott szakmai profilunkból a gazdálkodási és közlekedési szakemberek képzése;
- a rendszer bizonyos fokú túlképzést eredményezett, amelynek eredményeként a végzett tisztek jelentős része - a képzést követően - nem akadémiai végzettséget igénylő beosztásokba került;
- a felvételt követően a hallgató nem volt abban motiválva, hogy képességét, tudását, és szorgalmát teljeskörűen kibontakoztassa;
- a megfogalmazott azonos és ágazati azonos követelmények ellenére nem bontakozott ki a képzés során a haderőnemi jellegű ismeretszerzés elsődlegessége, fontossága, viszonylag kevés volt az integráló, szemléletformáló, vezetői képességeket, készségeket kifejlesztő tantárgy;

- a hallgatók képzésének és minden oldalú biztosításának szétválasztása (szakmai, illetve szolgálati előljáró) nem fejlesztette a hallgatói önállóságot, kezdeményezőkézséget.

A képzési rendszer előnyeinek és hátrányainak elemzése során levonható az a következtetés, hogy e képzési rendszer nem volt rossz, ami bizonyítható azzal a ténnyel is, hogy szakmánk és más fegyvernemek, szakcsapatok vezető beosztásait igen sok, akadémiánkat elvégzett tiszt tölti be sikeresen napjainkban is.

Az viszont kétségtelen tény, hogy e régi rendszer korrekcióra, vagy változtatásra szorult, hogy a korszerűbb és minőségileg magasabb követelményeknek megfelelhessen.

A megvalósított változtatás irányát igazolja, erősíti, hogy a nyugati országok katonai akadémiáin alapvetően már nem a szakmai, hanem a haderónemi, illetve összhaderónemi képzési jelleg dominál. Fényes példa erre a Belga Királyi Védelmi Akadémia képzési struktúrája is, ahol az úgynevezett 4. képzési szint - amely alezredesi és ezredesi beosztásokra és rendfokozatok betöltésére készít fel egy év időtartamban - négy nagy tantárgyblokkra építi fel a haderónemi (összhaderónemi) képzést, amelyből három mindegyik haderónemnél közös.

Közösek:	- Biztonságpolitika	250-300 tanóra
	- Logisztikai támogatás és menedzsment	250 tanóra
	- Társ haderónemek ismerete	150 tanóra
Eltérő:	- Saját haderónemi ismeretek	350 tanóra

Általánosítható vonás a nyugati katonai akadémiákon, hogy rövidített, tanfolyamrendszerű képzések dominálnak, amelyek alapvetően meghatározott kulcsbeosztásokra készítik fel. Hozzá tartozik viszont az igazsághoz, hogy e tisztek az akadémiai képzést megelőzően már polgári, vagy katonai egyetemi diplomával rendelkeznek.

Az Akadémiára visszatérve, *múltja okmány szerint 1991. szeptember elsejével lezárult*, ténylegesen a képzés az ez évi kibocsátó ünnepséggel fejeződik be.

II. Az új képzési rend bevezetésének értelmezése

A legfontosabb bevezető okmány a Honvédelmi Miniszter 5/1991.(VIII.28.) sz. rendelete a katonai felsőoktatási intézményekben a képesítés megszerzésének feltételeiről, amely közel egyidőben jelent meg a Magyar Közlönyben (1991/93. szám), valamint a Honvédségi Közlönyben (1991/14. szám).

A rendeletben a honvédelmi miniszter - a művelődési és közoktatási miniszterrel egyetértésben - meghatározza a rendelet hatályát (Zrínyi Miklós Katonai Akadémia és katonai főiskolák), hatályba lépését (1991. szeptember 01.), valamint 1. számú mellékletében a ZMKA-n, 2. számú mellékletben a katonai főiskolákon folyó alapképzésben a képesítés megszerzésének feltételeit.

Cikkem jellegét tekintve a továbbiakban csak az akadémiára vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozom.

- a) *A képzés jellege és célja*, amellyel kapcsolatban kimondja: A ZMKA katonai vezetői beosztások ellátására felkészítő, továbbá tudományos tevékenységet (kutatást és tudományos továbbképzést) folytató állami egyetem.

A képzés általános célja a katonai főiskolákon, polgári egyetemen szerzett ismeretek és a csapatszolgálat tapasztalataira alapozva olyan katonai vezetők felkészítése, akik a képzés különböző fokozatain szerzet hadművészeti, fegyvernemi-szakmai, társadalomtudományi és idegennyelvi ismeretek, valamint vezetői-szervezői jártasságok, készségek és általános műveltség birtokában képesek - békében és háborúban egyaránt - a rájuk bízott katonai szervezetek vezetésére, valamint különböző törzsekben és központi szerveknél felelős beosztások ellátására.

- b) *A képzés formája és időtartama*, amely szerint a törzstiszti képzés az akadémiai képzés szerves része és az alapképzéssel együtt képezi feltételét az egyetemi oklevél megszerzésének, képzési időtartama: 1 év.

Az akadémiai alapképzés (ahol a képzés időtartama 2 év) haderőnemi (szárazföldi, légvédelmi-repülő) és összhaderőnemi (anyag-technikai, általános felderítő és katonai biztonsági) szakon folyik. Meghatározza a rendszert a tanulmányi idő felosztásának - tantárgycsoportok és tantárgyak szerinti - százalékos arányát. (Ezzel a későbbiekben részletesen foglalkozom.)

**AZ EGYES SZAKOKON A KÉPESÍTÉS
MEGSZERZÉSÉNEK RÉSZLETES FELTÉTELEI
AZ ALÁBBIAK:**

Fsz	ZMKA	Haderónemi	Összhaderónemi (Anyagi-technika)
1.	A képzés célja	Katonai vezetőképzés	Katonai vezetőképzés
2.	A képzés szintje	Egyetem	Egyetem
3.	A kiadott oklevél megszerzése	Oklevél	Oklevél
4.	Az okleveleken megjelölt képesítés megszerzése	Harcászati-hadműveleti képesítésű tiszt	Harcászati-hadműveleti képesítésű tiszt
5.	A képzés időtartama	2 év (4 félév)	2 év (4 félév)
6.	Kötelező szigorlati tantárgyak	Hadműveleti művészet, harcászat, vezetési ismeretek	Hadműveleti művészet, harcászat, vezetési ismeretek
7.	Államvizsga tantárgyak	Hadművészet, idegen nyelv	Hadművészet - szakismeret, idegen nyelv
8.	A felsőfokú képzéshez szükséges nem katonai tantárgyak	Vezetési ismeretek, gazdasági ismeretek, idegen nyelv, társ. tud. ismeretek	Gazdasági ismeretek, idegen nyelv, társ. tud., vezetői ismeretek
9.	A szükséges gyakorlati képzés aránya	A képzés összidejének 20-30 %-a	A képzés idejének 20-30 %-a
10.	Nyelvi ismeretekre vonatkozó követelmények	Két idegen nyelvből áll, nyelvvizsga (egyikből legalább középfok)	Két idegen nyelvből áll, nyelvvizsga (egyikből legalább középfok)

c) *A ZMKA-n szerzhető képesítés jel lege, amely szerint:*

1. A ZMKA fegyvernemi (szakmai) törzstiszti képzése során szerzett bizonyítvány igazolja a törzstiszti képzés eredményes elvégzését és lehetőséget biztosít őrnagyi (a feltételek megléte esetén alezredesi) rendfokozatba történő előléptetésre, valamint fegyvernemi (szak) alegységparancsnoki, ezred, dandár fegyvernemi, szolgálatfőnöki és különböző szintű törzsekben beosztott tiszti és más, ezeknek megfelelő beosztások ellátására.
2. Az akadémiai **alapképzés** során szerzett egyetemi oklevél igazolja a ZMKA eredményes elvégzését és lehetőséget biztosít alezredesi, ezredesi rendfokozatokba történő előléptetésre, valamint ezred-, dandárparancsnoki és helyettesi, hadtest törzsben fegyvernemi-, és szolgálatfőnöki, osztály és alosztályvezetői, központi szervezetben vezető beosztás ellátására.

E legfelső szintű szabályzó láthatóan csak az akadémián folyó alapképzéssel kapcsolatban rendelkezik, (a törzstiszti az alapképzés első foka) nem foglalkozik az akadémián folyó egyéb képzési formákkal. Ezt a hiányt pótolta a *Magyar Honvédség Parancsnokának 68/91. (HK 6/1992.) intézkedése a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián új képzési rendszerének bevezetéséről.*

1. Az intézkedés az akadémiai alapképzéssel kapcsolatban a beiskolázás feltételeit rögzíti.
2. Egyéb képzési formákat határoz meg, *amely szerint:*
 - a) A *Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyam* a ZMKA hadászati-hadművelti vezetőképző tanfolyama, ahol a képzés időtartama 1 év. Biztosítja az MH vezetői felkészítésének hadászati-hadművelti szintű formájaként a beiskolázottak biztonság- és védelempolitikai, hadtudományi, társadalmi, védelemgazdasági, jogi ismereteinek és tudásának, valamint jártasságának és készségeinek továbbfejlesztését.
 - b) A *Hadtudományi tanfolyam*: a polgári egyetemet végzett tisztek - egyes - hadtudományi és katonai vezetői képzési formája.

Biztosítja a katonai vezetői és hadművelti harcászati felkészítés eredményeként a magasabb törzsekben, valamint központi vezető szervezetben szakterületeiknek megfelelő felelős beosztások ellátását.

- c) *Speciális céltanfolyamok* 1-4 hónap időtartamban, valamint különböző időtartamú, nappali és munka melletti nyelvi tanfolyamok.

3. Egyéb, az akadémiai képzéssel összefüggő feladatokat határozza meg, *nevezetesen:*
- az egyes képzési formák követelményeit és tantervét a miniszteri parancs 1. számú melléklete alapján kell kidolgozni;
 - az új képzési rendszerre és szervezetekre történő áttérést a HVKF által jóváhagyott intézkedés és feladatterv alapján kell végrehajtani;
 - az új képzési rendszer általános tantervi követelményét a HVKF hagyja jóvá, a részletes követelményt és tantervet, a tantárgyi programot, valamint tematikai programokat a ZMKA parancsnoka adja ki;
 - a törzstiszti képzésre, akadémiai alapképzésre és az idegen nyelvi tanfolyamokra a beiskolázás pályázat alapján történik. A HVKF minden év február 28-ig kiadja a pályázati felhívást.
 - A kronológiai sorrendnek megfelelően a következő - szakmák szempontjából irányt mutató - intézkedést az **MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnök** adta ki, amelyben a felsőfokú tisztképzés rendjén belül -szakmáink vonatkozásában - *alapvető peremfeltételeket tisztázott:*
- a) Meghatározta azt, hogy az **anyagi-technikai fakultáson** belül az anyagi-technikai biztosítást végző vezető állomány képzését:
- a haditechnikai
 - a hadtáp
 - és a védelemgazdasági tanszékek végzik.
- b) Szakmai *törzstiszti* tanfolyamaink vonatkozásában meghatározta, hogy ez a képzési forma az ágazati szaktisztek (páncélos-, gépjármű-, légvédelmi rakéta, rádiótechnikai, rádiótechnikai zavaró, híradó, műszaki-fegyverzeti, vegyivédelmi technikus, közlekedési, üzemanyag, élelmezési, ruházati, gazdálkodási) képzésben az első integrációs lépés, amely biztosítja a haditechnikai, hadtáp, közlekedési, gazdálkodói szolgálaton belül a legmagasabb szintű szakmai ismeretek elsajátítását.

- Szakok:*
- haditechnikai
 - hadtáp
 - gazdálkodási
 - közlekedési.

A képzés szakmai felügyeletét a szaknak megfelelően az MH Haditechnikai, Hadtáp és Hadigazdasági Csoportfőnök valamint a MH Közlekedési Szolgálatfőnök látja el.

- c) Az anyagi-technikai biztosítási szakon (2 év) végzett tiszteket a szolgálatok közötti (haditechnikai, hadtáp, gazdálkodási, közlekedési) integrációs ismeretek elsajátításával az anyagi-technikai szolgálatok (főnökségek) vezetésére irányítására kell felkészíteni.

A képzés szakfelügyeletét az MH ATFCSF látja el.

- d) A polgári egyetemeken végzett tisztek hadtudományi (ezen belül az anyagi-technikai biztosítás) ismereteinek megszerzése a hadtudományi kiegészítő 11 hónapos képzés keretén belül valósul meg, elsősorban mérnökök és közgazdászok vonatkozásában.

A képzés szakfelügyeletét az MH ATFCSF látja el.

Pozitív vonása ezen intézkedésnek, hogy mellékleteiben rögzíti az anyagi-technikai szolgálatok betöltéséhez meghatározott katonai iskolai végzettséget.

Az említett Főcsoportfőnöki intézkedésből már érzékelhetőek bizonyos -akadémiánkat érintő - szervezeti változások is, időszerű tehát rátérnem ezek részletesebb taglalására.

Az akadémia, ezen belül az anyagi-technikai fakultás jogállása, működési rendje, oktatási formák

Az akadémia a Honvéd Vezérkar Főnökének közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartozik. Feladatait az általa meghatározott követelményeknek, továbbá az Oktatási Törvény előírásának megfelelően látja el. A HVKF az akadémia irányítását és felügyeletét személyesen, illetve a HVK hdm.fcsf. útján valósítja meg. A szakigazgatást az MHP vezető szervei végzik, amelyek az akadémia megfelelő tanszékeinek, illetve szolgálatainak szakmai előljárói.

Az akadémia rendeltetése - azaz az oktatási folyamat célja - a következőképpen alakul:

A Magyar Honvédség csapatai (haderőnemi, fegyvernemi, szakcsapatai /törzsei/, központi szervei és a Belügyminisztérium számára akadémiai képzést igénylő beosztások ellátására alkalmas tisztek felkészítése a HVKF- által jóváhagyott általános követelmények és tantervnek megfelelően. (Ez a megfogalmazás magában foglalja a törzstiszti és a kétéves alapképzést, mint célt.)

- Posztgraduális képzés folytatása az akadémiát (polgári egyetemet) végzett és erre kijelölt tisztii állomány részére. (Magában foglalja a hadtudományi kiegészítő, valamint a felső vezetőképző tanfolyamot, mint célt.)

- Az MH szervezeti és technikai fejlődésével összhangban különböző tanfolyamokon hivatásos, valamint tartalékos tisztek felkészítése, átképzése és továbbképzése.

- A hadtudományi kutatás és tudományos továbbképzés kutatóhelyi szintű tervezése és végrehajtása a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően. (Egyetemet megillető jogosítvány, illetve kötelezettség.)

Az akadémián folyó oktató és kutatómunkát alapvetően a fakultások szervezik, koordinálják, az eredményes tevékenységhez szükséges feltételeket saját állományuk részére egymás-, és az akadémia más szervei közötti együttműködéssel biztosítják.

A fakultásparancsnokok az akadémia parancsnok közvetlen alárendeltségébe tartoznak, egyszemélyben felelős operatív vezetői és szolgálati előljárói az alárendeltségükben lévő tanszékek és hallgatói osztályok személyi állományának.

Az Anyagi-technikai (Összhaderőnemi) fakultás parancsnoknak közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartoznak:

a hadtáp, a haditechnikai, a védelemgazdasági, az informatikai, a híradó és az elektronikai-harc tanszékek, a technikai üzemeltetési részleg, valamint az illetőségének megfelelő hallgatói osztályok.

A fakultásparancsnok szakmai előljárója a MH Anyagi-technikai főcsoportfőnök (főcsoportfőnök-helyettes).

A tanszékek közül csak az anyagi-technikai biztosítás oktatását elsődlegesen végrehajtó hadtáp-, haditechnikai-, és védelemgazdasági tanszékkel foglalkozom a továbbiakban.

Az MH parancsnokának 68/1991. számú intézkedése alapján az akadémia kidolgozta a meghatározott "Újképzési rendszer általános tantervi követelményeit", amelyet az HVKF jóváhagyott.

Az általános tantervi követelmények tartalmazzák:

- a., a ZMKA rendeltetését, a képzés célját;
- b., a ZMKA-n folyó képzés formáit és időtartamát, ezen belül: a törzstiszti képzési szakait:

- gazdálkodási;
- haditechnikai;
- hadtáp;
- közlekedési-szállítási.

az akadémiai alapképzés képzési szakait:

- szárazföldi-haderónemi;
- légvédelmi és repülő - haderónemi;
- anyagi-technikai - összhaderónemi.

a hadtudományi tanfolyam képzési szakait:

- a szárazföldi - haderónemi;
- légvédelmi és repülő - haderónemi;
- anyagi-technikai - összhaderónemi.

- c., az egyes képzési formák célját, a képzési követelményeket a tantárgy és óraelosztást.

A jóváhagyott általános tantervi követelmények alapján készítette el akadémiánk az egyes képzési formákra a "*Követelményeket és tantervet*".

SZAKMÁINKON BELÜL KISSÉ RÉSZLETESEBBEN KÍVÁNOK ÍRNI TÖRZSTISZTI TANFOLYAMAINKRÓL

A *hadtáp szakon* a képzés célja, hogy a végzett tiszt a megszerzett ismeretek alapján - a képzésük differenciáltságának megfelelően - legyen képes ezred és dandár hadtápfőnöki, hadtest szolgálatiág főnöki és ellátófőtiszt, a hadsereg ellátófőtiszt, illetve központhadtáp beosztott főtiszti beosztások ellátására.

A cél elérése érdekében a hadművészetben belül 208 óra hadtáp, 26 óra haditechnikai, és mintegy 20 óra anyagi-technikai biztosítási ismeretet kap. Szakismereti tantárgyak; hadtápüzemgazdaságtan 180; hadtápmunka és üzemszervezés 80; katonai közlekedési és szállítás 70 óra; hadtápvezetés 90 tanóra.

Közlekedési és szállítási szakon a képzés célja, hogy a végzett tiszt a megszerzett ismeretek alapján - a képzésük differenciáltságának megfelelően - legyen képes az ezred és dandár SZSZF-i, hadtest KSZF-i (szállító főtiszti) KSZI-ok, VKP-ok és központhadtáp közlekedési és szállítási vezető tőrzseinek szaktiszti beosztásai ellátására.

A cél elérése érdekében a hadművészetben belül ugyancsak 208 óra hadtáp, 26 óra haditechnikai és mintegy 20 óra anyagi-technikai biztosítási ismeretet kap. A szakismereti tantárgyak azonosak a hadtáp szakokkal, a különbség az óraszámokban lelhető fel (hadtáp üzemgazdaságtan csak 100 óra, a katonai közlekedés és szállítás viszont 150 tanóra).

Haditechnikai szakon a képzés célja, hogy a végzett tiszt a megszerzett ismeretek alapján legyen képes ezred, dandár haditechnikai főnöki, magasabb tőrzsekben beosztott tiszt, anyagi-technikai szervezeteknél beosztott főtiszti és tiszt beosztások ellátására mindkét haderőnem vonatkozásában.

A cél elérése érdekében hadművészetben belül 254 óra haditechnikai és 26 óra hadtápellátási ismeretet kap.

A szakismereti tantárgyak: rendszertechnikai ismeretek 168 óra; haditechnikai eszközök rendszerbentartása 210 tanóra.

Gazdálkodási szakon a képzés célja, hogy a végzett tiszt a megszerzett ismeretek alapján legyen képes a csapatoknál és intézeteknél rendszeresített gazdálkodási főtiszti beosztások ellátására.

A cél elérése érdekében a hadművészetben belül 50 óra hadtáp, 50 óra haditechnikai és 26 óra anyagi-technikai biztosítási ismeretet kap.

A szakismereti tantárgyak: általános statisztika 80; számvitel 100; költségvetési pénzügyek 60; folyamatszervezés 60; értékelemzés és racionalizálás 60; gazdaságjogi ismeretek 40; nemzetgazdaság védelmi felkészítése 40; katonai gazdaságtan 80; harcterület gazdasági biztosítása 40 tanóra.

A tőrztiszti tanfolyam során a hallgatók záródolgozatot készítenek, majd záróvizsgát tesznek, amelyek sikerességét bizonyítvánnyal igazoljuk.

A tőrztiszti tanfolyamok szervezéséért és végrehajtásáért a tanszékek és azok közvetlen szakmai előljárói a felelősek. A fakultás felelőssége elsősorban az azonos követelmények érvényesítése, valamint olyan közös szakmai követelmények érvényesítésére korlátozódik, amelyek feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy a felsorolt tőrztiszti tanfolyamok valamelyikét elvégzett tiszt eredményesen csatlakozhasson a két éves anyagi-technikai biztosítási alapképzéshez.

A következő képzési forma fakultásunkon - amellyel részletesebben kívánok foglalkozni - a két éves alapképzés anyagi-technikai biztosítási szakon.

A képzés célja - a katonai vezetőképzés egyetemi szintű formájaként -, hogy a végzett tiszt megszerzett ismeretei alapján legyen képes ezred, dandár ATF, hadtest hadtáp-, illetve haditechnikai főnöki; seregtest szolgálatfőnöki, központi szerveknél osztályvezetői és helyettesi, anyagi-technikai egységeknél, szerveknél parancsnoki és helyettesi beosztások ellátására mindkét haderőnemnél.

A cél elérése érdekében hadművészetben belül 150 tanóra áll rendelkezésre a hadműveletek anyagi-technikai biztosítására; 110 tanóra a harc anyagi-technikai biztosítására, a szakcsapatok alkalmazására.

Szakismereti tantárgyakon belül 132 óra ágazati üzemszervezés és gazdaságtan, amelynek alapvető célja úgynevezett egyszintre hozás, a társszakma elsajátítása; 174 óra anyagi-technikai üzemszervezés és gazdaságtan, amelynek alapvető célja az anyagi-technikai szolgálatok vezetéséhez szükséges integrált ismeretek megszerzése; 50 óra logisztika, amelynek alapvető célja egy hatékonyságorientált szemléletmód meghonosítása szolgálatunknál.

A két éves képzés során a hallgatók szakdolgozatot készítenek, amelyet megvédenek, államvizsgát tesznek hadművészet- szakismeretből; valamint idegen nyelvből. A sikeres államvizsgát egyetemi oklevéllel igazoljuk.

A hadtudományi tanfolyam anyagi-technikai képzési szakán:

A képzés célja, hogy a polgári egyetemet (műszaki, közgazdasági) végzett tiszt megszerzett hadtudományi ismeretei alapján legyen képes dandár ATF (megfelelő gyakorlat után); hadtestnél haditechnikai vagy hadtápfőnöki, seregtestnél és magasabb törzsekben szolgálatfőnöki, illetve osztályvezetői és helyettesi beosztások ellátására mindkét haderőnemnél.

A cél elérése érdekében hadművészetben belül 44 óra hadműveleti szintű anyagi-technikai, 28 óra hadtáp és haditechnikai biztosítási ismereteket kapnak, a harcászati szintű anyagi-technikai és szakági biztosításra, valamint szakcsapatok alkalmazásának elsajátítására 140 óra áll rendelkezésre.

Szakismereti tantárgyakon belül 110 tanóra anyagi-technikai üzemszervezés és gazdaságtan, valamint 40 óra logisztika szerepel a már fentebb rögzített célok megvalósítása érdekében.

A képzés során a hallgatók szakdolgozatot készítenek, amelyet megvédenek, államvizsgát tesznek hadművészet - szakismeret tantárgyakból. A sikeres államvizsgát oklevéllel igazoljuk.

A sikeres ATB képzés, valamint a hadtudományi kiegészítő ATB képzés szervezéséért, végrehajtásáért, a követelmények érvényesítéséért az ATB fakultás és szakmai előljárója, az MH ATFCSF a felelős.

Az ismertetés során nem foglalkoztam fakultásunkhoz tartozó többi tanszék, nevezetesen: az informatika, a híradó és az elektronikai-harc tanszékek tevékenységével, az általuk megvalósított képzési formákkal. Természetesen ezeken a tanszékeken is megvalósul a szaknak megfelelő törzstiszti oktatás, valamint természetesen ezen tanszékek is részt vesznek a más oktatási formák keretében megvalósuló képzésben.

Sajátosság e tanszékek vonatkozásában, hogy a törzstiszti tanfolyamot elvégzett és a felvételi követelményeknek megfelelő hallgatók nem a fakultáson belül megvalósuló anyagi-technikai két éves képzésben vesznek részt, hanem hovatartozásuktól függően a szárazföldi haderőnemi, illetve a légvédelmi és repülő haderőnemi két éves alapképzésben folytatják tanulmányaikat és szerezhetnek egyetemi diplomát.

A különböző képzési formák beiskolázási feltételeit, követelményeit tartalmazó HVKF tájékoztatója *"A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia 1993-ban kezdődő tanulmányi időszakra történelmi pályázati felhívása"* címen március hónapban jelent meg a Magyar Honvéd folyóiratban, valamint a Honvédségi Közlöny ez évi első számában.

Az új képzési rendszer legfontosabb vonásainak ismertetése után értékelnem kellene annak előnyeit és hátrányait egyaránt. Kellő adatok és képzési tapasztalatok hiányában *ezt az értékelést csak feltételesen tehetem meg:*

- a bevezetés óta (1991. szeptemberétől kezdődően) még csak egy alkalommal bocsátottunk ki törzstiszti osztályokat, a második turnus a képzés felénél tart;
- a két éves alapképzés az összefegyvernemi, valamint a légvédelmi és repülő fakultásokon beindult, a hallgatók az első év felénél tartanak;
- a hadtudományi kiegészítő képzés anyagi-technikai biztosítási szakon beindult, a hallgatók első vizsgákon eredményesen túljutottak;
- felső vezetőképző tanfolyam, valamint a két éves anyagi-technikai szak indítását az 1993. szeptemberében kezdődő tanévben tervezzük.

Integrált szakmánk - az anyagi-technikai biztosítás - szempontjait, érdekeit szem előtt tartva azért tehetünk néhány pozitív megállapítást a régi képzési rendszer hátrányainak figyelembevételével:

- többé-kevésbé megoldottnak tekinthető az integráció követelményeinek megfelelő ismeretekkel rendelkező szakemberek, valamint a gazdálkodási és közlekedési - szállítási szakemberek képzése;
- a túlképzettség problémája - azáltal, hogy a törzstiszti tanfolyamokról az anyagi-technikai két éves alapképzéshez csak a hallgatók mintegy 30 % kerülhet be - megoldottnak tekinthető, a kellő motiváltság biztosított;
- két éves képzésünkben jól érvényesíthetők a fakultás speciális követelményei, a szemléletformálás, a vezetői képesség, készség fejlesztés;
- a hallgatók önálló munkájára, kezdeményező képességének kibontakoztatására jó hatással van a "szakmai" fakultáshoz való tartozás ténye.

Sajnos az új képzési rendszer sem oldotta meg azt a gondot, hogy a diplomát szerzett tiszt 10 éves hátrányban van - életkora alapján - a polgári szférával szemben.

További hátránként említhető a fegyvernemi tisztek képzésének gondja. E gond fakultásunkon belül is jelentkezik a híradó és az elektronikai-harc tanszékek vonatkozásában.

A problémát az okozza, hogy a fegyvernemi tisztek szakmai legmagasabb szintű képzését nehéz megvalósítani a törzstiszti képzés egy éve alatt, ugyanis a két éves képzésüket már alapvetően haderőnemi ismereteik megszerzésére és bővítésére fordítják.

A probléma megoldására a HVKF az alábbiak szerint Intézkedett:

"A jövőben az akadémiai alapképzés keretében - a haderőnemi képzés elsődlegességének megtartásával - úgy kell a képzést folytatni, hogy biztosított legyen a különböző fegyvernemek és szakcsapatok tisztjeinek magas szintű fegyvernemi és szakirányú felkészítése is. Az első évfolyamon történik meg a 'tisztán' haderőnemi képzés, míg a második évfolyamon - a haderőnemi képzés keretében, azzal összhangban a szakirányú képzés, alapvetően a fakultációra rendelkezésre álló óraszámok terhére." Tehát ez azt jelenti, hogy a haderőnemi képzési formába bekerült tüzér, vagy híradó tiszt a második tanévben a 160 óras

fakultációját kötelező jelleggel sa ját szakmai ismereteinek fokozására köteles fordítani úgynevezett 'kiscsoportos' oktatasi formában.

Ez a változtatás nem érinti az anyagi-technikai (osszhaderonemi) képzést, hisz nálunk a szakmai képzés is biztosított, így a hallgatók a 160 óra fakultációt szabadon választhatják meg a kiirt tantárgyak korebol.

Összességében úgy értékelem szakmaink és integrált szakmaink vonatkozásában az új képzési rendszert, hogy az jól szolgálja szakmai igenyeinket, differenciált és integrált. De gyakorlati tapasztalatokról, a végzett tisztek képességeinek, ismereteinek fokáról még nem tudok számot adni.

III. A képzési rendszer továbbfejlesztésének követelményei a különböző felsosztutu szabályzók tükrében.

Egy termék életében megszokott tény, illetve folyamat, hogy szinte még még sem jelenik a piacon a prototípus, a fejlesztők máris megkezdik a termék módosítását azzal a nem titkolt szandekkel, hogy a fogyasztók igenyt még hatekonnyabban elégítsék ki, illetve az eladást fokozzák, a hasznot növeljék.

Úgy tűnik, hogy napjainkban az oktatás- és ezen belül a felsőoktatás - is ilyen "termék". Még szinte még sem kezdtük az új oktatási formák teljes koru bevezetését, még nem szereztük meg az eredmenyos beavatkozáshoz szükséges oktatási, tervezési, szervezési tapasztalatokat és máris új képzési rendszer kikovacsolasat kell megkezdenünk. Természetesen tesszük ezt külső tényezők szorítása következtében, annak reményében, hogy végre oktatási rendszerünk az alakulóban lévő követelményeknek megfelel, hogy energiánkat fő feladatainkra, a tisztek minőségi képzésére fordíthatjuk.

Melyek is ezek a külső szorító tények, követelmények?

- A Magyar Köztársaság biztonságpolitikája és honvédelmi alapelvei megváltozása, elfogadása;
- A Honvédelmi Törvény elfogadása;
- A Magyar Honvédség strukturális változása, létszamszukseglete, hosszútávú haditechnikai fejlesztése;
- A katonák jogállásáról szolo törvény elfogadása;
- A társadalom honvédséggel szembeni elvarasainak változása;
- A Felsőoktatási Törvény elfogadása, esetleges életbeléptetése 1993. 09. 01-én.

Nemzeti tisztképzésünk megújítására, a katonai felsőoktatás új rendszere megfogalmazásához szükséges távlati koncepció kialakítására - a fenti követelmények figyelembevételével - a honvédelmi miniszter 9/1993. számú intézkedésében feladatokat szabott, munkaprogramot határozott meg.

Az intézkedésből kiemelek néhány irányt mutató meghatározást

- *"A kialakításra kerülő új képzési struktúra a magyar felsőoktatás integránsrészeként biztosítsa... a művelt, katonailag magas szinten képzett ... tiszt generáció felkészítését"*
- *"Tudományos alapossággal indokolt megvizsgálni:"*
 - a pálya iránti jelenlegi érdektelenség okait, valamint a szervezet és annak tagjai társadalmi elismertsége szintjét.
 - a hadtudomány jelenlegi helyzetét, eddig elért eredményeit, azok alkalmazhatóságát.

A kidolgozói munkacsoportban részt vesz az Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség kijelölt szakembere is. Az intézkedésben meghatározott feladatok koordinálását a HM Oktatási és Tudományos Főosztály végzi. A kidolgozói csoport 1993. július hónapra Elgondolást, az év végére Kormány-előterjesztést készít.

A leírtakból úgy érzem kitűnik, hogy a feladat nem könnyű. Bonyolítja a kidolgozást az a tény, hogy egy sor olyan peremfeltétel betartásával kell számolni, amelyek még változásban vannak (lehetnek).

A fentiekből a továbbiakban csak egy gondolattal, - *a magyar felsőoktatás integráns részeként* - foglalkozom zárásképpen, felvillantva, hogy milyen komoly követelményeknek kell megfelelnünk ahhoz, hogy az akadémia felsőoktatási intézmény (egyetem) maradjon:

Az egyetem:

- több (kivételesen egy) tudományágra, illetőleg képzési területre kiterjedő több szakon legalább 4 éves egyetemi alapképzést és szakirányú továbbképzést folytat;
- tudományos képzés és továbbképzés folytatására (3 év) és doktori fokozat adományozására, valamint

- habilitációs² eljárás lefolytatására önállóan vagy más egyetemmel együttműködve képes;
- főfoglalkozású vezető oktatói (egyetemi tanárok és docensek) tudományos fokozattal és habilitációval rendelkeznek.

A fenti követelmények teljesülését *akkreditációs bizottság* vizsgálja és állapítja meg, és véleményezi a felsőfokú intézmények alapítását, megszüntetését és átszervezését.

A felsőoktatási törvény tervezetben – általánosságban – megfogalmazott követelmények bizonyíthatják, hogy sem a főiskolák, sem pedig az akadémia külön-külön ezen követelményeknek nem tud eleget tenni.

A megoldás lehetőségét véleményem szerint a főiskolák és az akadémia szervezeti egyesülése biztosíthatná hadtudományi, vagy honvédelmi, esetleg nemzetvédelmi egyetem formájában, amely egyetemnek lehetnének főiskolai és egyetemi karai.

A főiskolai karokon képzést megkezdő hallgatók - előmenetelüktől függően - a harmadik év befejezése után kerülnének alapos felmérésre, amelynek függvényében további 2 éves képzést kapnának az egyetemi karon és lennének diplomás tisztek, vagy további egy évet abszolválhatnának a főiskolai karon és lennének tisztek. Az egyetemi kar foglalkozhatna a továbbiakban a diplomás tisztek tudományos továbbképzésével, másoddiplomát adó továbbképzés, valamint a tisztek különböző át- és továbbképző tanfolyamainak szervezésével és lebonyolításával. A polgári egyetemet végzett tisztek továbbképzésére alkalmas képzési forma lehetne a jelenleg is funkcionáló hadtudományi továbbképző tanfolyam, amely szintén másoddiplomát (katonai) adna.

Azt hiszem, hogy a zárógondolatban sikerült érzékeltetnem a koncepció kialakítás bonyolultságát, sokrétűségét, egymásra épültségét, bizonytalanságát. Tanártársaim nevében is kívánok e munkához sok sikert, és olyan koncepció megalkotást, amelynek értelmében megvalósíthatjuk fő feladatunkat: a tisztek minőségi oktatását, képzését.

2 habilitáció: a jelölt oktatói, kutatói képességének (habitusának) megítélése

A HONVÉDELMI DANDÁR HARCÁSZATI GYAKORLATA ANYAGI -TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Kis Mihály, Illich Ferenc¹

Az MH Parancsnok követelményeinek megfelelően a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága 1992. évi munkaterve alapján november 02 – 16. között a honvédelmi dandár /hvdd/ és a honvédelmi híradó zászlóalj/hv.hír.z./ részére a MH.3. Katonai Kerület /3.KK./Parancsnoka harcászati gyakorlatot vezetett le. A gyakorlat harcászati elgondolását, levezetésének mozzanatait, azok tartalmát a mindenoldalú – ezen belül az anyagi-technikai biztosítás – követelményeit a szárazföldi csapatok parancsnoka szervezési intézkedésben határozta meg.

A kerület anyagi-technikai főnökség kidolgozta a gyakorlat levezetésének anyagi-technikai biztosítási tervét, aminek jelentős része volt a tényleges hadtápbiztosítás mozzanatonkénti, feladatonkénti részletes terve.

A gyakorlat előkészítése és végrehajtása során az előljáró folyamatosan felügyelte és segítette a végrehajtók munkáját.

A gyakorlat tárgya volt: a Honvédelmi dandár harctevékenységének – mozgósítást és összekovácsolást követően – megtervezése, megszervezése és végrehajtása a védelem biztosítási övében.

A gyakorlat összefgyvernemi céljának szerves részeként az anyagi-technikai biztosítás terén a közvetlen célok az alábbiakban összegezhetők:

- *tapasztalatokat szerezni:* a tartalékos állomány bevonultatása, valamint a nemzetgazdasági eszközök előállítás anyagi-technikai biztosítása új követelményeknek megfelelő végrehajtása terén;
- *felmérni:* az "M" utáni összekovácsolási kiképzés hatékonyságát, a lebiztosított tartalékos állomány felkészültségét beosztása ellátására;
- *katolni:* az újonnan létrehozott honvédelmi dandár harcászati feladatai anyagi-technikai biztosításának lehetőségeit.

¹ Kis Mihály alezredes MH 3.Katonai Kerület Parancsnokság Anyagi-Technikai Főnök helyettese, Illich Ferenc alezredes MH 3.Katonai Kerület Parancsnokság Hadtápfőnöke

A gyakorlat anyagi-technikai biztosítási célkitűzései megvalósításának és tapasztalatai kifejtése előtt indokoltnak tartjuk néhány *sajátos körülmény megvilágítását*, amelyek jelentős kihatással voltak a végrehajtásra.

A két katonai szervezet anyagi-technikai biztosításának feltételei alapvetően 1992. év október 01-el teremtődtek meg és a megalakításra kötelezett alakulatok is béke ellátásra utaltak.

Az új katonai szervezetek anyagi-technikai szolgálathoz tartozó tartalékos vezető és végrehajtó szakállománya még nem vett részt a beosztásnak megfelelő tartalékos továbbképzésen. A behívott tartalékos állomány ezért még nem ismerhette a honvédelmi dandár és honvédelmi híradó zászlóalj anyagi-technikai biztosításának sajátosságait, megoldásait.

A vezető beosztásokban – a korábbi gyakorlattól eltérően – nagyobb arányú volt a keretként átadásra kerülő hivatásos állomány.

Sajátos körülmény volt az is, hogy a két katonai szervezet háborús alkalmazásának anyagi-technikai biztosítási kérdései még nem teljesen kiforrottak, ezirányú gyakorlati tapasztalataink hiányosak.

Az új mozgósítási rendszer bevezetése óta a honvédelmi dandár és a hv.hír.z.mozgósítása volt az első ahol nagy létszámú tartalékos állomány és nemzetgazdasági eszköz anyagi-technikai biztosítási feladatait gyakoroltuk.

I. A gyakorlat előkészítése anyagi-technikai biztosításának tapasztalatai

A hv.dd. és a hv.hír.z. tényleges megalakítása anyagi-technikai biztosítási feladatai végrehajtásával párhuzamosan kezdtük meg a gyakorlatra való felkészülést, előkészítést. Az "M" technikai eszközök helyszínre szállításával azonos időintervallumban csoportosítottuk át a gyakorlat végrehajtásához szükséges anyagi készleteket és technikai eszközöket. Ezt különválasztva kellett végrehajtani, mivel az előjárói szervezési intézkedés szerint a honvédelmi szervezetek "M" készletei nem kerültek felhasználásra a gyakorlaton.

Már az előkészítés időszakában létre lett hozva az anyagi-technikai biztosítást vezető, irányító és végrehajtó állomány, valamint a tartalékosok felkészítését végző erős döntőnkiképző szakállomány. Ebből adódott, hogy az anyagi-technikai biztosítás megvalósítása a hivatásos és sorállományból létrehozott négy ellátási körzetben funkcionáló szervezetekre hárult. Ezen szervezeteket felkészítettük feladataik ellátására, munkájukat a helyszínen lemodelleztük. Az érintett befogadó ellátó katonai szervezetek Anyagi-Technikai Szervezetei részére a közös fel-

adatok vonatkozásában együttműködést szerveztünk. Később a gyakorlat minden mozzanata igazolta, hogy az ezirányú szervezési feladatok elvégzése nélkülözhetetlen az Anyagi-Technikai Biztosítás /ATB/ feladatai követelményszintű végrehajtásához.

Már az előkészítés időszakában aktivizáltuk a tényleges anyagi-technikai biztosítást végrehajtó ideiglenes szervezeteket, *melyek elvégezték:*

- a mozgósítás és gyakorlathoz szükséges anyagi készletek helyszínre szállítása egészen a felszerelést kiegészítő helyekig történt, ahol azokat tárolták, majd lépcsőzték és méret szerint kicsoportosították;
- mivel az újonnan felállított hv.dd. és hv. hír. z. még nem rendelkezett alegységszintű okmányokkal, kidolgozták azokat, súlyozva a felszerelést kiegészítő helyek és Technikai Átvevőhelyek (TÁH) okmányaira;
- kialakították az élelmezési ellátás, az egészségügyi biztosítás, a fegyverek tárolása és kiadása, a beérkező technikai eszközök átvétele, elhelyezése, a tartalékos személyi állomány beöltöztetése és felszerelése feltételeit.

Ezen előkészítő feladatok gyakorlatilag a korábban kiürített Damjanich lak-tanya "újjáélesztését" is jelentették.

Az előkészítés szerves részét képezte a nemzetgazdasági technikai eszközök lebiztosítása is. A behívásra engedélyezett 186 technikai eszköz kiírása és felkészítése megtörtént. Ebben az időszakban 50 db gk-hoz kellett üléspadot készíttetni a szükséges rögzítő elemekkel és anyagokkal, így alkalmassá téve őket mintegy 1.000 fő szállítására.

Előjárói intézkedésre megterveztük és megszerveztük a nemzetgazdasági gépjárművek kiváltását honvédségi terepjáró gk-kal (kivéve 15 db 0,5 t tj. gk-t.)

Összességében vezényeltünk 168 db különböző gépjármű technikai eszközt. Jelentős mennyiségű anyagi készlet került átcsoportosításra a helyszínre a gyakorlat kezdete előtt két héttel.

A szükséges ruházati anyagi készletekkel nem rendelkezünk kerület szinten. A hiányzó készletek pótlása elsősorban felsőruházatból jelentett problémát, amit az ellátó központ biztosított. A beöltöztetéshez, pihentetéshez, tisztacseréhez már az előkészítő időszakban a helyszínre biztosítottunk 300 db sátor, 1500 db hálózsákot, 2150 hadi komplettet, szükség szerinti tisztacseréhez fehérműt, törölközőt, 1600 db sátorlap esőgallért.

A ruházati készletek a létszámhoz viszonyítva a következők voltak: felsőruházat 2,5-szeres, bakancs 2,2-szeres, fehérnemű 5,6-szeres. Ezzel szemben "M" utalványon 1 db/fő van biztosítva minden ruházati anyagból. Megítélésünk szerint a méretválaszték miatt csak ilyen mérvű túlbiztosítással lehet megalapozni a gyors beöltöztetést, ami később a végrehajtás során beigazolódott.

Bebizonyosodott, hogy a téli időjárási viszonyok mellett a gyakorlat körzetében lévő katonai szervezeteknél mobilizált anyagi tartalékok növelik az ellátás biztonságát.

A fegyverzet-technikai eszközök felkészítését és kicsoportosítását a katonai kerület szakemberei végezték, a szükséges lőszerrel az ellátó katonai szervezet biztosította. A katonai kerület alárendeltségében nem lévő, de a hv. dd. állománytáblájában szereplő fegyverzettechnikai eszközöket az előjáró tárintézetből biztosította.

Összességében megállapítható, hogy a gyakorlat sikere és az eredményes anyagi-technikai biztosítás szempontjából *meghatározó az előkészítés időszaka*. Jó megoldás volt, hogy az anyagi készleteket, szaktechnikai eszközöket a gyakorlat kezdete előtt két héttel a helyszínre átcsoportosítottuk. Bebizonyosodott, hogy a valóságos anyagi-technikai biztosítás feladatait célszerű már előre lemodellezni, összehangolni a konkrét végrehajtó személyi állománnyal. Már az előkészítés időszakában számvetni szükséges a nagy létszámú mozgósítási tartalék ellátási feltételeinek megeremtésével is.

II. A gyakorlat tényleges anyagi-technikai biztosításának rendje, a végrehajtás tapasztalatai

A gyakorlat anyagi-technikai és egészségügyi biztosítását a 3. KK. erőinek, eszközeinek bevonásával végeztük. Elgondolásunk szerint az ellátási, biztosítási feladatok végzésébe a tartalékos állományt csak a legszükségesebb mértékben kívántuk bevonni, részükre a felkészítést tartottuk elsődleges tevékenységnek.

Ebből kiindulva a meglévő béke állományból alakítottuk meg ellátási körzetként az anyagi-technikai és egészségügyi biztosító csoportokat, melyek kizárólagos feladata a gyakorló állomány alapellátásának és a technikai eszközök kiszolgálásának végzése volt. Ezen feladatba bevontunk összesen 42 fő ht. és 89 fő sorállományt, valamint 64 db technikai eszközt.

A tényleges ellátás tervezését, szervezését és végrehajtását így függetlenítettük a harcászati gyakorlat vezetésétől, ami az elkövetkezendő - hasonló jellegű - gyakorlatokon is követendő példa lehet.

Az anyagi-technikai biztosítás négy ellátási-biztosítási körzetre alapozva került végrehajtásra, melyek működése térben és időben szorosan igazodott a gyakorlat mozzanataihoz.

A legösszetettebb feladatnak az ételmezési ellátás megszervezése és végrehajtása bizonyult. Az "M" összekovácsoló kiképzés időszakában négy ellátó helyet kellett működtetni (laktanya, harcálláspont, lőtér, gyakorlóter). Tábori körülmények között Hajdúhadházon három főzőpontot hat ételkiosztó hellyel üzemeltetett a Bocskai István gl.dd. A kiképző bázison felújított konyhát a főzésre is alkalmatlan víz miatt nem lehetett üzemeltetni. Az étkeztetést központilag kiadott "irányítlap" alapján végezték a VI. számú norma pénzértékének megfelelően főétkezésekkel és pótlékkal. A műszaki munkát végző tartalékos állomány kezdetben kevesellte a kiosztott ételt. Ennek egyik oka volt, hogy a pótlékok éjszakára kapták, amikor már munkavégzés nem volt. A gyakorlat folyamán intézkedtünk, hogy a pótlékok délelőtt tízórára biztosítsák, valamint a munkahelyekre még ezen felül kiadtunk tartalék ételmiszert is a szükséges mennyiségben. Az is bebizonyosodott, hogy olyan helyzetben amikor a személyi állomány igénybevétele az átlagnál nagyobb, a konzervek – bár értékben és kalóriában megfelelnek a követelményeknek – nem elégítik ki az igényeket.

Kiemelt feladat volt a ruházati ellátás megszervezése és végrehajtása, ezen belül a tartalékos állomány beöltöztetése és felszerelése. Előjárói segítséggel a szükséges ruházati anyagokat, tartalék- és cserekeszleteket az ellátás helyszínére időben átcsoportosítottuk. Bebizonyosodott, hogy a ruházati anyagok méretválasztékot "éles" helyzetben nem biztosítanak, mivel minden anyagból csak 1 db van az "M" utalványon lebiztosítva az alapbiztosítás alapján. Felkészülve az esetleges hideg időjárásra is, fejjvédőt és 1 db hálósákot is biztosítottunk a bevonuló tartalékos állománynak. A végrehajtás során tapasztaltuk, hogy a kiadott sátorlap-esőgallér 2-3 óra múlva átázik és rendeltetésszerű használatra alkalmatlan.

Összességében megállapítható, hogy a tényleges anyagi-technikai biztosítás megszervezett rendje és végrehajtásának irányítása a kezdeti kisebb gondok, problémák után eredményes volt.

III. A bevonulás anyagi-technikai biztosításának rendje, tapasztalatai

A gyakorlat első mozzanatát a mozgósítási feladatok végrehajtása képezte, melyet a két honvédelmi szervezetnél, két helyőrségben (Nyíregyháza, Cegléd) és két ütemben, november 02-án és 05-én hajtottunk végre.

November 02-án a hv.dd. és hv. hír. z. parancsnoksága, valamennyi aeg, pk. és a Mozgósítást Vezető Csoport /MVCS/-ba beosztott állomány, 05-én a főerők vo-

nultak be. Cegléden az MH 10. Dózsa György tü. dd. és az MH 66. Puskás Tivadar vez. bizt. z. MVCS munkahelyei kerültek aktivizálásra, itt a viszonylag kis létszám nem okozott gondot.

Sajátos volt a helyzet Nyíregyházán. Települt a Vay Laktanya Laktanya Mozgósítást Vezető Csoport/LMVCS/ és a 65. gl. dd. MVCS, a tartalékos személyi állomány így került átvételre és beosztásba helyezésre. A Damjanich laktanyába történt átszállítás után öltöztettük be és szereltük fel az állományt.

A honvédelmi dandár nemzetgazdasági technikai eszközeit a Damjanich laktanyában berendezett TÁH-en vettük át.

A személyi állomány átvételét a HKSZ tervekben rögzítettek szerint végeztük, a NG-i technikai eszközöket azonban "éles" helyzetben egy nyíregyházi szállító vállalat telephelyén /TH-én/ berendezett TÁH-eken kellett átvenni.

A honvédelmi dandár személyi állománya beöltöztetése és felszerelése céljából 5 felszerelést kiegészítő helyet, a NG-i technikai eszközök átvételére 4 munkahelyet rendeztünk be. (A 81.hv.hir. z. tapasztalatai nem mérvadók, a lényeges tapasztalatok a hv. dd-nál voltak mérhetőek.)

November 02-án, az előkészítő részleg bevonulásakor (314 fő, 11 db NG-i eszköz) egy felszerelést kiegészítő hely állománya 1 fő ht. tts. pk-ból (egyben anyagfelelős) és 5 fő sorállományból állt.

A beöltöztetést a tatabányai módszertani foglalkozáson bemutatottak szerint végeztük, kedvező tapasztalatokkal. A folyamatban szűk keresztmetszetként jelentkezett a civil ruházat leszedése, csomagolása. Egy munkahelyen egy időben 5 fő került beöltöztetésre, átlagosan 17-20 perc időtartamban, így 5 óra alatt befejeztük a bevonult állomány beöltöztetését és felszerelését.

Azonban már ekkor látszott, hogy a főerők november 05-i bevonulásakor ez az ütem lassú lesz, ezért vagy a felszerelést kiegészítő helyek számát kell növelni, vagy azokon belül egyszerre legalább 8-10 fő beöltöztetésének lehetőségét kell megteremteni. Ez utóbbi mellett döntöttünk, minden felsz. kieg. helyen növeltük a létszámot 2-2 fő tts-el és 5 fő tartalékos állománnyal, melyet begyakoroltattunk.

A beöltöztető helyek és a TÁH munkahelyek áteresztő képessége a mozgósítás november 02-i ütemében optimálisnak bizonyult.

Kedvező döntés volt továbbá, hogy ekkor került bevonultatásra a honvédelmi dandár jav. szd. 50 %-a, a dd. SH 95 %-a és az ello.szd. szakács állományának 50 %-a.

A szakállományt -felszerelése után - azonnal beosztottuk szakfeladatok végrehajtására a TÁH-re, a legénységi konyhába, a csapat segélyhelyre és a felszerelési helyekre.

A bevonulás második ütemében november 05-én bevonult összesen 1.321 fő és 126 db NG technika, ebből beosztásba került: 618 fő és 4 db NG technikai eszköz.

Bár a behívók három különböző időpontra szóltak (08.⁰⁰, 10.⁰⁰, 12.⁰⁰) a beérkező létszám 11.⁰⁰-13.⁰⁰ óra között érte el a "csúcst". Ekkor a folyamatos beöltöztetés és felszerelés gyorsítása érdekében a tartalékos állományból ismét megerősítettük a felszerelést kiegészítő helyek állományát, melyek a következő struktúrát vették fel:

- 1 fő felszerelést kiegészítő hely pk. (ti., vagy tts.);
- 1 fő polgári ruházat leszedő- és csomagolórészlegparancsnok, beosztva 3 fő írnok és 3 fő csomagoló katona;
- 5 fő felszerelést kiadó katona;
- 2 fő adategyeztető írnok;
- 2 fő RFK kezelő írnok.

A mindösszesen 17 fő/felsz.kieg. hely már biztosította a készenlét eléréséhez szükséges beöltöztetési ütemet.

A honvédelmi dandárnál a 618 fő tartalékos katonát így 10 óra alatt szereltük fel.

Szűk keresztmetszetnek továbbra is a polgári ruha levétele és csomagolása bizonyult.

A felszerelést kiegészítő helyen 1 fő tartalékos katona átlagosan 17-20 percet tartozkodott.

A hadkiegészítő parancsnokság november 02-án és 05-én is a tervezett technikai eszközmennyiségeket állította elő.

A technikai eszközök átvétele mindkét napon zökkenőmentesen, a hadkiegészítő parancsnoksággal jól együttműködve valósult meg. 05-én a technikai átvételre a tartalékos szakembergárda is bevonásra került.

A technikai átvételi csoportok átlagosan és óránként 5 db eszközt vettek át.

Az előállított gépjárművek és bevonultatott gépkocsivezetők együttes biztosításának aránya 100 % volt.

Jármű nélkül 12 gépkocsivezető vonult be, ezek a dandár békében meglévő különleges gépkocsijait (híradó, illetve műhely) vették át.

A gépkocsik 80 %-a gázolaüzemű, 20 %-a terepjáró volt. 123 db IFA (68 %), 20 db UAZ (11 %), 15 db STAR (8 %), a fennmaradó 13 % 12 további típus között oszlik meg. Az eszközök kizárólag vállalattól, termelősövetkezettől lettek biztosítva, magántulajdonú gk. nem vonult be.

A nemzetgazdasági gépkocsik 96 %-a a vonófej miatt nem alkalmas a lövegek vontatására, ezért célszerűnek látszik legyártatni és a lövegekhez készletezni olyan vonószemeket, amelyek illeszkednek az IFA vonófejhez.

A gépkocsik 1/3-a volt különféle minőségű fagyálló hűtőfolyadékkal feltöltve, ennek fele nem érte el a -10 °C-os értéket.

A tartályokból hiányzó üzemanyag megfelelt a bevonulási távolságnak.

Az útikészletek megléte és minősége nagyon változó, összességében azonban rendezetlenné és újraszabályozást igénylőnek találtuk, nem megoldott. 7 db gk. CB rádióval volt felszerelve.

A gázolaüzemű gépkocsik kb 1/3-a tüzelőolajjal feltöltve vonult be.

Kevés a személyszállításra átalakítás, kiegészítés nélkül alkalmas tdk. (16 db).

A bevonultatott 186 db gépjármű eszköz 104 üzembentartótól került lebiztosításra.

Egyértelműen bebizonyosodott a bevonulás különböző időpontokhoz kötött ütemezésének helyessége, ami lehetővé tette a beöltöztetés, felszerelés folyamatosságát, a torlódásmentességet. Megállapítást nyert, hogy a mozgósítás tartalék állományát nem célszerű első ütemre tervezni, mivel foglalkoztatásuk, de elsősorban ellátásuk, elhelyezésük - a helyi sajtósságok és körülmények figyelembevételével - nehezen oldható meg. A bevonult és átvizsgált nemzetgazdasági eszközök technikai állapota összességében megfelelt a követelményeknek, azonban terepjáróképességük, a személyszállítás követelményei, vonatmányok felkapcsolhatósága, fenntartási anyagkészletek biztosítottsága vonatkozásában katonai célra kevésbé alkalmasak. A tartalékos állomány beöltöztetéséhez - az "M" utalványon szereplő 1 db/fő biztosításhoz képest - többszörös túlbiztosítás a méretválaszték miatt indokolt és szükséges volt.

Összességében a mozgósítás anyagi-technikai biztosításának feltételei mindkét katonai szervetnél megteremtődtek. A végrehajtás ezen a területen is szervezett és vezetett volt.

IV. Az anyagi-technikai tartalékos szakállomány felkészültsége, az "M" összekovácsoló kiképzés végrehajtásának tapasztalatai

A gyakorlat II. mozzanatának tartalmát az összekovácsolási kiképzés - ezen belül általános és szakkiképzés - képezte. A mozzanat indításaként a 81. hv. hír. z. állománya vasúti szállítással beérkezett Nyíregyházáról Hajdúhadház kiképző bázisra.

A kiképzés, összekovácsolás alapvetően két irányban valósult meg: egyrészt az Anyagi-Technikai /AT-i/ törzsek felkészítését, összekovácsolását, másrészt az AT-i szakalegységek kiképzését végeztük egyidőben.

Módszerét tekintve a törzs részére előbb részleges, majd közös törzsgyakorlás került levezetésre.

Ez sarkalatos pontja volt az eredményességnek, elsősorban a tartalékos tiszt-, tiszthelyettes állomány alulképzettsége, parancsnoklási gyakorlatlansága és a szakmai ismeretek hiányossagai miatt.

A tartalékos tiszt, tiszthelyettesi állomány – a keretként átadott és a döntnöki hivatásos állomány segítségével – megismerte beosztását, a beosztással járó háborús feladatát. A megismerésen túl, a vezető állomány begyakorolta a honvédelmi dandár harctevékenysége anyagi-technikai biztosításának tervezését.

A dd. AT-i törzse a saját felkészülése, valamint az áttelepülések végrehajtása miatt az alárendelt szakalegységek kiképzési foglalkozásának irányításában és ellenőrzésében csak korlátozottan vett részt.

Az a meggyőződés alakult ki, hogy a jövőben a vezető állomány szakmai felkészítésére az összidőhöz viszonyítva lényegesen többet kell fordítani, s ezt nem célszerű az alárendelt szakalegységekkel egyidőben végezni.

A törzsfoglalkozások végrehajtására megfelelő időt és körülményeket kell biztosítani, mert a szerzett tapasztalatok szerint a kiképzés vezetése, ellenőrzése, a törzs felkészítés végrehajtása egyidőben nem biztosítja a kiképzés elvárt hatékonyságát.

Az anyagi-technikai szakalegységek két napban általános, négy napban szak-kiképzés keretében kerültek felkészítésre. A gyakorlaton 100 %-os feltöltöttséggel vett részt a dd. segélyhely, a dd. javító század és az 1. hv. zászlóalj kiszolgáló szakasza, illetve mintegy 40 %-os feltöltöttséggel a dd. ellátó század. Jó módszerek bizonyultak a "szakcsoporthoz" kiképzés, így a rendelkezésre álló, viszonylag rövid idő alatt is megfelelő eredményeket értünk el.

A szakalegységek a szakkiképzést szakharcászati gyakorlat végrehajtásával zárták. Menetből települt szakfeladatok ellátására a dd. segélyhely és a dd. javító század, mint dd. Sérült Technikai Gyűjtőhely /STGYH/. Az 1. hv. z. kiszolgáló szakasza a zászlóalj harcrendjében végezte szaktevékenységét.

A foglalkozásokat – előre kidolgozott foglalkozási jegyek és kiképzési tervek alapján – a hivatásos állományból kijelölt döntnökök és a keretként átadottak vezették, egyúttal felkészítették feladataikra a szakalegységek tartalékos parancsnokait is.

A tartalékos parancsnoki állomány gyakorolta feladatait, a légénységi állomány végrehajtotta a szakellátáshoz szükséges táborigényeszközök telepítését, azok működtetését.

Általános következtetésként megállapítható, hogy a kiképzésre biztosított rövid idő és az anyagi-technikai biztosítás szakmai részleteit magába nem foglaló felkészítés nem teszi lehetővé a szakállomány önálló, segítség nélküli feladatvégrehajtását.

A tartalékos állomány jó hozzáállása, valamint a döntnökök segítségnyújtása eredményeként a kiképzési feladatok megfelelő szinten végrehajtásra kerültek, azonban igazolódott azon döntés helyessége, hogy a legfontosabb beosztások feltöltését keretként átadott hivatásos állományból kell megoldani.

Összességében megállapítható, hogy a mozzanat feladatai - a felsorolt tapasztalatokkal és megállapításokkal együtt - megfelelően végrehajtásra kerültek, megteremtették a harcászati gyakorlat anyagi-technikai biztosításának elméleti feltételeit.

V. A Harcászati gyakorlaton az Anyagi-Technikai Főnökségek és Szakalegységek tevékenysége

A harcászati gyakorlaton a honvédelmi dandár és honvédelmi híradó zászlóalj anyagi-technikai főnökségének, szakalegységeinek tevékenysége összességében eredményesnek ítéltető meg. A hadműveleti helyzet szerint a honvédelmi dandár a biztosítási övben rendezkedett be védelemre. Az előzetes elgondolás szerint megerősítés nélkül a feladat nagyságához képest elégtelen tüzérvél rendelkez-

zó harceszközökkel kellett volna védelmi harcát megvívnia. A gyakorlat folyamán a dandár - fiktíven - megerősítésre került harckocsi századokkal és tüzérséggel. Mindez az anyagi-technikai biztosításra is jelentős ráhatással volt, amire a dandár anyagi-technikai főnöke elhatározásában megfelelően reagált.

A dandár anyagi-technikai főnöksége a harcállásponton tervezte meg a dandár harctevékenységének anyagi-technikai biztosítását. A biztosítási tervet teljes részletességgel kidolgozták és intézkedésben határozták meg a szakfeladatokat. A keretként átadott anyagi-technikai főnök, hadtápfőnök és haditechnikai főnök rutinosan végezte a tervező munkát úgy, hogy abban a tartalékos szolgálati ág főnökök is aktívan részt tudtak venni.

Képesek voltak a szakterületükre vonatkozóan részletesen jelenteni a szakanyag ellátásra, illetve a szállításra vonatkozó tervüket. Ebben az időszakban gondot okozott, hogy a dandár anyagi-technikai szolgálat vezető állománya kevés időt fordított a szakalegységek telepítésének, működésének ellenőrzésére, így *"elszakadt"* a tartalékos ezirányú felkészítésétől, tanításától.

A gyakorlat során a mozgósított állománnyal feltöltött első honvédelmi zászlóalj védelmi felépítése a terepen többször módosításra került. A terep nem tette lehetővé, hogy az előírt normatíváknak megfelelően telepítsük az anyagi-technikai szakalegységeket. A kiszolgáló szakasz az elvektől eltérően a peremvonal közelében települt, így az imitált sérültek kiürítése, a meghibásodott szaktechnikai eszközök hátraszállítása a harctevékenység időszakában csak korlátozott mértékben került végrehajtásra.

A szakalegységek telepítése – a hivatásos parancsnokok és döntnökök segítségével – alapvetően az elveknek megfelelően gyorsan és szervezeten került végrehajtásra.

A dandár és zászlóalj segélyhely telepítése, működtetése felelt meg legjobban a szabályzatok előírásai szerinti követelményeknek. A harctevékenység kezdetére a zászlóalj kiszolgáló szakasz is szabályosan telepítette funkcionális részeit. Műszaki gépek nélkül esős időben 2,5-3 nap alatt a zászlóalj szakalegységeinek személyi állománya jó hozzáállással beásta a segélyhelyet, az élelmezési, lőszerellátó, javító - vontató rajt. A dandár sérült technikai gyűjtőhely telepítése is megfelelt a követelményeknek, de a rendkívül vízes talaj lehetetlenné tette funkcionális működtetését. Az előkészítés időszakában (száraz időben történt) a terep kiválasztása során nem számoltak azzal, hogy esetleges esős időben a terület alkalmatlan gépjármű mozgásra.

Összességében a harcászati gyakorlaton az anyagi-technikai főnökség és a szakalegységek elé állított célkitűzések teljesítésre kerültek. Mindez igazolta az összekovácsoló kiképzés eredményességét, azonban mindvégig érezhetőek voltak

a szakkiképzés kisebb hiányosságai. Bebizonyosodott, hogy önálló imitációs tervet szükséges kidolgozni, mert így a harctevékenységtől és a bemutató jellegű foglalkozásoktól függetlenül lehet gyakoroltatni a szakállományt.

VI. A demobilizáció anyagi-technikai biztosítási feladat végrehajtásának tapasztalatai

A gyakorlat negyedik mozzanatát a demobilizáció végrehajtása képezte.

Az anyagi-technikai biztosítási feladatokat mindkét katonai szervezetnél részletesen megtervezték és megszervezték. A parancsnoki és szakállomány a leszerelést folyamatosan irányította. A honvédelmi dandárnál problémaként jelentkezett, hogy a tartalékos állomány egy része a rövid eltávozásról italtosan érkezett vissza, ami hátráltatta a további tevékenységet.

Az anyagi-technikai biztosítási feladatok előkészítését és végrehajtását a ht. és sorállományból létrehozott előkészítő részlegek végezték.

Újólaj berendezték a felszerelés kiegészítő helyeket, a TÁH-eket, előkészítették kiosztáshoz a polgári ruhákat, megteremtették a fegyverek és anyagok visszavételének feltételeit.

A gyakorlat folyamán az az elv érvényesült, hogy a katona felszereléskor utoljára kapja meg a fegyverét, leszereléskor pedig azt adja le elsőként. Így valamennyi fegyver visszakerült a raktárba, karbantartásuk azonban csak szükségszerűen volt megfelelő.

A nemzetgazdasági technikai eszközök hajtóanyag feltöltés, karbantartás után visszaadásra kerültek, ami a kis darabszám következtében gördülékeny, gyors volt.

Összességében: a hv. dd. és a hv. hír. z. demobilizációs tevékenysége, annak anyagi-technikai biztosítása szervezett volt, az ünnepélyes leszerelési állománygyűlések megfelelő színvonalon kerültek levezetésre.

VII. A gyakorlat anyagi-technikai biztosításával kapcsolatos következtetések, általános tapasztalatok és javaslatok az alábbiakban összegezhetők:

A honvédelmi dandár, honvédelmi híradó zászlóalj gyakorlatán az anyagi-technikai biztosítás eredményesnek ítélt meg. A kedvezőtlen körülmények ellenére is a célját elérte. A behívott tartalékos állomány – keretként átadott és a

döntnöki hivatásos állomány segítségével – megismerte beosztását, a beosztással járó háborús feladatát. A megismerésen túl, a vezető állomány a készség szintjén begyakorolta a honvédelmi dandár harctevékenysége anyagi –technikai biztosításának tervezését. A végrehajtó állomány begyakorolta a feladataik végrehajtásához szükséges tábori eszközök telepítését, a telepítéssel kapcsolatos műszaki munkákat. Objektív és szubjektív okok miatt elmaradt vezető állomány részéről a végrehajtó alegységek közvetlen irányításának, a szakalegységek tábori körülmények közötti működtetésének gyakorlása, ami a felkészítés hatékonyságát, az ismeretek rögzítésének, megértésének lehetőségét csökkentette.

A gyakorlat eredményességéhez jelentős mértékben hozzájárult, közvetlenül elsősegítette az előljáró anyagi-technikai főnökség tervező, szervező, irányító tevékenysége, a tényleges ellátást végző anyagi-technikai főnökségek, a keretként átadott és a döntnöki hivatásos szakállomány lelkiismeretes, fáradtságot nem ismerő munkája.

A gyakorlat adott egy sor olyan tapasztalatot is, aminek figyelembevételét, alkalmazását a hasonló gyakorlatok tervezésénél, szervezésénél, végrehajtásánál feltétlenül szükségesnek tartunk figyelembe venni.

- 1.) Az egész gyakorlat során tapasztalható volt az anyagi-technikai biztosítás meghatározó szerepe a gyakorlat eredményes végrehajtásában. A biztosítás lehetőségei alapvetően befolyásolták a mozgósítás gyors végrehajtását, a személyi állomány elhelyezését, az összekovácsoló kiképzésen a harcászati gyakorlaton végrehajtható feladatokat. A gyakorlat célkitűzéseinek megvalósítása csak úgy volt elérhető, hogy a 3. Katonai Kerület Parancsnokság a gyakorlat színhelyére koncentrált – a szükséges nagyságrendben – az anyagi-technikai főnökség erőit, eszközeit, anyagi készleteit. A tényleges ellátás tervezését, szervezését, végrehajtását függetlenítettük a harcászati gyakorlat vezetésétől, ami az elkövetkezendő gyakorlatokon is követendő példa lehet.
- 2.) A gyakorlat bizonyította, hogyha a végrehajtók részére megfelelő időt biztosítanak, akkor a gátló körülmények ellenére is képesek a követelményeknek megfelelően megtervezni és megteremteni az anyagi-technikai biztosítás feltételeit.
- 3.) A tartalékos állomány részére a fegyverek kiadására, tárolására vonatkozó rendszabályok biztonságosak, de azok betartását szigorúan meg kell követelni, azt folyamatosan ellenőrizni szükséges.
- 4.) Annak ellenére, hogy véleményünk szerint az élelmezési ellátás kielégítő volt, szükségesnek tartjuk a jövőben az étlapot körültekintőbben, az igénybevételhez jobban igazodva megtervezni. Tudomásul kell venni,

hogy gyakorlatokon, ahol az igénybevétel az átlagosnál nagyobb, a konzerv nem kielégítő, még pótléknak sem. Fontos, hogyha a norma értékén belül, a három főétkezésen kívül pótléket is adunk, akkor azt a legnagyobb igénybevétel időszakában kapja meg a személyi állomány. Lakta-több, kalóriadúsabb ételeket kell az étlapra beállítani.

- 5.) A döntnöki, keretként átadásra kerülő hivatásos állomány hatékonyabb felkészítése érdekében, több időt kell biztosítani az önálló szakmai felkészítésre.
- 6.) Lényeges tapasztalat, hogy az összekovácsoló kiképzés nem biztosítja a tartalékos állomány olyan szintű felkészítését, ami lehetővé tenné azt, hogy segítség nélkül, önállóan, a követelményeknek megfelelően megkezdjék az anyagi-technikai biztosítás tervezését, szervezését, végrehajtását. A felkészítés ideje, lehetősége az utóbbi években csökkent, erősen korlátozott. Ennek megoldására szükségesnek tartjuk – amit a gyakorlat is igazolt – hogy a fontosabb, meghatározó jellegű beosztások keretátadással legyenek feltöltve, felkészült hivatásos állománnyal. Ezt általános célszerű alkalmazni minden mozgósítás útján megalakuló katonai szervezetnél.
- 7.) A gyakorlat lehetőséget adott arra, hogy az újonnan alakult dandár anyagi-technikai vezető állományának háborús vezetési okmányait a tartalékos állomány bevonásával, a felkészítés részeként elkészítsék. Ez csak részben történt meg, a háborús adattárak egy részének kidolgozása elmaradt. A jövőben a mozgósítás útján megalakuló katonai szervezetek gyakorlatainál a háborús vezetési okmányok kidolgozását terjeszteni kell, külön célkitűzésként kell meghatározni.
- 8.) A gyakorlat során is tapasztalható volt, hogy az alegységparancsnokok még mindig nem érzik a beosztottak ellátásáért a felelősségüket. Csak kevesen törődnek azzal, hogy a katona megkapta-e járandóságát, biztosítva van-e a megfelelő elhelyezés, eső elleni védőruházat stb.

A kerület anyagi-technikai főnöksége rendszeresen igyekszik ezen a szemléleten változtatni, de eredmény csak hatékony parancsnoki követelménytámasztással lenne elérhető. Ehhez azonban a parancsnokoknál alapvető szemléletváltásra van szükség, mivel e területen a követelménytámasztásuk csak az anyagi-technikai főnökségek irányába tapasztalható.

- 9.) A harcászati gyakorlaton a már említett okok miatt a tábori körülmények közötti biztosítási feladatok gyakorlása az étellemezési ellátás és az eü. biztosítás kivételével elmaradt. A következő gyakorlatokon az anyagi-technikai biztosítást végző alegységek tevékenységét – a harcászati

feladattal összhangban - önállóan célszerű megtervezni. Ehhez az anyagi-technikai főnökségnek is ki kell dolgozni az imitációs tervet, a közlések és tevékenységek jegyzékét.

- 10.) A gépjárművek, ruházati anyagok biztosítása terén tapasztalt problémák miatt is fontosnak tartjuk, hogy a jövőben a gyakorlatok mérete, követelménye, célkitűzése a lehetőségekkel összhangban legyen megállapítva. Az ilyen nagy jelentőségű feladat végrehajtása során az egyes vezetési szinteken kiadásra kerülő intézkedéseket meg kell hogy előzze az alsóbb vezetési szintekkel történő egyeztetés, a végrehajtott tagozatnál a lehetőségek részletes felmérése.

A gyakorlat azt is bebizonyította, hogy nagyon sok olyan kérdés és terület van, ami még további tanulmányozást és kutatást igényel. Mindez képezheti ezirányú munkánk tartalmát a jövőben.

A teljesség igénye nélkül néhányra szeretnénk ráirányítani a figyelmet.

Ezek a következők:

- nélkülözhetetlen feltételként jelentkezik átfogó jogi törvényi szabályozás kialakítása a behívott tartalékos állomány juttatásaira, a nemzetgazdasági eszközök igénybevételére.
- vizsgálni kell a továbbiakban a megalakítandó hv. dd-ok anyagi-technikai eszközök feltételeit, elhelyezés lehetőségeit, megalakítandó csapatkészleteit és azok tárolási körülményeit;
- célszerűnek látszik kialakítani egy olyan szakmai felkészítési-kiképzési rendszert, amely 6-8 évre biztosítja a folyamatosságot;
- bebizonyosodott, hogy szükséges áttervezni és szervezni a raktározás, felszerelés, pihentetés és az anyagok személyhez kötésének kérdéseit is.

Cikkünkkel célunk az volt, hogy a közeljövőben tervezett hasonló jellegű gyakorlatok előkészítését és levezetését elősegítsük és mintegy "rámpontként" szolgálhasson az anyagi-technikai biztosítási feladatok eredményes végrehajtásához, ezen a területen megkezdett munka és folyamat továbbfejlesztéséhez.

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

E rovaton belül - tájékoztató jelleggel - tervezzük folyamatosan bemutatni a MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezetébe és alárendeltségébe tartozó csoportfőnökségek, szolgálatfőnökségek, ellátó központok és más szervek rendeltetését, helyét, szerepét, illetve feladatait, tevékenységét.

Szerkesztőség

A MH HADITECHNIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉGRŐL

Geiger István¹

A MH Haditechnikai Csoportfőnökség az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség csoportfőnökségszintű szerve. Jogelőd nélkül 1990. I. negyedévében hozták létre. A megalakulása körülményeinek és okainak megértéséhez célszerűnek tartom röviden felidézni az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség létrehozásának és működési tevékenységi rendjének történetét.

A Magyar Néphadsereg egészét átfogó fegyverzeti és technikai biztosítási feladatok integrálása céljából a Honvédelmi Miniszter 0084/1983. számú parancsában meghatározottak szerint 1984. január 1-én megalakult az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség. Állományába, a funkcionális feladatokat végző osztályok mellett, az alábbi részben volt önálló, részben volt fegyvernemi főnökségi technikai osztályok tartoztak:

MN Haditechnikai Fejlesztési Főnökség
MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség
MN Páncélos- és gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség
Műszaki-Technikai Osztály
Vegyivédelmi Technikai Osztály

1 Dr. Geiger István mk. alezredes, a hadtudomány kandidátusa, MH Haditechnikai Csoportfőnökség

A főcsoportfőnökség - rendeltetése valamennyi fegyverzeti és technikai ágazat fegyverzeti és technikai eszközeinek és szakanyagainak biztosítására kiterjedt - de nem integrálta magába a repülő, a hradó, a csapatfelderítő és REVA anyagi-technikai szolgáltatásokat.

Tevékenységi körébe tartozott az MN egészére kiterjedően a műszaki fejlesztés, újítás, találmányi tevékenység, katonai anyagátvétel, tárcaszintű hadiipari kapcsolattartás, VSZ tagállamok hadseregével folytatott műszaki tudományos együttműködés, egységesítés, szabványosítás, mérésügy, kódbiztosítás és mérnök továbbképzés irányítása és vezetése. Gyakorlatilag változatlan összetételben irányította 1989-ig a főcsoportfőnökség közvetlenül a fentebb felsorolt technikai ágazatokat, és közvetett úton a nem integrált ágazatok anyagi-technikai biztosítását.

1990. I. negyedévében az MN egészét átfogó korszerűsítés keretében az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség és MN Hadtáp Főcsoportfőnökség bázisán az MH Parancsnokság szerveként megalakult az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség. *Állományába az alábbi szervek tartoznak:*

MH Haditechnikai Csoportfőnökség
MH Hadtáp Csoportfőnökség
MH Hadigazdasági Csoportfőnökség
MH Egészségügyi Szolgálatfőnökség
MH Közlekedési Szolgálatfőnökség

A MH Haditechnikai Csoportfőnökség (MH HTFCSF-ség) rendeltetése a technikai szolgálati ágak feladatainak szabályozása, a technikai biztosítás, valamint a haditechnikai kutatás és fejlesztés, továbbá a MH-ra kiterjedően a műszaki fejlesztéssel, az újításokkal, a találmányokkal, rendszeresítésekkel, rendszerbeállításal, üzembentartással, a két- és többoldalú technikai- műszaki tudományos vegyesbizottságokkal, az egységesítéssel, a szabványosítással, a mérésüggyel kapcsolatos tevékenységek tervezése, szervezése. *A CSF-ségnek az alábbi szolgálatfőnökségek, szolgálatfőnökök tartoznak alárendeltségébe:*

MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség;
MH Páncélos- és gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség;
MH Repülőműszaki Szolgálatfőnökség;
MH Elektronikai Szolgálatfőnökség;
MH Műszaki-Technikai Szolgálatfőnökség;
MH Vegyívédelmi Technikai Szolgálatfőnökség;
MH mérésügyi szolgálatfőnök.

Valamennyi szolgálatfőnökség anyagnem felelős, alárendeltekkel rendelkező, felsőszintű gazdálkodó, szolgálatfőnökség szintű szervezet. A csoportfőnökség szolgálati alárendeltségébe tartozik az Irinyi János Szállítóezred, szakmailag irányítja az MH Haditechnikai Intézet és MH Minőségtanúsító Intézet tevékenységét.

A fentiekből látszik, hogy a csoportfőnökség bár jogelőd nélkül alakult, gyakorlatilag a volt MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség új elemekkel kibővült feladat- és hatáskörét gyakorolja.

Fő feladatai:

Részt vesz az MH szervezeti és technikai fejlesztésére, és a haditechnikai eszközök beszerzésére vonatkozó elgondolások, tervek kialakításában, az ipari üzemek háborús gyártására történő felkészítési követelményeinek kidolgozásában.

Koordinálja a technikai biztosítás rendszerének fejlesztését, egységesítését. Részt vesz az MH alkalmazása technikai biztosításának megtervezésében. Végzi az ágazatok, a szakcsapatok és intézetek szervezeti és technikai fejlesztésére vonatkozó javaslatok kialakítását.

Az MH egészére vonatkozóan tervezi, szervezi és ellenőrzi a haditechnikai eszközök rendszeresítésével, rendszerbeállításával és kivonásával kapcsolatos tevékenységeket.

Ellátja az MH-ban folyó mérésügyi tevékenység felsőszintű szabályozását és felügyeletét, koordinálja az MH közlekedésbiztonsága érdekében folyó tevékenységet.

Részt vesz az MH harckészültsége és mozgósítása követelményeinek és terveinek kidolgozásában, szakterületén biztosítja azok megvalósítását.

Javaslatot tesz a szakcsapatok, intézetek és szakanyagi készletek diszlokációjára, a szakterületét érintő anyagi tartalékok képzésére, lépcsőzésére, az előírt tartalék készletek kialakítására.

Szervezi a szolgálatilag alárendelt szervezetek alkalmazási terveinek kidolgozását, a szakállomány, a szakcsapatok és a szakszolgálatok béke és háborús felkészítését.

Kidolgozza a szakkiképzés követelményeit, szervezi és ellenőrzi a végrehajtást, részt vesz a kiképzéssel kapcsolatos felsőbb szintű utasítások és intézkedések, valamint a katonai elő- és utóképzés feladatainak kidolgozásában.

Szakfelügyeletet gyakorol a tiszti és tiszthelyettesi szakkiképzés felett, tervező szakterülete utánpótlásának biztosítását és végzi a személyi ügyek intézését.

Követelményeket ad a szakterületére vonatkozó középtávú, és az éves anyagi-pénzügyi tervek kidolgozásában.

Szabályozza, tervező, szervező és ellenőrzi szakanyagának üzemeltetését (üzembentartását, technikai kiszolgálását, javítását, tárolását), meghatározza a szakági információs rendszer és a nyilvántartás létrehozásának és működtetésének elveit.

Részt vesz a nemzetközi haditechnikai együttműködési feladatok végrehajtásában.

Szakterületének megfelelően, az MH Parancsnokság szerveivel együttműködve részt vesz az ellenőrző tevékenység végrehajtásában.

A csoportfőnökség munkáját a haditechnikai csoportfőnök (főcsoportfőnök-helyettes) vezeti az alábbi rendben:

A csoportfőnök az MH anyagi-technikai főcsoportfőnöknek van alárendelve. Szolgálati előjárója a csoportfőnökség és annak alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek személyi állományának. Szakmai előjárója - szakterületének megfelelően - az MH szakirányú szervezetei személyi állományának.

Felelős a csoportfőnökséghez tartozó szakterületek béke és háborús vezetéséért, a hadrendben neki alárendelt szervezetek folyamatos irányításáért, a szakterületére vonatkozó szervezési javaslatok kidolgozásáért.

A csoportfőnökség feladatkörét képező kérdésekben személyesen dönt.

Irányítja, ellenőrzi a csoportfőnökség és az alárendelt parancsnokok személyügyi tevékenységét. Hatáskörben végzi a tiszti, tiszthelyettesi állomány soron kívüli előléptetését, mozgatását. Az MH egészében felügyeli a szakterületéhez tartozó hivatásos állomány beiskolázását.

A részére meghatározott hatáskör keretében az MH egészére kötelező érvényű rendelkezéseket ad ki, azok végrehajtását személyesen és szolgáló főnökei útján irányítja és ellenőrzi.

Részt vesz az MH szervezeti fejlesztésével kapcsolatos koncepciók kidolgozásában, a komplex eszközök fejlesztési tervei, rendszerbentartási intézkedései, szak- és technológiai utasításai, az ellátó és javító szervezetek kapacitás kihasználási vizsgálatában, szakterületén belül irányítja, ellenőrzi azok megvalósítását.

A szakterületét érintő kérdésekben, bizottságokban - a főcsoportfőnök által átruházott jogkörökben - képviseli az MH-t, illetve az anyagi-technikai főcsoportfőnököt, szervezi az ezzel összefüggő feladatok végrehajtását.

A szakterületéhez tartozó ügyekben közvetlenül, illetve a HVK-n keresztül kapcsolatot tart a fegyveres testületek illetékes szerveivel.

Szervezi a haditechnikai tudományos kutatást és irányítja a haditechnikai eszközök és szakanyagok műszaki fejlesztését, a rendszeresítést, a rendszerbeállítást, a kivonást, az egységesítést és a szabványosítást, a mérésügyi tevékenységet.

Az MH egészére kiterjedően koordinálja - az alárendelt technikai ágazatokra vonatkozóan irányítja - a technikai biztosítási tevékenység egységes rendszerének kialakítását és fejlesztésének irányát.

Felügyeli az MH-en belül a közlekedésbiztonsággal kapcsolatos tevékenységet.

Irányítja a haditechnikai prognózisok, a távlati harcászat-műszaki követelmények, a haditechnikai műszaki fejlesztési koncepciók kialakítását.

Felügyeli az MH újításokkal és találmányokkal, a haditechnikai propagandával, a mérnökképzéssel és továbbképzéssel kapcsolatos tevékenységet.

Felügyeli a repülő-technikai eszközökkel kapcsolatos szakigazgatási szabályozó tevékenységet.

Röviden összefoglalva tehát:

A MH Haditechnikai Csoportfőnökség összefogja, irányítja és koordinálja az Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség haditechnikai ágazati szolgálatok munkáját.

MH PÁNCÉLOS ÉS GÉPJÁRMŰTECHNIKAI SZOLGÁLAT HARC- ÉS GÉPJÁRMŰTECHNIKAI ESZKÖZEI HELYZETÉRŐL

Varga Mihály¹

A Magyar honvédség mindenoldalú biztosításának részét képező anyagi-technikai biztosítás páncélos és gépjármű ágazati feladatait *szolgálatfőnökségi* szintű szervezete látja el. Végzi az anyagnem felelősi hatáskörébe tartozó lánctalpas és kerekes harcjárművek, a gépjárművek, a pótkocsik és áramforrás aggregátorok, a komplex haditechnikai eszközök bázis járműveinek fejlesztésével, rendszeresítésével, átvételével, ellátásával, az eszközök üzemeltetésével, technikai kiszolgálásával, javításával és kivonásával kapcsolatos integrált, az eszközök üzemeltetésének szakmai irányításával, felügyeletével kapcsolatos ágazati feladatokat. Főanyagfelelőse a gépjárműtechnikai eszközök mobil kiszolgáló és vontató eszközeinek.

Ez a tevékenység béke időszakban több mint 4000 db harckocsi és páncélozott harcjármű, mintegy 25.000 db gépkocsi és közel 16.000 db áramforrás aggregátor anyagi technikai biztosítására irányul. Háborús működés esetén a gépkocsiállomány a nemzetgazdaságból biztosításra kerülőkkel megduplázódik.

A Főnökség működési területéhez kapcsolódó harc- és gépjármű-technikai eszközállomány mai összetételének kialakulását a korábbi évtizedek katonai- és gazdaságpolitikai döntései határozzák meg. Az 1960-as évek végéig a hazai ipar a legfontosabb gépjárműtechnikai eszköszállítója volt a hadseregnek. Ennek az időszaknak voltak termékei - a még ma is rendszerünkben lévő - Csepel D 344, 556 gépkocsi típusok, a győri MVG által gyártott D 442, és D 944 páncélozott szállító harcjármű típusok, továbbá a HAB és HAD típusú áramforrás aggregátorok.

Bár ezek 20-30 éves rendszerbentartása a hadsereg dicséretére válik, erkölcsi elavulásuk és fizikai elhasználódásuk fő okai a honvédség technikai eszközei mára kialakult korszerűtlenségének.

A gépjárműtechnikai eszközállomány mai heterogén összetételéhez a volt Varsói Szerződéshez, annak egységes fegyverzeti rendszeréhez való csatlakozásunk is jelentősen hozzájárult. A hadsereg részére történt import gépjármű beszer-

1 Varga Mihály mk. alezredes, MH Páncélos- és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség

zések "viszonylagos olcsósága" (nem tudni, hogy mivel kellett fizetni értük), a komplex haditechnikai eszközök beszerzésénél és bázisjármű típusának befolyásolhatatlansága, az egységes fegyverzeti rendszerbe való illeszkedés preferálása eredményezte azt, hogy gépjármű állományunk többféle relációból, sokféle típusból és évjáratból áll.

Ehhez még az a hibás gazdaságpolitikai döntés is hozzájárult, hogy a volt KGST-n belüli gyártásszakosodásra való törekvés miatt (melyet - tapasztalataink szerint - Magyarországon kívül az országok nem vettek komolyan) a hazai tehergépkocsigyártást alapvetően beszüntették, a páncélozott harc járműgyártásra, továbbfejlesztésére (még a fejlesztő kapacitás szerény mértékű fenntartására sem) egyetlen fillért sem voltak hajlandók fordítani. Felszámolásra került a gyártó kapacitások jelentős része, de mindazok a szellemi munkahelyek is, amelyek egy licenc vásárlás, vagy gyártási együttműködés kimunkálása esetén ma reálisan, kisebb beruházásokkal újraindíthatók lehettek volna.

Gépjárműveink nagy részének jelenlegi korszerűtlenségét a hadsereg követelményi rendszere és a polgári életben felgyorsult technikai fejlődés eredményezte. A speciális katonai követelményekhez való merev ragaszkodás (eszközeinknek az északi sarki viszonyoktól a trópusi körülményekig meg kellett felelnie) olyan konstrukciókat, műszaki, technikai és egyéb megoldásokat eredményeztek, amelyek speciálissá, esetenként jelentősen költségesebbé tették a gyártmányt. Ezt a polgári vásárlók nem voltak hajlandók megfizetni és nem vettek ilyen gépjárművet saját felhasználásra, így a katonai és polgári gépjármű konstrukciók minél nagyobb azonosságának kívánatos elvétől egyre inkább elszakadtunk. A katonai igények szerint gyártott gépjárműveknek a rendszerbentartási ideje - a költségvetési keretek szűkülése miatt - egyre nőtt, a kívánatosnak (10-15 év) esetenként a kétháromszorosára. A polgári életben tapasztalt 4-10 éves üzemeltetési időt figyelembe véve még szembetűnőbb az időeltérés. A sok típusnál kényszerűen többször meghosszabbított rendszerbentartási idő alatt a típus gyártása megszűnt, a kifutásig tervezett javasítóanyagkészletek elfogytak, a technikai kiszolgálás eszközeit átalakították, de a bevonuló kezelőállomány számára is egyre ismeretlenebbek lettek a régi típusváltozatok. A polgári élet időközben egyre korszerűbb gépjárművekhez jutott, ezek a hadsereg rendszerében nem jelentek meg, üzembentartásukról tapasztalatokat nem szereztünk, "M" esetén történő bevonulásuk jelentős technikai kiszolgálási és kezelési problémákat vetett fel. (Pl. korszerű gépjárművekhez korszerű diagnosztikai eszközök gyártására álltak rá, ezek azonban már nem voltak használhatók a régi típusokhoz.)

A szovjet konstrukciójú harckocsikat, lánctalpas páncélozott harc járműveket, és ezek bázisán kialakított különleges eszközhordozókat több országból importáltuk. (A költségvetési keret rendelkezésünkre állása esetén éppen kitől lehetett beszerezni.) Ezen eszközök rendszerbentartására általában 20-30 évet terveztünk azzal, hogy meghatározott időközönként /10-15 év/ valamilyen szintű

javításuk (közép vagy nagy) alkalmával korszerűsítésükre is sor kerül. Ezzel szemben a meglévő harckocsik nagy tömegét jelentő T-55 A típusok (többségük életkorra 30 év) egyötödénél kerülhetett csak sor modernizálásra, ezen kívül parancsnoki harckocsin való átalakítás történt minimális mennyiségben. A lánctalpas páncélozott harcjárművek (BMP-1, Gvozdgyika, MTLB) beszerzése jelentős minőségi előrelépés volt, de ezek első darabjai is 14 évesek, korszerűsítésük pedig csak a távlati tervekben szerepelhet.

A kerekes páncélozott harcjárműveink többségét adó, a 60-as évek végén a hazai ipar által gyártott Páncélozott szállító harcjárművek (PSZH-k) mára már igen korszerűtlen, rendkívül nagy technikai kiszolgálási igényű és a szállított állomány részére csupán a kézi fegyverek elleni védelmet nyújtó eszközzé váltak. Továbbfejlesztésükre a többszöri próbálkozás ellenére sem megfelelő műszaki megoldás, sem gazdasági lehetőség nem volt. A jelenleg túlüzemeltetett, többségében fizikailag elhasználódott konstrukció felújítással történő helyreállítása nem célszerű, de a gyártó kapacitás megszűnése miatt ma nem is lenne rá mód. Rendszerben tartásuk ideje alatt néhány, alkalmazási körüket bővítő változat (felderítő, parancsnoki, megfigyelőpont) kialakítására került sor. Az egyéb, különleges eszközhordozóként importból beszerzett kerekes páncélozott bázisjárművek is erkölcsi és fizikai teljesítőképességük határán vannak, túlüzemeltetésük nagy anyagi ráfordításokat igényel. A kerekes harcjárművek 80-as évek végén beszerzett típusa /BTR 80/ ma még korszerűnek tekinthető.

Áramforrás aggregátoraink jelentős mennyiségben hazai gyártásúak, a rendszerünkben lévő típusféleségek számát tekintve viszont az importból beérkezettek a meghatározók. Az eszközök több mint fele 15 évnél öregebb. Gyakorlatilag semmi lehetőségünk nem volt a jelenleg több mint 100 féle típusú áramforrás aggregátor rendszerbekerülésének csökkentésére, mert a szovjet importbeszerzések "olcsósága" nem kedvezett a hazai gyártásnak, a fegyverrendszereket pedig a hozzá kialakított (többségében egyedi) áramforrással szállította az importőr.

Néhány erőtlen kezdeményező lépést tettünk a hazai áramforrás aggregátorok korszerűsítésére /távvezérlés, szinkron járatás/, de a pénzügyi lehetőségek korlátozottsága miatt a jó műszaki megoldások csak egy, a későbbiekben kialakuló új gyártásban valósulhatnak meg reálisan.

Szolgálatunk tevékenységében jelentős helyet foglal el az anyagnem felelősi körünkbe tartozó harc- és gépjárművek technikai kiszolgálása stabil és mobil eszközeinek biztosítása, fejlesztése, üzemfenntartása. Ezeket mindezideig hazai fejlesztéssel és hazai gyártással biztosítottuk. Jelenleg a mobil eszközök (műhelygépkocsik) harmadik generációját "koptatjuk". Míg a második generációnál a bázisjármű Csepel D-344 vagy 346 és a felépítmény (EZF) is hazai gyártásból származott, a harmadik generációnál a bázisjárművek (DAC 665 és URAL 4320 típusok) csak importból voltak beszerezhetőek. A műhelygépkocsikat családely

alapján a bázisjárműre könnyen felszerelhető KF-2 felépítményekben fejlesztettük ki, és mindenkor a kor színvonalának megfelelő és a sokféle gépjárműtípushoz még illeszkedő, szakszerű munkavégzés biztosítására alkalmas eszközökkel szereltük fel. Ezekre az eszközökre is jellemző a fizikai elhasználódás, de az egyre újabb gépjármű diagnosztikai eszközök megjelenésével az erkölcsi kopás is számottevő, így folyamatos fejlesztésük nem elhanyagolható.

Hogyan prognosztizálható a jelenlegi helyzet megváltoztatása?

A közúti személygépkocsijaink és autóbuszaink elhasználódási időtartama (személygépkocsiknál 6 év, autóbuszoknál 10 év), megegyezik a polgári életben tapasztaltakkal. Itt a rendszersített típusok is azonosak lehetnek a nemzetgazdaságban alkalmazottakkal. Ma, amikor a liberalizált kereskedelem a világ bármely részéből lehetővé teszi a beszerzést, a műszaki követelmények teljesülése esetén kizárólag a pénzügyi korlátok determinálják a relációt. Személygépkocsiknál célszerűnek látszik folytatni a már rendszerünkben megjelent VW Golf és Passat típusok beszerzését, de a gyors elhasználódást figyelembe véve (6 év), a váltáskor számításba vehetők az időközben felfutó hazai személygépkocsigyártás típusai is.

Kisautóbuszoknál továbbra is az import beszerzés (VW típusok) látszik fenntarthatónak, míg a nagyobb autóbuszoknál - a hazai autóbuszgyártás fennmaradása esetén - a hazai beszerzést kell továbbra is előnyben részesíteni.

Terepjáró személygépkocsiknál, a 0,5 t tömeg szállítására alkalmas terepjáró tehergépkocsiknál, zárt felépítményt hordozó hasonló kategóriájú bázisjárműveknél - hazai gyártás hiányában - a jövőben is import beszerzéssel kell számolni. Ez keleti és nyugati relációból korszerű típusokból történhet. Lényeges követelményként kell figyelembe venni, hogy minél szélesebb felhasználhatósági területre legyen alkalmazható a beszerzésre kerülő típus.

Közúti és terepjáró tehergépkocsikat, felépítmény és különleges eszközhordozó bázisjárműveket a hazai ipar fővállalkozásában gyártott, családnev alapján kifejlesztett, a polgári életben is széles körben alkalmazott, korszerű típusokból kell rendszeresíteni. Ez a skála 1,5 tonna terhelhetőségtől 22 tonnáig 2,3 ill. 4 hajtott tengelyű, minél egyszerűbb konstrukciójú és minél kisebb technikai kiszolgálási igényű gépkocsik bázisán valósulhatna meg. Mivel a hazai tehergépkocsigyártás leállítására miatt a számításba vehető vállalatok (RÁBA, Csepel) elmaradása igen nagy, mind a korszerű konstrukciók, mind a gazdaságos gyártási színvonal tekintetében, ezért licencvásárlás, vagy gyártási együttműködés alapján látjuk megvalósíthatónak a honvédség igényeinek kielégítését. Ezen szempontjaink megvalósulása esetén célszerű továbbgondolni a polgári vagy honvédségi tulajdonú gépkocsik lizingelési lehetőségeit, illetve a futott kilométerektől és a gyártástól eltelt időtől függően, arányosan értékcsökkent gépkocsik értékesítésé-

nek lehetőségeit is figyelembe vevő fenntartási rendszer kialakítását. Hazai gyártó esetén a folyamatos alkatrész, részegység és fődarabgyártás, ezek raktározása, javító bázisok létrehozása és fenntartása is a fővállalkozó feladata lehetne. Háborús felkészülési problémáink is enyhülhetnének a polgári élettel azonos gépkocsipark esetén. Bár a honvédséget eddig egységes zárt felépítménnyel ellátó gyártókapacitás megszűnt, és jelenleg ilyen eszköz nem áll rendelkezésre, a hazai gyártás más, korábban is működő bázisokon megszervezhető. Az egyéb speciális felépítményekre (daru, üzemanyagtöltő, vízszállító, mentesítő stb) is fellelhető hazai fővállalkozó.

Áramforrás aggregátorokat alapvetően a polgári kereskedelmi forgalomból (hazai gyártásból vagy importból) lenne célszerű beszerezni a katonai igények szerinti specifikációval. A típusféleségek csökkentése érdekében fontos lenne a már rendszeresített áramforrás aggregátor típusok kötelező alkalmazásának megkövetelése új eszköz vagy fegyverrendszerek beszerzése esetén.

Új, korszerű harckocsi típus beszerzésének elmaradása esetén elkerülhetetlen a nemzeti szint nagy többségét adó T 55 A típus korszerűsítése. Ennek elsősorban a tűzvezetés, a mozgékonyság fokozása és technikai kiszolgálás csökkentésére kell irányulnia. A ma még elfogadható korszerűségi szintűnek tartott T 72 és T 55 AM típusok modernizálása is szükségessé válik az ezredforduló tájékán.

A lánctalpas harcjárművek (BMP, Gvozgyika, egyéb lánctalpas eszközhorodók) az ezredfordulóra elveszítik a mai korszerűségi szintjüket. Modernizálásuk akkor tovább nem halasztható.

A kerekes harcjárművek közül az import beszerzésű BTR-80 korszerűsítése csak az ezredforduló után esedékes. A hazai gyártásból származó D-944 /PSZH/ típusok, melyek zömét adják a rendszerünkben lévő eszközöknek, ma már tovább nem üzemeltethetők. A hazai gyártó bázis újraszervezése, a gyártás beindítása korszerű új típusból ma csak licenc vásárlásból származó konstrukcióval, esetleg gyártási kooperációval biztosítható. A beruházási igény jelentős, viszont a hazai gyártás, az alkatrészellátás és javítás biztonsága meghatározó a rendszerbentartás ideje alatt.

A szolgálat anyagnemfelelősi, illetve szakanyagfelelősi körébe tartozó harc- és gépjárműtechnikai eszközök és áramforrás aggregátorok jelenlegi helyzetét, továbbá a fejlesztésükre vonatkozó elgondolásokat ennyiben kívántam bemutatni. Ezen eszközökkel kapcsolatos döntésnél mindenkor célszerű figyelembe venni, hogy szárazföldi csapataink, de kiszolgálás tekintetében a légiereő eszközeinek mobilitása is ezek hadrafogható állapotban tartásának függvénye. Bár a honvédelem korszerűsítési elgondolásában a prioritást élvező haditechnikai eszközök közé a gépjárművek nincsenek besorolva, nélkülük illetve a kor színvonalát jelentő gép-

járműtechnikai eszközök fejlesztése nélkül korszerű hadsereg kialakítása elképzelhetetlen.

A cikk korlátozott terjedelme miatt nem foglalkozik a páncélos- és gépjárműtechnikai szolgálatok tevékenységével, működésük rendjével, a fenntartási anyagbiztosítási folyamatokkal, a szakterület felsőszintű gazdálkodási feladataival, az üzemeltetés követelményrendszerei kidolgozásának, a technikai kiszolgálási, javítási rendszerek kidolgozási, bevezetési problémáival, a szakállomány kiképzési feladataival. *Ezek későbbi cikkek témái lehetnek.*

A MH MŰSZAKI-TECHNIKAI SZOLGÁLATA

*Budai István*¹

A szolgálatfőnökség kialakulása és feladata

A műszaki anyagi-technikai biztosítás felsőszintű szervezését, irányítását és felügyeletét 1984. január 01-től az MN szintű technikai integráció folyamán megalkotott MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség szervezetébe szervezett Műszaki Technikai Osztály végezte. Az osztály alárendeltsége 1990. március 01-től megváltozott, miután az ugyanebben az időben megalakult MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezetében létrehozott MH Haditechnikai Csoportfőnökség közvetlen szolgálati alárendeltségébe került. A Műszaki Technikai Osztály 1992. április 01-vel megszűnt, s állományából felállításra került a **MH Műszaki Technikai Szolgálatfőnökség**. Jelenleg ez a szervezet végzi a műszaki és repülőter karbantartó eszközök és anyagok szakanyag nem felelősségi jogkörhöz kapcsolódó kutatási és fejlesztési, gyártási, beszerzési, rendszerbeállítási és rendszerből történő kivonási feladatokat, a szakanyagok alkalmazóival (MH Műszaki-szemlélő (MŰSZLŐ) MH Repülőszemlélő (RESZLŐ) együttműködve. Továbbá szervezi, irányítja és felügyeli ezen eszközökhöz és anyagokhoz kapcsolódó üzemfenntartási, gazdálkodási és ellátási feladatokat. Vezeti a szolgálati alárendeltségébe tartozó MH Műszaki Technikai Ellátó Központot, valamint szakmai felügyeletet gyakorol az MH műszaki technikai szolgálatai irányában.

Eszközökkel és anyagokkal történő ellátás alakulása

Az 1960-as évek közepétől, de különösen az 1970-es években a hadsereg minőségi fejlesztésének keretén belül jelentős mértékben korszerűsödtek a műszaki technikai eszközök. Az új eszközök rendszerbeállításával egyidőben jelentős mennyiségi növekedés történt.

Ekkor kerültek rendszerbe az ATT alapgépekre kifejlesztett út- és állásépítő gépek (BAT, BAT-M, BTM-3 MDK-2) a KRAZ típusú járműcsaládra épített hídrakók (TMM-3) és szalaghidak (PMP), valamint a desszantátkelőgépek (GSZP-55, PTSZ-M, K-61) és a hídvető harckocsik (BLG-60 és 67). Ugyanez játszódott le a műszaki harcanyagokkal való ellátás területén. Rendszerbe kerültek az abban az időben korszerűnek mondható GYATA-64 típusú gyalogsági és az UKA-63 típusú

1 Budai István mk. alezredes, MH Műszaki Technikai Szolgálatfőnökség

harcocsi aknák. Ezek a változások kedvező hatást gyakoroltak a műszaki technikai biztosítás korszerűsítésére.

Ez a kedvező folyamat a 70-es évek végén és különösen a 80-as években lelassult. Csupán kevés olyan eszköz említhető ami érezhetően befolyásolta a műszaki technikai eszközpark korszerűsödését. Ebben az időszakban kerültek beszerzésre és rendszeresítésre az AM típusú aknamentesítő hajók, a PZM-2 típusú földmunkagépek, az UDS típusú gumikerekes kotrók, a VFSZ-2,5 víztisztító állomások, az új típusú karbantartó és műhelygépkocsik, valamint az MTLB-U alvázra kifejlesztett páncélozott műszaki felderítő és akadályelhárító járművek. Ezeken kívül történtek még nem meghatározó mennyiségben az előzőekben már említett eszközök korszerűsített változataiból beszerzések (USZM-1, USZM-2, BLG-60M2, TMM-3M stb.) A 80-as évek végére és a 90-es évek elejére az új eszközök beszerzése a szorosos értelmében egyedi darabszámokra korlátozódtak. Említésre méltó azok közül a T-72-es alvázra kifejlesztett BAT-2 típusú gyorsjáratú lánctalpas bulldózer, az FG-70 típusú FIATALLIS önjáró útprofilozó, az UNIMOG, a könnyűbúvár felszerelés és a HOLMATRO típusú műszaki katasztrófa elhárító felszerelés. Költségvetésünkben 1993-ra említésre méltó beszerzés nincs prognosztizálva.

Az előzőekből világosan látható, hogy a műszaki eszközökkel és anyagokkal történő ellátás helyzete a 80-as évek elejétől fokozatosan romlott. A 80-as évek végére és a 90-es évek elejére ez az állapot kritikussá vált.

A műszaki harcanyagok és eszközpark volumenéhez viszonyított csekély költségkeret nem teszi lehetővé a minimálisan elfogadható fejlesztések és beszerzések realizálását. A szolgálatfőnökség a 80-as évek közepén a jelenlegi költségvetés háromszorosával gazdálkodott. Figyelembe véve a forint értékarányának alakulását, jelenleg reálértékben a hatodrészével gazdálkodunk. Ez az összeg a műszaki eszközpark fenntartására sem elegendő.

Mindebből következik, hogy a műszaki eszközpark relatív elöregedése a megengedettnél nagyobb mértékben tovább folyik. Ezt a helyzetet jól szemlélteti a *"Főbb műszaki eszközcsoportok és harcanyagok életkori megoszlás változása a rendszerben lévő mennyiség %-ban 1982-1992 között"* című táblázat.

A műszaki technikai eszközök üzemfenntartásának helyzete

A műszaki technikai eszközök üzemfenntartását *az alábbi körülmények befolyásolják.*

- gyakorlatilag napjainkra korlátozódott a 70-es évek és egy-két típusnál a 80-as évek eleji műszaki színvonal;

Az előzőekből következik, hogy a szolgálat költségvetésének eszközpark értékéhez viszonyított radikális csökkentése és a központi tagozatban történő jelentős felújító kapacitás csökkenés miatt jelenleg megközelítően 100 db különféle típusú műszaki gép és eszköz vár központi javításra. Miután a jelenlegi feltételrendszerrel a csapategyének kb. 50 %-át tudjuk kielégíteni, a javításra váró gépek és eszközök száma évente várhatóan 30-40 darabbal nő. Ilyen körülmények között a technikai hadrafoghatóság jelenlegi követelményei nem tarthatók.

Milyen megoldás lehetséges?

Éves viszonylatban az egyes típusokból jelentkező kis darabszámú központi javítási igények miatt csapatszinten továbbra sem célszerű a központi javítások végzésére kapacitást békére létrehozni. Ezért vissza kell térni a központi javítások belföldi vagy külföldi polgári ipari javításának a gondolatához. Megítélésem szerint ezekben a relációkban a lehetőségek még adottak, vagy talán még bővíthetők is. Ezt mutatják például a lengyel és ukrán fél ezirányú megkeresései. Mindezen túl célszerű lenne az MH MŰTEK szervezetébe létrehozott műszaki eszközjavító üzem létszámának az MH KJMŰ-től átvett műhelyrészek méretéhez való igazítása (növelése) a hatékony kihasználhatóság érdekében.

Mivel a legkedvezőbb megoldás az eszközpark belátható időn belüli korszerűre történő lecserélése az ország teherbíróképességét figyelembevéve nem várható, ezért hosszabb távon fel kell készülnünk a jelenlegi előregedett géppark további üzemfenntartására. Ennek pedig csak úgy tud a szolgálat eleget tenni, ha úgy a költség, mint személyi oldalról a feltételek biztosítottak.

**A FŐBB MŰSZAKI ESZKÖZCSOPORTOK ÉS HARCANYAGOK ÉLETKORI MEGOSZLÁS VÁLTOZÁSA
A RENDSZERBEN LÉVŐ ÖSSZES MENNYISÉG %-BAN 1982-1992 KÖZÖTT**

Fsz	Kiemelt eszközcsoportok	Életkori megoszlás %-ban							
		5 év alatt		5-10 év között		10-15 év között		15 év felett	
		1982	1992	1982	1992	1982	1992	1982	1992
1	Út- és állásépítő	16	6	26	10	27	16	31	68
1	Akanatelepítő,aknamentesítő	48	0	23	0	7	76	22	24
3	Óvóhelyek	2	0	14	7	26	14	58	79
4	Hk.gyalogsági aknák és gyűjtők	0	10	30	0	61	0	6	90
5	Hídépítő	17	4	30	8	0	0	53	88
6	Hadihidak	17	0	17	8	17	17	49	75
7	Hídvetőnk-k és hídrakó gépkocsik	36	0	14	10	17	69	33	21
8	Deszant átkelő	13	0	20	14	5	21	62	65
9	Rohamcsónak	28	22	34	0	0	36	38	42
10	Keretfűrészek, famegmunkáló	43	0	3	0	26	91	28	9
11	Tábori világító szerelvények	28	0	0	19	16	20	56	61
12	Tábori vízsűrők	0	34	3	0	45	0	52	66
13	Álcahalók	38	7	45	19	17	22	0	52
14	Hajók, uszályok	9	0	1	3	0	7	90	90
15	Repülőtérr karbantartó	17	17	0	0	10	23	73	60

A VEGYIVÉDELMI ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS AKTUÁLIS FELADATAI ÉS SPECIÁLIS PROBLÉMÁI

Gáspár János, Lokody Attila¹

1. A vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás feladatai

A vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás feladata mindazon anyagi- és technikai feltételek megteremtése és folyamatos fenntartása amelyek a csapatok békeműködéséhez, a vegyivédelmi kiképzéséhez, a személyi állomány és a technikai eszközök harcképességének fenntartásához, valamint a harc vegyibiztosításának végrehajtásához szükségesek.

A vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás *alapvető tevékenységi körei:*

- a csapatok ellátása vegyivédelmi rendeltetésű anyagokkal és eszközökkel (anyagi biztosítás);
- a vegyivédelmi rendeltetésű eszközök állandó üzemképességének biztosítása (technikai biztosítás);
- az anyagi-technikai biztosítás integrált feladatainak megvalósítása.

A vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítás feladatrendszerébe utalt funkcionális és vegyivédelmi szolgálatok rendeltetéséből adódó feladatok mind a végrehajtó állományt, mind a bevonható technikai eszközöket tekintve szorosan kapcsolódnak más fegyvernemek és szolgálati ágak *rendeltetés szerinti, illetve harc-biztosító feladataihoz:*

- A vegyi-, sugárfelderítő eszközök - haderőnemenként és seregtestenként egységes alkalmazási elvek szerint - az egységes felderítő rendszer részét képezik;
- Az egyéni védelem alapeszközei (gázálarc, bőrvédő eszközök, egyéni sugáradagmérők, fegyver vegyimentesítő csomag, stb.) a katonák egyéni felszereléséhez tartoznak;

1 Gáspár János mk. őrnagy, Lokody Attila alezredes,
MH Vegyivédelmi Technikai Szolgálatfőnökség

- a csapatmentesítő, a tűzoltó és más vegyivédelmi eszközök (önleolvasós sugáradagmérők, a járművekben lévő kollektív védőeszközök, oxigénlégzők, a parancsnoki harcjárművekben elhelyezett szakfelderítő eszközök stb.) a raj, a keze-lőszemélyzet vagy a harci technika rendszeresített eszközei, fegyvernemtől függetlenül.

- A vegyivédelmi biztosítás komplexumának azon részét, mely megalapo-zott és sokoldalú szakmai felkészültségek, valamint bonyolultabb technikai hátte-ret követel, a vegyivédelmi szakcsapatok hajtják végre saját szaktechnikai eszközeikkel.

A vegyivédelmi eszközrendszer alkalmas kell, hogy legyen:

- a személyi állomány védelmére a mérgező-, sugárzó-, és gyújtófegyverek hatásai ellen;

- a vegyi-, sugár-, és tűzhelyzet felmérésére, az adatok gyűjtésére, továbbí-tására, és automatizált feldolgozására, valamint a csapatok megbízható és gyors értesítésére (különös tekintettel a békeidőszaki vegyi- és nukleáris balesetelhárí-tási feladatokra);

- a csapatok, haditechnikai - és más eszközök valamint anyagok vegyi- és sugármentesítésére, valamint a szennyezés forrásainak felszámolására, katasztrófa elhárítási feladatok ellátására;

- az ellenség gyújtófegyverekkel történő megsemmisítésére;
- álcázó ködök létesítésére;
- valamint tüzek oltására, lokalizálására.

Ezen feladatok szakszerű és gyors végrehajtásához olyan szaktechnikai esz-közök rendszerben tartása szükséges, *amelyek:*

- a kor színvonalán állva, az európai követelményeknek és szabványnak megfelelnek;

- üzemeltetési és fenntartási költsége alacsony;
- egyszerűen kezelhetőek;
- hatékonyan, többcélúan és megbízhatóan üzemeltethetők;
- kis karbantartási és tárolási ráfordítást igényelnek;
- hosszú távon rendszerben tarthatók;

- megfelelnek a különböző környezetvédelmi előírásoknak.

1.1. A vegyivédelmi anyagi biztosítás

A vegyivédelmi anyagi biztosítás célja, hogy a rendelkezésre bocsátott költségvetési keretek ésszerű felhasználásával létrehozza és fenntartsa a csapatoknál a vegyibiztosítási feladatok végrehajtásának dologi és tárgyi feltételeit.

A vegyivédelmi anyagi biztosításban megvalósuló *főbb tevékenységek*:

- A hadászati, hadművelleti és harcászati követelmények, valamint az állománytábla és a hadinorma alapján meghatározott szükségletek megállapítása;
- A rendelkezésre bocsátott pénzügyi keretek figyelembe vételével közép-, és rövidtávú költségvetési tervek készítése;
- Részvétel a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztési prognózisainak kialakításában;
- Az importból és a hazai gyártásból származó eszközök és anyagok beszerzése, a költségvetési terv végrehajtása;
- A nemzetgazdasági termelő kapacitások, anyagi készletek igénybevételeinek szakági tervezése;
- A rendelkezésre álló készletek elosztása, és a csapatok rendelkezésére bocsátása;
- Az anyagok gazdaságos felhasználása, a feleslegessé vált, vagy nem javítható eszközök, anyagok selejtítése, hasznosításra vagy értékesítésre való átadása.

1.2. A vegyivédelmi technikai biztosítás

A vegyivédelmi technikai biztosítás a vegyivédelmi rendeltetésű eszközök állandó üzemképességének (használhatóságának) biztosítását jelenti, *amely*:

- a technikai kiszolgálás fogásainak végrehajtásával;
- a szükséges javítások elvégzésével;
- az üzemeltetés (használat) és a javítások tervezésével és elszámolásával érhető el.

2. A vegyivédelmi rendeltetésű eszközrendszer és problémái

A vegyivédelmi technikai eszközök rendszer-elvű fejlesztése során a honvédség feladatiban beállt változásokkal összhangban az alábbi vegyivédelmi eszközrendszerek kerültek kialakításra:

- telepített és mobil vegyi-, sugárfelderítő rendszer;
- egyéni és kollektív védőeszközök rendszere;
- vegyi-, sugár- és időjárás-felderítő eszközök rendszere;
- mentesítő eszközrendszer;
- ködösítő eszközök és anyagok rendszere;
- lángszórók és gyújtóanyagok eszközrendszere;
- tűzvédelmi eszközrendszer;
- a technikai kiszolgálás, javítás és hitelesítés eszközeinek rendszere.

Az új eszközrendszerek alaptípusainak kialakítása során kiemelt figyelmet fordít a szolgálat arra, hogy ezen eszközök alkalmasak legyenek katasztrófa-elhárítási feladatok ellátására.

A vegyivédelmi technikai eszközök fejlesztése a korábbi években jórészt hazai bázison történt - esetenként licenc vásárlással - így jelenleg az adósság törlesztés keretében nem számolunk vegyivédelmi rendeltetésű eszközök átvételével, sőt felszeretnének hívni a figyelmet arra, hogy a különböző haditechnikai eszközökbe beépített vegyivédelmi rendeltetésű eszközöket nem tartjuk célszerűnek átvenni, egyrészt alacsony műszaki színvonaluk, másrészt a hazai rendszerben tartás megoldhatatlansága miatt.

A vegyivédelmi technikai eszközpark soron lévő korszerűsítését úgy kívánja a szolgálat megoldani, hogy a vegyivédelmi eszközök terén továbbra is a hazai gyártású (és hazai fejlesztésű) eszközök száma legyen a meghatározó, és ezek alkossák a vegyivédelmi eszközrendszer alapját.

A hazai beszerzés elsődlegessége azonban megítélésünk szerint nem jelenthet megalkuvást a technikai színvonal területén. Ezért csak ott számítunk magyar termékekre ahol az európai normáknak megfelelő minőségű terméket képes a magyar ipar szállítani. Európai normáknak a NATO által elfogadott minőségbiztosítási rendszert (ISO 9000), és a NATO környezetállósági szabványrendszerét tekintjük. Annál a magyar iparvállalatnál, ahol ezek nem teljesíthetők ott első lépésként megoldást jelenthet a hazai összeszerelés vagy licenc alapján történő gyártás.

Szakterületünkön gondot jelent, hogy a korábbi évek hagyományos vegyvédelmi beszállítói az átalakulás, a privatizáció, a termékszerkezet megújítás gondjaival küszködnek, és helyzetüket tekintve felelősséggel nem építhetünk rájuk olyan mértékben mint amit a szükségessé váló beszerzések és az M feladatok megoldása szükségessé tenne.

Ennek megfelelően a szolgálat feladatának tekintjük a hagyományos kapcsolatok további fenntartásán túl az új üzleti partnerek keresését.

A korábbi évek vegyvédelmi célú fejlesztései következtében jelentős mennyiségű vegyvédelmi rendeltetésű eszköz és metodika, egyéb szellemi kapacitás halmozódott fel. Ennek nem kis része a megváltozott körülmények között használhatatlan, fenntartásuk semmiképpen sem indokolható. Emellett jelentős értékek elvesztésével kell számolnunk az átmenetileg beszűkülő források miatt. Az államigazgatásban és az iparban történő átszervezések és újraszerveződések miatt a hazai hadiiparra való odafigyelés csökkent, más ágazati feladatok a központi tervezés háttérbe szorulásával elnyomják ezeket. Ezen tényezők a hadsereg ellátásában és az "M" készség fenntartásában átmeneti, de nem kizárt, hogy hosszan tartó gondokat jelenthetnek.

A Magyar honvédséggel szemben támasztott követelményeket kielégítő korszerű vegyvédelmi eszközrendszer megteremtésénél problémát jelent a hazai ipar és a mögötte jelenlevő fejlesztési kapacitás helyzete is. A hazánkban bekövetkezett változások miatt a korábbi színvonalú termékeket még csökkent mennyiségben sem igényli sem a hadsereg, sem a polgári védelem. Az élvonalban levő színvonalú termékek kifejlesztését pedig a piac helyzete nem teszi lehetővé. Ennek járulékos következménye az, hogy ezen ágazatok képviselői egyrészt ellenpropagandát fejlenek ki minden megvalósuló fejlesztéssel kapcsolatban, másrészt magas színvonalú nyugati termékek gyenge utána tával próbálnak betörni a magyar piacra. Ennek jellegzetes megnyilvánulása a magyar nukleáris műszergyártók drámai hangvétele, széles körben terjesztett felhívása, és szervezetbe való törömülésük.

3. Vegyvédelmi technikai szolgálat fejlesztési eredményei

A béke vegyvédelmi biztosítás feladatrendszerén belül kiemelt feladatként kezeljük az Országos Nukleáris-baleset Elhárító Rendszer részeként, a Magyar Honvédség Sugárfigyelő-, és jelzőrendszerén belül az országos korai nukleáris riasztási vegyvédelmi információs rendszer üzemeltetését. Az automata korai riasztó rendszer biztosítja a Magyar Köztársaság területén a vegyi-, sugár-, és tűzhelyzetre vonatkozó adatok mérését, továbbítását és feldolgozását. A rendszer megbízható információkat nyújt az ország területén kialakult természetes radioaktív sugárzásról, a mérési helyeken mért lokális meteorológiai adatokról, és az adatok birtokában szükséges prognózisok elkészítését teszi lehetővé.

A vegyifegyverek és a mérgezőharcanyagok fejlődése megköveteli az ezen fejlődésnek megfelelő szintű kémia analitikai módszereket használó, valamint a radiológiai analízis területén az elmúlt években bekövetkezett jelentős változásokat figyelembevevő, az ezeket támogató műszerparkot és a megfelelő eszközöket alkalmazó korszerű vegyivédelmi laboratórium kialakítását. Tekintettel arra, hogy a szomszédos országok közül többen rendelkeznek vegyifegyverrel, valamint felmérve az országos katasztrófa elhárító rendszerben a hadseregre háruló feladatokat olyan HAVARIA laboratórium került kialakításra, amely lehetővé teszi a szakértői feladatokat ellátó kémiai és a radiológiai laboratórium önálló, autonóm működését. A laboratórium alkalmas békében ipari, természeti katasztrófák és veszélyes hulladékok mintáinak, kémiai és radiológiai vizsgálatára.

Sajnos erősen korlátozott szervezeti lehetőségei jelenleg veszélyeztetik a feladatok követelmény szintű, időben történő végrehajtását.

A Magyar Honvédség repülésbiztonságának figyelembevételével a tűzoltó gépkocsik területén 2-3 évvel ezelőtt elkezdett korszerűsítésnek köszönhetően a repülőtéri gyorsbeavatkozó tűzoltó gépkocsi rendszerbe állítása és olasz-magyar kooperációban történő gyártása megkezdődött. Ezen jármű segítségével a korszerű repülésbiztonsági előírások tűzvédelmi biztosítása a jövőben megoldható. Az eszköz fejlesztése és gyártása során sikerült kialakítani azokat a módszereket és eljárásokat, amelyek lehetővé tették a korszerű nyugati és hazai technika ötvözését.

4. A vegyivédelmi technikai szolgálat néhány problémája

A vegyivédelem számára alapvetően fontos feladat a Magyar Honvédség teljes személyi állományára kiterjedő egyéni védőeszköz váltási feladat. Ennek megkezdése és következetes végigvitele elodázhatalanná vált, *mivel:*

- Magyarországon 3-4 éve nem történik tervszerű egyéni védőeszközgyártás, valamint több mint 5 éve alapanyaggyártás. A hazai gyártás újraindítása az iparban bekövetkezett változások következtében nem lehetséges.
- Jelenleg a Magyar Honvédségnél jelentős hiány van az egyéni védőeszközökből, az eszközök meghatározó részénél megindultak az előregedési folyamatok.
- A Magyar Honvédségnél korábban rendszeresített egyéni védőeszközök *korszerűtlenné váltak:*
 - a 60-as évek technikai színvonalát képviselik;
 - viselhetőségük a hazai klímaviszonyok mellett 2-3 óra;

- a hazai - licenc alapján történő - gyártás konfekcionálási modellje nem teljesen felel meg a magyar antropológiai eloszlásnak;
 - védőképességük az életkorral rohamosan romlik;
 - a mérgező harcanyagok fejlesztésében elért eredményeket nem sikerült a vegyivédelmi szolgálatnak követnie, a hazai védőeszköz fejlesztési kísérletek kudarcot vallottak;
 - alkalmazási lehetőségeik a jelentős személyi állomány veszteséget is elviselő tömeghadisereg szemléletet tükrözik.
- Természetesen figyelembe kell venni, hogy a jelen beszerzési lehetőségek nincsenek arányban a nyugati árszínvonallal, ezért egy hosszú távú megoldás képzelhető csak el, amely során elsőként a **kiemelt jelentőségű feladatokat megoldó:**

- légimozgékonyságú alegységek,
- a nemzetközi békefenntartó erők kiképzési bázisai és alegységei,
- a katasztrófa elhárítási feladatcsoportba kijelölt alegységek személyi állományának védelmét kívánja a szolgálat megoldani, tekintettel ezek *közvetlen veszélyeztettségére:*
- a környező országok területén tárolt mérgező harcanyagok és;
- a hazai és a környező országok területén található atomerőművek, valamint vegyipari komplexumok esetleges ipari katasztrófája által;
- emellett fokozott minősített időszaki igényt támasztunk a nemzetgazdasággal szemben.

A kézi tűzoltó készülékek - amelyekből a Magyar Honvédség igénye meghaladja a 150.000 darabot - a gyártástól számított húsz évig tarthatók rendszerben, ezért folyamatos pótlásuk szükséges. Az ózon lyuk kialakulásáért részben felelős, és így nemzetközi tiltó egyezmény hatálya alá eső halonnal oltó készülékek használatát - a montreali egyezmény értelmében - 2000-ig be kell szüntetni. Ezen eszközök más oltóanyaggal töltött készülékekkel történő felváltását meg kell kezdeni, ennek hatóságilag engedélyezett váltó típusa ma még hazánkban nem létezik. Figyelembe véve a váltás jelentős költségkihatását, előre látszik, hogy a feladat megoldása jelentős költségvetési feszültséget fog okozni.

A teljesítőképesség fenntartása és a feladatok zökkenőmentes, folyamatos végrehajtása érdekében a mobil vegyivédelmi műhelyek mellett szükségesnek látszik néhány stacioner műhely kialakítása is. Ezek számának és összetételének meghatározása a jelenleg folyó kutatómunka befejezése után kerül megfogalmazásra.

A kutatómunka elemzései alapján, figyelembe véve:

- a Magyar Honvédség hazai alkalmazásából adódó lehetőségeket;
- a hadsereg javító szerveinek és kapacitásának nagymértékű csökkentését;
- a technikai eszközök bonyolultságának növekedését;
- a javító sorállomány szakjavítási feladatokra - a jelen kiképzési rendszer mellett - való alkalmatlanságát;
- valamint gazdasági megfontolásokat.

Számos javítási és technikai kiszolgálási feladatot ipari bázison kívánunk megoldani.

*A MH Hadtáp Csoportfőnökség
(HCSF-ség) állományába (alárendeltségébe) tartozó vezető és végrehajtó szervek, szervezetek tevékenységéről*

AZ ÉLELMEZÉSI SZOLGÁLAT HELYZETE, FELADATAI

Jósvai Attila¹

A Magyar Honvédség étellemezési szolgálata az alapvető szervezeti változások befejezését követően, a gazdasági helyzet, s ezáltal a költségvetési keretek beszűkülése következtében teljes mértékben nem volt képes megtartani az eddig elért ellátási színvonalat. Az ellátási színvonal csökkenése egyrészt visszavezethető a szűkös költségvetési keretre, másrészt a szervezeti struktúrákban beállt kedvezőtlen tendenciákra. Az étellemezési norma reálértékének romlása köztudott, ellenben a szervezeti változások negatív hatásai nem kerültek felszínre. A szervezeti struktúrákban - a létszámcsökkentésből adódóan - aránytalanul zsugorították a kiszolgáló szakállományt (szakácsok, felszolgálók, stb.). Ez az előállt helyzet azt eredményezte, hogy nőtt a szakállomány leterheltsége, csökkent a kiképzés, illetve továbbképzés lehetősége, a leterhelésből adódóan szakmai színvonal csökkenése érezhető.

Az étellemezési szolgálat jelenlegi helyzetének bemutatása három fő terület köré csoportosítható:

- 1.) A végrehajtó tagozat helyzete.
- 2.) A középírányító szerv, az Étellemezési Ellátó Központ (ÉEK) helyzete.
- 3.) A felső szintű szerv, az MH Étellemezési Szolgálatfőnökség (ÉSZF-ség) helyzete.

1 Jósvai Attila alezredes, MH Étellemezési Szolgálatfőnökség

Részletelben:

1.) *A csapat szint - végrehajtó tagozat - helyzete:*

A végrehajtó tagozat munkáját nagyban befolyásolja a magyar nemzetgazdaságra is jellemző "piaci" magatartás kezdetleges, de annál inkább rapszodikus jellege. A biztosnak tartott és régebb óta működő beszerzési források máról-holnapra megszűnnek, s az újonnan alakuló KFT-k és BT-k iránt fenntartások tapasztalhatók. A bizonytalanság mellett hátráltató tényezőként hat, hogy a minőségi követelményeknek ezek a szervezetek nem minden tekintetben felelnek meg. Végrehajtó tagozatnál egyre aggasztóbb az a negatív jelenség, hogy a kisegítő gazdaságok eredményessége jelentősen visszaesett, az ifjúsági büfék mintegy 90 %-a megszűnt, s ezzel az étkezésfeljavításra átadott érték is erősen lekorlátozódott. Ez is befolyásolta az ellátási színvonal szintentartásának helyzetét.

Az utóbbi három évben a konyhatechnológiai berendezésekre fordítható összegek beszűkülése következtében a csapattagozat olyan helyzetbe került, hogy a munkaiigényes ételek elkészítése szinte lehetetlenné vált. Nincs pénz a konyhagépek javítására, minimális a lehetőség, és csak a legszükségesebb mértékben tudunk új eszközöket vásárolni. A napi ellátás során az egyszerű konyhatechnológiát igénylő ételek kerültek előtérbe, a korszerű táplálkozásélettani követelményeknek ezek a készítmények nem minden esetben felelnek meg. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy az étkezdék, konyhablokkok állaga rendkívül elhasználódott, a legszükségesebb karbantartási, felújítási munkák pénzhiány miatt rendre elmaradnak.

A létszámcsökkentésből eredően a kiszolgáló személyzetet aránytalanul csökkentették az ellátandóklétszámához, a legkritikusabb helyzet állományváltási időszakra csúcsosodik. Ebben az időszakban nem túlzás a napi 12-14 órás munkavégzése a személyi állománynak. Egyre több helyről érkezik olyan információ, hogy az állomány a túlzott igénybevétel miatt a szakma iránt közömbössé válik. Ezen túlmenően a napi háromszori megmértetés miatt rendkívül ritka a szakállomány sikerélménye, s mindezt nehezítik a fentekben már vázolt nehéz objektív körülmények.

Az 1992. év gazdálkodását csapattagozatban nehezítette az időszakos húshiány, az egyes szállító vállalatok esetleges kihagyásai. Rendkívül érdekesen alakul a földrajzi területek (Alföld, Észak-Magyarország, Nyugat-Dunántúl, stb.) szállító vállalatainak árkülönbségessége.

2.) *A középírányító szerv (Élelmezési Ellátó Központ) helyzete, feladatai*

A Magyar Honvédség Élelmezési Ellátó Központja a megnövekedett gazdasági nehézségek ellenére teljesíti feladatát. Az átszervezésből adódó feszültségek ellenére folyamatosan biztosítja a katonai szervezetek élelmezési szakanyaggal

történi ellátását, a rendelkezésre álló szűk költségvetési keretek mellett a legelőtöbbször szükséges javítások elvégzését.

Az Élelmezési Ellátó Központ forgóalapgazdálkodását rendkívül negatív módon befolyásolja az 1992-ben megvont 150 MFt, ennek hatásai 1993-ban fognak jelentkezni, mivel a mobilizálható forgóalap hiánya miatt kedvező és előnyös el-
őszerezések megkötésére nem lesz lehetőség.

A 150 MFt megvonása és általában a forgóalapunk körüli huzavona - különösen a jelenlegi helyzetben - valamennyi csapat élelmezési szolgálat részére negatív hatást gyakorol. A csapatok részére havonta történi pénzellátás csaknem lehetlenné tette a már jól bevált és igen gazdaságos téli tárolás és tartósítás végrehajtását, terveinket pedig - a forgóalapból kedvező áron nagyobb mennyiségű burgonya, alma beszerzése és a csapatok részére folyamatos értékesítése - a forgóalap megvonása meghiúsította.

Az elmúlt évben a megváltozott piaci magatartás következtében számos vállalattal felbontották szerződéseiket, s kedvezőbb szállítókat preferáltak. Nehezíti az ellátó központ gazdálkodását a kötelezően előírt készletek szintentartása, a nagy mennyiségű "M" utalványra biztosított anyagtárolási kötelezettség. Kezdeti lépések ugyan tapasztalhatók ezen cikkek külső gyártó vállalatnál történi tárolására, azonban a piaczgazdaság teljes mérvű kifejlődésével ez nem megvalósítható. A külső tárolásnál jelenleg a szállító vállalatok nem számolnak tárolási és eszközlektési költségeket, ellenben ez hosszú távon nem tartható.

Az Élelmezési Ellátó Központ elsődleges feladatát képezi a csapatok ellátásának biztonságos megoldása. A végrehajtó tagozat szintjéről egyre többször jeleznek olyan beszerzési lehetőségeket, melyek központi beszerzésű kötelezettségűek. Nehéz az úgynevezett akciós beszerzési források megtiltását a gazdálkodókkal megértetni, mivel hosszútávon nem látják át az ellátás biztonsága megtartásának jelentőségét.

Az ellátás biztonsága és az élelmezési normák reálértékének megtartása mellett az ellátó központnál az év első felében felül kell vizsgálni a jelenleg biztosított norma pénztértékén belül a normaszervezet összetevőit. Ettől függően dönteni szükséges a központi beszerzésű cikkek körének esetleges bővítéséről, illetve csökkentéséről.

3.) *Felső szintű szerv, Élelmezési Szolgálatfőnökség szervezete, rendeltetése*

A Magyar Honvédség Parancsnoksága szervezeti struktúrájának átalakításával egyidőben a szolgálatfőnökség állománya 6 főre csökkent. A hat fős létszám a felső szintű elvi irányításra éppen, hogy elegendő. Az élelmezési szolgálatot legjobb

ban érintő árszabályozási, adózási, számviteli és egyéb gazdálkodási törvények, rendeletek, szabályozók az eddigieknél nagyobb nagyságrenddel jelennek meg, költségük, feldolgozásuk a jelenlegi létszámra hárul.

Ezekből az objektív körülményekből adódóan a gazdasági folyamatokat tervszerűen, következetesen elemző módon tervezni szinte képtelenség. Mindezen felül nehezíti a gazdálkodást a kényszerű központi pénzkeretek megvonása, a költségvetés minimális lehetőségei.

Az utóbbi időben a költségvetés többszöri átdolgozása, különböző "variációk" felállítása vált fő feladatunkká. Mindez elfogadható, csupán a kidolgozáshoz rendelkezésre álló idő rövidsége zavaró.

A szolgálat munkáját minden körülmény között az élelmezési pénznormák reálértéke határozta meg és a jövőben is ez lesz a meghatározó. A reálérték csökkenésével a kiszolgálásra kerülő ételek tápanyagösszetételében, az élelmiszerek szerkezetében negatív tendenciák mutatkoznak. Előtérbe kerültek az olcsóbb, tápanyagban szegényebb élelmiszerek, a táplálkozásélettani szempontból fontosabb cikkek - árszintjük miatt - háttérbe szorultak.

Az utóbbi három év korlátozott költségvetései odáig juttatták el a szolgálatot, hogy a javításra váró technikai eszközök nagy mennyisége halmozódott fel. Vonatkozik ez a konyhagépekre, s vonatkozik a tábori élelmezési technikai eszközökre.

Az 1993. évre biztosított javítási költségkeret olyan csekély, hogy kimondottan a béke kiszolgálási feladatok érdekében legszükségesebb javításokat sem fedezi.

A napról-napra változó gazdasági szabályozók megkövetelik az új élelmezési szakutasítás kiadását. Elképzeléseink szerint ez egy úgynevezett keretszabályozó lenne, melyben a kötelezően előírt jellegű szabályok mellett nagyobb önállóságot biztosítana a gazdálkodók számára. Fő feladatot kell képezzen az élelmezési szolgálat újszerű háborús szakutasításának kidolgozása is. Mindaddig, míg az anyagi-technikai szakutasítás nem jelenik meg, kiadása nem célszerű.

A nehéz külső és belső körülmények ellenére az élelmezési szolgálat feladatait végrehajtja. A csökkenő reálérték ellenére biztosítja a személyi állomány ellátását, járandóságait.

Minőségi változást megítélésünk szerint a nemzetgazdaság megszilárdulása, s ezáltal a költségvetési keretek növekedése fog eredményezni.

A MAGYAR HONVÉDSÉG EGYÉNI ZÁROLT ÉLELMISZERKÉSZLETÉNEK ÁTALAKÍTÁSA A KORSZERŰ SUBCALORIÁS TÁPLÁLKOZÁSI KÖVETELMÉNYEKNEK MEGFELELŐEN

Ürögi József, Bátaszéki Judit¹

A Magyar Honvédség egyéni (EZ) zárt élelmiszerkészletének fejlesztési irányvonalai 1960-1991. között

Bevezetés

A két világháború tapasztalatai igazolják a katonánál lévő tartalék élelmiszerkészlet jelentőségét mind a harcászati szempontjából, mind pedig pszichés okokból. A háborúk folyamán előfordult számtalan eset bizonyítja, hogy a katonák még érintetlen állapotban meglévő zárt élelmiszer-, lőszerkészlete adta meg egy csapatnak azt a lehetőséget, hogy egy megkezdett harctevékenységet sikeresen befejezhessen. (A)

Ugyanakkor az a tudat, hogy egy bizonyos élelmiszerkészlettel rendelkezik akkor is, amikor elszigetelten esetleg ellenség által körülzárva folytat harctevékenységet, vagy az utánpótlás fennakad, pozitív hatással van a katonára. Megszabadulva a táplálkozás, illetve az élelem megszerzése gondjától, jobban le tudja küzdeni a kritikus körülmények okozta szorongást, nyugtalanságot. Ennek következtében jobban tud koncentrálni feladatára.

A harcászati-hadműveleti elvek alapján egyértelműen állítható, hogy a háborúban minden katona kerülhet olyan helyzetbe saját területén is, hogy élelmezése egy két napig egyáltalán nem oldható meg, ugyanakkor fontos harcfeleadatokat kell végrehajtania. Hasonló élelemellátási helyzet következhet be elemi csapások (árvíz, földrengés, stb.) esetén is, amikor a katonák egymástól széttagoltan és ellátó szervezetüktől elszakadva tevékenykednek.

1 Dr. Ürögi József orvos alezredes, MH Közegészségügyi Intézet Higiénés Osztályvezető, Bátaszéki Judit mk. honvédségi közalkalmazott, MH Élelmezési Ellátó Központ Fejlesztési és Minőségellenőrzési Osztály

A legtöbb ország hadserege rendelkezik zárolt élelmiszer készletekkel, amely minimális mennyiségű, de optimális összetételű élelmiszerekből áll. Ez indokolta, hogy az 1960-as évek elején mi is elkezdjük az ilyen készletek kialakítását.

Történeti áttekintés

Ismereteink szerint a külföldi irodalomban olvasható legkülönbözőbb elnevezésű, zárolt készletek (vastartalék, szükség élelem, túlélési adag, zárolt élelem, stb.) mind azonos célt szolgálnak, mely összegezve a következőkben definiálható:

A zárolt élelem a katonánál állandóan meglévő tartalék élelmiszer, mely az ellátás teljes hiánya esetén, vagy rendkívüli szükséghelyzetben (külön parancsra) bontható fel, illetve -részben vagy teljesen - fogyasztható el és minimálisan is subcalóriás ellátást biztosít.

Ez a zárolt élelem a Magyar Honvédségben "egyéni zárolt élelem" (EZ) megnevezéssel ismeretes.

A fenti definícióban szereplő "*subcalóriás ellátás*" megértéséhez feltétlenül ki kell térni az emberi szervezet számára szükséges energiamennyiségre, továbbá a szervezet energiaforgalmára és ezen fogalmak korszerű értelmezésére.

Az életfolyamatok fenntartása, mint pl. állandó testhőmérséklet, a szervezet anyagainak építése, pótlása, növekedés, izommunka, stb. energiát igényel. Az emberi szervezet az életműködéshez szükséges energiához az energiát szolgáló tápanyagoknak (zsírok, szénhidrátok, fehérjék) az anyagcsere-folyamatok során lezajló elégetése révén jut. A fenti tápanyagok égésekor felszabaduló hőmennyiség, azaz az energia mértékegysége korábban kilocaloria (kcal) volt. Az SI-mértékegységrendszer bevezetése óta a hivatalos nemzetközi egysége a joule (J), illetve a kilojoule (kJ). 1 kcal=4,184 (4,2) KJ-nak felel meg. Az egyes tápanyagok égése során felszabaduló energia kalóriaméterbombában pontosan mérhető: 1 g zsírból 38,94 kJ (9,3 kcal), 1 g szénhidrátból 17,16 kJ (4,1 kcal) és 1 g fehérjéből 22,19 kJ (5,4 kcal) energia keletkezik.

A zsírokból és szénhidrátokból ugyanannyi energia szabadul fel a szervezeten kívül, mint a szervezetben. A szervezetben 1 g fehérjéből azonban csak 17,16 kJ (4,1 kcal) energia szabadul fel, amely arra vezethető vissza, hogy a fehérjék illetve az aminosavak nem égnek el teljesen, hanem még viszonylag nagy energiatartalmú végtermékek formájában ürülnek ki. A szervezet energiaforgalma a bevitt és leadott energia mennyisége alapján számolható ki. Külön említést érdemel az alkohol nagy égéshője (30 kJ/g; 7,1 kcal/g). Az alkoholt rendszeresen fogyasztók táplálkozásának értékelésénél ezt figyelembe kell venni. Energia-egyensúly akkor áll fenn, ha a táplálékkal bevitt energia azonos a felhasznált energiával. Energia-egyensúly esetén a testtömeg, illetve a test zsírtartalma nem változik. A bevitt ener-

giatöbblett raktározódik. Az energiaforgalom szempontjából a növekedés is a raktározás egyik formája, de raktározásról van szó a túltáplálás okozta elhízáskor is. Abban az esetben, ha az energialeadás nagyobb, mint a bevétel, a szervezet saját raktárait kénytelen mozgósítani, ami a testtömeg csökkenésében nyilvánul meg.

A fizikai tevékenységhez szükséges energia az elvégzendő munka típusától, idejétől és a feladatot végző ember testtömegétől függ. A fizikai tevékenység könnyű, mérsékeltén nehéz és nehéz fizikai munka kategóriába sorolható. Férfiaknál az igen nehéz fizikai munka kategóriát is számításba kell venni. Harctevékenységben résztvevő katonákat a nehéz fizikai munkát végzők közé kell sorolni. Az *átlagos energiaszükséglet kiszámítása a következő:*

1. Megfelelő táblázatok segítségével meghatározni az alpanyagcsere értékeket.
2. Az alpanyagcserét meg kell szorozni a fizikai aktivitás típusainak megfelelő átlagos faktorával.

Nehéz fizikai munka	19-30 év között	15,5 MJ (3700 kcal);
	31-60 év között	14,6 MJ (3500 kcal);
Igen nehéz fizikai munka	19-30 év között	17,6 MJ (4200 kcal);
	31-60 év között	16,7 MJ (4000 kcal).

Subcalóriás táplálkozásnál a fent meghatározott energiaigénynél jóval kevesebb táplálékot kapnak, általában 1000 kcal/nap (14,2 MJ) értékben.

A MH-ban az 1960-as évek közepéig rendszeresített egyéni zárolt étel 450 g húskonzervből és 1000 g kenyérből állt, 3700 kcal (15,5 MJ) értékben, amely mennyiség egynapi normál ételmezésre is elegendő. Nagy terjedelme és súlya miatt (1600 g) - valamint azért, mert a kenyér nem tartós ételkészlet - zárolt ételkészletként való alkalmazása kényszermegoldást jelentett. Nem volt megoldott a biztonságos csomagolás sem (vászonzacskó). Ezek a tények tették szükségessé az EZ továbbfejlesztését.

Arra vonatkozóan, hogy mennyi ételkészlet és milyen minőségben kell adni túlélési adagként, hazai és külföldi kísérletek eredményeivel is rendelkezünk. Az MH-ban ételmezési és egészségügyi szakemberek évekig vizsgálatot folytattak gyakorlatokon, felderítő csoportoknál, melyek leginkább tükrözik a harc feladat körülményeit. (B)

Az orvosi vizsgálatok igazolták, hogy 1500-2000 kcal (6,3-8,4 MJ) energia-tartalmú napi ételkészlet elfogyasztásával a katonák szellemi és fizikai "kondíciója" fenntartható, a kapott harc feladatokat minden esetben sikerült végrehajtani 5-6 napon keresztül. (B)

Egy ötnapos gyakorlat tápanyagbiztosítása pl. a következő volt: (napi átlag)

Fehérje	37,3 g	(Norm: 1 g/ts/kg/nap)
Zsír	58,1 g	(Norm: Energiaszüks. 30 %-a)
Szénhidrát	237,4 g	(Norm: Energiaszüks. 50-60 %-a)
C-vitamin	100 mg	(Norm: 60 mg)
Nátriumklorid	4 g	(Norm: 2 g)

A francia hadsereg túlélési munkacsoportja kísérleteket folytatott különböző éghajlati és természeti adottságú körülmények között (sivatagi, magas hegységi, trópusi, mérsékelt égövi) subcalóriás étellemezzel. A tapasztalatok azt mutatták, hogy mérsékelt és trópusi éghajlatokon kizárólag napi 1000 (4,2 MJ) kalóriás étellemezercsomag, magaslati hideg éghajlaton pedig kétféle ilyen csomag a harcászati követelményeknek megfelelő erőt és pszichés állapotot biztosított 5-6 napig, annak ellenére, hogy az energiafelhasználáshoz képest jelentős kalória hiány jelentkezett. A kísérlet folyamán végzett számos klinikai, biológiai és pszichológiai ellenőrzés azt mutatta, hogy a kalória hiány ellenére ez az adag néhány napos periódusra lehetővé teszi a megfelelő fizikai és pszichológiai állapot fenntartását, klinikai tünetek megjelenése és biológiai zavarok nélkül. (C,D)

Az 1000 kalóriás csomagok tápanyagösszetétele:

Fehérje	26 g
Zsír	36 g
Szénhidrát	157 g
C-vitamin	50 mg
Nátriumklorid	5 g

Vizsgáltunk amerikai egységcsomagokat is, amelyek valószínűleg szintén subcalóriás, illetve zárt étellemez céljára készültek.

Ezek energia, illetve tápanyagtartalma a következőképpen alakult:

	1.csomag	2.csomag
Fehérje	27,3 g	44,3 g
Zsír	37,9 g	68,3 g
Szénhidrát	93,3 g	237,8 g
Kalória	847 kcal	1780 kcal

A fenti adatok és tapasztalatok alapján sajátos viszonyainknak megfelelően kívántuk kialakítani az egyéni zárt étellemez komplettet.

Az első kísérletekben a nagy energiatartalmú élelmiszerek előállításához szárított húst, szárított sajtot, olajos magvakat használtunk. Bár a laboratóriumi kísérletek kedvezőek voltak, a nagyüzemi gyártás feltételeinek hiánya megakadályozta a kialakított élelmiszerek bevezetését.

A következő lépésben 1966-ban kialakítottunk egy földimogyoró- és tejporalapú, különböző ízesítésű, alapvetően édes ízű tápszert. Ez az EZ tulajdonképpen földimogyoró, tejpor, tojásfehérje, szójadara, méz, cukor tartalmú, aromával ízesített édes kocka volt, fém és műanyag fóliába csomagolva.

Az EZ tápanyagösszetétele 100 g-ra:

Fehérje	14 g
Zsír	10 g
Szénhidrát	68 g
Energiatartalom	418Kcal

Terveink szerint egy katona 400 g ilyen EZ-t kapott volna, 100 g-os szeletekből, kétszer 2 db-ot.

Ez az EZ csomag kielégítette az alábbi követelményeket:

- nagy laktató-, táp- és energiaérték;
- viszonylag kis súly és térfogat;
- kellemes íz;
- megfelelő szilárdság;
- a harcászati követelményeket kielégítő védőcsomagolás.

Bár az 1967-68-as évben lefolytatott csapatpróbák kedvező eredményeket hoztak, ez a fajta EZ mégsem került rendszeresítésre, mivel a hiányos gyártási feltételek miatt a későbbiekben tárolási gondok (molyosodás) jelentkeztek. Felmerült az a kifogás is, hogy az édes íz erősen korlátozza az alkalmazhatóságot. A termék tartósítását, konzisztenciáját a magas cukortartalom és az alacsony víztartalom határozza meg, ezért fogyasztása fokozza a vízigényt. Konyhasószegénysége hiányérzetet kelt. E korlátozó tényezők miatt került sor közel semleges, illetve - az általános közízlésnek megfelelő - normálisan sós ízű készítmények kialakítására.

Időközben újabb követelmények is jelentkeztek, nevezetesen az, hogy az EZ funkcióját kibővítve alkalmas legyen ne csak a túlélési adagalszemből támasztott követelmények kielégítésére, hanem arra is, hogy kevésbé kritikus körülmények között egy napi hideg élelemként is adható legyen, ha lehetőség van, kenyérral ki-

egészítve. Vagyis a túlélési adag (1000 kcal, 4,2 MJ) és a hagyományos egynapi élelmiszeradag (3000-4000 Kcal, 12,6-16,8 MJ) közötti helyet foglalja el.

További cél volt, hogy a kialakításra kerülő EZ készlet békeidőben úgy legyen cserélhető, hogy a gyakorlatok utolsó napján, vagy leszereléskor egynapi hideg élelmiszerként kerülne felhasználásra.

Az előbbieken leírtakkal összehangoíva az az általános álláspont alakult ki, hogy az EZ készletnek 1600-2000 Kcal (6,3-8,4 MJ) energiataralommal kell rendelkeznie. Ez a mennyiség elegendő a katonának egynapi ételmezésére, szükség esetén kétnapi subcalóriás ellátását is biztosítja.

Az ezen követelményeknek megfelelő EZ-készletet többféle változatban is összeállítottuk. Az összeállításoknál többféle húskonzervet, zöldséges ételkonzervet, édességkonzervet alkalmaztunk.

A többféle változathoz végül az alábbi összetételű EZ készlet került elfogadásra és rendszerítésre.

Az EZ tartalmaz 2 db húskonzervet, a kenyér pótlására semleges ízű, ún. "kenyértű" kekszet, táplálkozás-élettani szempontból is kívánatos - könnyen felszívódó szénhidrátot tartalmazó - édességkonzerveket, C-vitamin tartalmú teaport. A teapor hideg vízben oldva üdítőitalként fogyasztható, forró vízzel elkészítve az ún. "melegítkeztetést" hivatott pótolni.

Az 1975-ben rendszeresített és ma is rendszerben lévő EZ készlet jellemzői:

Tartalma:

Vagdalt sertéshús 1/7-es	1 db	100 g
Sonkás pástétom 1/7-es	1 db	100 g
Csokoládés nugátkrém 1/10-es	1 db	75 g
Dzsem 1/10-es	1 db	90 g
Kekszenyér	1 csomag	75 g
Cukrozott teapor	2 csomag	120 g
Polietilén tasak	2 db	
Egészségügyi papír	8 ív	

Össztömege: 800 gramm

Tápanyag- és energiatartalma:

Fehérje	41 g
Zsír	65 g
Szénhidrát	286 g
Energia tart.	8 MJ (1893 Kcal)

Csomagolása:

Papírlemezről készült, mélyfedelű, fűzött, kartondoboz.

Védőcsomagolása:

0,30 mm vastag polietilén fólia, amely vízmentességet biztosít és az esetleges RBV szennyeződéstől vizes lemosással jól mentesíthető.

Gyűjtőcsomagolás:

Papír ragasztószalaggal leragasztott és polietilén zsugorfóliával övezett ötrétegű hullámpapírlemez doboz, 1 doboz 10 db EZ készletet tartalmaz.

Az EZ készlettel kapcsolatos további feladatok:

Az utóbbi időben igény merült fel az EZ készlet megváltoztatására.

A változást a következők indokolják:

- a megváltozott harcászati elvek;
- a gazdasági lehetőségek beszűkülése;
- a katonák nem szeretik a csomag édességeket tartalmazó részét (ez részben előítéletből is fakad, mivel nem megszokott a konzervdobozba csomagolt csokoládékrém);
- a készlet élelmiszerei eltérő szavatossági idejűek;
- a készlet cseréje (frissítése) nehézkes (ha a katona leszereléskor kapja meg a csomagot, rendszerint eldobja azt, ha készleteket felbontva fogyó készletbe teszik át, a tartalom egy részét nem, vagy csak körülményesen lehet felhasználni, pl. keksz-kenyér, gyufa, eü.papír, polietilén tasak);
- az EZ csomag tömegének mintegy 40 %-át, árának pedig 1/3-ad részét a csomagolóanyag teszi ki.

Célunk az, hogy az alábbi követelményeknek megfelelő EZ készletet alakítsunk ki:

- elégítse ki a subcalóriás ellátás tápanyag- és energiatartalom követelményeit;
- összetétele és csomagolása elégítse ki a minimálisan 1,5 éves eltarthatóságot;
- beilleszthető legyen a békeélelmezésbe (pl. tízórai), így cseréje folyamatos lehet;
- az ára ne haladja meg az I.sz. élelmezési norma értékét.

Az MHÉEK Fejlesztési és Minőségellenőrzési osztály megkezdte a kísérleteket a fenti követelményeket kielégítő, új EZ készletek kialakítására.

Az új követelményeknek megfelelő EZ készlet csapatpróbája megkezdődött. *Folytatásunkban ennek táplálkozásélettani és gyakorlati tapasztalatairól számolunk be.*

Irodalomjegyzék

A. *O. Schmilhauer*: A katona "vastartaléka" a hátizsákban (Armee Motor 1969.2.)

B. *Kádár, Kovács, Balaskó*: "Subcalórikus" élelmiszerekkel végrehajtott harcszerű gyakorlatok táplálkozás és kórellettani tapasztalatai (Honvédorvos melléklet XIX. Évf. 2. sz. 1967.)

C. *C. Pedoya*: A hadsereg élelmezése elszigetelt és rendkívüli helyzetekben. Az új "túlélési" adagra vonatkozó kísérleti eredmények (Revue internationale des services de santé des armées de terre de mer et de l'air 1965.12.)

D. *Delfosse*: Harcoló csapatok élelmezése (Acta Belgica Militari 1966.No.1.)

A PETRÓLEUMTÓL A RAKÉTAIG

Gubicza Gyula¹

Amikor a mindennapi életben az üzemanyag, vagy az üzemanyag- biztosítás kerül szóba, az emberek nagy többségének rögtön az a szó jut az eszébe, hogy **BENZIN**.

Ezen rövid bemutatkozás lehetőségének keretein belül - amelynek létrejöttét rögtön szeretném is megköszönni a szerkesztőknek - többek között arra szeretnék rávilágítani, mennyivel is több, szélesebb az üzemanyagok köre a szóbanforgó mindennapjaink bosszúságaiba is beleivódott szónál, hogy benzin, illetve arról szeretnék itt beszélni, hogy valóban az indulásnál csak az egyféle benzin, motorolaj és egy-két zsír szükségletéből hová fejlődött az a hatalmas technikai gigant, amely alatt a honvédségnél használatos, és évek hosszú sora alatt kialakult szerteágazó, kényes technikai eszközök seregét értjük, amely nap mint nap magába szívja és táplálkozik a szintén, igen óriássá dagadt, hajtó- kenő- és karbantartóanyagok sokféleségével.

Néhány konkrét számadat.

Az üzemanyag szolgálat a Magyar Honvédség állományában jelenleg meglévő több mint 500 különféle gép-, harcjármű, repülőeszköz, munkagép, agregátor, egyéb üzemanyagot felhasználó eszköz a petróleumlámpától a hajókon keresztül a rakéták üzemanyag ellátásáról, kiszolgálásáról gondoskodik.

Az univerzális anyagok bevezetésére, többféle kenő- konzerváló hatást egyesítő anyag kialakítására irányuló munkák ellenére, jelenleg több mint 200féle hajtó-, kenő-, karbantartóanyag és speciális folyadék tartozik a Magyar Honvédség üzemanyag nomenklatúrájába, a szolgálat ellátási felelősségkörébe.

Az elmúlt években a fejtörést elsősorban az anyagok beszerzésének nehézsége okozta. Pontosabban, a döntően szovjet technikához szovjet hajtó- és kenőanyagokat használtunk, azonban az ásványolaj termékek gyártásával, forgalmazásával foglalkozó cégek részére a mi megrendeléseink elenyészőek voltak. Ezért a megkötött szállítási szerződések ellenére rendre *"megfeleltek"* ezen kötelezettségükről. Kihasználták monopol ellátási helyzetüket - ugyanis hasonló vagy jobb minőségű helyettesítő anyag bevezetését, vagy nem, vagy pedig évekig tartó hu-

1 Gubicza Gyula ezredes, a MH Üzemanyag Szolgálat főnöke

za-vona után engedélyezték - és kényük-kedvük szerint nagyon rapszódikusan történt a szállítás. Így azután, amikor egyes speciális anyagokból a helyzet kritikussá vált, beindult egy sajátos ellátási tevékenység a cserekereskedelem, a hasonló címben szenvedő szervezetek kényszer *"együttműködése"*.

A MALÉV adott AMG-10 hidraulika olajat, mi helyette "T" folyadék elnevezésű anyagot. A csehek repülőbenzint adtak a turbinaolajért cserébe. A nyolcvanas évek közepétől szinte nem volt olyan hónap, hogy az *"élet"* rá ne kényszerített volna bennünket ilyen és hasonló tranzakciókra.

Jelenleg gondjaink pontosan ellenkező előjelűek. *Egyszerűen fogalmazva: gyártó, szállító lenne bőven, azonban pénzforrásaink a kevésnél is kevesebbek.*

A fő problémát az okozza, hogy a teljesen szétzilált és megbízhatatlan FÁK állambeli beszerzést nyugati források felé kellett terelni. Itt anyag van bőven, a szállítási készség és pontosság kifogástalan, a minőség is a legkiválóbb, azonban... azonban az árak az eddigieknél átlag nyolcszor-tízszer magasabbak, de találkoztunk már hússzoros árakkal, pánztárcánk pedig egyre laposabb, az étvágyunk, azaz a kiszorgálandó technika igénye változatlan.

Mit tehetünk ebben a helyzetben? Azt nyilvánvalóan nem, hogy az idős túlüzemeltetett és nagyétvágyú technikára most alacsonyabb normákat határozzunk meg, mivel az idő előrehaladtával ezek az eszközök fokozottabban igénylik a karbantartást, a kenést, fogyasztásuk sem csökken és a zsírzóperselyek sem lettek kisebbek.

Ebben a helyzetben tudatosítjuk, hogy immár *"párikai árakkal"* dolgozunk és ilyen pontossággal is mérjük a normákat és ösztökéljük az alkalmazót a takarékos felhasználásra. Ezekből a méregdrága nyugati anyagokból már nem képződhet infláció, nem várhat kidobásra a műhelyek sarkában egyetlen gramm felhasználatlan anyag sem.

Közben pedig valami határtalan túlélési életösztönnel próbáljuk az immár húsz éve elkezdett *"belső tartalékok"* újbóli és újbóli feltárását, versenyt futva az idővel, minimális készletek betárolásával, az utolsó pillanatban - de még egyenlőre időben - igyekszünk kielégíteni a szükségleteket.

Csodaszerek, kegyeszek.

Merthogy így kellett neveznünk azon adalékok, eszközök seregét, amelyekkel az *"élelmes"* feltalálók, közvetítők kerestek és keresnek meg bennünket nap mint nap. Garantálják az öt, de nem ritkán húsz százalékos fogyasztáscsökkenést, a teljesítménynövekedést, a káros anyag kibocsátás nullára süllyedését, a gyors hidegindítást, motor és alkatrészek élettartamának többszörösére történő növekedését

és ki tudja még mi mindent. Az említett csodaszerek a világ valamennyi ütőképességű számító hadseregével kipróbálást nyertek és osztatlan sikert arattak, állítják az ajánlattevők.

Nem kis energiával és munkával láttunk hozzá ezen anyagok elméleti, laboratóriumi és gyakorlati csapatpróbán történő megvizsgálásához. Azonban az első megközelítésre logikusnak tartott érvelés ami jelentősebb fogyasztáscsökkenést ígért - nagyon kevés kivétellel - mind rendre megdőlt. Lehetséges, hogy egy-két hobby autós a placebo effektus kapcsán ért el eredményeket ezen a területen, de mi újra és újra meg kellett, hogy bizonyosodjunk a fizikának és kémiának ezen a területén uralkodó törvényszerűségéről, nevezetesen arról, hogy itt sem létezik üzemanyag megtakarító *paerpaetum mobile*. Csodákban nem, de nagyon szerteágazó piackutatásban, szívós, kitartó ártárgyalásokban a beszerzések legkedvezőbb ütemezésében, azaz saját erőnkben és munkánkban kellett és kell elsősorban bízunk.

Kik és milyen szervezetek végzik ezt a munkát?

Az üzemanyag szolgálat tevékenységének, gazdálkodásának egyik legmarkánsabb befolyásoló tényezője az - eltérően például az ételmezési vagy ruházati biztosítástól - hogy a pénzkeretek döntően központi kézben maradnak, az üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök 98 %-a az **Üzemanyag-Ellátó Központ** által kerül beszerzésre. A gazdálkodás ilyen módon történő megszervezését többek között a már előzőekben vázolt nagyszámú, speciális, a polgári kereskedelemben nem forgalmazott anyagok egyedi beszerzésének nehézségei, és az indokolja, hogy nagytömegű anyag egyszerre történő megvásárlása során jóval kedvezőbb árakat lehet elérni, mint a szétaprózott kis tételek beszerzésénél.

Az uniformizálásra és egységesítésre való törekvések mellett többé-kevésbé a fenti körülmények is befolyásolják azon "*csapat*" szervezetet, amely a Magyar Honvédség üzemanyag ellátását végzi.

Az **Üzemanyag Szolgálatfőnökség** a maga - négy tiszti és két polgári - szervezetével, bár néha próbálkozik, de rendszeresen nem képes csodákat művelni. Ugyanakkor végzi a csapatok üzemanyag és üzemanyag-technikai ellátásának hadászati-hadművelati tervezését, a készletek megalakításának, széttelepítésének irányítását, a hadszintér előkészítésével és a központi tartalékok diszlokációjával összefüggő feladatokat.

Megszervezi a szolgálat éves költségvetésének összeállítását a hajtóanyag fogyasztási keretek kialakítását és kiadását, a katonai szervezetek szakanyaggal való ellátását és az éves felhasználás elszámolását. Irányítja az üzemanyag tervezés, elszámolás, a gazdálkodás, az elemzés, az információs rend, a szakellenőrzéssel kapcsolatos feladatokat, a szabályozó intézkedések és szakutasítás kidolgozásához

irányelveket és követelményeket ad ki. A tisztelt olvasót nem untatva, még néhány olyan fontosabb gazdálkodási kérdés is feladatkörébe tartozik, mint a beszerzési tervek elbírálása, árelemző tevékenység végzése, az inkurrencia értékesítésének irányítása és együttműködés a szakanyagfelhasználó fegyvernemi főnökségekkel, valamint az anyagbiztosításban meghatározó szerepet játszó cégekkel és vállalatokkal.

A szolgálatfőnökség tevékenységének igen fontos magvát képezi a minőség-biztosítás és fejlesztés, a vegyész- és gépész műszaki feladatok tervszerű összehangolása, a szolgálat kutatás-fejlesztési koncepciójának kidolgozása.

Foglalkozunk még a környezetvédelmi követelmények érvényrejuttatásával a tudományos munka irányításával és a nemzetközi tudományos együttműködéssel a szolgálat területén, a mérésüggyel és szabványosítással.

A szolgálatfőnökség közvetlen alárendelt középírányító szervezete az **Üzemanyag-ellátó Központ**. Szervezete szinte uniformizált, vajmi kevésbé tér el az ellátó szolgáltató tevékenységeket végző társ ellátó központoktól.

Mégis engedtessek meg, hogy néhány jellemző sajátosságot kiemeljek ellátó központunk munkájából. Az egyik legfontosabb a tevékenység műszaki-technikai irányultsága.

Az ellátó központ munkájának sarkalatos kérdése az anyag megléte és mennyiségi megóvása mellett a minőségbiztosítás, a központi és csapat üzemanyag laboratóriumok munkájának ellenőrzése, irányítása, a nemzetgazdaságból leszállított anyagok műszaki előírásainak ellenőrzése, minőségi átvétele. Különösen speciális és komoly felkészülést követel a rakéta hajtóanyagok és oxidálószerrek időszakos mintavétele, bevizsgálása és minősítése. Nem különben felelősségteljes a repülőcsapatok üzemanyag laboratóriumai munkájának ellenőrzése, a repülőeszközök mindenkori kifogástalan minőségű hajtó-kenő- és speciális anyagokkal történő kiszolgálása.

Továbbá sajátosság munkánkban az a körülmény, hogy a központ üzemanyagraktárak nem az ellátó központtal egy szervezetben, egy állománytáblában tömörülnek, hanem - ahogy ez diszlokációjukban és ellátási feladataikban is megnyilvánul - külön, önálló szervezeti egységet képeznek. A meglévő öt üzemanyagraktárból csupán három lát el konkrét kiszolgáló, csapat ellátó tevékenységet és szinte tájegységeknek megfelelően látja el a körzetében települő alakulatokat.

A központ üzemanyagraktárak legfontosabb technikai eszközei maguk a tárolótartályok, amelyeknek életkorukat figyelembe véve előre kell köszönnünk. A legidősebbeket 1938 tájékan, a legfiatalabbakat a hatvanas évek derekán építették. Tekintve, hogy egy-egy ilyen millió liter körüli befogadó képességgel rendelkező

tárolóeszköz átlag "kihordási ideje" 20-25 év, egyrésztük igencsak túl van a duplaüzemeltetésen annak mindenféle veszélyével és konzekvenciájával együtt.

Ezért is tartjuk igen fontosnak a technológiai biztonság előírásainak szigorú betartását és betartatását, de egy ilyen ennyire túlüzemeltetett tartálypark esetén, még az előírt felújítások és ellenőrzések időbeli, legprecízebb elvégzése mellett is azt kell, hogy mondjuk: a raktárainkban időzített bombák vannak elhelyezve. Ezek sajnos bármikor "felrobbanhatnak" .

Aki a szállítás kérdéseivel a legcsekélyebb módon is foglalkozott, annak nem kell ecsetelni, hogy a leggazdaságosabb szállítási mód a *csővezetékes szállítás*. Ezzel kapcsolatban szintén büszkélkedhetek az olvasók előtt azzal, hogy az ócsai Üzemanyagraktár benne van az országos üzemanyag termékvezeték vérkeringésében, sajnós csak ez az egy raktárunk és egyetlen repülőterünk sem. Amiatt nem igen lehetünk büszkék, hogy az egykori csővezetékes zászlóaljunk, pontos nevén a tábori fővonalai csővezetéképítő és üzemeltető zászlóalj *századdá zsugorodott*. Egykoron pedig, amikor még voltak gázkítórések és azok általában be is lobbantak a csővezetékes zászlóalj katonái több százezer liter víz biztosításával siettek a tűzoltók segítségére és valóban helytálltak, mi pedig valóban büszkék voltunk.

Az idősebbek még emlékezhetnek, így volt ez Algyőn és Zsanán. Büszkék lehetünk még arra is, hogy a Magyar Honvédség több mint húsz éve egyetlen gramm fagyálló folyadékot sem vásárolt. Gyártja önmagának, illetve nem hagyja elfolyni azt a végtelen toxikus, környezetre igen veszélyes anyagot, hanem összegyűjti és két meglévő fagyálló üzemében jelentős költségmegtakarítással regenerálja azokat.

És most röviden tekintsünk a Jövőnk elé. Úgy véljük, hogy van jövője az üzemanyagbiztosításnak, függetlenül attól, hogy milyen keretek és körülmények között látja el feladatát. Továbbra is gondoskodnunk kell az üzemben tartott, nem fiatal technika ellátásáról és fel kell készülnünk az újak fogadására a rendszerben levő volt szovjet és belépő nyugati technika egyidőben történő, együttes, igen bonyolult üzemeltetésére.

A szolgálat félmaroknyi műszaki gárdájának, vegyész-mérnökeinek tenniakarását és munkáját dicséri, hogy 1992-ben a Központi Kémiai Kutatóintézetrel közösen egy olyan egyedülálló, magas szellemi értéket képviselő korszerű fagyállót kísérleteztek ki, ami világszabadalmat képvisel és megállja a helyét a legmodernebb nyugati termékekkel szemben is. Sajnos fagyálló regeneráló és gyártó üzemünk csupán kapacitásuk 30 %-val dolgoznak, ilyen kicsire zsugorodott a hadsereg szükséglete, a polgári szállító vállalatok - bár minden évben felajánljuk szolgálatainkat ezen a téren - nem élnek ezzel a gazdaságos, de elsősorban igen környezetkímélő lehetőséggel.

Egy igen újszerű, de megtisztelő műszaki feladat kihívásának is meg kell felelnünk, ez pedig a technika tartós tárolásba helyezésének üzemanyag biztosítása. Nem egyszerű feladat a többféle elem megóvását és gyorskikonzerválását biztosító anyagok kiválasztása, alkalmazása, hatékonyságának kontrollja, a beválás vizsgálata.

Tovább tart a nomenklatúrába tartozó anyagok számának csökkentése, új univerzális anyagok kifejlesztésére irányuló munkánk. Ugyanakkor továbbra is meg kell oldanunk az ipari gyártásban már nem szereplő anyagok, például AB-86-os benzinnel a csapatok gazdaságos ellátását, de ugyanez a helyzet a másik tömeganyagunkkal, a DZK-30 gázolajjal, amely gyártását az ipar nem vállalja. Olyan új jelenségekkel kell megküzdenünk, mint a super olajfaló baktériumok megjelenése, amelyek képesek szinte hónapok alatt nyúlós, kocsonyás semmire nem használható géllé alakítani a hajtóanyagokat. Jelenleg még kimutatásuk is komoly mikrobiológiai felkészülést igényel, nemhogy az ellenük irányuló megelőző tevékenység.

Az eredményes fejlesztési munkánk realizálását a kidolgozott korszerű és igen magas technikai követelményeknek megfelelő anyagok - elsősorban kenőanyagok - bevezetését hátráltatja, hogy először a már megvásárolt és letárolt anyagainkat kell felhasználni és az "M" készletben lévő régieket kell frissíteni, felélni, lecserélni.

Az éves üzemanyag felhasználásunk a mindenki által ismert pénzügyi lehetőségeink miatt igen visszafogott. Ezzel kapcsolatban csak két számadatot legyen szabad idéznem. Az 1993. évi üzemanyag szükséglet megvásárlásához szükséges 2,5 milliárdos költségvetési támogatás helyett 700 millió forintot kapott a szolgálat és ha az említett pénzkeretből csak szárazföldi hajtóanyagot, benzineket és gázolajat vennénk, akkor a 700 millió forint adótartalma majd 500 millió, a tényleges anyagár 200 millió körül van. Némileg változtatni fog a helyzeten, ha hasonlóan a MÁV-hoz esetleg MH is visszakapja a közutat nem használó eszközei hányadában az útalapra költött pénzét.

Értem ez alatt például a lánctalpas technikai eszközök "terepen" épített út mellett, vagy azokat elkerülve történő mozgatását, mely lényegesen több üzemanyag felhasználással jár, és nem terheli, károsítja a közutakat.

Sőt ide tartozik az a több ezer áramforrás, amely részben a mozgó híradóeszközökben található, illetve azok a hatalmas stacioner aggregátorok, amely hálózat kiesés esetén látják el elektromos árammal a repülőtereket, harcálláspontokat és ezáltal biztosítják itt az életet. Ezek a beépített üzemanyagfaló monstrok, ha szeretnének, akkor sem mehetnének ki a közutakra, tehát teljesen indokolatlannak tartjuk, hogy ezáltal is csökken az amúgy is szűkre szabott költségvetésünk.

A Tisztelt olvasó, ezen rövid áttekintés után is meggyőződhet arról, hogy a Magyar Honvédség üzemanyag szolgálata - speciális feladataiból és helyzetéből adódóan - korábban és ma is a "polgári" jellegű üzemanyagforgalmazástól nagyon eltérő ellátást-kiszolgálást kell hogy kifejtсен. A mindennapi gondokon-problémákon túlmenően, a harckészültségi színvonal, hadrafoghatóság folyamatos biztosítása mellett, kiemelt figyelmet fordít a mozgósítással kapcsolatos előkészítő, végrehajtást segítő feladatok megvalósításában is. *Egyetlen rövid kis példa.* A Magyar Honvédség béke létszámának zsugorítása az úgynevezett *kerethadseregre* való áttérés a központi raktárakba betárolt anyagok mennyiségi növekedését vonja maga után. Óriásivá duzzadt az "M" folyószámos alakulatok serege. Ugyanakkor a gyors széttelepítéshez, a békében nem élő alakulatok raktárainknál letárolt üzemanyag és üzemanyag-technikai eszközök szakszerű kiadásához rendelkezésre álló kiképzett állomány létszáma egyre kopik. Nem kis gondot okoz a szolgáltatnak a rendszerben tartott zárolt haditechnikai eszközök hajtó-, kenő és karbantartóanyagok hadrafogható állapotban történő fenntartása, tárolása, azonnali felhasználhatóságuk biztosítása. Ezt a komplex feladatot elsősorban jól képzett, a béke és háborús feladatok ellátására felkészített tiszt-, tiszthelyettesi állománnyal, illetve az általuk folyamatosan kiképzett hozzáértő sorállománnyal képes csak ellátni. Ezért fontos a kiképzettség szintentartása, a továbbképzések rendszeres megszerzése a tanintézeteknél és a csapatoknál egyaránt.

Meggyőződésem, hogy a Magyar Honvédség üzemanyag szolgálata a jelenlegi nehéz helyzetében is szakmailag jól képzett hivatásos, polgári és sorállománnyal rendelkezik. Ezen állomány az előzőekben felvázolt - nem egyszerű feladatok ellátásának ismeretében - hivatástudattal, önfeláldozó tevékenységgel, nagyon sok túlmunkával igyekszik helytállni, ellátási - kiszolgálási tevékenységével, honvédségünk rendeltetéséből reá háruló feladatait a meglévő anyagi-technikai eszközeivel folyamatosan biztosítani.

A MH RUHÁZATI ELLÁTÓ KÖZPONT TEVÉKENYSÉGÉRŐL

*Ujvári Mihály*¹

A MH Ruházati Ellátó Központ (REK) 1973. május 1-i hatállyal jött létre - mint középírányító szerv - elsőként az akkori hadtápfőnökség alárendeltjei közül.

Az elmúlt húsz év alatt az intézet szervezeti felépítése, összetétele többször módosult. A legszembetűnőbb változások voltak, hogy pl. az elmúlt években megszűntek az alárendelt raktárak és a ruházati szolgáltató üzem mint önálló szervek és beépültek az MH REK szervezetébe, ez évtől az elhelyezési szolgálat állománya is az intézet állománytáblájába került.

A több ütemben végrehajtott szervezeti változásokat belső feladatátcsoportosítás, hatékony munkaszervezés követte. Így vált lehetővé, hogy csökkenő állománnyal is a szervezet megfeleljen alaprendeltetésének és teljesítsük a felső katonai és szakmai vezetés követelményeit.

Az MH REK helyzete, alapvető feladatai

Az intézet feladatkörébe tartozik a honvédség ruházati, felszerelési, ágynemű, sátor, nyomtatvány szükségletének beszerzése, a megrendelt anyagok minőségi ellenőrzése és átvétele, raktározása, a katonai szervezetek központi ellátása, a hivatásos és továbbszolgáltató állomány, továbbá a tartalékos hadköteles katonák ruházatának biztosítása, valamint az egyenruházat és felszerelés műszaki fejlesztése.

E sokrétű, szerteágazó feladat végrehajtása a következő főbb szervezetekre hárul:

- az *áruforgalmi osztály* a beszerzést és ellátást tervezi, irányítja,
- a *kereskedelmi és szolgáltatási osztály* tervezi a hivatásos, a továbbszolgáltató, a tanintézeti hallgatói, az egyéb szervek, valamint az igényjogosult nyugdíjas állomány szükségleteinek kielégítését,

1 Ujvári Mihály alezredes, a MH Ruházati Ellátó Központ parancsnoka

– a *hadiruházati ellátó osztály* a tartalékos hadkötelesek hadiruházati felszereléssel való ellátását, illetve bevonását szervezi, irányítja,

– a *minőségellenőrző osztály* állománya a vállalatoknál, szövetkezeteknél, stb. végzi az anyagok minőségi bevizsgálását, minőségi átvételét,

– a *műszaki fejlesztési osztály* feladata a honvédség egyenruházati cikkeinek, pihentetési anyagainak folyamatos, tervszerű fejlesztése, a rendszerbe kerülő új haditechnikai eszközök ruházati igényeinek felmérése és a korszerűsítési javaslatok elkészítése.

Az intézet kiterjedt tevékenységét jól érzékeli a nagyszámú gazdasági, pénzügyi kapcsolata, az országot átfogó bolthálózata, ellátó szervezete, amelyet a következő adatok is szemléltetnek.

Átlag mintegy 140-170 szállító vállalattal, szövetkezettel stb. vagyunk szerződéses kapcsolatban. A szerződésekben foglaltak teljesítése, a minőség ellenőrzése, a szállítási határidők figyelemmel kísérése, a ruházat és lábbeli megadott méret szerinti szállításának ellenőrzése, mind-mind folyamatos és magasszínvonalú szakmai munkát, állandó figyelmet kíván.

A forgalom volumenére jellemző, hogy az elmúlt évben 117 203 eFt ÁFA befizetés történt és a visszaigénylés 165 199 eFt.

A végrehajtó tagozatban ellátás biztosítására a *REK állományába tartozik:*

- 4 ruházati raktár (RR)/Budapest, Debrecen, Táborfalva és Karcag/,
- 14 katonai ruházati bolt (KRB),
- 20 megyei /fővárosi/ hadiruházati ellátó részleg (HRER).

A négy ruházati raktárban tárolt összes anyag értéke meghaladja a 9,138 Md Ft-ot. A raktárak éves forgalma a következő:

- beszállítás 2,178 MdFt,
- kiszállítás 2,891 MdFt.

A KRB-ok éves forgalma: ruházati csekkre 524,407 eFt, készpénzben 109,930 eFt, a ruházati csekkszelvények száma 118 332 db.

A tárolt cikkfélések száma: 6 100, kb 30 %-kal növekszik ez a mennyiség, ha a méretes cikkeket is figyelembe vesszük.

A nyomtatványokból 1.641 félélt tárolunk, amelyet épp úgy kell utalványozni, nyilvántartani, számlázni, elszámolni mint a ruházati cikkeket.

A tartalékos hadkötles ellátás átlagos éves forgalma 65-80 ezer fő, amelyből 15-20 ezer fő a felszerelés és 50-60 ezer fő a leszerelés. E nagyvolumenű anyag mozgatása mellett jelentős feladat a tartalékosokkal szemben lefolytatott káreljárás is, amely az utóbbi években meghaladta a 15 000 főt. /Pl. 1992/ben 16 296 fő, 19 151 eFt kárt okozott./

Jellemző az intézet külső kapcsolataira és a gazdasági munka sokrétűségére az ügyirat forgalom. 1992-ben "Titkos" jelzésűből 700, "Nyílt" jelzésűből pedig 24 500 a példányszám.

A vezetés munkáját és az adatfeldolgozást az utóbbi időszakban egyre jobban segíti a számítógépek széleskörű alkalmazása. Az intézetben a számítógépek száma 68 db, alkalmazási helyük a következők:

- áruforgalmi osztályon	12 db,
- ker. és szolgáltatási osztályon és 20 db pénztárgép a KRB-ban,	4 db,
- minőségellenőrzési osztályon	3 db,
- a pénzügyi és számviteli osztályon	9 db,
- az 1. raktárnál	11 db,
- a 2. raktárnál	4 db,
- a 3. raktárnál	1 db,
- a 4. raktárnál	2 db,
- az ügyviteli alosztályon	1 db,
- az adatfeldolgozó alosztályon	7 db,
- a műszaki fejlesztési osztályon	7 db,
- a parancsnokságon /pk., pk.helyettesek, szű. és mű.főea./	4 db,
- tervezési osztályon	3 db.

Ma már minden fontosabb területen alkalmazzuk a számítógépeket, de a hatékonyabb felhasználás érdekében szükséges, az érintett állomány további felkészítése és új programok, rendszerek kidolgozása.

Az intézet a két évtizedes működése során mindig - az igények és lehetőségek szerint egyre szélesebb körben - foglalkozott vállalkozási tevékenységgel. Jelenleg is külön megállapodások szerint gondoskodunk a BM Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint a PVOP ruházati és felszerelési cikkeinek beszerzéséről, minőségi átvételéről és forgalmazásáról.

Az így vállalt külön tevékenységből származó bevételek tették lehetővé az elmúlt években a fejlesztési feladataink finanszírozását. Pl. ezekből a bevételekből oldottunk meg olyan beruházásokat mint az új KRB-ok kialakítása, a számítógéppark bővítése, korszerűsítése, az épületek karbantartása stb. Ezeket a feladatokat a biztosított költségvetési keretből nem tudtuk volna megoldani, ezért volt gazdaságilag előnyös a huzamos ideje tartó vállalkozásunk amelyet a jövőben is folytatni kívánunk.

Gondjaink, problémáink

Az intézet vezetése fokozódó gazdasági nehézségekkel küzdve, csökkentett létszámmal oldja meg sokrétű feladatát.

A központi gazdálkodásunkat legérzékenyebben a költségvetési (KV) előirányzatok abszolút csökkentése és a folyamatos infláció érinti. Ennek negatív hatása csak részben szüntethető meg a központilag tárolt használt /II. értékcsoporthú/ ruházatnak a csapatokhoz való visszaáramoltatásával. Tekintettel arra, hogy új /I. értékcsoporthú/ felsőruházatból a korábbi utánpótlási mennyiségnek csak egy kis hányadát tudjuk kiadni, ezért számolni kell azzal, hogy átmenetileg romlani fog a sorállomány öltözeti képe néhány katonai szervezetenél, ezzel párhuzamosan tartalékainkat is egy nem kívánt ütemben és mennyiségben feléljük.

A gazdaságban tapasztalható bizonytalanság, a vállalatoknál jelentkező csődök, átalakulások, egyre nehezebbé teszik a megrendelések elhelyezését. Egyes vállalatok fizetési garanciát kérnek meghatározott feltételekkel, amit nem mindig tudunk biztosítani.

Régi, nagyműtű partnervállalatok a privatizációval párhuzamosan profilt váltanak és előfordul, hogy - több ruházati anyagra nem találunk gyártót. Különböző okok miatt szükségessé válik, hogy importálnunk kell egyes cikkeket. Ez néha a minőséggel kapcsolatban felmerülő problémák megoldatlanságát vonja maga után, mert a minőség ellenőrzésére csak a szállítmányok beérkezése után van lehetőségünk.

Az intézet vezetése számára - a fentiek mellett - a napi munkában gyakran gondot okoz, hogy a fontosabb beosztásokba az elmúlt években kinevezett fiatal tisztek közül egyesek még nem szereztek kellő ismeretet, tapasztalatot. Még nem mindenütt megfelelő az együttműködés a partner osztályokkal, raktárakkal. Nehezíti a vezetés tevékenységét, hogy gyakoriak a felsőbb szintről érkező váratlan, változó feladatok, szűk határidők, amelyek akadályozzák napi munka menetét.

Összegezve elmondható, hogy az elmúlt két évtized alatt, intézetünk életében a sikerek, eredmények mellett gyakran jelentkeztek problémák, hiányosságok,

gondok, de a megtorpanások után mindig újult erővel, eredményesen láttunk hozzá az előttünk álló, magasabb követelmények teljesítéséhez.

Ez vonatkozik a jelenlegi időszakra is, amikor egyre nehezebb gazdasági, pénzügyi feltételek mellett kell megfelelni az alaprendeltetésből adódó feladatainknak. Erre biztosítékot jelent dolgozóink hozzáállása, tenniakarása, fiatal vezető állományunk felkészültsége és gyarapodó szakmai tapasztalata.

Műszaki fejlesztés: új egyenruházat kialakítás

Műszaki fejlesztés: új egyenruházat kialakítás

Felújított épületeink

Áruátvétel - raktározás

ÜDÜLTETÉS, GYERMEKEK GONDOZÁSA

Simán György¹

A szociális ellátás olyan juttatás, amely a hadseregben a szolgálat, a harc-készültség feltételeinek magasintű megvalósulását, a személyi állomány és családtagjaik életkörülményeinek, szociális helyzetének javítását szolgálja.

Az ellátás körébe tartozó juttatások, illetve lehetőségek közül a kedvezményes üdültetéssel, a gyógyüdültetéssel, a gyermekek bölcsődei és óvodai elhelyezésével, a katoná-hozzátartozók foglalkoztatásának megszervezésével, felügyeletével kapcsolatos feladatok szervezését, koordinálását, végrehajtását a Magyar Honvédség Üdülők és Gyermekintézmények Főigazgatósága (továbbiakban MH ÜGYFI) végzi.

Az MH ÜGYFI az MH Anyagi-Technikai főcsoportfőnökség alárendeltségében a hadtápcsoportfőnök (főcsoportfőnök-helyettes) közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartozó középírányító, dandárszintű jogállású katonai szervezet.

Alapvető rendeltetése a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség igényjogosult állománya és családtagjai kedvezményes üdültetésének, regeneráló, megelőző és utókezeléses gyógyüdültetésének, valamint a gyermekintézmények működtetésének és a katoná-hozzátartozók foglalkoztatásának megszervezése, a feltételek megteremtése, a feladatok végrehajtása. Költségvetési szervként önálló gazdálkodást folytató katonai szervezet.

Az MH ÜGYFI szervezetével, személyi állományával *a következő feladatkomplexumot hajtja végre:*

1.) Szervezi a HM és az MH igényjogosult állományának és hozzátartozóinak belföldi és - a hatáskörébe tartozó - külföldi kedvezményes üdültetését, koordinálja az üdülők szabad férőhelyeinek vállalkozási formában történő értékesítését, elkészíti és kiadja a HM és az MH egészére az üdülők férőhelykeretét, szerződést köt hazai és külföldi bérleményes üdültetések végrehajtására.

1 Simán György őrnagy, a MH Üdülők és Gyermekintézmények Főigazgatósága osztályvezetője

2.) Szervezi és irányítja a honvédség igényjogosultjai kiskorú gyermekeinek honvédségi, illetve önkormányzati üzemeltetésű gyermekintézménybe való felvételét, fejleszti a gondozó, nevelő, oktatótevékenységet, biztosítja a feltételeket a gyermekintézmények üzemeltetéséhez.

3.) Részt vesz és segítséget nyújt - elsősorban a kis és távoli helyőrségekben - a katonához tartozók elhelyezkedési, foglalkoztatási gondjainak megoldásában, ellátja érdekvédelmüket.

4.) Szervezi és irányítja a szolgálati alárendeltségébe tartozó központi üdülők és gyermekintézmények tevékenységét, biztosítja működésük gazdasági feltételeit, ellátja a csapatpihenőhelyek szakfelügyeletét.

Az MH ÜGYFI üdültetési feladatait *a következő intézményekben szervezi, illetve hajtja végre:*

- MH központi üdülők,
- MH kempingek,
- bérelt üdülők,
- egyszerűsített csereüdülést biztosító külföldi katonai üdülők,
- Balatonlellel Gyermekeüdülő,
- csapatpihenőhelyek,
- a Nemzeti Üdültetési és Vagyonkezelő Kft. által üzemeltetett üdülők,
- utazási irodák által szervezett bérlemények.

Az MH ÜGYFI szolgálati alárendeltségébe a balatonkenesei, a mátraházai, a lovasberényi, a balatonlellel, az annavölgyi, az óbudai és az erdőbényei honvédüdülők, a balatonlellel gyermekeüdülő, szakmai alárendeltségébe a bujádi honvédüdülő tartozik.

Az üdülők alapvető rendeltetése, hogy biztosítsák a beutalt igényjogosult vendégek részére az üdülést, aktív kikapcsolódást, a pihenést, az ellátást, biztosítsák a gyógyüdülésre beutalt személyek szakszerű ellátását, pihenését, regenerálódását, szervezzék a szabad férőhelyek kereskedelmi értékesítését, a napi vendégek kiszolgálását.

Az üdülők felszereltsége, komfortfokozata, a szervezett programok tartalma, a beutalt vendégek minden igényét ki tudják elégíteni, a kényelmes, aktív, illetve a nyugodt pihenést szolgálják. Üdülőink megtalálhatók úgy vízparton - Balatonkenese, Balatonlellel, Óbuda Honvédüdülők -, mint a hegyvidékeken - Lovasberény, Annavölgy, Buják, Erdőbénye Honvédüdülők. A szauna, szolárium, a tekepálya, a

sportkomplexumok, a szervezett szabadidős programok, az úszómedencék a vendégek kényelmét szolgálják. A szobák 2-3 ágyasak, a legtöbb helyen fürdőszobásak, televízióval, rádióval, telefonnal felszereltek.

A szervezett üdültetés mellett a szabad férőhelyek függvényében az üdülők családi rendezvények, baráti összejövetelék, osztálytalálkozó megőrtartását, lebonyolítását is vállalják.

Az MH ŰGYFI alárendeltségében 17 gyermekintézmény működik, melyek felszereltsége, a gyermekek elhelyezésének feltételei, az oktató-nevelőmunka hatékonysága, a nevelők felkészültsége biztosítja a gyermekek hatékony nevelését, iskolára való felkészítését.

A gyermekintézményekben fő feladat a gyermekek egészséges életmódra történő nevelése. Ennek érdekében különböző - óvodaként más és más - testnevelési, táplálkozási, levegőztetési módszerek kerültek kidolgozásra, illetve alkalmazásra. A gyermekek egészségvédelmének szerves része a rendszeres fogászati, gyermekgyógyászati és logopédiai szűrés, kezelés. Az önálló főzőkonyhával rendelkező gyermekintézményekben törekszünk az egészséges és korszerű táplálkozási szokások kialakításához szükséges ételeket készíteni.

Óvodáinkban bevezetésre került a Módosított Óvodai Nevelési Program. A nevelőtestület szakmailag felkészült, erősödött az önképzés és szakképzés iránti igény. A gyermekek nevelésében az egyénre szabott differenciált gyermeknevelési módszerek kerülnek alkalmazásra. A szülők igényének megfelelően lehetőséget biztosítottunk az óvodai idegennyelvi foglalkozásokra.

A bölcsődei gondozói tevékenységhez a szakmai útmutatást - Keresztúri Ferencné pedagógus elvei alapján - a Tamási Áron úti Honvédbölcsőde biztosítja. Az ott folyó gondozási, pedagógiai tevékenység egyedülálló, magas színvonalú, nemzetközileg elismert, melyet az odalátogató japán és holland szakemberek elismerően méltattak, hazájukban is megvalósíthatónak tartják. Bázisbölcsődeként rendszeres bemutató, módszertani foglalkozásokat tartanak az érdeklődő hazai és külföldi szakemberek részére.

A távoli és kis helyőrségekben lévő katonahozzátartozók elhelyezkedési gondjainak enyhítése érdekében az MH ŰGYFI együttműködve a helyőrségparancsnokokkal, szervezi és koordinálja a katonahozzátartozók üzemekben történő foglalkoztatását.

A Magyar Honvédség 36 helyőrségében lévő 40 üzemében 627 fő foglalkoztatása folyik. Az üzemek kétharmada könnyűipari, egyharmada műszaki termékek előállításával foglalkozik. Az üzemekben dolgozók többsége szakképzetlen mun-

kaerő, kevés a képezett és a vezetésre alkalmas dolgozó, ezért nehéz az előrelépés a termékszerkezet váltásban.

Az üzemekben folyó termelés csak kis százalékát teszik ki a honvédségi megrendelések, holott közös érdek lenne ezen munkahelyekből adódó előnyök kihasználása.

Az üdülők és gyermekintézmények alaptevékenységéhez, rendeltetésszerű üzemeltetéséhez, folyamatos tárgyi, pénzügyi és személyi feltételeket az MH ÜGYFI folyamatosan biztosítja. Az állomány szakképzettsége, munkához való hozzáállása biztosítja ezen szociális ellátás körébe tartozó MH ÜGYFI-re háruló feladatok színvonalas ellátását.

A HADIGAZDÁLKODÁSRÓL

Varga László¹

A MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökség (MH HGCSF-ség) az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség (MH ATFCSF-ség) gazdálkodási tervező, szervező, koordináló szerve, melynek ezen irányú hatásköre az MH ATFCSF-ség szervezetebe tartozó felsőszintű gazdálkodó szervein kívül kiterjed az MH Térképész Szolgálat Főnökségre, a HVK Híradó és Informatikai Csoportfőnökségre, az MH Szárazföldi és Kiképzési Főszemlélőségre, valamint a HVK Katonai Felderítő Hivatalra. (Gyakorlatilag az MH Építési és Elhelyezési Főnökség kivételével valamennyi felsőszintű gazdálkodó szervezetre.)

Ennél a száraz bemutatkozásnál a Csoportfőnökség helyéről és szerepéről többet mond, ha tudjuk, hogy gazdasági irányítási funkcióját milyen külső környezetbe helyezve látja el. Röviden, a Magyar Honvédség gazdálkodásának legfőbb jellemzője a védelmi költségvetés folyamatos csökkenése és a hadsereg szükségletei közötti egyre növekvő ellentmondás. Ezen ellentmondás felodása, a Magyar Honvédség működőképességének biztosítása az adott körülmények között - ez az igazi feladat, vagy inkább kihívás az MH HGCSF-ség részére is.

A megalakulás körülményei

A jogelőd MH Gazdasági Csoportfőnökség az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökséggel (ATFCSF-ség) egyidőben, 1990. március 31-én alakult meg. Feladatait a megszűnt, hasonló funkciójú szervektől "örökölte". Ezek a megszűnő szervek az *MN Fegyverzeti - Technikai Főcsoportfőnökség (FVTFCSF-ség) Gazdálkodási Osztálya* és az *MN Hadtáp Főcsoportfőnökség (HFCSF-ség) Közgazdasági és Ellenőrzési Osztálya* melyek feladatát teljes egészében -, valamint az MNVK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség, Híradó Főnökség feladatát részben az MH Gazdasági Csoportfőnökség vette át.

¹ Varga László mk. ezredes, a MH HGCSF-ség Gazdasági Tervező Elemző osztályvezető, csoportfőnök helyettes

A "születés" történetét (fájdalmait) azonban a "szülőkés nagyszülők" megemlítésénél nagyobb mértékben jellemzik a létszámviszonyok, amennyiben nem csak az előd szervezetek gazdálkodással foglalkozó összes beosztásai számának a drasztikus csökkenését nézzük, hanem a szolgálati ágak önálló gazdálkodási osztályainak és beosztásainak egy évvel korábbi (1989.évi) megszüntetését is.

Utólag már tudjuk, hogy ezek "paradicsomi állapotok" voltak az 1992. évi átszervezéshez képest, amikor az MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökséggé való átalakulás újabb 62 %-os létszámcsökkenést eredményezett. Így alakult ki az a helyzet, hogy a honvédségen belül 1989 és 1992 között a költségvetés reálértékének a 30 %-ára esett vissza, miközben a felsőszintű gazdálkodást irányító, magasan kvalifikált szakember gárada létszáma 15 %-ára csökkent. Tehát a gazdálkodás jelentőségének a Magyar Honvédségen belüli ugrásszerű megnövekedésével fordítottan arányosan változott meg a gazdálkodás hatékonyságával foglalkozó állomány létszáma. (Ez az évek óta tartó tendencia nem csak felsőszinten, hanem csapatszinten is hasonlóan érvényesül.)

A MH ATFCSF-ség megalakulásakor - annak szervezeti keretei között - létrejött MH Gazdasági Csoportfőnökség (MH HGCSF-ség) 4 osztállyal és 39 fő személyi állománnyal (valamint 30 fő vezényelt állománnyal) rendelkezett.

Az 1992-ben végrehajtott átszervezés következtében a csoportfőnökség megnevezése MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökségre változott, osztályai közül megszűnt a Beszerzési és Értékesítési Osztály, valamint az Ellátási Osztály, így személyi állománya 15 főre zsugorodott. A Beszerzési és Értékesítési Osztály feladatait részben a megalakult MH Gazdálkodási Hivatal (MHGH), az Ellátási Osztály feladatait részben a felsőszintű gazdálkodó szervezetek, részben az MH HGCSF-ség megmaradt (új) osztályai vették át.

Az MH HGCSF-séghez tartoznak szolgálati alárendeltségbe az MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ (ATIK), valamint szakmai alárendeltségben az MH Gazdasági Hivatal. (Az MH GH szolgálati előljárója az MH ATFCSF, jogait és kötelezettségeit - a FCSF-ség SZMSZ-ben rögzítetteknek megfelelően - az MH HGCSF útján gyakorolja.)

A Csoportfőnökség két osztályból tevődik össze, ezek:

- Gazdasági Tervező Elemző Osztály;
- Költségvetési Osztály.

A csoportfőnök

Az MH hadigazdálkodási csoportfőnök kezében jelentős feladatok és hatáskörök koncentrálnak.

Ezek közül meghatározó jellegű a csoportfőnökséghez tartozó szakterületek béke és háborús vezetése, ezen kívül felelős az MH eszköz- és készletgazdálkodásának koordinálásáért, az MH ATFCSF-ség szakirányítási körébe tartozó területeken a költségvetés tervezéséért, szervezéséért, szabályozottságáért, felsőszintű operatív irányításáért és ellenőrzéséért, a szervezési javaslatok kidolgozásáért.

A részére meghatározott hatáskörben az MH egészére kötelező érvényű rendelkezéseket ad ki, azok végrehajtását személyesen irányítja és ellenőrzi. A számára meghatározott kérdésekben bizottságokban képviseli a Magyar Honvédséget, illetve az MH ATFCSF-séget, szervezi az ezzel összefüggő feladatok végrehajtását.

Többek között részt vesz az MH szervezeti fejlesztésével kapcsolatos koncepciók kidolgozásában, szakterületén belül irányítja, ellenőrzi azok megvalósítását. Véleményez a főcsoportfőnök hatáskörébe tartozó minden, anyagi-technikai kihatással járó elgondolást, javaslatot, intézkedés tervezetet, valamint a szervezési javaslatokat.

A gazdálkodás - szervezési, irányítási feladatok

A *Gazdálkodási Tervező Elemző Osztály* - az osztályvezetővel, aki egyben az MH HGCSF helyettese, valamint a gépíróval együtt - hat főből áll.

Az osztály koordinálja és folyamatosan elemzi az eszköz- és készletgazdálkodás rendszerét. Közreműködik az anyagi-technikai biztosítás háborús rendszerének kidolgozásában, az MN Nemzetgazdasággal szembeni mozgósítási igényei kidolgozásában. Közreműködik a hadászati tartalékok létrehozásának, lépcsőzésének, felhasználásának tervezésében.

A Magyar Honvédség eszköz- és készletgazdálkodás ellenőrzése, értékelése területén a felsőszintű gazdálkodó szerveknél részben parancsnoki, részben pénzügyi-gazdasági ellenőrzések keretében ellenőrzi a központi gazdálkodás helyzetét.

Újszámveteli törvény, államháztartási törvény, stb. jelent meg, ezeket követik a témában a költségvetési szervekre (mint például az MH) vonatkozó kormányrendeletek. Az állami, nemzetgazdasági szabályozók változása nyomán a Magyar Honvédség szabályozórendszerét is át kell alakítani, melyben jelentős feladat hárul az osztályra. Ezen központi szabályozók megjelenéséig - a külső környezet gyökeres változásai miatt - ideiglenes szabályozókat kellett kidolgozni, elsősorban az

MH Parancsnoksága szervezeti gazdálkodási hatásköréről, az MH ATFCSF-ség és alárendelt szervei ellenőrző tevékenységéről, a Honvédség Egységes Termékkód képzésének, biztosításának és karbantartásának feladatairól.

Ez évben a HGCSF-ség felelősségével az állami szintű jogszabályok és a HM rendelkezések kiadását követően meg kell kezdeni az anyagi-technikai biztosítás, gazdálkodás szabályozórendszerének véglegesítését az alegység szinttől a központi gazdálkodás szintjéig.

Az osztály közreműködik az MH anyagi-technikai biztosítási rendszerének kialakításában, fejlesztésében. Szabályozza, értékeli, ellenőrzi a béke és háborús időszak ellátási- gazdálkodási rendjét. A rendszeres szakmai tevékenység magába foglalja az olyan kidolgozó munkák koordinálását, mint az MH ATFCSF éves értékelő és feladatszabó intézkedéseinek elkészítése, a különböző szervezési változásokhoz kapcsolódó MH ATFCSF-i intézkedések kidolgozása, illetve a Parancsnokság szakirányításának megszervezésére előkészített, az anyagi-technikai szakterület fő irányai meghatározására elkészített intézkedés tervezetek, stb.

Az osztály koordinálja a központi beszerzési és értékesítési feladatokat. Ez jelenleg az egész beszerzési rendszer korszerűsítésével esik egybe. (Közismert, a HM kabinet 1991. novemberi határozata alapján három szinten áll fel beszerzési feladatot ellátó katonai szervezet, ezek az MH Gazdasági Hivatal, a HM Hadfelszerelési Főigazgatóság és a HM Önálló Haditechnikai Beszerzési Osztály.) Az MH Gazdasági Hivatal felállítása eredményes volt, a kitűzött célokat teljesítettük: *ez 1992-ben a korlátozott működőképesség elérése volt.*

Az osztály koordinálja a katonai szervezetek eszközökkel és készletekkel történő ellátása központi feladatait. Ennek a tevékenységnek a részeként 1992-ben elkészült a Magyar Honvédség egységes anyagi-technikai biztosítás alapját képező béke utaltsági rend.

Az osztály közreműködik a hadsereg fejlesztési, korszerűsítési elgondolások, programok, hosszú és középtávú tervek kidolgozásában. Közreműködik az MH haditechnikai rendszere összehangolt fejlesztésében, a műszaki fejlesztés, rendszeresítés, rendszerbeállítás tervezésében.

Koordinálja a MH ártevékenységével, kódbiztosításával, valamint a minőség-tanúsítással kapcsolatos feladatokat. Ellátja a Magyar Köztársaság termékazonosítási rendszerére irányuló munkában az MH tárca képviselőjével kapcsolatos feladatokat. Ezen tevékenység keretén belül - többek között - kidolgozásra került a Honvédségi Egységes Termékkód képzésének, biztosításának és karbantartásának rendszere. Ugyanakkor bekapcsolódtunk a nemzetközi egyezményekben meghatározott adatszolgáltatás és az információ feldolgozásának rendjéhez.

Az osztály szervezi és szakfelügyeli a hadigazdálkodási képzést, továbbképzést és a tudományos kutatómunkát. Ezen sokrétű tevékenység keretén belül például résztvettünk a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia új képzési rendjének kialakításával kapcsolatos felsőszintű döntések előkészítésében, melynek során javaslatunkra megszervezték és beindították a törzstiszti képzés (11 hónapos) *gazdálkodási szakát*.

Meghatároztuk a *Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Védelemgazdasági tanszék* részére az éves szakmai feladatokat, és együttműködtünk ezek végrehajtásában.

Résztvettünk a katonai főiskolai tisztképzéssel kapcsolatos felsőszintű döntések előkészítésében, melynek során javaslatunkra megszervezték és beindították a gazdálkodási tiszti szakképzést a Bólyai János Katonai Műszaki Főiskolán. Ennek érdekében meghatároztuk az új szakterület képzés főbb követelményeit.

A *ZMKA Védelemgazdasági tanszékével* együttműködve katonai gazdasági továbbképző tanfolyamokat szerveztünk a csapatok gazdálkodással foglalkozó anyagi-technikai beosztásban lévő hivatásos állományára, valamint a felső- és középszintű gazdálkodó szervek vezető állományára részére. Az 1-4 hetes tanfolyamokon a szakfeladatok szerint differenciált aktuális gazdálkodási tárgyköröket évente 60-60 fő dolgozza fel eredményesen.

Az anyagi-technikai gazdálkodás aktuális kérdéseiről rendszeresen - mind központi, mind a csapattagozat részvételével - konferenciákat vezetünk le különböző témákban, mint például gazdálkodási-, beszerzési-, termékazonosítási-, számviteli konferencia.

Az osztály az MH ATFCSF-ség viszonylatában koordinálja a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatokat, ellátja az MH Környezetvédelmi Tanács működésével kapcsolatos főcsoportfőnökségi kidolgozó, döntéselőkészítő munkát.

Kidolgozta az eszköz- és készletgazdálkodás analitikus nyilvántartási rendjét. Koordinálja az anyaggazdálkodás információs rendszerével kapcsolatos feladatokat.

Ennek kapcsán a csoportfőnökség és az osztály kiemelt feladata volt a **kettős könyvviteli rend** Magyar Honvédségnél történő bevezetésének előkészítése. Ennek során közreműködtünk a (korábban az anyagi-technikai szolgálatok alárendeltségében működő) számviteli részlegek MH Közgazdasági és Pénzügyi Főnökséghez (KPF-ség) való alárendelésében, együttműködtünk az MH KPF-séggel az új pénzügyi és számviteli szervezeti elemek kialakításában.

Az új számviteli törvény előírásainak megfelelően az MH KPF-séggel együttműködve kialakítottuk a tárgyi eszközök (korábban állóeszközök) nyilvántartási

rendszerét, valamint a készletnyilvántartás egységes rendjét. Ezek számítógépes biztosításához az akkori MH Rendszerszervezési és Adatfeldolgozó (REVA) SZF-séggel együttműködve kidolgoztuk a szükséges programrendszereket.

1991-ben elvégeztük a katonai szervezetek anyagi-technikai szolgálatai és anyagnemfelelősi szakállományának egy napos számviteli felkészítését, melyeken 18 alkalommal összesen 2565 fő vett részt, valamint a "hagyományos" számviteli szervezetek szakállományának 10, illetve 20 napos felkészítését, amelyeken 8 alkalommal 160 fő vett részt.

Ezzel egyidőben az MH ÉSZF-séggel, az MH KPF-séggel és az akkori MH REVA SZF-séggel együttműködve koordináltuk a katonai szervezetek ellátását a szükséges számítógépes eszközökkel és hálózatokkal.

Kiadtuk a megfelelő intézkedéseket és szakutastításokat. Ezek mellett az új számviteli rend bevezetésének leglényegesebb kérdéseiről oktatási segédanyagot adtunk ki minden katonai szervezet részére "Gazdasági füzetek 1.,2.,3.,4." címen, melyekben közérthető módon fogalmaztuk meg a kettős könyvvitel alapvető és aktuális feladatait.

A felsőszintű gazdálkodó szervek és az előljáró pénzügyi- számviteli osztályok részére gyűjteményt adtunk ki a csapatok anyaggazdálkodásának számítógépes számviteli és adatfeldolgozási rendjére vonatkozó rendelkezésekről, abból a célból, hogy áttekintést adjon számukra a hatályos jogszabályokról, rendelkezésekről és szakkönyvekről.

Az osztály részt vesz a főcsoportfőnökség belső információs rendszere korszerűsítésének megtervezésében és végrehajtásában.

Koordinálja az MH energiagazdálkodási tevékenységét, érvényesíti az MH-n belül az állami követelményeket.

Költségvetési tevékenység

A *Költségvetési Osztály* létszáma hat fő. Tevékenységüket a költségvetési főtiszték (kiemelt költségvetési főtiszték) a felsőszintű gazdálkodó szervezetek irányába végzik.

Az osztály összeállítja az eszköz és készletgazdálkodás terveit, kidolgozza az anyagi-technikai szakterület központi költségvetésének változatait. Javaslatokat tesz a költségvetési keretek elosztására és a főcsoportfőnök döntései alapján szervezi a felsőszintű gazdálkodó szervek költségvetési gazdálkodását. Értékeli a költ-

ségvetési gazdálkodás helyzetét és elkészíti a főcsoportfőnökség gazdasági beszámolóját.

A Gazdálkodási Tervező-Elemző Osztálynál már láthattuk, hogy tevékenységre rendkívül bonyolult és nagymértékben ki van téve a külső környezet gyakori változásainak, illetve leszabályozatlanságának, ugyanez a Költségvetési Osztály esetében hatványozottan jelentkezik.

Tevékenységük egyik csoportosítási lehetősége a mindenkor esedékes naptári év. Ebből a szempontból mindig három év különböző jellegű feladatairól beszélhetünk. Az első a tárgyévet megelőző év költségvetési teendői, mint például a beszámoló jelentések elkészítése, az áthúzódó költségvetési előirányzatok rendezése. A második a tárgy év sokrétű költségvetési feladatainak bonyolítása. A harmadik a tárgyévet követő költségvetési év tervezési feladatai.

A cikket olvasónak - meggyőződésem - nem kell különösebben megmagyarázni, mit jelent ezen feladatok végzése közben a "változó külső környezet"-re való utalás. Csak vázlatosan említek néhányat, mint például az előző év átnyúló tétéleinek december végén való visszaigazolása, vagy a tárgy év költségvetési terveinek évközi gyakori módosítása, vagy a következő év terveinek elkészítése különböző időközönként több változatban.

A csoportfőnökség tevékenysége az eddig bemutatottakban még nem merül ki. Szólni kell még nem csak a formális, hanem az informális csatornákról, tevékenységekről is. A Magyar Honvédség érintett szervezeteinek gazdasági szakirányításán túl egy másik, időigényes, új feladatcsomag is keletkezett. Rendkívül nagy információ igény jelentkezik a döntéshozó, fölöttes szervek részéről, az MH ATFCSF-ség felé. Ennek az információ áramlásnak a meglévő formális, leszabályozott útja: ORSZÁGGYŰLÉS - HONVÉDELMI BIZOTTSÁG - HONVÉDELMI MINISZTERIUM - MH PARANCSNOKSÁG - MH ATFCSF-SÉG. A gyakorlatban azonban a különböző szintű döntéshozó szervek közvetlenül fordulnak információkért az MH ATFCSF-séghez, illetve az MH HGCSF-séghez. Ezek a szervek, személyek, a teljesség igénye nélkül: ORSZÁGGYŰLÉS-HONVÉDELMI BIZOTTSÁGA különböző személyei, a HM ÁLLAMTITKÁR, HELYETTES ÁLLAMTITKÁR, mb. VÉDELEMGAZDASÁGI FŐOSZTÁLYVEZETŐ és beosztottai, a KATONAI FŐOSZTÁLY beosztottai, a HVK HADMŰVELETI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG és egyéb HVK szervek és beosztottaik, stb. És a nem katonai társszervekről még nem is beszélünk, mint például 4-5 minisztérium, Haddipari Hivatal, stb.

A fentiekből is látható, milyen összetett feladatokat végez a csoportfőnökség és azon belül a különböző beosztású szakállomány. A szakmai tevékenység egyik szűk keresztmetszete a létszám gondok mellett az ellenőrzési tevékenység. Ezen a

téren a szervezeti változásokkal összhangban kell a közeljövőben szervezeti átrendezést kezdeményeznünk.

Bemutató cikkemben nem törekedtem a teljességre, mindössze arra vállalkoztam, hogy felvilágítsam a legfontosabb feladatokat és rávilágítsak a tevékenység rendkívül összetett rendszerére.

A MH ANYAGI-TECHNIKAI INFORMATIKAI KÖZPONTRÓL

*Kiss László Ferenc*¹

Az anyagi-technikai szolgálatok integrációs folyamatának részeként 1990 őszén a MN Fegyverzettechnikai Rendszerszervezési és Adatfeldolgozó Központ (MN FVTRAK) a MN Hadtáp Rendszerszervezési és Adatfeldolgozó Központ (MNHRAK) megszüntetésével egyidejűleg – a MNFVTRAK jogutódjaként – létrehozták az MH Anyagi-Technikai Információs Központ-ot (a továbbiakban MH ATIK).

Az MH ATIK rendeltetése, feladatai és szervezeti felépítése

Az MH ATIK rendeltetése: az MH anyagi-technikai biztosításához szükséges információrendszerek megszervezése, az információk továbbítási és felhasználási rendjének kialakítása; a számítógépes információs és adatfeldolgozási rendszerek kialakításának előkészítése, kidolgozásuk segítése, bevezetésük és hatékony alkalmazásuk feltételeinek előkészítése; a különböző ilyen rendeltetésű információs rendszerek MH szintű működtetésének, alkalmazásának, hasznosításának összehangolása.

Az MH ATIK alapvető feladatai

1. Az MH ATFCSF-ség teljes felelősségi területére – valamennyi vezetési szintre és szolgálati ágra vonatkozóan az anyagi-technikai biztosítást célzó információs rendszerek területén:

- a rendszerek követelményeinek kidolgozása, elgondolásának kialakítása, megvalósításának, csapatpróbájának, bevezetésének és alkalmazásának felléte;

1 Kiss László Ferenc mérnök alezredes, az MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ parancsnoka

- az Ellátó Központoknál folyó számítógépes adatfeldolgozások szakmai felügyelete;
- az MH kettős könyviteli rendszerre történő áttérésének támogatása.

2. Az MH ATFCSF-ség kötelékébe tartozó szervezeti elemek részére, számítástechnikai eszközökre alapozott, az anyagi-technikai biztosítás irányításához szükséges információk biztosítása:

- részvétel a FCSF-ség belső információs rendszerének kialakításában;
- az információt biztosító számítógépes háttér működtetése;
- a szükséges adatbázisok létrehozása, karbantartása;
- az egyes szolgálati ágak részére szükséges feldolgozások, lekérdezések közvetlen támogatása, szakmai segítése.

3. Az MH-ban alkalmazott valamennyi termék egyértelmű azonosítását szolgáló, a különböző szervezetek (nemzetközi, hazai gyártó és forgalmazó vállalatok, MH szolgálati ágak) által alkalmazott termékkód jellegű azonosítók az érintett ágazatok tartalmi előkészítésére alapozott:

- összerendelése;
- a termékek jellemzéséhez, az egyes információs feladatokhoz alkalmazott, szükséges paraméterek egyértelmű hozzárendelése;
- számítógépes nyilvántartása.

Az MH ATIK szervezeti felépítése az állománytábla alapján:

- a. Parancsnokság, ügyviteli részleg
- b. Informatikai osztály
- c. Számítástechnikai alkalmazási osztály
- d. Termékazonosító osztály.

1.1. Informatikai osztály:

Feladata:

- az MH ATFCSE-ség valamennyi vezetési szintjére és szolgálati ágára vonatkozó információs rendszerek kialakításában, bevezetésében, alkalmazásában való részvétel;
- az Ellátó Központoknál folyó számítógépes adatfeldolgozások szakmai felügyelete;
- az MH analitikus nyilvántartási rendszere kialakításában való részvétel.

Végrehajtja:

- a FCSF-ség jóváhagyott terveiben szereplő információs rendszerkidolgozások szakmai koordinálását;
- az Ellátó Központok feladatait támogató információs és adatfeldolgozási rendszerei kialakításának szakmai felügyeletét;
- az egységes anyagi-technikai szolgálat információs rendszere követelményeinek kidolgozását;
- a bevezetésre előkészített rendszerek csapatpróbájának irányítását;
- az analitikus nyilvántartás számítástechnikai követelményeinek kialakítását, a rendszerbevezetés (kiképzés-felkészítés, szakmai segítségnyújtás) feladatait.

Résztvesz (együttműködik):

- az MH ATFCSE-ség információs rendszerekre vonatkozó intézkedései kidolgozásában;
- együttműködik a FCSF-ség szervezeteivel a szakági tevékenységeket támogató rendszerek elgondolásai kialakításában;
- az MH Informatikai Főnökséggel az MH anyagi-technikai információs rendszer követelményeinek kidolgozásában;
- a szakanyaggal gazdálkodók adatfeldolgozó szervezeteivel;
- a központ Számítástechnikai Alkalmazási és Termékazonosító Osztályával.

2.1. Számítástechnikai alkalmazási osztály:

Feladata:

az Anyagi Technikai Főcsoportfőnökség érdekében a számítástechnikai eszközökre alapozott információs rendszer üzemeltetése, az információs rendszer folyamatos fejlesztése, a főcsoportfőnökség szervei részére számítástechnikai szolgáltatások nyújtása.

Végrehajtja:

- a központ és az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség számítástechnikai eszközparkja folyamatos felügyeletét;
- figyelemmel kíséri a főcsoportfőnökségen felmerülő számítástechnikai eszközszükségeket és javaslatot tesz azok kielégítésére;
- üzemelteti a központ és a főcsoportfőnökség számítástechnikai hálózatát;
- gondoskodik az illetékességi körébe tartozó adatállományok, programok archiválásáról, időszakos mentéséről;
- segítséget nyújt a felhasználók számítástechnikai problémái megoldásához.

Résztvesz (együttműködik):

- a Főcsoportfőnökség információs problémái megoldásában;
- a központ Informatikai és Termékazonosító Osztályával;
- az MH hasonló jellegű tevékenységet folytató társszervezeteivel.

3.1. Termékazonosító osztály:

Feladata:

A Magyar Honvédségen belül alkalmazott valamennyi termék azonosítását szolgáló – termékkódrendszer kidolgozása, karbantartása, számítógépes nyilvántartása, valamint a termékkódokkal történő ellátás.

Végrehajtja:

- az Ellátó Központok, központi raktárak, főigazgatóságok, igazgatóságok igényei szerint a központi termékkód-nyilvántartás alapján a termékkódok biztosítását (ellenjegyzését);

- mikrógépes hálózaton a központi termékkód-nyilvántartás kialakítását, folyamatos karbantartását, amely kiterjed minden, a Magyar Honvédségen belül alkalmazott termékre és kötelezően tartalmazza azok termékkódját, rajzszámát és megnevezését;
- a szolgálati ágak, az Ellátó Központok, a központi raktárak, a főigazgatóságok és igazgatóságok részére – igényeik szerint – termékosztály bontásban, termékkódnyilvántartás kivonat biztosítását mágneses adathordozón;
- a szabványos termékek termékkód jegyzékének kiadását és folyamatos karbantartását valamennyi katonai szervezet részére;
- az Ellátó Központok, központi raktárak, főigazgatóságok, igazgatóságok által elkészített szakanyagjegyzékek, cikkjegyzékek termékkód szerinti felülvizsgálatát.

Résztvesz (együttműködik):

- a termékkód biztosítására vonatkozó felsőszintű szabályozók kidolgozásában;
- a termékazonosítás továbbfejlesztésével kapcsolatos koncepciók, hosszú- és középtávú tervek kidolgozásában;
- a decentralizáltan végzett termékkód biztosítási feladatok szakfelügyeletében.

Az 1990 – 1992-ben végzett feladatok

az MH ATIK Informatikai Osztály

Az MH ATIK ezen belül az informatikai osztály főerőkifejtési területét az MH új számviteli rendre történő bevezetése képezte.

Ezen belül, az MH HGCSF-ség követelménytámasztása alapján kidolgoztuk a haditechnikai ágazatok csapatszintű analitikus nyilvántartási rendszer szakmai követelmény rendszerét. A programrendszer kidolgozásában folyamatosan együttműködtünk az MH HGCSF-séggel az MH Informatikai Intézettel, az MH Közgazdasági és Pénzügyi Főnökséggel (MH KPF).

Résztvettünk a programrendszer csapatpróbájában.

A fenti feladattal egyidőben a fenti szervezetekkel együttműködve résztvettünk a gazdálkodás tárgyi eszköz programrendszer tesztelésében a csapatpróba felügyeletében.

A csapatpróbák befejezése után két munkacsoportunk rendszer telepítési feladatokat hajtott végre, alapvetően az ellátó központok számviteli szervezeteinél. Ez érintett mintegy 50-70 alakulatot. Az osztály állományának egy része bekapcsolódott az érintett alakulatok irányító és szakállományának kiképzésébe is.

Kidolgoztuk a csapatoknál meglévő adatállományok átmentését végző programrendszert, azokat telepítettük, igény szerint helyszíni segítségnyújtást végeztünk.

Résztvettünk a katonai szervezetek adatfeldolgozási igényeinek felmérésében, a gépi feldolgozási kapacitás megtervezésében. Az MH ATIK bázisán, együttműködve a PÜSZNYK-val végrehajtottuk a számítástechnikai eszközök kiadását.

Kiemelt figyelmet fordítottunk az MH Javító zászlóalj gazdálkodási rendszerének bevezetésére, állományának felkészítésére.

Az MH ÜGYFI főigazgató felkérésére felmértük az MH Üdülők adatfeldolgozási helyzetét, javaslatot tettünk adatfeldolgozási rendszerük kialakítására, munkájukat huzamos időn keresztül mind felkészítésben, mind helyszíni segítségnyújtásban segítettük.

Az 1992-es év folyamán kialakítottuk a csapatszintű gazdálkodás tárgyi eszközök, kísértékű tárgyi eszközök adatállományok egységesítését, ellenőrzését végző programrendszert. A programrendszert az MH ATFCFSF-MH KPF együttes intézkedésével a csapatok rendelkezésére bocsájtottuk.

Folyamatosan résztvettünk az MH Pság/MH Központi Ellátó Szervek (KESZ-ek) számviteli munkájának helyszíni segítségnyújtásában.

A központi ellátó szervek adatfeldolgozási rendszerének kialakítása folyamatban, felmértük a fenti szervek adatfeldolgozási lehetőségeit, mind szoftver, mind hardver területen. Javaslatot tettünk a hardver feltételek megteremtésére.

A központi ellátó szervek számviteli munkája felügyeletében, elbíráltuk az általuk készített programrendszer illeszkedésének vizsgálatát az új számviteli rendszerhez, javaslatot tettünk a programrendszerekre, alkalmazhatóságát illetően.

Kidolgoztunk a központi ellátó szervek gazdálkodását, nyilvántartását támogató programrendszert, amit a megfelelő módosítások után 1993. évben a központi ellátó szervek rendelkezésére bocsájtunk.

Az MH ATFCFSF-ség információs rendszerének fejlesztése keretében átvettük az MH hadrendjét kezelő programrendszert és az MH ATFCFSF-ség számítógépes hálózatán az érintettek rendelkezésére bocsájtottuk, a rendszer karbantartását folyamatosan végrehajtjuk.

Kidolgozás alatt van az állománytáblát kezelő programrendszer, olyan igényvel, hogy a rendszer folyamatosan aktualizálható, lekérdezhető legyen, valamint a szükséges számvetéseket is szolgálta.

Az 1992-es év folyamán együttműködve az ATFCFSF-ség tervezési osztállyal bedolgoztunk az MH Rendszeres Jelenetek Táblázata ATFCFSF-ségre vonatkozó adattáblájának rögzítésébe, az összefüggések elemzésébe. Tudományos feladatként kidolgoztuk az MH "M" anyagi-technikai tervezés számítógépes rendszerét, a háborús anyagbiztosítás elvi modeljét.

az MH ATIK Számítástechnikai Alkalmazási Osztály

Az MH ATIK szervezeti létrehozása óta a Számítástechnika Alkalmazási Osztály fő erőkefejtési területe az MH ATFCFSF-ség belső, vezetési információs rendszerének tervezése, kialakítása, és folyamatos fejlesztése (egyben üzemeltetése).

Ennek keretében felmértük az MH ATFCFSF-ség információáramlási és feldolgozási folyamatát, a Főcsoportfőnökség szervezeteinél meglévő, és a napi tevékenységet segítő – számítástechnikai eszközökre elkészített és használt – programrendszereket.

A felmérés tapasztalatai alapján elkészítettük a főcsoportfőnökségi vezetési információs rendszer kialakítására vonatkozó elgondolásunkat, amelyben első sorban a főcsoportfőnökségi szerveknél már meglévő számítástechnikai eszközökre építkeztünk, feltétlenül szem előtt tartva azt a fontos szempontot, hogy azok a felhasználók akik hálózatban vagy egyedi üzemmódban használták a számítástechnikai eszközeiket, a hálózat kialakítása és az információs rendszer létrehozása után semmilyen vonatkozásban ne kerüljenek hátrányosabb helyzetbe mint az egyedi számítógép és programhasználat során.

A főcsoportfőnökségi vezetési információs rendszer I. ütemének kiépítése során kialakítottunk egy 5 fájlszerverre épülő 63 felhasználói terminális számítógéphálózatot (LAN-t), NOVELL 2.15-ös hálózatkezelő rendszer alatt.

Ennek segítségével elértük azt, hogy a Főcsoportfőnökség minden szolgálatfőnöksége és minden közvetlen osztálya legalább 1 darab felhasználói terminálon elérhette az információs rendszer szolgáltatásait.

A szolgáltatások körébe bevontuk – a szükséges átalakítások után – azokat a már meglévő és használt programokat, amelyeket a felmérés elemzéseként arra alkalmasnak találtunk.

Igy az I. ütemben a szolgáltatásoknak az alábbi köre alakult ki:

- hadrendi adatok;
- az MH anyagi-technikai ellátási utaltsági rendje;
- a főcsoportfőnökség ellenőrzési terve;
- technikai eszközökre vonatkozó adatok.

A későbbiek során ezen szolgáltatásokhoz kidolgoztuk és felvettük még: a haditechnikai adatbázist; a gazdálkodás tárgyi eszközeinek nyilvántartását; az MH Parancsnokság név és címjegyzékét.

A vezetési információs rendszer ezen kívül tartalmaz még olyan közhasznú információkat, amelyek a napi tevékenység hatékonyabb végzését segítik.

Az MH ATFCSF-ség belső, vezetési információs rendszerét folyamatosan fejlesztjük. Jelenleg kidolgozás alatt és bevezetés előtt állnak az alábbi szolgáltatások:

- személyügyi nyilvántartás;
- az anyagi-technikai biztosítás hatályos rendelkezéseinek nyilvántartása;
- a Főcsoportfőnökség feladattervei;
- a jogi információs adatbázis;
- a REJET nyilvántartása;
- az állománytábla nyilvántartás;
- a vezetést támogató elektronikus körözürendszer.

A főcsoportfőnökségi információs rendszer adatbázisaiban meglévő, és az alárendelt tevékenységét segítő adatok, információk hozzáférhetőségét távadatátviteli modemek és szoftverek segítségével úgynevezett "BBS" rendszer kialakításával tettük lehetővé.

A távlati fejlesztési terveinkben, a folyamatos fejlesztés keretén belül szerepelnek még a ZMKA információs rendszeréhez való felkapcsolódás és az LP valamint SZCSP információs rendszereiben tárolt, de a Főcsoportfőnökség különböző szolgálataira részére szükséges adatok elektronikus úton való átvételei is.

az MH ATIK Termékazonosító Osztály

Az osztály alapvető MH szintű feladata, a termékek kóddal való ellátása, a felsőszintű gazdálkodó szervezetek, anyagnemfelelősök, központi ellátó szervek és a szükséges esetekben a katonai szervezetek igényei alapján. Az elmúlt két évben a különféle igények kielégítésére mintegy 22.000 termék esetében végeztünk kódszám ellenjegyzést, a központi termékkód-nyilvántartás alapján.

A központi termékkód-nyilvántartás a Központ megalakulásáig zömmel manuális nyilvántartásokban, illetve az elődszervezeteiktől örökölt számítógépes nyilvántartásban testesült meg. Nagy jelentőségű feladat volt – és még jelenleg is az – a manuális nyilvántartások számítógépre vitele, illetve a meglévő számítógépi nyilvántartások hibáinak kiküszöbölése, egyeztetése. Ezen hibák, itt nem részletezhetően jellemezték az adatállomány egy részét. A két éves munkának köszönhetően a jelenlegi helyzetben mintegy 250.000 rekord szerepel, immár rendezett formában a központi számítógépi termékkód-nyilvántartásban, a mintegy 600-650 ezer termék közül, melyek a nyilvántartásban szerepelnek.

Megteremtettük az adatállományok telefon-modemes lekérdezési lehetőségét, az MH szervezetei részére történő szabad hozzáférés hardver problémák miatt késik.

A számítógépi adatbázis kezelésére és számítógépi kódszám ellenjegyzésre belső informatikai rendszert dolgoztunk ki saját erőforrásokra támaszkodva.

Az új számviteli rendre történő áttérés keretében az anyagnemfelelős szolgálati ágakkal együttműködve összeállítottuk a tárgyi eszközök központi számítógépi törzsállományát, végrehajtottuk ezen törzsállományok MH katonai szervezeteihez való eljuttatását.

Ez a feladat 1991-ben mintegy 10.000, 1992-ben mintegy 15.000 termékféleség kódszám ellenőrzését, adatbázisok létrehozását, szükség szerinti egyeztetését, illetve az anyagnemfelelősök általi jóváhagyatását jelentette. A számítógépi nyilvántartás az MH ATFCSF-i információs rendszerben elérhető, illetve telefon-modemes rendszerrel lekérdezhető.

A termékazonosítás új rendszerének kidolgozása keretében rendszertanulmányt készítettünk 1991-ben, amely 1992-ben az MH termékazonosítás távlati rendszerének tanulmányában került továbbfejlesztésre. Folyamatosan végezzük az érvényben lévő intézkedések szerint megküldött – különféle anyagnemfelelősök, központi ellátó szervek által készített – szakanyagjegyzékek, cikkjegyzékek kódszám szerinti felülvizsgálatát. Az elmúlt két évben mintegy 10.000 termék kódszám felülvizsgálatát végeztük el.

1992-ben készült el a termékek Honvédségi Egységes Termékkóddal (HETK) való ellátásának és biztosításának szabályzó intézkedése, melyet az MH ATFCSF Úr jóváhagyott és a 254/1992 (HK. 22.) számon jelent meg.

Ezen intézkedés újraszabályozza az MH termékazonosítási tevékenységét, megfelelő keretet adva a kódbiztosításnak.

Felmérést végeztünk a MH-ban és a polgári életben alkalmazott termékazonosító kódrendszerekről és a közöttük lehetséges kölcsönös megfeleltetési lehetőségekről. A Nomenklatura - Honvédségi Egységes Termékkód összerendelés esetére javaslatot dolgoztunk ki számítógép rendszer formájában.

Az MH ATIK 1993. évi főbb feladatai

Az elmúlt két év eredményeire, tanulságaira támaszkodva *alapszintű feladatoknak tekintjük:*

Az ellátó központokkal kiépített szakmai kapcsolat továbbfejlesztését, hatóságok segítségnyújtást mindazon területen ami az MH gazdálkodási rendszer információs rendszer építését jelenti.

Az önálló gazdálkodók szintjén – együttműködésben az MH HGCSF-séggel MH KPF-séggel – a kettős könyviteli rendszer megszilárdítását, az analitikus nyilvántartás számítógépes rendszerének lehetőség szerinti továbbfejlesztését, a szakmai ágazati ágak részére a rendszer lehetőségein belül a szolgáltatások bővítését.

A fenti két feladattal összhangban az érintettek bevonásával tervezzük az MH gazdálkodási rendszerének e két szintjét összekapcsoló mágneses adathordozóra alapuló jelentési-igénylési rendszer kidolgozását.

Az MH ATFCSF-ség számítógépes hálózati rendszer szolgáltatásainak további fejlesztését. El kívánjuk érni, hogy eddig bevezetett szolgáltatások beépüljenek a felhasználók mindennapi munkájába.

A termékazonosítási rendszer további korszerűsítését, mellyel egyrészt biztosítani kívánjuk a számítógépen meglévő termékadatállományunkhoz való közvetlen hozzáférés lehetőségét az MH valamennyi gazdálkodójának modernes lekérdezés alapján, másrészt kialakítjuk a különböző eszközaonosítási kódszámrendszerek – nomenklatura kód-HETK – kapcsolati rendszerét, ami többek között az anyagi-technikai biztosításhoz szükséges számvetések elkészítéséhez hathatós segítséget fog nyújtani.

Az 1993-as év folyamán jelentős feladatunknak tekintjük az MH ATFCSF-ség háborús feladatai egy részének számítógéppel támogatott információs rendszerének kialakítását.

HONVÉDEGÉSZSÉGÜGY

Svéd László, László Imre¹

A rendszerváltás és annak következtében a társadalmat, ezen belül a honvédséget érintő hatások jelentős változásokat okoztak a katonaegészségügy területén is

Az 1987-88-as évek létszámváltozásai az egészségügyi szolgálatot csak mérsékelten érintették, ezért a diszlokációkból adódó egzisztenciális és egyéb feszültségek kevésbé jellemezték állományunkat.

A feltételrendszer bizonytalansága (anyagi, technikai és elhelyezési) mellett a sorállomány egészségi állapotának évről-évre történő romlása, az addig folyamatosan javuló ellátási minőségi szintet produkáló egészségügyet stagnálásra készítette és napjainkban is ez a jellemző tendencia.

A hivatásos állománykörében egy kényszerű fiatalodás következett be (beosztások megszűnése, leszerelések, nyugdíjaztatások) melynek következtében szolgálatunknál ezen aktív állománykategória vonatkozásában egy ellátási szabad kapacitás keletkezett. Ezek a hivatásos állományúak körében azt eredményezték, hogy idült, hosszú ápolási időtartamú és a különböző nagyhalálozású szív- és keringési rendszer betegések száma csökkent, ami több egyéb ok mellett a központi intézeteink leterheltségét, igénybevetését csökkentették. Ez időszak alatt szinte minden kórházunk bekapcsolódott a polgári egészségügyi ügyeleti rendszerbe, valamint egyes, a katonaegészségügyre jellemző szakterületek regionális ellátási feladatokat is vállaltak. Ezáltal szinte évről-évre emelkedett és emelkedik a kórházainkban a nem igényjogosult betegek száma. Az 1988-as évi 35-40 %-kal szemben 1992. évben már 51-60 % volt az ellátásban részesült, nem igényjogosultak aránya. A kedvezőtlen tendenciák mellett megnyugtató viszont az, hogy az egészségügyi szakállomány

¹ Dr. Svéd László orvos ezredes, a MH Egészségügyi Szolgálatfőnöke, Dr. László Imre orvos ezredes, a MH Egészségügyi Szolgálatfőnök helyettes

feltöltöttsége ez alatt az időszak alatt stabilizálódott - mely elsősorban a csapattagozatban örvendetes - szakmai felkészültségük minősége pedig minden tagozatban nőtt.

A napjainkban zajló folyamatokra áttérve megállpítható, hogy egyre erősödik a kötődés az állami egészségügyi szolgálathoz és annak tervezett, illetve már bevezetésre került reformjaihoz. Ha mindezekhez hozzávesszük a honvédségen belül bekövetkezett és még bekövetkező szervezeti, strukturális módosításokat, akkor - szolgálatunk vonatkozásában - egy igen sajtós kép rajzolódik ki.

A békeegészségügyi ellátás területén tevékenységünk pontosan meghatározott. Ennek értelmében a katonaegészségügy alapvető rendeltetése az igényjogosultak kor színvonalának megfelelő, lehető legteljesebb egészségügyi ellátásának biztosítása, beleértve a megelőzés és rehabilitáció feladatait is.

Az előzőek figyelembevételével a szakterületünket érintő számtalan változás közül csupán azok bemutatására törekszünk, amelyek valamilyen formában befolyásolják az igényjogosult állományunk ellátásának színvonalát. A válogatás a lehetőségek nagy száma miatt szubjektív és nem foglalja magába például az önálló bemutatást és polémiát igénylő központi honvédkórházi rekonstrukciót sem. Hasonlóképpen nem érintjük a szolgálat vezetésének, a védelmi feladatokra történő felkészülésnek, illetve az "M" szervezeteinek sajátos problémakörét sem. A kérdés középpontjába a békeellátás szempontjából meghatározóan fontos alapellátást, a katonai gyógyintézetek finanszírozásának rendszerét, valamint a gyógyítómunka színvonalára jelentős befolyást gyakorló egészségügyi anyagi és technikai ellátást állítottuk.

Az alapellátás és a háziiorvosi ellátás

Az egészségügyben az elmúlt 2-3 évben bekövetkezett változások közül az egyik legfontosabb az alapellátás reformja, mely új felfogású és ezzel párhuzamosan megváltozott finanszírozású ellátási formát hozott létre. Ez a reform értelemszerűen érintette az összes ellátási formát, mely korábban az alapellátás rendszerében megtalálható volt. Így megszűnik például az üzemegészségügy annak ellenére, hogy önálló szakképesítés és működésének még 5 évvel ezelőtt is komoly jelentőséget tulajdonítottak. A honvédegészségügy szempontjából mindez már csak azért is érdekes, mert a csapattagozat alapellátása az üzemegészségügyi ellátás speciális formájaként van elfogadva és nyilvántartva.

Ezért is fontos, hogy a Népjóléti Minisztérium és az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság (OTF) a lefolytatott tárgyalásaink eredményeképpen megadta az elvi lehetőséget a hivatásos honvédorvosok háziiorvosi tevékenységéhez. Ezt a lehetőséget azonban helyőrségenként és katonai szerveze-

tenként, a konkrét lehetőségek figyelembevételével szükséges megvizsgálni, mert ez az ellátási forma nem veszélyeztetheti a harckészültséget és az adott egészségügyi szolgálat alaprendeltetéséből adódó feladatnak a végrehajtását. Így ennek vállalásához az állományilletékes parancsnok engedélye és az orvos közvetlen szakmai előjárójának hozzájárulása szükséges.

A háziorvosi ellátás feltételrendszerébe - mint alapvető követelmények - a szakmai képzés és továbbképzés, a háziorvosi tevékenységet lehetővé tevő munkarend biztosítása, a szükséges személyi feltételek és a csaparendelő megfelelő szintű felszereltsége tartoznak. A legfontosabb és legfelelősebb eleme ennek az ellátási formának a folyamatos hozzáférhetőség biztosítása. Ez utóbbi okozhatja a legtöbb problémát, hiszen a különböző biztosítási feladatoknak (lövészetek, terepen végrehajtott különböző szintű és tartalmú kiképzések, stb.) az egészségügyi szolgálatnak alaprendeltetéséből eredően meg kell felelnie.

A háziorvosi rendszerű ellátás bevezetését fentiekből következően csak az egnél több orvossal - és megfelelően képzett ápolókkal - rendelkező katonai szervezeteknél látjuk lehetségesnek. A katonaegészségügyi alapellátásban jelenleg ellátott évi 320 ezer betegen felül, a háziorvosi rendszerű ellátást elsősorban az igényjogosult közvetlen hozzátartozókra és nyugdíjasainkra látjuk lehetségesnek kiterjeszteni.

A háziorvosi ellátás vállalására, finanszírozására vonatkozóan - ismereteink szerint - még további központi rendelkezések közzététele várható, így továbbra is feladatunk az alapellátás területén végbemenő változások figyelemmel kísérése és a testületünket is érintők lehetséges adaptálása. Megfelelő előkészítő munkát követően néhány helyőrségben ezért be kell vezetni a háziorvosi ellátást és az egy éves működést követően kerülhet csak sor a szerzett tapasztalatok feldolgozására. Ennek eredménye határozza meg további lépéseinket.

A katonai gyógyintézetek finanszírozása

Az MH kórházait és szanatóriumait 1990. január 07-től a Honvédelmi Minisztérium, Szociális és Népjóléti Minisztérium és az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság képviselői által 1989. december 07-én aláírt "MEGÁLLAPODÁS" alapján az OTF finanszírozza. Ez magába foglalja a közvetlen betegellátással kapcsolatos kiadásokat (a gyógyszerektől a dolgozók fizetéséig), továbbá az intézetek működtetéséhez szükséges anyagi háttérrel.

Jelenleg az OTF mintegy 2.600 MFt támogatást biztosít gyógyintézeteink működtetésére. Feltétlenül szükséges azonban megvonni ennek a finanszírozási formának 3 éves tapasztalatait. Már az indulásnál (1990.) gondot jelentett, hogy az éves támogatást az intézetek egyenlő havi részekre lebontva kapták, függetlenül az

ellátott betegek számától, illetve a működést jelentősen befolyásoló évszakoktól. A későbbiek során, amikor az OTF kintlévősége már több 10 milliárd forintra emelkedett, komoly problémák jelentkeztek. Így nem ismerték el az MH 1990. szeptemberében végrehajtott béremelését intézeteink vonatkozásában, a honvédségi készletekből vásárolt gyógyszerek költségeinek ellentételezését, továbbá az áremelkedések jelentős részét.

Nem véletlen, hogy mindezek alapján olyan hangok is felerősödtek, melyek az intézetek tárca általi finanszírozásának a visszaállítását javasolják. Azonban ez a kérdés ennyire nem egyszerűsíthető le, mivel az OTF befolyása az ellátás több területén is érvényesül. Így pontosan meg nem határozható mértékben (pontosan nem lehet tudni, hogy orvosaink évente hány receptet írnak fel), támogatják az igényjogosultjaink részére a receptre felírt gyógyszerek, gyógyászati segéd-eszközök vásárlását. Ennek alapján válik lehetővé az, hogy a különböző helyőrségekben szolgálatot teljesítők külön térítés nélkül vehessék igénybe az állami egészségügy különböző intézeteinek szolgáltatásait. Mivel a társadalombiztosítás támogatása még egyéb más területeken is érvényesül (pl. nyugdíjak folyósítása) a kérdést csak komplexen és nem egyes területeit kiragadva lehet elemezni.

A komplexitás jegyében az állami egészségügy több területén tapasztalható egy olyan törekvés, mely az OTF monopóliumhelyzetének a megszüntetésére irányul. A BM saját biztosító kialakítását kezdeményezte, de javaslatuk a kormány elé terjesztést követően 1992. őszén megtorpant. Szolgálatunk álláspontja is az, hogy az elvégzett gazdaságossági számvetések, illetve törvényi megalapozás után a tárcának is szorgalmaznia kell egy önálló Honvéd Egészségügyi Biztosító Intézet felállítását.

Az említett gazdaságossági számvetés azt mutatja, hogy a védelmi tárca által évente befizetett 8,6 milliárd Ft-tal szemben a katonaegészségügyre a társadalombiztosítás csak 2,2-2,5 milliárd Ft-ot biztosít. Természetes, hogy a különbözetben a nyugdíjas állomány ellátásához szükséges finanszírozási tételek szerepelnek, amely viszon valószínűleg nem emészti fel a különbözetet. Az is tény, hogy a társadalombiztosítás által intézeteink részére biztosított összeg nagyon nehezen fedezi költségeinket. Egy 1-2 milliárd Ft-os finanszírozási növekedés a szakmai munkánk minőségi szintjét képes lenne a kor színvonalához emelni.

Egészségügyi anyagi és technikai ellátás helyzete

A finanszírozás kapcsán vázolt gondok teljes súlyukkal jelennek meg ezen a területen, esetenként és helyenként magát az ellátást veszélyeztetve. A kórházak tartalékkészleteinek fokozatos csökkenése miatt (azaz a készletek fokozatos felélése következtében) ma már rendkívül beszűkült annak a lehetősége, hogy a gyógyszerellátásban jelentkező gondokat az intézeten belül kompenzálhassák.

Emellett azzal is számolni kell, hogy katasztrófabehelyzetek ellátásához intézeteink nem rendelkeznek megfelelő tartalékokkal.

Nem vagyunk jobb helyzetben a műszerek vonatkozásában sem. Az intézeteinket finanszírozó társadalombiztosítás által folyósított összegek deklaráltan csak a kisebb értékű műszerek beszerzését teszik lehetővé. Vagyis a csúcstechnikát jelentő terápiás és diagnosztikai eszközök megvételéhez az anyagi háttérrel a tulajdonosnak, vagyis a védelmi tárca-nak kellene biztosítania. Azonban a védelmi költségvetési előirányzat reálértékének csökkenése még a szinttartást sem teszi lehetővé. A lehívható összeg nagyságát és reálértékének csökkenését jól mutatja az elmúlt két évre biztosított 223, illetve 255 MFt. Ez összességében a műszerpark előregedéséhez és áttételesen az ellátás színvonalának nemkívánatos csökkenéséhez vezet.

Az OTF által biztosított pénzüsszegek tehát nem bizonyultak elegendőnek gyógyintézeink zavartalan működtetéséhez. Ezért időnként és helyenként komoly működési zavarok keletkeztek, melyeknek feloldását a honvédelmi tárca vállalta magára a szükséges pénzüsszegek más területekről történő átirányításával.

Szükséges azonban arra is rámutatni, hogy gyógyintézeink munkájában olyan költségigényes feladatok is szerepelnek, amelyek nem tartoznak az OTF által preferált tevékenységi formák közé. Ebbe a csoportba sorolhatók a szűrő- és alkalmassági vizsgálatok, a csapatokhoz kijáró szűrőcsoportok működtetése, valamint a gyógyintézetekhez tartozó csapategészségügyi szolgálatok segítő ellenőrzései is. Az intézetek folyamatos és zavaroktól mentes működtetéséhez mindenképpen szükséges, hogy az így kieső pénzüsszeg pótlását a honvédelmi tárca biztosítsa.

Az alapellátás, a finanszírozás, valamint a gyógyítás tárgyi feltétele mind-mind fontos eleme a megbízható egészségügyi ellátásnak, annak a kuratív tevékenységnek, aminek jó szinten történő művelését joggal várja el tőlünk a honvédség igényjogosult állománya. A szolgálat vezetésének tehát nem is lehet más célja, mint úgy leereagálni a változásokat, hogy a katonaegészségügy tevékenységének színvonala a korábbi értékeket megőrizve folyamatosan fejlődhesen.

A KÖZLEKEDÉSI BIZTOSÍTÁS RENDSZERE, SZAKÁGI FELADATAINAK FONTOSABB KÉRDÉSEI

Németh István¹

A Magyar Honvédség közlekedési szolgálata a feladatához igazodó szervezeti felépítésben, anyagi-technikai ellátottság és működési rend kialakításával - hadászati, hadműveleti és harcászati tagozatban differenciáltan - tervezi, szervezi, vezeti és végzi az alábbi közlekedési biztosítási feladatokat:

- az MH csapatok bármely irányba történő gyors átcsoportosításának, közúti-vasúti biztosítása;
- anyagi készletek széttelepítése;
- a csapatok anyagi-technikai szükséglete után- és hátraszállítása;
- a személyi és technikai veszteséggéplés, valamint a haditevékenységek körzetében az összegyűjtött (meghibásodott) anyagi készletek, technikai eszközök hátraszállítása;
- részvétel a sebesültek, sérültek kiürítésében;
- a katasztrófák következményei felszámolása érdekében történő szállítások;
- a kijelölt közlekedési hálózat üzemeltetése és fenntartása (célirányosan a már béke időszakban felkészített polgári és katonai erők és eszközök együttes alkalmazásával);
- a rakodásgépesítés, a szakanyagellátás, az ágazati technikai biztosítás;
- a szállítmánykísérés.

E feladatok végrehajtása során együttműködik hadászati, hadműveleti és harcászati szinten a Közlekedési Hírközlési és Vízügyi Minisztérium (továbbiakban KHVM) a belügyminisztérium (BM) kijelölt országos hatáskörű szerveivel és végrehajtó szervezeteivel, a régiók, helyhatóságok kijelölt erőivel és eszközeivel, valamint a feladat végrehajtásában résztvevő harcoló és harctevékenységet közvetlenül biztosító kiszolgáló törzsekkel, csapatokkal és alegységekkel.

1 Németh István alezredes, a MH Közlekedési Szolgálatfőnök helyettese, mb. szolgálatfőnök

Alapvető célja a szolgálatnak, hogy az anyagellátási rendszerek korszerűsítésével és integrálásával, a felkészítési-kiképzési és vezetési tevékenység reformjával összhangban, a nemzetgazdasági szakági lehetőségek legoptimálisabb felhasználásával javuljon a közlekedésbiztosítási - békeidőszakban kiemelten a szállítási - tevékenység hatékonysága és csökkenjenek a kiadások.

A szolgálat az alaprendeltetési feladatait és célkitűzéseit a közlekedési ágazatok működtetésével és a gazdálkodási tevékenységen keresztül teljesíti valamennyi tagozatban.

*Az erre való állandó készenléte*t a meghatározott tervek kimunkálása, naprakészen tartása, a biztosítási feladatokban résztvevő személyi állomány kiképzése és a technika felkészítése, a nemzetgazdaság szakágaival való folyamatos kapcsolattartás, a hadszíntérelőkészítési, szintentartási feladatok maradéktalan végrehajtása, a honvédségi békellátási rendszeréhez kapcsolódó feladatok napi végzése, a gyakorlati jártasság és készség megszervezése *biztosítja*.

E cikkben a szolgálat tevékenységét a közlekedési biztosítási feladatok békeidőszakban történő végzésén, eredményein keresztül elemzem, a háborús tevékenységet csak a legszükségesebb területeken érintem.

A közlekedési biztosítás főbb ágazatai, területei:

Vasúti, közúti, vízi és légi szállítás:

Legnagyobb volument képez a **vasúti szállítás** mind a béke, mind a háborús időszakban. Éves viszonylatban mintegy 300-320 mFt értékű teljesített szolgáltatás, amelyen belül 70 % a csapat kiképzési szállítás és 30 % az ellátási, javítási és beszerzési szállítások aránya.

Másik nagy terület a **közúti szállítási ágazat**, amely a csapattagozat ellátási alapját képezi. A honvédségi közúti szállítóeszközök nagymérvű elhasználódásával jelentős arányeltolódás tapasztalható a polgári eszközök igénybevétele irányában. 1988-90 között átlagosan 10-15 mFt értékű volt a polgári szféra részaránya, csapateszközzel 15-16 millió szállító km-t teljesítettünk, 1992-ben viszont mintegy 60 mFt a polgári szférában és 8,5 millió szállító km csapateszközzel került megvalósításra. Az elmúlt év elszámoló árát tekintve (11 forint/árutonna kilométer továbbiakban FT/átkm) az MH közúti szállítási szolgáltatása mintegy 448 mFt érték volt.

A **vízi szállítási ágazat** az MH békeellátási rendszerében jelenleg nem, vagy csak eseti jelleggel (egy-egy üza.szállítmány) vesz részt, mivel csapataink diszlokációja, kereskedelmi partnereink elhelyezkedése nem teszi lehetővé jelenleg a vízi

szállítás előnye kihasználását. Összevetve a közúti ágazat (11 Ft/átkm) a vasúti ágazat (9 Ft/átkm) költségével, vízi uton 6 Ft/átkm a szállítási költsége.

A légi szállítás honvédségi eszközzel a csapatkiképzési rendszerben biztosított üzemóra felhasználás keretében tervszerűen folyik. A polgári légiszállítás a katonadiplomáciai ellátásra, illetve sürgős esetben megrendelt speciális eszköz, anyagszállításra kerül igénybevételre, éves átlagban 20-25 mFt költségráfordítással.

Valamennyi szállítási formát figyelembe véve az anyagi (ellátási) szállításoknál békében – bár az arányok esetenként változnak – átlagosan a haditechnikai ágazatok 55-65 %-os, a hadtáp ágazatok 25-30 %-os, egyéb ágazatok (elhelyezési, kiképzési eszköz, eü, közlekedés) 10-15 %-os arányt képviselnek.

Közlekedési műszaki feladatainkat a ráfordítandó költségvetési keretek tervezésén, elosztásán, polgári és katonai kivitelezés megszervezésén, a végrehajtás felügyeletén keresztül végezzük.

Főbb feladatok:

- valamennyi szállítási ágazathoz tartozó hadszintérelőkészítési-szakhatósági feladatok ellátása, a honvédelmi követelmények kialakításában való részvétel. Meg kell jegyezni, hogy az országos főhatóságok változásai, valamint a nagy beruházások jelentős csökkenése miatt az elmúlt időszakban ez a feladatunk csak korlátozottan jelentkezett;

- országos közlekedési hálózat katonai igénybevétele szabályozása, túlsúlyos, túlméretezett eszközök közlekedtetése engedélyezése, költségei kiegyenlítése;

- kijelölt országos- és helyőrségi lánctalpas úthálózat kiképzési bázisok, gyakorlóterek katonai közlekedési feltételei megteremtése és fenntartása polgári kivitelezésű megrendeléssel vagy a műszaki csapatok bevonásával;

- MH tulajdonú iparvágányok, rakodók kiépítése, üzemeltetése, fenntartása szervezése, a kapcsolódó költségfedezet kezelése;

- magasabb készenléti helyzetbe helyezés és annak rendszabályai bevezetéséhez kapcsolódó közlekedési hálózat, kijelölt vasúti berakó állomások békeidőszaki előkészítésének felügyelete;

- a közlekedési hálózat üzemeltetésére kijelölt közúti komendáns csapatok, forgalomszabályozó alegységek, technikai oltalmazásba résztvevő közúti, vasúti alegységek felkészítése;

- az MH szervei, csapatai ellátása közlekedési hálózati és forgalmi adatokkal a kialakított rendszerben.

Szállítványkísérést a jelenlegi lehetőségek központi tagozatban a beszerzési szállításokhoz, valamint az ellátó központok kiszállításához biztosítják. A csapat vételezések, a központi beszállítások és átcsoportosítások őrzés- védelmét, kísérését csapaterők végzik.

A szolgálat a *gazdálkodási tevékenységét* a szaktechnikai és anyagellátás, valamint a szolgáltatások (szállítás, közlekedési műszaki tevékenység, technikai ki- szolgálás, javítás stb.) tervezése, szervezése, a költségfedezet (központi és csapat) biztosítása, a felhasználás szabályozása és ellenőrzése területén végzi.

Anyagellátási jog és hatáskörbe tartoznak a VK nomenklatúras eszközök:

- targoncák;
- rakodógépek (raktári és terepjáró);
- szállítóeszközre szerelt daruk és hátsóemelőfalak;
- konténer rakodók és szállítók (a gk-val együtt);
- vasúti kocsik és vagonmozgatók (tartály, őrség) és hadinormás eszközök;
- valamennyi egységakománypépző anyag és eszköz;
- konténerek 0,1-20 t-ig;
- kézi anyagmozgató és raktári belsőtéri mozgató eszközök;
- kötöző-rögzítő anyagok és eszközök.

A szolgálat szervezi és végzi a hatáskörébe tartozó valamennyi gépkezelő ki- képzését, vezetői-kezelői engedélyek kiadását.

Szaktechnikai biztosítás

Közlekedési szaktechnikai eszközök technikai biztosítása *magába foglalja* az anyagmozgató-rakodógépek, konténer rakodó-szállító-, közúti és vasúti helyre- állító eszközök igénybevételének, a javítások és a vontatás megszervezését, a javi- tás anyagellátási szükségletének *biztosítását*.

A közlekedési szaktechnikai eszközök igénybevételének megszervezése során, *háborús időszakban* közlekedési szolgáltatóknak az anyagi és technikai biztosítás (javítások) anyagmozgatási szükséglete alapján a hadművelet egészére határozza meg a várható üzemóra felhasználást és a soros technikai kiszolgálás helyét és idejét.

A javításokat a csapatjavítóműhelyek az 1.-2. Technikai Kiszolgálás (TK) szintjéig végzik. A 3.-4. TK és soros vizsgálat a hdt. javító z-akhoz beszállított eszközökön a központilag irányított javító csoportok hajtják végre. Az 5.-6. TK és ipari javításokat a területileg kijelölt polgári javítóbázisok végzik.

Vontatást, hátraszállítást, javításból a visszaszállítást a hdt. javító zászlóaljig a csapatszállító eszközökkel történik. Hdt. javító zászlóaljaktól, hdt. sérült technikai gyűjtőhelyekről az eszközöket központi szállító eszközökkel szállítjuk hátra a kijelölt javítóbázisra és vissza.

A vasúti technikai eszközök, anyagok technikai biztosítását külön szabályok szerint a MÁV kijelölt szervei végzik központi szervezéssel, de katonai felügyelettel.

A javítóanyag ellátási igény tervezését napi tervezéssel végezzük, az ellátás az egységes anyagellátási rendszerben kerül végrehajtásra.

A 3.-6. TK-t, az ipari javítást, a javítóanyag ellátást központilag az MH Katonai Szállítási Főigazgatóság tervezi, biztosítja és vezeti.

A szolgálat anyagi biztosítási rendszerét az integrált anyagi-technikai biztosítási rendszer alapján tervezzük átalakítani. Ennek során az alábbi elvekre alapozunk:

A közlekedési ágazat anyagi biztosítása magába foglalja az MH valamennyi anyagneméhez kapcsolódó anyagmozgató és egységakománypépző eszköz, konténer, valamennyi szállítási ágazathoz előírt rögzítő és kötözőeszköz, valamint a közúti, vasúti csapatok szak- és helyreállító anyagai és eszközei biztosítását, a szaktechnikai eszközök javítóanyag ellátását, a lerúgult, felszabadult anyagok összegyűjtését, hátraszállítását és ismételt felhasználásra való igénybevételét.

Az egységakománypépző, csomagoló, kötöző, rögzítő eszközökkel, anyagokkal, minikonténerekkel történő ellátás a bennük tárolt anyagokkal együtt központilag kerül biztosításra, illetve pótlásra. A felszabadult, leürült eszközök, anyagok összegyűjtését hdt. szinten kell szervezni és biztosítani. A hdt. raktárak leürítését központi erővel és eszközökkel tervezzük.

A közúti, vasúti helyreállító anyagi készletek nemzetgazdasági tárolóbázison, raktárakban kerülnek biztosításra. Vételzésüket a közúti, vasúti csapatok saját eszközeikkel, illetve vasúti és vízi szállító eszközökkel igénylés alapján biztosítják.

A közlekedési javítóanyag ellátás központi raktárból, illetve kijelölt polgári bázison telepített területi konzignációs raktárakból közvetlenül a hdt. raktárakba történik.

A közlekedési anyagok, eszközök anyagkezelése a csapat, hdt. raktárak vegyesanyag raktáraiban történik.

A vezetési struktúra és rend a hadiállományra történő feltöltés esetén kialakult. Valamennyi szinten biztosított a közlekedési, - dd., egységszinten a szállító és diszpécser szolgálat, rendelkezésre áll a hadműveleti követelményeknek megfelelő kapacitású közúti-, vasúti-, szállító-, ellátó- kiszolgáló-csapat, illetve alegység.

Békeállománytáblákban a fenti szervek (szolgálati személyek) csak a valószínűsített ellátást folytató szerveknél, csapatoknál kerültek biztosításra, ez több területen jelentős feszültségforrás.

A szervezési változások kapcsán a szolgálat vezetési, feladatvégrehajtási rendjében jelentős változások következtek be. A szolgálat valamennyi szinten az anyagi- technikai főnök (pk.h.) közvetlen szervezetévé vált, a bekövetkezett létszám módosulások a feladatok átrendezését igényelték.

A Katonai Szállítási Főigazgatóság feladat, jog és hatásköre kibővült az *alábbi feladatokkal:*

- az MH KSZF-ség irányításával valamennyi HKSZ- "M" szállítás tervezése-szervezése, ellenőrzése;
- nemzetközi szállítások tervezése-szervezése, irányítása;
- valamennyi hadszíntérelőkészítési, közlekedési műszaki tevékenység tervezése, szervezése, felügyelete és költségvetési kezelése;
- közlekedési szakhatósági eljárásokban az MH képviselője (balesetek, bejárások, építés-kivitelezése, felszámolás, stb.);
- jóváhagyott költségvetési előirányzatokkal való gazdálkodás, a szakági csapatköltségvetés felhasználásának ellenőrzése;

- a szakmai kiképzés-felkészítés ellenőrzése, segítése valamennyi szinten, a tanintézetekben folyó képzés kivételével;

- a szakanyag és szakanyagtechnikai eszközellátás, gazdálkodás (beszerzés, kivonás, selejttítés, üzemeltetés, javítás) tervezése szervezése és ellenőrzése;

- MH szintű anyagmozgató és rakodógépkezelői képzés tervezése és végzése;

- az MH KSZF-ség jog és hatáskörébe tartozó valamennyi céllenőrzés és témavizsgálat végrehajtása, felsőszintű ellenőrzésekben a szolgálat képviselő, átfogó szakellenőrzés tervezése-szervezése és azokban történő részvétel;

- a szolgálatot érintő valamennyi információ gyűjtése, elemzése, döntések előkészítése, számítógépes adattárak feltöltése, naprakészen tartása, a REJET-ben és egyéb szabályozókban (HKSZ int-ek) előírt határidős és nem határidős jelentések MH szintű összegezése, felterjesztése.

E megnövekedett feladatokat a főigazgatóság törzse és területi szervei végzik. Szervezetébe 1993. március 01-től a szállítások és a költségvetési keretek hatékony felhasználása, a polgári szolgáltatások követelése felülvizsgálatára *ellenőrzési csoport* került szervezésre. Ellenőrzési jog valamennyi közlekedési költségvetéssel rendelkező csapatra, szervezetre kiterjed.

Jelentősen növekedett a szárazföldi, légvédelmi csapatok és a budapest katonai kerület parancsnokság *közlekedési szolgálata önállósága*. A szolgálatfőnökség a szakmai vezetési rendszerben a haderőnemi főnökségeket a szabályzatok, szakutasítások előírásaival a tárgyévre a fő célkitűzések gazdálkodási keretek kiadásával szabályozza.

A haderőnemi főnökségek szakmailag vezetik a katonai kerületek (SZCSP) és a közvetlen csapatok közlekedési szolgálatait, a szakcsapatok béke és "M" felkészítését, kiképzését.

Összehangolják a közlekedési műszaki építési-fenntartási feladatokat a biztosított keretek és az igénybe vehető, műszaki (katonai) erők és eszközök között, tervezi a végrehajtást.

Az anyagi-technikai főnök követelményei alapján végzi a középszintű gazdálkodási feladatokat az ellátási, kiképzési szállításokat, vezeti az alárendelt diszpécserszolgálatokat.

Katonai kerület és dandár szinten a közúti komendáns csapatok rendszerbe állásával szélesedett a közlekedési biztosítás feladatköre, a harcászati

csapat szállítások béke-tervezésével, a végrehajtás feltételrendszer biztosításával növekedett a felelősségük és feladatkörük.

A feladatkörök szélesedése dandár szinten is szorosabb és közvetlen együttműködést igényelnek a hadművelleti törzssel, a Katonai Szállítási Főigazgatóság területi- és a helyhatóságok szakirányító szerveivel.

Megnövekedett a jelentősége a közúti komendáns csapatokkal, alegységekkel, az anyagtároló kirakó körletekkel (azok kirakó állomásaival) való együttműködésre való felkészülésnek. Továbbra is fontos feladat maradt a dandár (egység) szinten szervezetszerű és nem szervezetszerű forgalom szabályozó felkészítés-képzés.

Tanintézeti képzés területén az 1/1993. számú honvédelmi miniszteri rendelet (Magyar Közlöny 1993. év 1.szám) újra szabályozza az ellátó, szállító képzést. Összhangban a tiszti, tiszthelyettesi képzés új, korszerű alapokra való helyezésével a szakmai képzés irányának technikai alapú, parancsnoki képzésnek kell lennie, egyidejűleg a fenti rendelet megszüntette az általános hadtáp (11601) alapképzést.

Az akadémiai szintű képzés keretében a szakági törzstiszti képzés is beindult.

Az alap- és középfokú képzés új alapokra helyezése változtatás igényel a követelményrendszerben és a képzés tartalmában. Az ellátó-szállító alegység, egységparancsnoki és szolgálatfőnöki (törzstiszt) beosztások ellátásánál jelentősen megnövekedett az anyagi biztosítási ismeretek elsajátításának szükségessége, a parancsnoki vezetői készségek kialakítása, a komplex alegységek (ellátó - kiszolgáló: beneszállító, javító, műszaki, eü, fegyverzeti, raktárak, stb.) parancsnoki munkája követelményeknek megfelelő végzése érdekében.

Az új rendszerű képzés hatása hosszabb (3-5 év) távon fog érvényesülni ezért tartjuk jelentősnek az SZCSP anyagi-technikai vezetése által az átmeneti helyzet kezelésére szolgáló kezdeményezéseit és intézkedéseit. (Ilyenek az anyagi-technikai törzsek bevonása az ellátó alegységek, egységek felügyeletébe, az alapvető békeellátási ágazatok megerősítése, békében élő csapatoknál megbízott kettős beosztású szállító, diszpécher szakállomány létrehozása stb.).

Az új képzési rend alapján végzett tiszti állományok 1996-tól képesnek kell lenni - az MH más fegyvernemi és szolgálati ágakhoz hasonlóan (pld. felderítő, híradó főnök) - a közvetlen ellátó-szállító csapatok, alegységek vezetésére, a kötelékben (zászlóalj, osztály) lévő szakalegységek irányítására.

Az MH KSZF-ség 1992-ben előkészítette és kiadta a szolgálat működését biztosító alapvető szabályozókat:

- 13/1993. sz. HVKF intézkedés a közutak, egyes közutaknak nem minősülő földutak igénybeveteléről, a túlsúlyos és túlméretes járművek közlekedésének szabályozásáról;

- 12/1992. sz. MH ATFCFSF-i intézkedés az MH szállítási tevékenységének szabályozásáról;

- 16/1992.sz. intézkedés a budapesti helyőrségi szállítások rendjének szabályozásáról;

- 17/1992. sz. intézkedés a "Katonadíj szabás" megszüntetése következtében a katonai vasúti csapat- és anyagszállítás szabályozásáról;

- új diszpécser szolgálat utasítás;

- a közlekedési szolgálat (egységes) új hadinormája;

-28/1992. HTCSF int. Emelőgépek és eszközök műszaki felülvizsgálatára és üzemeltetésére MH KSZF intézkedése;

- MH KSZF intézkedése a gazdálkodási tevékenység szabályozására.

A szolgálat fő célkitűzése 1993. évben továbbra is a működőképesség megőrzése.

Ennek érdekében módosítást tervezünk a szállítások szervezésében és költségkezelésgazdálkodásban. Felmérjük valamennyi csapatnál az anyagmozgató és rakodógépek helyzetét és megkezdjük az új szükségletnek megfelelő eszköz és anyagátcsoportosításokat. Folytatjuk az új típusú rakodógépek, kötözőanyagok csapatpróbáját, szakutasításaink aktualitásának szintentartását. Az új anyagi-technikai biztosítási szabállyal összhangban előbbre kívánunk lépni a törzsmunkaokmányok egységesítésében, korszerűsítésében, a számítógépes adatszolgáltatás kiszélesítésében, a tudományos kutatómunka eredményei gyakorlati alkalmazásában.

SZAKTÖRTÉNET

A HADTÁP SZOLGÁLTATÓ KÖZPONT TÖRTÉNETE 1967-1992

Littomiczky János¹

1992. szeptember 11.-én ünnepelte a **Magyar Honvédség Hadtáp Szolgáltató Központ** /továbbiakban MH HSZK/ és jogelődei fennállásának 25. évfordulóját. A megtisztelő esemény ünnepélyességét emelte, hogy ez alkalomból a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere csapatzászlót adományozott a katonai szervezetnek.

Jelen írás célja, hogy történeti visszapillantást tegyen egy 25 éves hagyománnyal rendelkező katonai szervezet megalakulástól napjainkig végzett tevékenységéről, fejlődéséről, gondjairól és eredményeiről. A MH HSZK történeti kronológiája a teljességre való törekvés igénye nélkül kerül közreadásra mindazok számára, akik munkájukkal hozzájárultak e neves évforduló méltó megünnepléséhez.

A MH HSZK jogelődje a **MN Hadtáp Kiképző Központ** /továbbiakban: MN HKK/ a MN hadtápfőnöke 036/1967 számú alapintézkedése alapján néhai *dr. Pisztrai László ezredes* vezetésével **1967. szeptember 01-én** kezdte meg működését Budapest, VIII.ker. Kerepesi ut 29/B szám alatti Hunyadi János laktanyában. A központ állandó állománya az Egyesített Tiszti Iskola Hadtáp tagozatából és a Katonaegészségügyi Továbbképző Intézet személyi állományából alakult meg.

A MN HKK alaprendeltetésének az alapítóparancs a hivatásos és tartalékos hadtáptisztek-, tiszthelyettesek át- és továbbképzését, az egyetemet, főiskolát végzettek tartalékos parancsnoki képzését és a sorkatonák általános katonai és szakkiképzését fogalmazta meg.

A megalakulás első hónapjaiban a központ vezetése a képzés- és kiképzés beindítása mellett megteremtette az alapvető működési feltételeket, a szolgálati rendet. Ebben az időszakban a vezetés fő célkitűzése az oktató-parancsnoki állomány összekovácsolása, a képzés- és kiképzés feltételeinek folyamatos javítása volt.

¹ Littomiczky János mk. ezredes, a MH Hadtáp Szolgáltató Központ parancsnoka

Az ehhez szükséges előjárói támogatást, kiképzési és szaktechnikai eszközöket, az ellátó- és kiszolgáló állományt a központ megkapta. Kidolgozásra kerültek a működéshez szükséges alapokmányok, megteremtődtek a képzés, kiképzés mennyiségi- és minőségi fejlesztésének további feltételei. Önerőből tantermeket, legénységi körleteket, raktárakat, klubszobákat alakítottak ki.

A megnövekedett feladatokkal egyidejűleg javultak a szervezeti feltételek, így 1969-re az állandó állomány 147 főre, a szaktanszékek száma 6-ra emelkedett. Folyamatosan végezték a hivatásos hadtáptisztek-, tiszthelyettesek továbbképzését, valamint a csapatépítkezéshez szükséges mérnökök tartalékos parancsnoki képzését. 1970-ben mintegy 38 tanfolyamon 2800 fő kiképzését, átképzését végezték el.

1971-ben a központ vezetésével *Lengyel Mihály ezredes*t bízták meg. A képzési, kiképzési feladatok bővültek. A Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolától átvételre került a hivatásos hadtáp tiszthelyettesek tiszti tanfolyamainak és vizsgáztatásainak végzése, megkezdődött a hivatásos tiszthelyettesek növendéki és növendékjelölti képzése. Az oktatás szakmai színvonalának emelése érdekében jó kapcsolatokat alakítottak ki a különböző katonai, valamint polgári egészségügyi és közlekedési szervekkel.

1972-ben a központ vezetésével *Lex Mihály ezredes*t bízták meg. Az intézetnél tovább nőtt az oktató-parancsnoki állomány szakmai, módszertani felkészültsége. Egyre több jól felkészült hallgatót bocsájtottak ki. Ebben az évben közel 2500 fő vett részt a különböző továbbképzéseken és 95 fő hivatásos tiszthelyettes került a csapatokhoz.

1973-ban a Vezérkari Főnök intézkedése alapján a MN HKK és az "M" előkészítő törzs állományából megalakult a Táborig Hadtápfőnökség. Táborig hadtápfőnöknek *dr. Csabai Károly ezredes*t nevezték ki. A képzési, kiképzési feladatokat *Borbély Ferenc alezredes*, majd *Bakodi Zoltán ezredes* végül *Kabai Frigyes alezredes* irányította. A megnövekedett feladatok miatt a Kerepesi úti laktanya szűknek bizonyult, ezért az új szervezet ez évben *átköltözött* a Budapest, X. ker. Zách u. 4. szám alatti laktanyába.

A szervezet feladata kettős lett, egyrészt végezte a Központhadtáp elvonuló erőinek – mintegy 200 hadrendi elem – szervezését, felkészítését, másrészt folytatta a képzési, kiképzési feladatokat. Az új szervezeti felépítésben és elhelyezésben került sor az emelt szintű hivatásos hadtáptiszthelyettes képzés beindítására, folytatódott a tartalékos hadtáptiszt-, tiszthelyettes és legénységi képzés, illetve kiképzés. Újra kezdődött a működési feltételeket létrehozó munka, a személyi állomány szolgálati-, élet- és munkakörülményeit kialakító, javító tevékenység.

A 70-es évek közepétől a Tábori Hadtápfőnökség az éves kiképzési terveknek megfelelően eredményesen vett részt a különböző szintű parancsnoki, törzsvezetési, együttműködési és rendszergyakorlatokon. A képzés, kiképzés gyakorlati oldalának erősítése céljából a hallgatók minden évben záró gyakorlatokon vettek részt. A MN HTP TÖF által vezetett komplex ellenőrzés a szervezet tevékenységét összességében megfelelőre értékelte.

Az intézet két irányú tevékenységének célirányosabb végzése érdekében a képzési, kiképzési feladatok irányítására és végrehajtására szervezetileg és vezetésileg jobban lehatárolásra kerültek a kiképző és kiszolgáló szervek. A képzési, kiképzési színvonal emelkedésével együtt a hallgatói és a sorállomány szép eredményeket ért el a különböző szintű kulturális- és sportrendezvényeken. Kezdetét vette az új rendszerű 12 hónapos tartalékos parancsnoki képzés, a sorkatonák 2 és 6 hónapos szakácsképzése. Bővült a hivatásos tiszthelyettes képzés az ügyviteli és a főszakácsi szakokkal.

A szolgálati-, élet- és munkakörülmények javítását szolgálták, hogy felépült és átadásra került az új konyha és étkezdé, felújították a segélyhelyet, a sportkombinátot, a tantermi épületet, korszerűsödött a nyomda és a központi fűtés hálózata. Az elért eredményeket negatívan befolyásolták a bekövetkezett rendkívüli események, melynek során 2 fő életét veszítette és többen súlyosan megsérültek.

Előljárói intézkedésnek megfelelően 1978-ban megtörtént a Tábori Hadtáp szervezetéből a MN Hadtáp Kiképző Központ teljes leválasztása. Ezt követően a MN HKK mint önálló hadrendi elem működött. Parancsnoknak *Fekete György ezredes* nevezték ki. A szervezési és vezetési változásokat követően tovább javult a kiképzési, anyagi- és erkölcsi fegyelem, növekedtek a tanulmányi eredmények. A szervezet működéséhez szükséges alapokmányok kidolgozásra kerültek.

1979-ben a FÉKON Ruházati Vállalat dolgozói csapatászlót adományoztak a MN HKK részére, melyet bevonásig /1990-ig/ őrzött a személyi állomány. A nyolcvanas évektől a kiképzés gyakorlatiassága és eredményessége folyamatosan javult. A ht. tiszthelyettesek zárógyakorlatát a Kossuth Lajos Katonai Főiskola zárógyakorlatával együtt hajtották végre, ahol a hallgatók közelebb kerülve a haditechnikához – eredményesen szerepeltek. Az MN Tiszti-Tiszthelyettesi Kiképzési Csoportfőnökség által meghirdetett tanulmányi versenyben a MN HKK hallgatóinak eredményei folyamatosan javultak, melyet az 1981 évi első helyezés *"telőzött be"*. Tovább javultak az elhelyezési, közművelődési és a kiképzés-technikai feltételek. A ht. tiszthelyettesek nyilvános avatását Salgótarjánban a MN HKK szervezte meg, amely tovább erősítette az intézet jó hírét. Ezzel egyidejűleg több társadalmi elismerésben is részesült a katonai szervezet.

1972-ben a MN HKK szervezésében felállításra került az MN **Élelmezési Tiszthelyettes és Szakmunkásképző Iskola**. Ebben a képzési formában a hallgatók a katonai felkészítés mellett szakmunkásképesítést is szereztek. Az iskola igazgatójának *Széli Ferenc alezredest* nevezték ki. Az ezúttal Tatabányán végrehajtott ht. tiszthelyettes avatást az intézet ismételten példamutatóan szervezte meg. Tovább javultak a gyakorlati képzés feltételei. Rendszeressé váltak a csobánkai zárógyakorlatok. Megkezdődött a Rezi hegyi gyakorlópályán történő kiképzések előkészítése, amely a későbbiekben kedvelt kiképzési formának bizonyult a hallgatók körében. Tovább erősödött a személyi állomány erkölcsi-fegyelmi helyzete, javultak a szolgálati-, élet- és munkakörülmények. Felépült a Szabadidő Központ 350 fős színházteremmel, 2500 könyvvállománnyal, könyvtár és olvasóteremmel, kiállító és tanácskozó termekkel, nyelvi- és számítógépes laboratóriummal. Megkezdődött a fedett uszoda építése.

Az 1985-ös díszemle és a honvédelmi nap biztosítási feladatait a kijelölt állomány eredményesen hajtotta végre. Ebben az évben került sor létszámában a legtöbb ht. tiszthelyettes hallgató avatására és kibocsátására. A tanfolyamrendszerű képzésben is a legnagyobb létszámok képzésére került sor. 1986-ban első ízben kerültek avatásra az Élelmezési Tiszthelyettes és Szakmunkásképző Iskolában végzett ht. tiszthelyettesek. Felépült a 25 m-es, feszített víztükrű, 4 sávós fedett uszoda, szaunával és szociális létesítményeivel együtt. Évközben parancsnoki váltásra került sor. A MN HKK élére *Tóth József ezredes* került kinevezésre.

Az Élelmezési Tiszthelyettes és Szakmunkásképző Iskola szervezeti és minőségi változáson ment keresztül, **szakközépiskolai** képzésre tértek át. A szakközépiskolai képzéshez szükséges oktatási feltételek biztosítása érdekében cukrász-, felszolgálói-, fizikai-, kémiai szakkabinet került kialakításra. A ht. tiszthelyettes képzésben megkezdődött a 2+1 éves képzési rendszerben való oktatás, amely fakultatív alapon a 2 év alatt végzett és felavatott tiszthelyettesek részére biztosította + 1 évben az érettségi vizsgára való felkészülést. A képzési rendszerben bekövetkezett változások újszerű feladatként jelentkeztek az oktató – parancsnoki állomány körében is. Egyre nagyobb volumenben kellett közismereti tárgyakat oktatni, ugyanakkor a hallgatókból és növendékekből ht. katonákat, szaktiszthelyetteseket kellett képezni. Sajánálatos módon a kettő együtt nem minden esetben volt egyenszilárdságú.

1989-ben a MN HKK állománytáblájába beépítésre került a **Hadtáp Rendszerszervező és Adatfeldolgozó Központ Kiss László mk. alezredes** vezetésével. A szervezet közvetlen irányítását a MNHF-ség gyakorolta. Ez a szervezeti felállítás már a következő évben megszűnt. Első alkalommal került sor **érettségi vizsgáztatásra**, ahol hallgatóink megállták helyüket. A szakközépiskola növendékei a budapesti középiskolák történelem versenyén *egy első és egy harmadik* helyezést értek el.

Az országban bekövetkezett társadalmi, politikai változások hatására 1990-ben a MNHKK-ban is megszűntek a párt- és politikai szervek, a személyi állomány alapvetően depolitizálódott. A MH ATFCSF-ség V/2 Összekötő Csoportja átmenetileg a MH HKK állományába került. A sor orvosok, fogorvosok, állatorvosok és gyógyszerészek tartalékos parancsnoki képzésével kapcsolatos feladatok újra a MH HKK tevékenységi körébe kerültek.

A haderőreform és az azzal járó szervezeti változások a MN HKK-ot is elértek. Ezt indokolták a ht. tiszthelyettesképzésben bekövetkezett változások is. Megszűnt, illetve lényegesen lecsökkent a MN HKK képzési, kiképzési feladatorientáltsága. 1991. július 01-el jogutódként létrejött a *MH Hadtáp Szolgáltató Központ /HSZK/*. Az évvégén parancsnoki váltásra került sor, a szervezet élére *Littomericzky János mk. ezredes* került kinevezésre. Az *Élelmezési Tiszthelyettesképző Szakközépiskola* kikerült a MH HSZK állományából.

A szervezeti- és profilváltásból eredő feladatok jegyében folytatódott a MH HSZK strukturájának kialakítása, a lecsökkentett állomány összekovácsolása. A MH HSZK állományába kerültek a lovasberényi és a balatonkenesei területi hírközpontok, valamint a vasúti szállítmánykísérő zászlóalj. A MH HSZK alaprendelgetése várhatóan átmenetileg, de megváltozott. Jelenleg végzi a speciális vasúti szállítmánykíséréseket, évente négyszeri váltással végrehajtja a sor orvosok, fogorvosok, állatorvosok és gyógyszerészek tartalékos parancsnoki képzését, valamint a MH ATFCSF-ség budapesti vonzaskörzetében diszlokáló katonai szervezetei sorállományának alapkiképzését, valamint saját sorállományának alap- és kötelékkiképzését. Mint befogadó katonai szervezet ellátja és kiszolgálja a MH Üzemanyag Ellátó Központot, a 20. Aulich Lajos rendész zászlóaljat, a MH Egészségügyi Anyagellátó Központ részeit, a Honvéd Élelmezési Tiszthelyettesképző Szakközépiskolát. Az utaltsági rendnek megfelelően más, laktanyán kívül elhelyezett katonai szervezet ellátását is végzi, többek között a MH Gazdálkodási Hivatalét. Elhelyezési, fenntartási és üzemeltetési szempontból – mint használó – szerződésileg üzemelteti a Salgótarjáni út 18. szám alatti létesítményt.

Összességében megállapítható, hogy a 25 éves jubileumi évfordulóval egyidejűleg a MNHKK a ht. tiszthelyettesképzésre orientált katonai szervezet működése befejeződött.

A MH HSZK a részbeni profilváltás mellett továbbra is végez képzési, kiképzési feladatokat, ellátó- kiszolgáló- biztosító szervezete lett a MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökségnek, illetve a MH Hadtáp Csoportfőnökségnek.

Azon parancsnoki, hivatásos és polgári alkalmazotti állományról, akik tevékenységükkel, munkájukkal hozzá járultak a MH HSZK és jogelődei 25 éves eredményeihez csak az őszinte elismerés, köszönet hangján lehet szólni.

MUNKAVÉDELMI KÖZLEMÉNYEK

Összeállította
az MH Anyagai-Technikai Főcsoportfőnökség
Munkavédelmi Osztálya

Tartalom:

- I. A honvédség korszerűsítése és a munkavédelem.
- II. Tájékoztató a Magyar Honvédség 1992. évi munkavédelmi /baleseti/ helyzetéről és az 1993. évi feladatokról.

I. A honvédség korszerűsítése és a munkavédelem.

Az utóbbi évtizedekben a technika rohamos fejlődése, a teljesítmények fokozódása az embert károsító hatások további növekedését és kiszélesedését is eredményezte, amelyből eredően közös feladattá vált a "veszély és védelem" egyensúlyának fenntartása a megfelelő "előrelátás" alapján. Ez a megelőző munkavédelmi tevékenység a haditechnikai korszerűsítéssel összefüggésben két évtizedes múlttra tekint vissza.

Az idén lesz éppen 100 éve, hogy Magyarországon életbe lépett az első Iparfelügyeleti Törvény, amely a munkahelyi veszélyeket, kötelezettségeket, az alkalmazottak védelmét, valamint az iparfelügyelők feladatait és jogait határozta meg.

Európa fejlett országaiban évtizedek óta törvények szabályozzák és intézmény rendszerek végzik a munkavédelmi tevékenységeket, a törvénybe foglalt megelőzést. Néhány példát bemutatunk. Svédországban Munkakörnyezeti Törvény szabályozza a megelőzés, a felügyelet rendszerét. Finnországban Munkabiztonsági Törvény szabályozza a tevékenységeket, ahol a közismert megelőzési célkitűzéseken túlmenően - a magas technikai színvonal alapján - ma már az idő előtti munkahelyi elöregedés megelőzése a fő cél. Németországban a Biztonságos munkavégzésről szóló törvény szerint munkavédelmi szakértőket kell alkalmazni a fokozott követelmények teljesítésére, amelynek szellemében a Bundeswehr csapatainál is "üzemvédelmi", "működésvédelmi" /Betrieb-schutz/, azaz munkavédelmi megbízottak tevékenykednek.

Hazánkban a Munkavédelmi Törvény javaslata parlamenti vita előtt áll, amelynek főbb követelményeiből *néhány kiragadott részt idézünk*:

"A törvény hatálya kiterjed minden szervezett munkavégzésre".

"A munkavédelem ágazati feladatait a tevékenység szerint illetékes miniszter látja el."

"A munkáltatók és a munkavállalók kötelességei, jogai".

"Az előírt feltételek mellett ... a munkáltató ... köteles munkavédelmi szakképesítéssel rendelkező személyt foglalkoztatni ... a feladatok teljesítése érdekében".

"A foglalkozás egészségügyi szolgálat ... közreműködik az egészséges munkakörnyezet kialakításában, az egészségkárosodások megelőzésében".

"A munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések bejelentése, kivizsgálása és nyilvántartása".

"A munkavédelmi érdekképviselet, érdekegyeztetés ... céljára ... jogosultak ... munkavédelmi képviselőt, vagy képviselőket választani".

"A munkavédelem hatósági felügyelete".

A Magyar Honvédség a törvény elfogadását követően tárcaszintű szabályozás előtt áll, amely több mint 20 jelenlegi utasítás, intézkedés átdolgozását, összevonását jelentheti. A törvény szellemében várható a munkavédelmi megbízottak tevékenységének, ellenőrzési-, felügyeleti körének kibővítése, mivel a követelmények betartását, betartatását fokozottabb felügyeleti munkával, magasabb szakmai felkészültséggel lehet csak biztosítani. A honvédség korszerűsítésének, a tervezett szervezeti módosításoknak ezt a valós igényt is érzékelnie kell a haderőfejlesztés során.

A *munkavédelem szakterületén* a katonai élet sajátosságaiából eredő veszélyeket, károsító hatásokat, a bonyolult körülményeket számításba veszik, kivédik és elhárítják. A prevenció csakis a komplex szemlélet alapján, a kapcsolódó határterületek koordinálásával, a részfeladatok sokrétűségének összefogásával lehet eredményes. A munkavédelem tehát a béke-kiképzés szükségszerű összetevője, így a kezelők biztonsága a harcképesség tényezője is. A kezelők biztonsága viszont a technikai megbízhatóságra épül.

A munkavédelem szakfeladata, hogy a személyi sérülések, egészségkárosodások megelőzését elősegítse jogi szabályozással, szervezéssel, valamint a műszaki/technikai/, - az egészségügyi és a szociális intézkedések foganatosításával. A parancsnok feladatának szerves része a napi élet tevékenységeiben a testi épség és egészség megóvása.

A kapcsolódó szakterületek:

- a jogi szabályozók írják elő a biztonságos és egészségre ártalmatlan tevékenységek követelményeit, a kötelességeket és jogokat a törvény, a rendeletek, a HM utasítások, intézkedések, előírások és normák alapján;
- a fegyvernemek, szolgálatok követelményei szerint valósul meg a tisztképzés, a csapatok felkészítése, kiképzése, a munkavédelmi /alap-, járulékos és kiegészítő/ szakképzéssel;
- az egészségügy területén határozzák meg a munkaegészségügyi feladatokat a testi épség és egészség megóvására, a sérülések, megbetegedések megelőzésére;
- a biztonságtechnika, az ergonómia módszereit alkalmazzák a veszélyes és ártalmas hatások elhárítására a jelző, - leállító, - védő berendezésekkel és védő felszerelésekkel, technikai megoldásokkal, amelyek megbízhatósága gyakran "létfontosságú". Mint pl.: zuhanás, - robbanás, - tűz, - áramütés, - mérgezés, stb. veszélyek esetén.

Az ábrában a hatályos szabályozók /utasítások/ szerinti koordinációs rendet, a "munkavédelmi rendelkezések komplex alkalmazását" szemléltetjük, amely a gyakorlati életben gyakran objektív, máskor szubjektív akadályok miatt igen nehezen, gyenge hatásokkal valósul meg.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a munkabiztonság, a balesetek megelőzése a vezetés minőségének is jellemzője. Ahol a biztonsági tevékenységeket kellően összefogják, koordinálják, ott minden területen történik valamilyen megoldás, amely e megelőzést szolgálja.

A munkavédelmi megbízottak önálló feladatait nem részleteztük, csak a kapcsolatokot ábrázoltuk, törekedve a sokrétűség és a komplexitás bemutatására.

A munkavédelem felső szintű összefogását - koordinálását és felügyeletét - az MH ATFCSE-ség Munkavédelmi Osztálya végzi, segítve ezzel a csapatoknál, intézeteknél tevékenykedő több mint 200 fő munkavédelmi megbízott szakszerű munkáját.

Az újszerű körülmények miatt előtérbe kerül a fokozottabb ellenőrzés, a munkavédelem megkövetelése, másrészt a fejlődés igényli a személyi állomány terhelésének csökkentését, a munka "humanizálását", a teljesítőképesség fenntartását. A honvédség korszerűsítésével összefüggésben a várható törvény alapján is számíthatunk a munkavédelem szabályozására, megújulására.

A SZAKTERÜLETEK KOORDINÁCIÓJA

Pk.	Uezetési tevékenységek része a balesetek, egészségkárosodások megelőzése.	
ATF	A munkabiztonság fenntartása, a sérültek jogainak biztosítása.	
M.véd mb.	Tervezi, szervezi, koordinálja, ellenőrzi a megelőzés feladatait, elősegíti a balesetek jogszerű lezárását.	
Emü. szervek	Munkavédelmi tevékenységek	Mu.védelmi megbízott feladatai
Tech. szolg.	-technológia, -kezelés, -anyagmozgatás, -tárolás; -műhelyek, -eszközök, -berendezések;	szemle
HTP szolg.	-ellátó és kiszolgáló feladatok, munkák; -egyéni védőeszközök ellátása; -eszközök, -berendezések, -raktarak, stb.;	szemle
Kik. ti.	-sorállomány felkészítése, szakkiképzése, tájékoztatás, eseti oktatások, vizsgák;	ellenőrz.
Eu. szolg.	-munkaegészségügy, elsősegélynyújtók felkészítése, mérgezőanyagok kezelése, sérültek regisztrálása, rehabilitáció;	ellenőrz.
Elhe. szolg.	-létesítmények használatba vétele, veszélyes berendezések, mérő, -jelző műszerei;	szemle
Em.g. ügyin	-anyagmozgató, -emelő, -kötöző gépek, targoncák üzemelésbiztonsága, fenntartása;	szemle
Nyom. ügyin	-nyomástartó edények hitelesítése;	ellenőrz.
Tűz mb.	-a tevékenységek, objektumok tűzbiztonsági, tűzvédelmi fea.-i	szemle
Körny. véd.	-a munkakörnyezet biztonságának, a környezet károsító hatások elleni védelem;	szemle
Áeg.	-a balesetek nyv.-a, jelentése, kivizsgálása, lezárása;	ellenőrz.
Jogi ig. ti	-a balesetek kivizsgálása, parancsnoki intézkedések előkészítése;	emü.
Erd. véd.	-sérültek, károsultak jogosultságának előkészítése, képviselése;	emü.

II. Tájékoztató a Magyar Honvédség 1992. évi munkavédelmi /baleseti/ helyzetéről és az 1993. évi feladatokról¹

A honvédség csapatainak, szervezeteinek munkavédelmi tevékenységét segítő, átfogó és cél ellenőrzései /16 esetben/ valamint a jelentések tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a szolgálati és munkakörülmények, a biztonságos kiképzés és a munkafeltételek - a korábbi évekre jellemző - rosszabbodása a szervezetek többségénél megállt.

Esetenként azonban továbbra is háttérbe szorulnak a munkavédelmi, munka-biztonsági törekvések a csökkenő pénzügyi, - kapacitás - és egyéb feltételek hiánya miatt. Tapasztalható néhány szervezetenél a munkavédelmi oktatás, - felkészítés alacsony színvonala is.

I. Az 1992. év kiemelt jelenségei, tendenciái.

Az elmúlt évben is előfordultak súlyos, halálos események. Továbbra is fennálltak negatív tendenciák, valamint újabb baleseti okok kerültek felszínre, amelyeket a legsúlyosabb példákkal kívánunk bemutatni.

A balesetek száma a létszámhoz viszonyítva gyakorlatilag nem változott, azonban súlyosságuk 15 %-kal fokozódott, a bekövetkezett sérülések és a kiesett napok száma alapján.

Fegyverbalesetek száma lényegesen nem változott, azonban a súlyossága 15 %-kal növekedett. A lövéses balesetekből eredően előfordult halálos sérülés is. A balesetek oka minden esetben a fegyver szabálytalan kezelése, a játék, az alapvető biztonsági rendszabályok figyelmen kívül hagyása, megsértése. Jellemző példa, amikor az őrkatoná a fegyver és lőszer kiosztásakor játékból, fegyelmezetlenségből a szabályok szoros, durva megszegésével társát töltött fegyverével ijesztgette, véletlenül hasba lőtte, aki belahalt sérülésébe.

Vasúti balesetek száma növekedett. Minden esetben a szabályok megszegése okozta a haláleseteket, amikor tiltás ellenére a magasfeszültségű vasúti vezetőket megközelítve következtek be tragédiák. A harcitechnika, illetve a szállítmány ki-sérésére, őrzésére beosztott személyek esetében is ez történt.

¹ A részletes adatok és elemzések megtalálhatók az "ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS a Magyar Honvédség 1992. évi munkavédelmi helyzetéről" c. 0214/1993. /MH ATFCSF-ség sz. anyagban.

A kiképzés során a balesetek száma 15 %-kal csökkent. Azonban továbbra is a pirotechnikai eszközökkel, jelzőtölténnyel, robbanóanyagokkal, azok szakszerűtlen, szabálytalan használatából, de esetenként az eszközök megbízhatatlanságából eredtek a sérülések. A súlyos eseteket példázza, amikor két ht. katona szabálytalan robbantás miatt egyikük életét veszítette, míg a másik súlyosan sérült. A reggeli tornán elszenvedett sérülések száma nyolccsorosára növekedett a megelőző évhez képest.

A munkabiztonság helyzetét jellemzi az elmúlt évben bekövetkezett áramütéses, az emelőgép törésekből eredő, a biztonsági/reteszelő, biztosító, kapcsoló/berendezések hibájából, a gumiköpenyek szereléséből, szétrobbanásából származó sérülések száma. Bár ez csak az összes balesetek néhány százalékát jelenti, azonban tükrözi az eszközök technikai állapotát, illetve a technológiai /szerelési/ fegyelem betartását. Kirívó eset volt, amikor a lift biztonságos kezelésének megsértéséből, a műszaki állapot hiányosságai miatt a kezelő lábujjai roncsolódtak.

A lövészetek okozta zajártalom gyakorisága új kategóriaként jelent meg, mivel számuk az elmúlt évekhez képest igen jelentősen megváltozott, számuk megötszöröződött. Ez abból is ered, hogy a korábbi évek szabályozási problémái felszínre kerültek, továbbá a jelentési kötelezettség következetes betartása is tapasztalható. A lövészetekkel kapcsolatos halláspanaszos betegek száma meghaladta a 250 főt, amelyből a kórházi kezelések, gyógyítások után is 60 főnél megmaradt a 30 dB értéket meghaladó halláscsökkenés. A súlyos helyzetet példázza, amikor aknavető lövészetén 10 katona hallása sérült meg.

Az erőszakos cselekményektől /ütés, szúrás, vágás/ elszenvedett sérülések gyakorisága új baleseti formaként jelent meg, amelynél a sértettek száma növekedett és a súlyosság fokozódott. A legsúlyosabb sérülés akkor következett be, amikor ökölrel többszöri arcul ütés után, "lefejeléssel" a sértett orrcsonttörést szenvedett, de más esetekben előfordult állkapocs csonttörés, szemöldök repedés, agryázkódás is.

A katonai szolgálattal, munkával nem összefüggő balesetek, az ittasságból, a súlyos /szándékos/ szabályszegésből eredő sérülések száma jelentősen megnövekedett, az összes balesetek 3,2 %-a volt.

A munkavédelmi szakképzett megbízottak aránya továbbra is alacsony a szervezeti változások és a személyi állomány korábbi fluktuációja miatt. Ezért még továbbra is gyakori a szakszerűtlenség, a hozzá nem értés, sőt előfordult a balesetek jogszerűtlen kezelése, a jelentések elmulasztása, illetve csak az ellenőrzések hatására történő felterjesztése.

A propagandaanyagok /munkavédelmi plakátok, címkék, kiadványok/ központi biztosítása a magas költségek/több millió Ft./ miatt az elmúlt évben elmaradt, így a figyelemfelhívó, agitációs anyag a csapatoknál egyre kevesebb.

2. Az 1992. évben kiadott szabályozó intézkedések, rendezvények

Az elmúlt évben az üzemeltetés biztonságának, a munkavédelem komplex szemléletének tudatosítása, koordinálása, a kapcsolódó részfeladatok összefogása segítette a prevenció feladatainak megoldását.

A korábbi évek kedvezőtlen tendenciáinak megállítására, a további súlyos események megelőzésére, az üzemeltetés biztonságának fenntartására, a balesetek elkerülésére év közben szigorító és más intézkedések kerültek kiadásra, amelyek kedvező hatása már a III. negyedévtől megmutatkozott az események csökkenésében.

Az MH ATFCSF 94/36/1991. intézkedése, az objektumok veszélyes berendezéseinek vizsgálatát, a munkabiztonság helyzetének javítását, a szakhatósági felülvizsgálatok végrehajtását szigorította.

Az MH ÉEF 44/1992. /HK 18./ intézkedése a veszélyes berendezések létesítéséről, üzemeltetéséről és hatósági felügyeletéről szóló feladatokat szabályozza.

Az MH HTCSF 28/1992. /HK 14./ intézkedése az anyagmozgatás biztonságát szolgálja, amely a MH-nél rendszeresített emelőgépek, emelőszerkezetek, egységtrakományképző és rögzítőeszközök használatba vételi eljárásáról, üzemeltetéséről és időszakos vizsgálatáról szóló feladatokat határozza meg.

Az MH ATFCSF 2209/1/1992. intézkedése a vasúti szállítások biztonságos végrehajtásának szigorítását rendeli el és szabályozza.

Az MH ATFCSF 2209/3/1992. intézkedése a halláskárosodások megelőzésének szigorítását rendeli el és szabályozza, mivel az elmúlt évben jelentősen emelkedett a lövészeteken elszenvedett hallássérülések száma.

A "Tájékoztató a balesetek megelőzéséről" c. kiadvány a sorállományú katonák részére központilag terítésre került 43 ezer példányban.

A központi továbbképzésen a munkavédelmi vezetők és megbízottak részére a szükséges tájékoztatás, a módszertani eligazítás és az általános feladatok ismertetése megtörtént.

A munkavédelmi tanfolyami szakképzés az elmúlt évben tovább folytatódott, amelynek eredményeként javult a szakképzettek aránya, de még így is csak közel 60 %-os a szakképzett megbízottak aránya.

Az új baleseti adatfeldolgozási rendszer részeként 1992-ben megkezdődött a balesetek helyszínének és a személyi okainak feldolgozása és elemzése, amely a munkavédelmi oktatáshoz, neveléshez ad információkat.

Az éves terveknek megfelelően a katonai főiskolák közötti üzemeltetésbiztonsági – munkavédelmi vetétkedő jól felkészült állománnyal, magas színvonalon, szervezett formában került levezetésre a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán, amely bizonyította, hogy a katonai főiskolai képzésben, a jövő tisztjeinek munkavédelmi, - biztonságtechnikai oktatása a főiskolai adjunktusok részéről jó kezekben van.

3. A bekövetkezett események elemzése

A Magyar Honvédségben a 27/1988./HK 14/HM utasítás szerint a balesetek jelentési, kivizsgálási és nyilvántartási kötelezettsége kiterjed:

- a katonák által a szolgálat teljesítésével kapcsolatban elszenvedett baleseteire;
- a honvédségi közalkalmazottak munkaviszonnyal összefüggő baleseteire.

A Magyar Honvédség 1992. évi baleseti helyzetének alakulásában a katonák szolgálatteljesítésével kapcsolatos, a honvédségi közalkalmazottak munkaviszonyával összefüggő baleseteit jellemezzük.

1992-ben az összes balesetek és a sérülések száma 1991-hez viszonyítva gyakorlatilag nem változott, azonban a kiesett szolgálati, illetve munkanapok száma 13 %-kal növekedett, azaz a sérülések súlyossága fokozódott. A balesetet szenvedett katonák közül a szolgálati idő letelte előtt 25 %-kal több személyt kellett katonai szolgálatra - ideiglenesen, vagy véglegesen - alkalmatlanná nyilvánítani és leszerelni.

A szolgálati balesetek során megsérült személyek megoszlása állománycsoportok szerint a következő:

hivatásos 7,7 %, sorállományú 78,3 %, hallgató 3,7 %, honvédségi közalkalmazott 10,3 %.

A balesetek száma a sorállomány esetében 2 %-kal növekedett, a többi állománykategória vonatkozásában csökkent.

A balesetek 90,7 %-a a katonai szolgálati feladatokkal, illetve munkával összefüggésben következett be, 6,1 %-a úti baleset, amely a szolgálati illetve munkahelyre menet vagy onnan jövet történt, valamint 3,2 %-a egyéb foglalkozási baleset, amely szorosan nem függ össze a katonai szolgálattal, munkával /szigorító rendelkezések megszegése miatt/. E tájékoztató e három csoportra osztva tartalmazza a balesetek elemzését.

a./ A katonai szolgálattal összefüggő balesetek száma az előző évhez viszonyítva 2,4 %-kal csökkent.

A sérülések megoszlásának mértéke szerint a halálos 61 %-kal csökkent, a csonkolásos 11 %-kal nőtt, a súlyos 7,0 %-kal nőtt, a könnyű 24,0 %-kal csökkent.

A tevékenységcsoportok szerinti megoszlásukban az előző év adataihoz viszonyítva:

- az általános katonai kiképzés	14,9 %-os csökkenés
- szakkiképzés	25,6 %-os növekedés
- szolgálati feladatok	12,6 %-os csökkenés
- munka	8,0 %-os csökkenés
- közlekedés	4,4 %-os növekedés
- sport	23,7 %-os növekedés
- egyéb	9,0 %-os csökkenés

Az általános katonai kiképzési csoportba soroljuk: az alaki, - általános harcászati, - általános lökiképzési, - vegyvédelmi, - műszaki, - testnevelési, - egyéb kiképzéseket.

Szakkiképzést alkotják az összefegyvernemi, a fegyvernemi és a szakági kiképzések.

Szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos az őrszolgálat, fegyverkarbantartás, HKSZ és egyéb gyakorlás, belszolgálat és az egyéb katonai feladatvégzés.

A munkabalesetekhez tartoznak a bázisfejlesztés, a javítás, karbantartás, szállítás, tárolás, építő tevékenység, konyhai munka, takarítás, és egyéb munkatevékenységek.

A közlekedési balesetek körébe soroljuk a lakott területek kívül, - belül, az objektum területén, kiképzési bázison, terepen, vasúton és a gyalogosan elszenvedett baleseteket.

A sportbalesetek kategóriáját képezi a kötelező sportfoglalkozás, a reggeli torna, a tömegsport és a szabadidős sport tevékenységei.

Egyéb baleseteként kezeljük a gyalogos mozgás, az étkezés, tisztálkodás, /ön-tevékenység, létfenntartás/ szabadidő eltöltés és a játék tevékenységeit.

b./ A szolgálattal, - munkával összefüggő úti balesetek csoportjába tartoznak a szolgálati, ill. munkahelyre /szállásra/ menet vagy onnan jövet elszenvedett balesetek. Számuk az előző évhez viszonyítva 5,0 %-kal csökkent, a súlyosság 10 %-kal növekedett. A balesetek 6 %-a a szolgálati, illetve munkahelyre menet-jövet közben történt. Bekövetkezésükben a közlekedési szabályok durva megsértése, a vonatra történő szabálytalan fel-, illetve leugrás, figyelmetlenség, kellő óvatosság hiánya, valamint gyalogos közlekedés során szabálytalan, figyelmen kívül magatartás játszott közre. A sorállomány "stoppolás" során elszenvedett balesetei nem csökkentek, kimenetelükben igen súlyos következményekkel jártak.

c./ Az egyéb foglalkozási balesetek /a katonai szolgálattal, munkával nem összefüggő balesetek/ száma 20,0 %-kal növekedett, melyek kizárólag a sérült ittassága, vagy a munkahelyi feladatokhoz nem tartozó engedély nélkül végzett munka, engedély nélküli járműhasználat, munkahelyi rendbontás során, vagy a munkába, - munkából menet közben indokolatlanul nem a legrövidebb útvonalon közlekedve, vagy az út indokolatlan megszakítása során történt.

d./ Szolgálati megbetegedések közül - egy fertőző megbetegedés kivételével - csak a zaj okozta halláskárosodások fordultak elő. A bejelentett és szolgálati betegségnek minősített halláskárosodások száma a hivatásos állomány körében évről évre csökken, azonban a megbetegedések átlagéletkora az elmúlt 5 évben csökkent./Egyre fiatalabban szenvedik el a halláskárosodást!/

A honvédségi közalkalmazottak foglalkozási "üzemi" baleseteinek száma 5,0 %-kal csökkent, a súlyosságuk mértéke összességében lényegesen nem változott, azonban a csonkolásos balesetek száma növekedett, amelyek a biztonsági előírások megszegésének következményei. A balesetek közel 20 %-a az úgynevezett üzemi-úti baleset.

A sérültek jogainak biztosítását, jogosultságuk rendezését mutatja, hogy a megelőző évhez viszonyítva a kivizsgálási kérelmek száma 39-ről 25-re csökkent, a panaszügyek száma 13-ról 3-ra csökkent, míg a fellebbezések száma 1-ről 2-re emelkedett, amelyek a II.fokú eljárásban rendeződtek.

A balesetek elemzéséből megállapítható, hogy azok egy részénél az alapvető tudati, cselekvési okok mögött a fegyelmezetlenség, a játékoság, a felelőtlenység, esetenként a virtusság húzódik meg, amelyek a legjellemzőbben a fegyver baleseteknél jelennek meg, a kockáztatás és a bátorság negatív értelmezésével.

A feladatra motivált katona nem kellően tudva és akarva teljesíteni kötelességét, esetenként bár tudja, ismeri a szabályokat, de lebecsülve azokat, a veszélyérzet hiányában mégis elköveti a fegyelmezetlenséget.

A tudatformálás fő irányai továbbra is a szolgálati feladatok feszes ellátását célzó nevelőmunkára, valamint fokozottabb veszélyérzet és felelősségtudat kialakítására, elmélyítésére kell, hogy irányuljanak.

4. Az 1993. évi tervezett feladatok

Kiemelt figyelmet kell fordítani:

- a felkészítés követelményeinek fokozásával a fegyver-, robbanó-, és pirotechnikai anyagokkal bekövetkezett balesetek megelőzésére;
- az általános katonai kiképzés gyakorlati foglalkozásainak biztonságos levezetésére;
- a lövészetek szabályzat szerinti előkészítésére, végrehajtására;
- az erőszakos cselekményekhez kapcsolódó balesetek megelőzésére, feltárására és kivizsgálására;

A megelőzés általános feladatai:

A baleset-megelőző intézkedések, valamint a szigorító intézkedések következetes betartása, betartatása.

A munkavédelem, az üzemeltetésbiztonság komplex szemléletének megfelelően szükséges a szolgálatok közötti együttműködés és koordináció javítása.

A parancsnoki és törzskiképzés keretében az alegységparancsnoki állomány munkavédelmi ismereteinek felújítása, a gyakorlati alkalmazás módszereinek oktatása.

A lövészetek, robbantások során meg kell követelni a halláskárosodások megelőzését.

A parancsnoki ellenőrzések részeként minden esetben végre kell hajtani a munkavédelmi szemléket.

A hatósági felügyelet alá tartozó veszélyes berendezések vizsgálatainak be-tervezése, végrehajtása, a hiányosságok kijavíttatása.

A létesítmények létrehozásánál, korszerűsítésénél, felújításánál a létesítés minden szakaszában biztosítani kell a munkavédelmi előírások érvényesülését.

A munkavédelmi felügyeletet a tervezéstől a használatba vételig a csapatépítkezés, felújítás során az illetékes előjáró szerv biztosítsa.

Az új vagy felújított létesítmények dokumentációinak biztosítása, használatbavételi eljárásának lefolytatása.

A létesítmények üzemeltetésbiztonsági /munkavédelmi/ ellenőrzéséhez kiadott *MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ* alapján a szemlék végrehajtása.

A balesetek jelentési, - vizsgálási, - nyilvántartási, - és jogszzerű lezárási rendjének javítása, a vonatkozó utasítás maradéktalan betartása.

Fel kell készülni az MH Parancsnokság Rendszeresített Jelentéseinek Táblázatában meghatározott *"Jelentés az üzemelésbiztonság és munkavédelem helyzetéről"* tárgyú jelentés összeállítására.

A munkavédelmi biztonságtechnikai szín - és alakjelek, piktogramok bevezetése és alkalmazása a MH-ban, a kiadott *MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ* szerint.

A központi továbbképzés megtartása a csapatoknál, intézeteknél tevékenykedő munkavédelmi vezetők, megbízottak részére.

A csapatok, intézetek beiskolázási terve szerint a munkavédelmi megbízottak részére a középfokú munkavédelmi szaktanfolyam levezetése.

A csapatok munkavédelmi vetélkedőinek elősegítése, végrehajtása.

A MUNKAVÉDELEM ÉS GAZDÁLKODÁS ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEI

Kovács László¹

1. Bevezetés

Nem mindenki által ismert, hogy 1992. év a "Munkahelyi biztonság és egészségvédelem" éve volt. Azokban az országokban, ahol a balesetek és a foglalkozási megbetegedések mutatói – viszonyítva Magyarországhoz – kedvezőbb képet mutatnak, nemzetközi rendezvény megtartására került sor, ahol közreadták az egyes országok legújabb eredményeit olyan területeken, mint a munkahelyi veszélyek ellenőrzése, az új kockázatmentesítési stratégiák, a kockázatanalízis, a szállítás biztonsága, az egyéni védőeszközök.

A cél egyértelmű: minimálisra csökkenteni a munkavégzéssel kapcsolatos kockázatot és ezen keresztül növelni a biztonságot. A munkavégzéssel kapcsolatos kockázat csökkenésének természetesen megvannak a gazdasági következményei is, azaz a balesetek és a foglalkozási megbetegedések miatt felmerülő költségek egyre kisebb mértékben jelennek meg a költségvetési közkiadásokban.

Magyarországon ezen összefüggések gyakorlata még várat magára. Az a tapasztalat, hogy a rossz beidegződések miatt - a munkavédelem és a munkavállalók nagy részénél, de a munkáltatók esetében is gyakran a védősikáknál kezdődik és a védőkesztyűnél befejeződik.

Az általam /tanulmányban/ felvetett gondolatok, összefüggések lehetőséget adnak arra, hogy kísérletet tegyünk a balesetek okozta "károk" nagyságrendjének és a gazdálkodás kérdéseinek az összevetésére.

Európa számos országában felismerték azt a tényt, hogy a munkabalesetek és a kedvezőtlen munkavégzés során bekövetkező egészségkárosodás gazdasági következményei hátrányosan befolyásolják a nemzetgazdaság bevételeit. Súlyos terhet rónak a munkáltatókra, a munkavállalókra, ezáltal a költségvetésre is. /1991-ben munkabaleset miatt 1 táppénzes nap vesztesége - az NSZK átlagában - 995-1010 DM közé tehető./

1 Kovács László őrnagy, a MH Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága munkavédelmi főtisztje

Hazánkban a munkavédelmi területen számottevő változás várható, – Munkavédelmi Törvény elfogadása után – valószínűsíthető, hogy európai szintű jogszabályok látnak napvilágot. Ezek számtalan hatása mellett a munkavédelmi, biztonságtechnikai szaktudás is felértékelődik. Korszerűsödik a jogok és kötelezettségek meghatározása az állam, a munkaadók, a munkavállalók és az érdekképviseleti szervek vonatkozásában a munkavédelem területén. Az európai minőségbiztosítási rendszer bevezetésével fokozódik az igény a korszerű biztonsági követelményeket kielégítő termékekre. A biztonsági szabályzatok kiadásával korszerűbb, magasabb szintű és egyértelműbb követelmények valósulnak meg.

Természetesen mindez kihatással bír a gazdaságosság, a gazdálkodás kérdéseire is, hiszen nagy valószínűséggel növekedni fog a munkavédelmi ellenőrzések száma, azok hatékonysága, ami visszahat a gazdálkodási mutatók kedvező változásaira.

Mivel a munkavédelem a gazdasági környezettel szoros kapcsolatban áll, ezért a célok és erőforrások jelentős mértékben hatnak a munkavédelem eredményességére. Hibák forrása lehet, ha az élet - és vagyonbiztonság mellett nem vizsgáljuk, elemezzük a munkavédelem gazdasági összefüggéseit. Ez azért is szükséges, mert a munkakörülmények az előírt követelmények szerinti teljesítése vagy javítása gyakran tekintélyes ráfordításokat igényel, így ezeknek a ráfordításoknak a gazdasági indokoltságát is célszerű bemutatni a "ráfordítás és eredmény" tükrében hozzátéve, hogy a gazdaságosság sohasem lehet valamely munkavédelmi intézkedés alapvető kritériuma.

Az előzőekhez tartozik az az igény, hogy a munkavédelem célkitűzései teljeskörűen csak akkor valósulhatnak meg, ha a munkavédelem integrálódik a vezetési folyamatokba. Ennek feltételei, hogy a munkavédelmi célok egybeessenek a gazdálkodó szervezet általános gazdasági célkitűzéseivel, anyagilag és erkölcsileg egyaránt ösztönözzön a kötelezettségek maradéktalan teljesítésére. Szükséges olyan elemek beépülése a gazdálkodásba, amelyek a munkavédelem teljesítményét gazdaságilag közvetlenül értékelik és azt a gazdálkodás eredményességének alkotó részévé alakítják, ugyanakkor a munkavédelmi hiányosságokból származó károkat és veszteségeket közvetlenül azok viselik, akik a hiányosságokat előidézték, illetve nem gondoskodtak megelőzésükről.

Természetesen a feltételek száma még bővíthető. Arra kell törekedni, hogy a munkavédelmi kötelezettségek teljesítése ne csak erkölcsi és jogi kényszer legyen - mint a hadseregben jelenleg -, hanem következetes gazdasági kényszerként és ösztönzőként is érvényesüljön.

2. Munkavédelmi tevékenység gazdasági értékelésének elvi alapjai

A jól kiképzett katona, a kiképzett munkaerő védelme összgazdasági érdek. A munkavédelem követelményei a humanitárius elkötelezettség mellett valóságos gazdasági érdekeket is védenek. A munkavégzéshez kedvező munkakörnyezet létrehozása és a gazdasági hatékonyság növelése nem ellentétes érdek, hanem egymást segítő feltétel. A munkával való elégedettség emeli az emberi közreműködés hatékonyságát, az elvégzett feladatok mennyiségét és minőségét, növeli az aktív közreműködést a fejlesztésben. A munkakörnyezet állapota közvetlenül befolyásolja a munkateljesítményt, és ezzel a "gazdaságosságot".

Az elhanyagolás kétségtelenül csökkenti a befektetéseket, ugyanakkor növeli a károkat.

3. A kedvezőtlen körülmények gazdasági kihatásai

A gyakorlati életben nem lehet a dolgokat leegyszerűsíteni. Először is a munkavédelmi ráfordítások az esetek jelentős számában nem tisztán jelennek meg, hanem az adott fejlesztésbe beépülve, ezért nehezen állapítható meg, hogy a költségek mely része szolgál kifejezetten munkavédelmi célokat. Gyakran tapasztalható, hogy a beruházók, vagy a munkáltatók a munkafolyamatok gépesítését, automatizálását teljes egészében munkavédelmi beruházásnak minősítik azzal érvelve, hogy ezáltal a munkavállalók tevékenysége könnyebbé, veszélytelenebbé, vagy az egészségre kevésbé ártalmassá válik. Ebben kétségtelenül van igazság, de mivel elősorban termelési célokat javít, céloz, ezért nem tekinthetők munkavédelmi ráfordításoknak.

Munkavédelmi ráfordításként csak olyan összeg fogadható el, amely a technikai védelem kialakítását vagy tökéletesítését, a munkahigiénés eljárások bevezetését és kiszélesítését, a munkavédelmi tájékoztatás és oktatás tartalmasabbá tételét, a munkavédelem hatásosabb működését és egyéb, közvetlen munkavédelmi feladatok megoldását segíti elő.

Még bonyolultabb a munkavédelmi jellegű beruházások révén elkerülhető károk és veszteségek összegének kimutatása, amely számos esetben teljesen összefügg a környezetvédelmi beruházásokkal, ezért abból kell kiindulni, hogy egy-egy munkavédelmi intézkedés konkrét anyagi hasznát csak nagyban lehet felbecsülni. A ráfordítás és eredmény összevetését tovább bonyolítja, hogy az esetlegesen előforduló balesetek tényleges költségkihatásai és az elmaradt gazdasági eredmények kiszámításában sok a bizonytalansági tényező.

Végeredményként azért leszögezhetjük, hogy egy adott időszakra vetítve minél részletesebben, gondosabban mutatjuk egyik oldalon a munkavédelemre felhasznált összegeket, másik oldalon a kiesésből, kárpótlásból, anyagi károkból, biztosítási díjakból adódó veszteségeket, annál hitelesebb képet lehet alkotni a munkavédelem és a gazdaság, a bekövetkezett, vagy megelőzött veszteségek összefüggéseiről.

Láthatjuk, hogy a bekövetkezett károk és veszteségek egyszerűbben és pontosabban számíthatók, mint azok, amelyeket valamilyen okból sikerült elkerülni. A ténylegesen bekövetkezett károk és veszteségek az *alábbi területeken jelentkeznek*:

a/ a balesetet szenvedett személyes anyagi kárpótlásához kapcsolódóan az elmaradt jövedelemért, a személyi tárgyakban keletkezett károkért, a balesettel összefüggő eljárási, vagy egyéb költségként kifizetett összegek;

b/ a balesetet szenvedett orvosi ellátásának, gyógykezelésének, kórházi ápolásának, gyógyászati eszközök biztosításának, az utólagos utókezelés, gondozás, orvori rehabilitáció költségei;

c/ a munkáltató eszközeiben és anyagaiban, így az építmények, épületek, gépek, berendezések értékcsökkenésével, élettartalmuk megrövidülésével, a szerszámok, mérőeszközök, műszerek sérülésével, az anyagmozgató- és tárolóeszközök, berendezések megrongálódásával, az energiaellátó berendezések meghibásodásával jelentkező veszteségek;

d/ a környezetet károsító hatások megszüntetésének kiadásai /esetenként a visszafordíthatatlanság és a felbecsülhetetlenség követelményei/;

e/ a kiképzés, felkészítés kiesésével járó veszteségek a folyamat kényszerű leállítására, szüneteltetése és újraindítása miatt;

f/ egyéb kiadások a mentéssel, a sérültek ellátásával, kivizsgálásával, stb. felmerülő költségek.

A felsorolásból is kiderül, hogy mennyire sokrétű veszteségforrásokkal, *veszteségi tényezőkkel* kell egy-egy baleset kapcsán számolni. Nagy valószínűséggel, ha a gazdálkodó szervezetek *költségelzéseket* végeznének, nem várt eredményt mutatna az egymással összevethető számadatokkal jellemzett baleseti helyzetük. Mivel a jelenlegi gazdálkodási rendszerben ezeket a kiadásokat a *működési költségekbe* nagyobb nehézség nélkül az árakban érvényesíteni tudják, nincs gyakorlatilag olyan kényszer, amely a károk és veszteségek átfogó csökkentésére ösztönözne.

Az elkerült /megelőzött/ károk és veszteségek számításának módja lényegében azonos az előzővel, de az előre jelzésnél célszerű eljárásnak mutatkozik, ha hasonló jellegű megtörtént balesetek költségeivel összevetjük a becsült költségeket. Nyilván a biztosítási, kártérítési ügyekkel foglalkozó szervezetek is ezen elvek alapján dolgozzák ki díjtételeiket.

4. A balesetbiztosítási érdekek lehetőségei

A munkavédelem és a gazdasági összefüggések frekvenciált területe a balesetbiztosítás. A biztosítási szervezetek alapvető érdeke a *rentábilitás*, vagyis a biztosítási díjak fedezzék a kifizetett kártérítési összegeket, a biztosító egyéb költségeit úgy, hogy haszon képződjék a befizetett díjából, illetve a pénzzel való gazdálkodásból.

Mindebből következik, hogy a biztosítók elsősorú törekvése a kockázat /-ok/ csökkentése. Ennek alapvetően két módja lehetséges:

Az egyik a káresemények súlyosságának és mennyiségének csökkentése, a másik a biztosítási díjtételek differenciált megállapítása.

A biztosítási díjtételek átgondolt - a lehetséges káresemények teljeskörű feltárással - megállapítása ösztönző hatást is kifejtethet a biztosítottra vetítve, ha érdekeltté teszik a balesetek /károk/ számának csökkentésében. Az iparilag fejlett országokban a munkavédelmi /biztonságtechnikai/ beruházásokban, védőeszközökkel történő ellátásban a biztosító társaságok részt vállalnak. Ezzel a módszerrel a munkáltatókat és a munkavállalókat is anyagilag ösztönzi a biztonságos munkakörnyezet feltételei kialakításában.

A Munkavédelmi Törvény kidolgozásánál ezeket a szempontokat figyelembe vették és kiemelt jelentőséget kapott a biztosítási, kártérítési felelősség kérdése.

A koncepció lényege azon alapul, hogy egyfelől a biztosító büntet, szankciót foganatosít, másfelől jutalmaz, ösztönöz. A módszer hasonlít a gépjármű biztosításoknál már alkalmazott "bonus-malus" szisztémához.

A biztosítási rendszer bevezetésével tulajdonképpen a munkáltatóknak és a munkavállalóknak is jelentős érdekük fűződné ahhoz, hogy lehetőleg minimális számban - vagy egyáltalán ne - forduljon elő baleset.

Magyarországon a Törvény életbe lépésével egyidejűleg - a hadseregen belül is - meg kell vizsgálni, a kiképzési és a munkakörülmények gazdasági helyzetét.

A tanulmány terjedelme miatt nem lehet teljeskörűen bemutatni a címben felvállalt területekre vonatkozó összefüggéseket. Arra azonban elegendő, hogy a felvetett gondolatokat, lehetséges módszereket, megoldásokat, a témában jártas - gazdálkodással, pénzügyi kérdésekkel foglalkozó - szakemberek tovább gondolják, és megtalálják a hadseregére is alkalmazható kitételeket. Sajnos az elmúlt években sem a bekövetkezett baleseteknek a száma, sem a szolgálatképtelen napok száma nem csökkent, ezért mindenképpen meg kell találni - a leghatékonyabb ösztönzési módszereket.

5. A gazdálkodás minőségére vonatkozó következtetések

A tanulmány megírásának az a célja, hogy az arra illetékes katonai vezető szervek figyelmét felhívja egy olyan munkaterületre, amelyről csak kevés, vagy alig esik szó a gazdálkodási, gazdaságossági kérdések tárgyalásakor.

A munkavédelem - feltáratlan okok miatti mellőzöttsége ellenére -, mint munkatudomány, egyetemesen határozza meg a szükséges és elvárt biztonságos munkavégzés követelményeit. A követelmények érvényesek a honvédség keretein belül is, csak magán viselik annak speciális vonásait.

Amikor a munkavédelem "minőségét" leginkább reprezentáló baleseti adatokat elemezzük - értékeljük szembetűnik, hogy a sok-sok adat között elvéve sem találunk "árakat, kiadásokat, összegeket". A baleseteket követő sérülések miatt a sérült "kiesik" a munkájából és azt valamilyen formában pótolni kell. A pótlások nagysága összességében több millió forintot jelenthet, melyek biztosítása - gondolom - nem könnyű feladat.

A tanulmányban leírtak alátámasztására nem végeztem gazdasági számításokat, de néhány jellemző számadattal szeretném fontosságát igazolni. Az adatokat az MH SZCSP 1992. évi baleseti adatai közül emeltem ki.

Az MH SZCSP-nél 1992-ben 1.484 baleseti eseményt jelentettek, amelyek következtében 1.497 fő szenvedett sérülést. Az összes balesetek következtében a kiesett napok /munka-és szolgálati/ száma 30.675. Ha ezeket az adatokat elemezzük - értékeljük - egy bizonyos szempont szerint, amely jelen esetben a gazdálkodás szempontja -, akkor nagyon érdekes összefüggések állapíthatók meg.

A 30.675 nap kb. 84 évet jelent, ami 84 fő sorkatonai szolgálatának ideje. A jelenleg ismert adatok szerint egy gépesített század létszáma kb. 84 fő, egy gépesített dandáré kb. 1.484 fő. Az adatok összevetéséből sok következtetést tudunk levonni, amivel igazolni lehet, hogy a munkavédelem kérdéseinek a jelenlegi szerepénél lényegesen nagyobbra van szükség a parancsnoki döntések kialakításában. A balesetek következtében 139 fő hivatásos katona sérült meg, ami az átlag 1 sérülte számított 20 napot figyelembe véve 7,5 évet jelent. Sok? Kevés?

6. A baleseti megelőző munka -prevenció - és a gazdálkodás összefüggései

A tanulmány címében felvállalt témakör teljeskörű átvilágítására a tanulmány nem alkalmas, de arra igen, hogy a gazdálkodási kérdésekben jártas szakemberek számára - a döntések előkészítését segítve - használható támpontokat szolgáltatasson.

A munkavédelem kérdéseiről, összefüggéseiről a honvédségen belül ritkán, vagy alig esik szó. A parancsnoki, főnöki beszámolókból néhány mondanban - esetenként összekapcsolva a környezetvédelem, veszélyes hulladék tárolás kérdéseivel - letudjuk.

A legjellemzőbb adatok alapján elrendelik a következő időszak fő feladatait, s ezzel a munkavédelemmel kapcsolatos kötelességeiket befejezettek tekintik. A munkavédelemmel "komolyan" foglalkozó parancsnok még azt is megteszi, hogy figyelemmel követi a megszabott feladatok teljesítését. Sajnos a gyakorlati tapasztalatok mást mutatnak. *A legtöbb alárendeltnél a munkavédelem = munkavédelmi megbízott.* E hibás gyakorlatnak számtalan negatív hatása van, amelyek erősen kihatnak a gazdálkodás kérdéseire is. Ezek közül kiemelve a legjellemzőbb összefüggéseket, be lehet mutatni a munkavédelem tarthatatlan helyzetét.

A baleseti statisztikák adatainak elemzése - értékelése alapján megállapítható, hogy a baleseti helyzet alakulásában számottevő javulás nem mutatható ki.

Az adatok nem tükrözik a balesetekkel együttjáró anyagi veszteségeket. Az köztudomású, hogy a baleseti sérültet minden esetben - a tanulmányban csak a "katonai feladatok teljesítésével összefüggő" balesetek adataira utalunk - valamilyen szintű ellátásban kell részesíteni. Az ellátás alatt nem csak az egészségügyi ellátás értendő, hanem az összes járulékos területek is, mint például villany, gáz, üzemanyag, stb. A munkavédelmi tevékenységet szabályozó 30/1981 / HK.18/HM sz. utasításban leírtakat az arra illetékes szervek - gazdasági szempontból - még nem vizsgálták meg. A vizsgálat bizonyosan felszínre hozza a gazdálkodás és munkavédelem összefüggő területeit.

A teljesség igénye nélkül milyen kérdéseket kellene megvizsgálni?

- Mennyi veszteséget okoz egy /1/ munkanap kiesés?
- Adott szervezetben belül hány baleseti esemény után kell elrendelni gazdasági vizsgálatot?
- Elegendő összeget fordítunk-e a munkavédelmi prevencióra, a munkavédelmi propagandamunkára?

- A honvédségen belül - egy naptári évben - a kártérítések összegének alakulása?
- A munkavédelemmel - közvetlenül - foglalkozó szervezet /-ek/ eleget tudnak-e tenni a velük szemben megfogalmazott követelményeknek?
- Kell-e változtatni a működtetésük rendszerén? /A munkavédelmi megbízotti rendszer jelenleg nem képes "megfelelő" szinten teljesíteni./
A szerző megjegyzése.

Még nagyon sok kérdés megfogalmazható, amelyek megválaszolásával jelentős költségmegtakarítást, "gazdaságosabb üzemmódot" lehetne biztosítani. A honvédség rendelkezik a témakörben képzett szakemberekkel, akik ezekre a kérdésekre ki tudják dolgozni a megoldási módszereket. A kidolgozást minél előbb el kellene kezdeni, hiszen hónapok kérdése és megszületik az ország első Munkavédelmi Törvénye. A törvény rendelkezéseit a hadseregben belül is érvényesíteni kell, amelyhez új feltételek, új szemléletmód szükséges.

Természetesen még nagyon sok és másféle összefüggés kibontásával lehet igazolni a munkavédelemmel kapcsolatos kérdések "gazdasági" vonatkozásait.

Mivel a gazdálkodási, gazdasági körülmények változásának időszakát éljük, amelyek a honvédség gazdálkodási feltételeire is hatnak, talán nem hiába való munka a kérdéskör átgondolása.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Bálint I. - Murányi M.: Munkabiztonság és munkalélektan, Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1974.

Lamos B. F.: Ember és technika, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

Dr. Lantos E.: Anyagmozgató-biztonságtechnika, OMK és TI. Bp. jegyzet 1989.

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel ú. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 66-14
Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ

TARTALOMJEGYZÉK

<i>BEKÖSZÖNŐ</i>		3
------------------	--	---

LOGISZTIKA – KATONAI LOGISZTIKA

<i>Janza Károly</i>	A MH logisztikai rendszerének kialakításáról	5
<i>Knoll Imre</i>	A logisztika helyzete és fejlesztési irányai	26
<i>Ungvár Gyula</i>	Nulláról kell-e indítani a katonai logisztikát?	41

ANYAGI – TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

<i>Höllösi Nándor, Dobó Péter</i>	A védelmi hadművelet (harc) Anyagi-tech - nikai biztosításának elvi kérdései	53
<i>Szenes Zoltán</i>	Anyagi-technikai biztosítás az Öböl - háborúban	66

HARCKÉSZÜLTÉG, KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

<i>Jaroscsák Miklós</i>	A harckészültség anyagi-technikai biztosításának főbb összefüggései	81
<i>Csűrös János</i>	Az akadémiai képzés, ezen belül az Anyagi-technikai Fakultás múltja, jelene, elképzelt jövője	87
<i>Kis Mihály, Illich Ferenc</i>	A honvédelmi dandár harcászati gyakorlata anyagi-technikai biztosításának tapasztalatai	106

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

<i>Geiger István</i>	A MH Haditechnikai csoportfőnökségről	121
<i>Varga Mihály</i>	A MH Páncéls és gépjárműtechnikai szolgálat harc- és gépjárműtechnikai eszközei helyzetéről	126
<i>Budai István</i>	A MH Műszaki - technikai szolgálata	132
<i>Gáspár János, Lokody Attila</i>	A vegyvédelmi anyagi - technikai biztosítás aktuális feladatai és speciális problémái	137
<i>Jósvai Attila</i>	Az élelmezési szolgálat helyzete, feladatai	145

<i>Úrögi József, Bátaszéki Judit</i>	A MH EZ ételkészletének átalakítása, a korszerű subcaloriás táplálkozási követel- ményeknek megfelelően	149
<i>Gubicza Gyula</i>	A petróleumlámpától a rakétáig	157
<i>Ujvári Mihály</i>	A MH Ruházati Ellátó Központ tevékenységéről	164
<i>Simán György</i>	Üdültetés, gyermekek gondozása	169
<i>Varga László</i>	A hadigazdálkodásról	173
<i>Kiss László Ferenc</i>	Az MH Anyagi - Technikai Informatikai Központról	181
<i>Svéd László, László Imre</i>	Honvédeegészségügy	192
<i>Németh István</i>	A közlekedés biztosítás rendszere, szakági feladataink fontosabb kérdései	197

SZAKTÖRTÉNET

<i>Littomiczky János</i>	A Hadtáp Szolgáltató Központ története (1967-1992)	206
--------------------------	--	-----

MUNKAVÉDELMI KÖZLEMÉNYEK

<i>MH ATFCSF-ség Munkavédelmi osztálya</i>	I. A honvédség korszerűsítése és a munkavédelem II. Tájékoztató a MH 1992. évi munkavédelmi (baleseti) helyzetéről és az 1993. évi feladatokról	211
<i>Kovács László</i>	A munkavédelem és gazdálkodás összefüggő kérdései	224